

Karacadağ

BÖLGESEL KALKINMA

Yıl :3
Sayı :4
Temmuz 2013
ISSN: 2146-4766

KAPAK KONUSU
**SOSYAL
POLİTİKA**

“SOSYAL HARCAMALARI
1,3 MİLYAR TL'DEN,
20 MİLYAR TL'YE
ÇIKARDIK,,

AİLE VE SOSYAL POLİTİKALAR
BAKANI FATMA ŞAHİN

16 Bölgesel Politika -
Sosyal Politika
İlişkisi

37 Türkiye Bilim ve
Teknoloji Politikası

40 Genç İşsizlik
ve Meslek
Standardizasyonu

65 Kalkınma Ajanslarının
Sosyal Kalkınma
Yaklaşımı

GÜNEY AFRİKA
CUMHURİYETİ
ÇALIŞMA ZİYARETİ

27

TÜRKİYE CUMHURİYETİ KALKINMA BAKANLIĞI
SODES
SOSYAL DESTEK PROGRAMI

DİYARBAKIR-ŞANLIURFA UYGULAMASI **73**

ÖZEL DOSYA

SERHAT
KALKINMA AJANSI **62**

Karacadağ Kalkınma Ajansı Yönetim Kurulu Adına Sahibi

Genel Sekreter Dr. İlhan KARAKOYUN

Genel Yayın Yönetmeni

Mehmet ÖZTEK

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Osman YAKUT

Hukuk Danışmanı

Veysi DANIŞMAN

Yayın Kurulu

Dr. İlhan KARAKOYUN

Adnan TUZCU

Ayşegül ÖZBEK

Hasan MARAL

Hülya ÖZÖNEN AKGÜL

Hüseyin AKDOĞAN

Editörler

Abdullah Önder ÖZKUL

Adem ERDURUCAN

Elvan AKSOY

Eser Çağlar YILMAZ

Mustafa BALTACI

Selçuk MENGÜVERDİ

Şirin KASIMOĞLU

Adres: Selahattini Eyyubi Mah. Urfa Bulvarı No: 15/A Bağlar-Diyarbakır/Türkiye

Tel: 0 412 237 12 16-17

Faks: 0 412 237 17 14

www.karacadag.org.tr

dergi@karacadag.org.tr

Web Tasarım

Sevin Demirbaş

Karacadağ Bölgesel Kalkınma Dergisi'nin tüm yayın hakları Karacadağ Kalkınma Ajansı'na aittir. Dergideki yazı ve fotoğraflar, Ajans'tan izin alınmadan, eğitim ve tanıtım amaçlı kısmi alıntılar hariç olmak üzere, hiçbir şekilde kopya edilemez, çoğaltılmaz ve yayınlanamaz. Yazıların dergide yayınlanmış olması, yazarlara ait kişisel görüşlerin Ajans tarafından paylaşılması anlamına gelmez. Yazılar ancak kaynak gösterilmek suretiyle iktibas edilebilir.

Grafik Tasarım Baskı

Agrafik |0412 237 27 07

Diclekent Bulvarı 83. Sk. Şeker Apt. Altı Kayapınar/DİYARBAKIR

YAZI/MAKALE YAZIM VE YAYIN KURALLARI

Karacadağ Kalkınma Ajansı tarafından altı ayda bir yayınlanan Karacadağ Bölgesel Kalkınma Dergisi'ne gönderilecek yazı ve makaleler için yazım ve yayın kuralları aşağıdaki gibidir:

1. Yazı/makaleler, MS Word 2000 ve/veya üstü sürümlerde, 12 punto, Times New Roman karakteri ile tek satır aralıklı olarak yazılır. Paragraflardan sonra 6 nk aralık bırakılmalıdır. Özetler (varsa) 10 punto yazılmalıdır.
2. Yazı/makalenin başlığı ilk sayfanın başına kalın 14 punto, ilk harfler büyük diğerleri küçük olarak sayfa ortalanarak yazılır. Başlıktan sonra 12 nk aralık verilerek yazar ad(lar)ı unvansız olarak sayfa ortalanarak yazılır. Unvan, çalıştığı kurum ve elektronik posta (e.mail) adresi dipnot olarak belirtilir.
3. Yazı/makale; tablo, şekil ve kaynaklar dâhil 5 sayfayı (yaklaşık 2.000 kelimeyi) geçmemelidir.
4. Yazıda/makalede yararlanılan veya atıfta bulunulan kaynaklar belirtilmelidir. Kaynak gösterme ile ilgili detaylar için <http://karacadag.org.tr/karacadag-bolgesel-kalkinma.asp> deki yazım kurallarına bakınız.
5. Yararlanılan kaynaklar, ayrı bir sayfada "Kaynakça" başlığı altında verilmelidir.
6. Dergide yayınlanan yazı/makalenin içeriğiyle ilgili bütün sorumluluk yazara aittir. Yazılardaki/makalelerdeki görüş ve düşünceler "Karacadağ Kalkınma Ajansı'nın resmi görüşünü yansıtmaz.
7. Dergide yayınlanmak üzere gönderilen yazı/makalenin yayınlanması konusundaki takdir yetkisi Yayın Kurulu'na aittir. Yayın Kurulu, yazı/makalede gerekli gördüğü değişikliği yapabilir. Yayınlansın veya yayınlanmasın, Dergiye gönderilen yazı, makale, çalışma veya belgeler iade edilmez.
8. Dergide yayınlanan yazılar/makaleler, kaynak gösterilmek şartıyla, iktibas edilebilir.
9. Yazılar/makaleler, varsa ilgili fotoğraflarla birlikte, elektronik ortamda, dergi@karacadag.org.tr adresine gönderilebilir.

Değerli Okurlarımız,

Altı aylık periyotlarla çıkardığımız Dergimizin 2013 yılındaki ilk sayısı ile merhaba diyoruz.

Yaklaşık 3 yıldır Diyarbakır'da görev yapan ve Ajansımızın kurumsallaşma sürecinde, destek ve yönlendirmeleriyle çok büyük katkıları olan Yönetim Kurulu Başkanımız ve Valimiz Mustafa TOPRAK, İzmir Valiliğine atandı. Yeni görevinden dolayı, Sayın Valimizi tebrik ediyoruz.

İzmir Valimiz Sayın M. Cahit KIRAÇ da Diyarbakır'a geldi. Ülkemizde "pilot" kalkınma ajansları olarak kurulan İzmir ve Çukurova Kalkınma Ajanslarının her ikisinin de kuruluş ve kurumsallaşma süreçlerinin başında yer alan ve bu süreci çok iyi bilen Sayın Valimizin Kalkınma Ajansları konusundaki engin birikim ve tecrübesi bizler ve Bölgemiz için yol gösterici olacaktır. Sayın Valimize "hoş geldiniz!" diyoruz.

Bu dönemde, Ticaret ve Sanayi Odalarımızda da seçim dolayısıyla görev değişiklikleri oldu. E. Sabri ERTEKİN, Şanlıurfa Ticaret ve Sanayi Odası Başkanlığına yeniden seçilirken, Diyarbakır Ticaret ve Sanayi Odasının başkanlığına Ahmet SAYAR seçildi. Sayın Başkanlarımıza yeni görevlerinde başarılar diliyoruz; Ajansımız Yönetim Kurulu'nda üye olarak görev alan Diyarbakır Ticaret ve Sanayi Odasının eski başkanı Remzi CAN'a da teşekkür ediyoruz.

31 Mayıs 2013 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanan Bakanlar Kurulu Kararıyla Kalkınma Kurullarımız da yeniden oluşturuldu. Ajansımız Kalkınma Kurulu ilk toplantısını 4 Temmuz 2013 tarihinde yaptı. Toplantıda, Başkanlık Divanı yeniden oluşturuldu. Önceki dönemde görev yapan Başkanlık Divanı üyelerimize teşekkür ederken, yeni Başkanlık Divanını da tebrik ediyoruz.

Dergimizin bir önceki sayısını "yoksulluk" konusuna ayırmıştık. Bu sayımızda ise, yoksulluğun ve toplumdaki diğer sosyal sorunların önlenmesi, etkilerinin asgari düzeye indirilmesi ve bireyin yaşam kalitesinin artırılması açısından son derece önemli olan "sosyal politika" konusunu ele aldık.

Ülkemizde, son yıllarda, sosyal devlet ilkesinin bir gereği olarak, sosyal politika alanında önemli adımlar atılmış, sosyal yardım sistemi daha kapsayıcı bir hale getirilmiş, toplumda dezavantajlı konumda olan kişilerin desteklenmesine ve refah düzeylerinin artırılmasına yönelik yeni politikalar geliştirilmiş ve kurumsal yapılar oluşturulmuştur. Bu kurumsal yapıların başında, hiç şüphesiz Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın kurulması gelmektedir. Bakanlığın kurulmuş olması; aile ve sosyal politikalar alanında yaygın bir şekilde yaşanan kurumlar arası yetki çakışması ve görev karmaşasının giderilmesi ile sosyal yardım kurumlarını tek bir çatı altında toplamak açısından yararlı olmuştur.

Bu sayımızda, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı Sayın Fatma ŞAHİN ile Bakanlığın kuruluşunu, faaliyetlerini ve geleceğe yönelik proje ve hedeflerini konuştuk. Röportaj talebini kabul ettiği için Sayın Bakanımıza müteşekkür olduğumuzu belirtmek isteriz.

Dergimizin amaçlarından biri de, bölgesel kalkınma ile ilgili bütün tarafların bilimsel çalışmaları ile tecrübelerine yer vermektir. Bu sayımızda, Ajansımız uzmanlarına ait yazıların yanında, Kalkınma Bakanlığı, ODTÜ, TODAİE gibi ülkemizin seçkin kurum ve üniversitelerinden uzman ve akademisyenlerin çalışmalarını da sizlerle paylaşıyoruz. Katkıları için kendilerine teşekkür ediyorum.

Her sayımızda "Özel Dosya" olarak bir kalkınma ajansını tanıtıyoruz. Bu sayıda, Serhat Kalkınma Ajansı'na (SERKA) yer veriyoruz.

Dergimizin her sayısında yeni bir ülkeyi ve bu ülkenin Türkiye ve Bölgemizle ekonomik ve ticari ilişkilerini ele alıyoruz. Bu sayımızdaki ülke, Afrika Kıtasının en gelişmiş ülkesi olan "Güney Afrika Cumhuriyeti".

Dergimizin bu sayısında da, Ajansımız tarafından mali destek verilen projeler tanıtılıyor; bölgemizden haberlere yer veriliyor ve kitap tanıtımları yapılıyor.

Sizlerin katkı, eleştiri ve önerileriyle nitelik kazanacak dergimizin, ülkemizdeki bölgesel kalkınma çabalarına katkı sağlamasını diliyorum.

Saygılarımla...

Dr. İlhan KARAKOYUN
Genel Sekreter

İçindekiler

04 SOSYAL HARCAMALARI 1,3 MİLYAR TL'DEN
20 MİLYAR TL'YE ÇIKARDIK

08 KALKINMA AJANSLARININ
ÖZERK, DİNAMİK VE ESNEK YAPILARI GELİŞTİRİLMELİ
Mustafa Cahit KIRAC - Diyarbakır Valisi

13 EKONOMİK GELİŞME SOSYALKALKINMA İLE DESTEKLENMELİ
Celalettin GÜVENÇ - Şanlıurfa Valisi

16 KALKINMA PLANLARINDA
BÖLGESEL POLİTİKA VE SOSYAL POLİTİKA İLİŞKİSİ
Damla YAZAR, Tayyar DOĞAN, İbrahim KUZU

20 SOSYAL POLİTİKA- SOSYAL KALKINMA İLİŞKİSİ
Ayşegül ÖZBEK

23 SOSYAL YARDIMLAR VE YOKSULLUK
Dr. İlhan KARAKOYUN

27 VALİ GÜVENÇ: GÜNEY AFRIKA'DA ÜLKEMİZ
VE BÖLGEMİZ İÇİN ÖNEMLİ FIRSATLAR MEVCUT

32 SOSYAL BİR TRAVMA OLAN ŞİDDETE KARŞI
DOĞA MERKEZLİ ÖĞRENME STRATEJİSİ
Recep TEZGEL

34 GAP BÖLGE KALKINMA İDARESİ'NİN
SOSYAL KALKINMA YAKLAŞIMI
Adalet Budak AKBAS

37 TÜRKİYE BİLİM VE TEKNOLOJİ POLİTİKASI ÜZERİNE NOTLAR
Prof. Dr. Erkan ERDİL

40 TÜRKİYE'DE GENÇ İŞSİZLİK VE MESLEK STANDARDİZASYONU
Prof. Dr. Kamil Ufuk BİLGİN

43 BASEL UZLAŞILARI
Abdullah Önder ÖZKUL

48 TRC2 BÖLGESİ KURUMLAR ARASI İŞBİRLİĞİ AĞ ANALİZİ
Selman DELİL

53 TOPLUMLARIN DÖNÜŞÜMÜ BİREYLERDEN GEÇER
Dr. Hasan MARAL

54 ŞANLIURFA SANAYİSİ YENİ DÖNEMDE ÇAĞ ATLAYACAK
E. Sabri ERTEKİN

58 ÇALIŞMALARIMIZIN MERKEZİNDE HALKIMIZIN İHTİYAÇLARI İLE YATIRIM ALTYAPISI OLACAK
Ahmet SAYAR

60 TÜRKİYE'DE BÖLGESEL GELİŞMİŞLİK FARKLILIKLARI SORUNU: ŞIRNAK ÖRNEĞİ
Arzu KARAARSLAN

62 SERHAT İLLERİNİN KALKINMASINDA ÖNCÜ KURULUŞ: SERKA

65 KALKINMA AJANSLARININ SOSYAL KALKINMA YAKLAŞIMI
Mehmet Fatih ESLEMEZ

68 TRC2 BÖLGESİNİN ÖNE ÇIKAN SOSYAL SORUNLARI VE SOSYAL HİZMET ALANINDA YAŞANAN EKSİKLİKLER
Ayşegül ÖZBEK, Özlem ERSAVAŞ

73 SOSYAL DESTEK PROGRAMI (SODES) DİYARBAKIR UYGULAMASI
Hamit ERCENGİZ

76 SOSYAL DESTEK PROGRAMI (SODES) ŞANLIURFA UYGULAMASI
Ramazan SEÇİLMİŞ

78 CESUR YÜREKLİ KADINLAR OLARAK ZAMANIN RUHUNU OKUYORUZ
Cevahir Asuman YAZMACI

80 KADINLARA İKİNCİ HAYAT FIRSATI SUNAN DERNEK: KINALI ELLER
Müzeyyen KORKUTATA

81 EV EKSENLİ ÇALIŞAN KADINLARA SOSYAL GÜVENCE SAĞLANMASINI İSTİYORUZ
Aycan CANKURT

82 YEREL BİR KALKINMA MODELİ OLARAK CITTASLOW
Nihat ÖZDAL

85 AFRIKA'NIN YÜKSELEN GÜCÜ: GÜNEY AFRIKA CUMHURİYETİ
M. Ufuk ELHASOĞLU

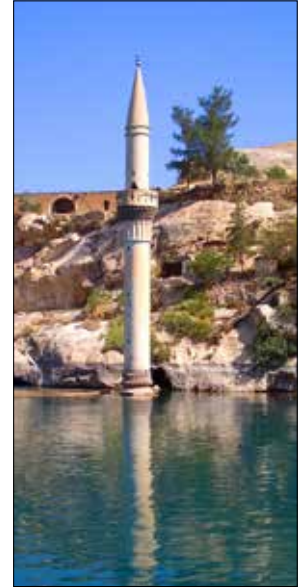
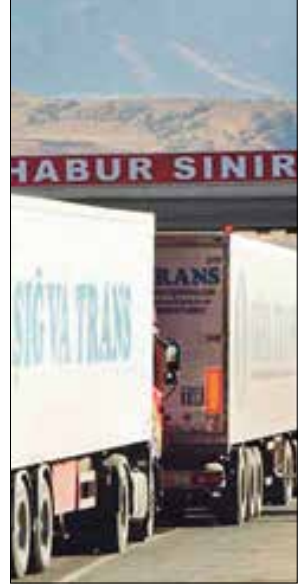
90 PROJELER

95 CAZİBE MERKEZLERİNİ DESTEKLEME PROGRAMI DİYARBAKIR PROJELERİ
Mustafa TEMEL

101 AJANSTAN HABERLER

109 BÖLGEDEN HABERLER

116 KÜRESEL EKONOMİK VERİLER
Diyadin İNAN

SOSYAL HARCAMALARI 1,3 MİLYAR TL'DEN 20 MİLYAR TL'YE ÇIKARDIK

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı Sayın Fatma Şahin, Dergimizin 4. sayısında Bakanlığının çalışmaları ve yürütülen projeler ile ilgili açıklamalarda bulundu.

Aile ve Sosyal Politikaların "Bakanlık" olarak örgütlenmesi, verilen hizmetler açısından ne gibi bir farklılık getirdi?

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ile sosyal yardımlar ve sosyal hizmetler tek çatı altında toplandı. Bakanlık; kadın, erkek, çocuk, yaşlı, engelli, şehit ve gaziler ile sosyal yardımları kapsayan geniş bir yelpazeden oluşuyor. Amacımız tüm vatandaşlarımızın sorunlarına derman olmak, yanlarında olmak. Sorunlar oluşmadan, testi kırılmadan önleyici tedbirleri almak için çalışıyoruz.

Bakanlığımızın gelecek 5 yıla ilişkin stratejisinin temel unsurları neler olacaktır?

Bakanlığımızın insan odaklı, "insanı yaşat ki devlet yaşasın" ifadesinde kar-

şılık bulan hizmet felsefesi; arz ve talep odaklı hizmeti, koruyucu ve önleyici yaklaşımı, bütüncül hizmet sunumunu ve multidisipliner bakışı esas almaktadır.

Güçlü birey, güçlü aile, güçlü toplum anlayışı; halkımıza en yakın noktadan hizmet sunumu ile sosyal yardım ve sosyal hizmetler; daha kapsayıcı, adil, objektif, istihdamı özendirici olma ilkeleri çerçevesinde oluşturulmaktadır.

Türkiye'nin 2023'e doğru tarihsel yürüyüşünde, mutlu birey ve güçlü ailelerden oluşan müreffeh bir toplum için, zamanın ruhunu yakalayan, değişimi yönetebilen ve buna yönelik dönüşümü gerçekleştiren, sosyal riskleri önleyici sosyal politikalar geliştiren ve uygulayan bir bakanlık olmak hedefimizdir. Kadın, erkek, genç, yaşlı, engelli her bir vatandaşımızın toplumsal yaşama etkin katılımı için alınacak tedbirleri belirlemek, bu konuda politika üretmek ve uygulamak kararlılığımız ve irademiz devam edecektir. Hedefimiz güçlü yarınlar, iyi bir gelecek. Önce çocuk diyoruz ve tüm

politikamızı geleceğimizin emanetçisi yavrularımız için planlıyoruz. Biz "kimse mutlu olmadıkça biz mutlu olamayız, kimse huzurlu olmadıkça biz huzurlu olamayız" diyerek yola çıktık. On yılda yapılan çalışmalar gelecek adına ümitleri artırmıştır. Yapacak çok iş var, bunu yapacak irade Ak Parti hükümetlerinde mevcuttur. "Lider Ülke Türkiye" için çalışmaya devam edeceğiz.

Dünya Ekonomik Forumu 2011 "Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Raporu"na göre, Türkiye, kadınların ekonomik hayata katılımı sıralamasında 135 ülke arasında 132'nci sırada yer alıyor. Ayrıca, Dünya Bankası'nın 2012 yılında yayımladığı "Dünya Toplumsal Cinsiyet Atlası"nda da Türkiye % 28 olan kadının işgücüne katılım oranı ile 184 ülke arasında 169'uncu sıradadır. Kadının ekonomik hayata katılımını arttırmak için ne gibi projeler/faaliyetler yürütüyorsunuz?

Kadını ekonomik ve sosyal hayatın bir parçası yapmayı, kadının hem anne vasfını hem kariyerindeki engelleri aşmayı, aile, iş hayatını uyumlu hale getirmeyi, sosyal destek projeleriyle bu işi kolaylaştırmayı, ailedeki huzur ve barışı sağlamayı en büyük görevimiz olarak görüyoruz.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Kalkınma, Maliye, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı işbirliğiyle "aile ve iş yaşantısının uyumlaştırılması" konusunda bir çalışma başlattık. Bu konuda üç boyutlu bir çalışma yapıyoruz. Bunlar; doğum izninin uzatılması, kreş desteği ve esnek çalışma modeli. "Kamu olarak biz ne yapmalıyız?" onu çalışıyoruz.

Çalışan kadının en önemli sorunu kreş. Mesela, biz sosyal sorumluluk pro-

jesi çerçevesinde Borusan Grubuyla onane kreşin anlaşmasını yaptık. Özel sektörde şuan kadın çalıştırma oranı yüksek olan yerler olan organize sanayi bölgelerinde Bilim ve Sanayi Bakanlığımızla birlikte kreş açmaya başladık.

Dünya Ekonomik Forumu (DEF) çatısı altında oluşturulan görev grubunda yer alan ve Türkiye'de ekonomik alandaki cinsiyet uçurumunu en aza indirmek için "İşte Eşitlik Platformu"nu oluşturduk. Ülkelerin, kadınların iş hayatına katılım ve onlara sunulan fırsatlar açısından değerlendirildiği ve sıfırdan 1'e kadar puanlandığı indekste, Türkiye'nin 2012 notu 0.414. Hedefimiz bu notun 3 yılda % 10 seviyesinde yükseltilerek 0.455'e ulaşmaktır. Kadının statüsünü yükseltmek, onu sosyal, ekonomik, sanat, spor yani hayatın her alanında daha aktif ve etkin hale dönüştürmek bizim en büyük görevimiz.

Kadının, kamuda, özel sektörde, girişimcilikte ve her alanda önünü açmamız, pozitif ayrımcılık yaparak yolumuza devam etmemiz gerekiyor.

Bir diğer üzerinde durduğumuz model, "esnek çalışma." Bugün Avro Bölgesi'nde kadının iş gücüne katılımının büyük bir bölümü esnek çalışma şeklinde. Kişiye özgü modeller geliştirerek bunun da katma değerini üretmek gerekiyor. Teknolojik imkanlarla dünya evlere geliyor ve bu imkanları kullananlara gerekli donanımın sağlanması çok önemli. Bunun altyapısı için çalışmalarımızı sürdürüyoruz.

Mesela Avusturya'da kadınların iş gücüne katılım oranı % 69. Bu oranın % 40'ını yarı zamanlı çalışanların oluşturduğunu gördük. Türkiye'de tam zamanlı kadın istihdam oranının % 30'a ulaştıysa, esnek çalışma modelinin ve kayıt dışının önüne geçilmesiyle bu oran daha da artacaktır.

İsteyen kadınlara yardım, isteyenlere de tam zamanlı çalışma imkânı sunulması gerekiyor.

Böyle bir uygulamanın erkek dünyasında da "zihinsel dönüşüm" olarak kabul edilmesi gerekiyor.

Doğum sonrası sürenin nasıl uzatılacağı konusunda da çalışmalarımızı sürdürüyoruz.

Yoksulluğun azaltılması amacına yönelik çalışmalarınızı özetleyebilir misiniz?

Türkiye sosyal sınıflar arasındaki farkı giderek azaltan bir ülke. En büyük amacımız zengin ve fakir arasındaki farkı en aza indiren Türkiye'dir. Eğer bu farkı kapatabilsek, fırsat eşitliğini verebilirsek, herkesin insan olmadan dolayı temel hakkına kavuşturabilirsek, balık tutmayı öğretebilirsek ve yoksulluğun kader olmadığı anlayışını verebilirsek topyekun kalkınacağız.

Amacımız 2023 vizyonunda günlük 4 doların altında hiç kimsenin kalmasıdır. Yoksulluk tüm dünyada kabul görmüş bilimsel yöntemler kullanılarak hesaplanmaktadır. Bu çerçevede başta Dünya Bankası olmak üzere birçok uluslararası kuruluş tarafından yoksulluk satın alma gücü paritesine göre 1 dolar, 2.15 dolar, 4.3 dolar sınırlarına göre ölçülmektedir. Ülkemizde TÜİK tarafından açıklanan rakamlara göre günlük 4.3 doların altında gelire yaşayanların oranı 2002'de % 30.3 iken, 2010'da % 3.66'ya ve 2011'de % 2.79'a düşmüştür.

2002 yılından bu yana bir yandan ekonomide sağlanan gelişmeler çerçevesinde ortaya çıkan refah artışı, sosyal desteğe ihtiyacı olan toplum kesimlerine yoğun bir şekilde yansıtılmıştır. Zira 2002 yılında sosyal harcamaların tutarı sadece 1.3 milyar TL iken, bu tutar 2012 yılında yaklaşık 20 milyar TL'ye yükseltilmiştir. Bu rakamlar sosyal devlet ilkesinin bir gereği olarak ulaşılan toplum kesiminin arttığına bir göstergesidir.

Hükümetlerimiz dönemlerinde sosyal devlet ilkesi hayata geçirilmiştir. Ekonomik gelişmelerden toplumun en dezavantajlı kesimlerinin yararlanması sağlanmıştır. Bu nedenle sosyal harcamalara daha fazla kaynak aktarılmış ve kapsayıcı sosyal yardım programları uygulanarak yoksulluk oranları düşürülmüştür.

Uluslararası toplum, yoksullukla mücadelede büyük bir gayret içinde, ama gelinen noktada Somalide, Afrikada, Kenya'da ve dünyanın bir çok ülkesinde açlıkla mücadele eden insanlar var. Türkiye'nin 2001'de yaşadığı krizin benzerini bugün Avrupa, ABD ve dünya yaşıyor. Türkiye yaşadığı krizden büyük ders çıkardı.

Eşi vefat eden ve hiçbir sosyal güvenecesi olmayan yaklaşık 240 bin kadına düzenli maddi destek başlattık. İki ayda 500 TL ödenmektedir. Şimdi de oğlu, eşi askerde olan ve maddi imkanı olmayanlara destek olacağız. Bu ailelere aylık 250 TL maddi destek vereceğiz. Biz ülkemizin

kaynaklarını milletimiz için kullanıyoruz. Ve kullanmaya devam edeceğiz.

Kadına yönelik şiddetin önlenmesine yönelik atılan adımlar ve alınan tedbirler nelerdir?

Kadına yönelik şiddetin toplumsal sorun, insan hakkı ihlali ve eşitsizlik zihniyetinden kaynaklandığına inanıyorum. Kadına yönelik şiddetle mücadele ile ilgili İstanbul Sözleşmesini çekincesiz olarak imzalayan ilk ülke Türkiye'dir. Hemen ardından Ailenin Korunması ve Kadına Şiddetin Önlenmesi Yasası çıkarılarak şiddet uygulayana yönelik önemli yaptırımlar içeren ve şiddet göreni gözetmen ve koruyan bir yasal alt yapı oluşturulmuştur. Elektronik takip sisteminin pilot çalışması başlatılmış, Adana ve Bursa pilot illerimiz olarak seçilmiştir.

Erkeklerde zihinsel dönüşümün önemi kapsamında Genelkurmay Başkanlığı ve Diyanet İşleriyle Başkanlığı ile protokol imzaladık. Er ve erbaş okullarında kadına şiddet başlığı ders konusu müfredatına alındı. Şiddet İzleme ve Önleme Merkezleri Kozaları açarak hem şiddet görene hem de şiddet uygulayana yönelik hizmetler başlattık.

Koruyucu önlemlerden tutun yasal

altyapıya kadar şiddet mağduru kadınlarımızı hayatlarının geri kalan kısmında yaşanabilmesi muhtemel olumsuz gelişmelerden nasıl koruyabiliriz, hayata ve topluma nasıl tekrar kazandırabiliriz? bunun çalışmaları içerisindeyiz. Sanıyorum ki çalışmalarımızın meyvelerini yakın gelecekte almaya başlayacağız ve toplumsal bir sorun olan kadına şiddet sorununda devletin kadınlarımızın yanında olduğunu daha fazla hissettireceğiz.

“Sevgi Evleri Projesi” ve “Çocuk Evi Projesi”nden bahsedermisiniz?

10 yıldan beri çocuklarımızla alakalı çalışmalar yürütüyoruz. Başbakanımızın talimatıyla ‘Önce çocuk’ dedik. 10 yıldan beri fiziksel şartlarını geliştirdik. 3 bin çocuğumuz bugün sevgi evlerinde yaşıyor. Biz bakanlık olarak 2014 yılının sonuna kadar koğuş sistemini sona erdirmeye karar verdik. Hızla koğuş sisteminden çıkıyoruz.

Çocukların en mutlu olduğu yerler tabii ki aile ortamı. Eğer çocuğun aile ortamında kalması mümkün değilse, aile sıcaklığına yakın olan bir ev ortamında kalması çok önemli.

Sevgi evleri bir kampüs içinde villa tipi evlerde 7-8 çocuğun yaşadığı yerler.

Çocukların kendi odaları, kendi eşyaları var. Bizim önem verdiğimiz bir diğer sistem ise, “çocuk evi” uygulamamız. Sosyal hayatın içinde çocukların kaldığı çocuk evleri açıyoruz. 3 bin çocuğumuz apartman dairelerinde yetişiyor. Başlarında yardımcı personeller ve öğretmenler bulunuyor. Çocuk evlerinde kalan çocukların akademik başarılarının arttığını tespit ettik. Tıpkı kendi çocuklarımız gibi okula gidiyorlar, ekmelelerini kendileri alıyor, alışveriş yapıyorlar. Böylece hayatı öğreniyor, sosyalleşiyorlar. Çocukların bir adresi oluyor.

Kendi çocuklarımızla ilgili hayalimiz beklentimiz ne ise, burada ki çocuklarımızdan da bunları bekliyor ve bu doğrultuda çalışmaya devam ediyoruz.

Engellilere yönelik uyguladığınız projeler nelerdir?

Son on yıla kadar engellilerle ilgili bir kanun dahi bulunmamaktaydı. Bu dönemde ülkemizin ilk Engelliler Kanunu çıkarılmıştır.

Türkiyede hatta dünyada ilk kez engellileri kendi arasında sınıflandırılarak memur sınavını uygulamaya koyduk. Bu sınavla işitme engelliler ayrı, görme engelliler ayrı, yani her engel grubunun kendi içinde sınav yapıldı. Engelli Memur Sınavıyla bugüne kadar 12 bin engelli işe yerleştirildi.

Yatılı bakım hizmetinin özel sektör tarafından da sağlanması düşüncesi doğrultusunda, yasal düzenlemelerle bakıma muhtaç özürülere Özel Bakım Merkezleri marifetiyle bakım hizmeti verilmesi sağlanmış; bu uygulama ayda iki asgari ücret tutarındaki Özel Bakım Merkezi Ödemesi ile desteklenmiştir. Engellilerimize daha iyi hizmet verilmesi için rehabilitasyon merkezlerini yeniden yapılandırıyoruz.

Ulaşılabilirlikte süre doluyor. Şehirlerin engelli erişimine uygun hale getirilmesi için verilen süre bitiyor. Bu konunun Bakanlık olarak takipçisiyiz.

Son on yılda engelliler evlerinden çıktı. Daha önce ülkemize gelen yabancı konuklar ne kadar şanslısınız hiç

engelliniz yok diyorlardı. Çünkü engeli kardeşlerim evlerinden çıkamıyordu. Engellilerin hayat kalitesini yükseltmek için mali destek veriyoruz. Bu güne kadar 440 bin engelli kardeşimize mali destek verdik.

Her şey akşamdan sabaha düzelmiyor. Ancak engellisiyle engelsiziyle biz herkesin hakça ve adilce yaşadığı bir Türkiye için çalışıyoruz.

Türkiye'de sosyal yardım sisteminde bir koordinasyon sorunu olduğu gözlemlenmektedir. Kamu Kurumları, yerel yönetimler ve STK'ların yaptıkları sosyal yardımların ortak bir veri tabanından izlenmesine yönelik herhangi bir çalışmanız var mı?

Kısa zaman önce Sosyal Yardım Bilgi Sistemi'ni (SOYBİS) hayata geçirdik. Sosyal Yardım Bilgi Sistemi (SOYBİS), sosyal yardım başvurusu yapan vatandaşlarımızın muhtaçlıklarını ve kişisel verilerini merkezi veri tabanlarından temin/tespit etme ve mükerrer yardımların önlenmesine yönelik olarak kurumlar arası (online) veri paylaşımını sağlama amacıyla SYDGM tarafından 6 aylık çalışma ile hayata geçirilmiş bir e-devlet uygulamasıdır.

Sosyal Yardım Bilgi Sistemi vasıtasıyla sosyal yardım başvurusu yapan vatandaşlarımızın online olarak TC Kimlik Numaraları vasıtasıyla hâlihazırda aktif olan sistemden 13 başlık altında 28 ayrı sorgulama saniyelerle ifade edilen kısa bir süre içinde yapılabilmektedir.

SOYBİS ile vatandaşlarımıza daha hızlı ve etkin bir hizmet imkanı yakalanmıştır. Bir tuşla yardım alan ailenin tüm bilgilerine ulaşılmakta ve mükerrer yardım alımları önlenmektedir. SOYBİS ile daha adil daha etkin daha hızlı bir sosyal yardım ağı kurulmuştur.

Kısa sürede büyük bir başarıya imza atan e-devlet uygulaması Sosyal Yardım Bilgi Sistemi (SOYBİS), Türkiye Bilişim Derneği tarafından düzenlenen Bilişim Yıldızları e-Dönüşüm Yarışması e-devlet kategorisinde ödül kazanmasının ardın-

dan TÜSİAD tarafından düzenlenen 7. eTR Ödüllerinde "Kamudan Kamuya e-Hizmetler" kategorisinde birincilik ödülüne layık görülmüştür.

Genel olarak Güneydoğu Anadolu Bölgesi ve özellikle Diyarbakır – Şanlıurfa'da Bakanlık olarak yaptığımız çalışmaları özetleyebilir misiniz?

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı olarak Doğu ve Güneydoğuda 15 ilde kurulacak 52 Aile Destek Merkezi ile kadınlarımızın sosyalleştirilmesi, çocuklarımızın da terör etkisinden kurtarılması planlanıyor.

İki bölgede kurulacak toplam 52 Aile Destek Merkezi ile kadın ve çocukların, terör ve töre kısır döngüsünden kurtarılıp, sosyal hayata daha fazla dahil edilmesi hedefleniyor.

Proje ile kadın ve çocukların sos-

yal hayata katılımını artırmak için 15 il ve 38 ilçede 52 Aile Destek Merkezi kurulacak. Merkezlerde kadın ve çocuklar için 27 branşta beceri ve meslek kurslarının yanı sıra, hobi programları açılacak. Gezi, piknik, koro çalışmaları, sanat atölyeleri gibi farklı sosyal, kültürel etkinlikler düzenlenecek.

Etkinliklerden her yaştan kursiyer ücretsiz olarak yararlanabilecek.

Aile Destek Merkezlerinde, kadınların kurslara ve etkinliklere katılımını kolaylaştırmak için okul öncesi eğitimi ve 4. sınıftan 8. sınıfa kadarki öğrencilere yönelik etüt hizmeti de verilecek.

Ayrıca, okuma yazma bilmeyenler ile ilköğretim ve ortaöğretimi dışarıdan bitirmeye çalışan vatandaşlar için kurslar açılacak.

Toplumda dezavantajlı konumda olanların sosyal ve ekonomik durumlarının iyileştirilmesi açısından Bakanlık olarak Kalkınma Ajanslarından beklentileriniz nelerdir?

Bölgesel ekonomik kalkınma ve sosyal gelişme alanında yaşanan yapısal dönüşümün ve sürdürülebilir kalkınmanın en önemli kurumları arasında kalkınma ajansları gelmektedir. Kalkınma ajansları ülkemizin genel büyümesine, gelişmesine, refahına ve istikrarına katkı sağlamakta, sosyal uyum ve adaletin güçlendirilmesini ve değişen küresel rekabet şartlarına adaptasyonu sağlamaktadır. Sonuç olarak, kalkınma ajansları, hem ulusal, hem de bölgesel-yerel düzeyde başta istihdam ve gelir olmak üzere ekonomik ve sosyal göstergelerin iyileştirilmesine, bölgeler arası ve bölge içi gelişmişlik farklarının azaltılmasına ve dolayısıyla ülkenin genel refahının artırılması ve istikrarının pekiştirilmesine olumlu katkılar sağlamaktadırlar. Bu özellikleriyle bizim önemli paydaşlarımız arasındadır. Konularımız ve hedeflerimiz ortaktır. Ülkemizin refaha ermesi ve milletimizin mutluluğunu artırmak için birlikte çalışmaktayız ve çalışmaya devam edeceğiz. ■

KALKINMA AJANSLARININ ÖZERK, DİNAMİK VE ESNEK YAPILARI GELİŞTİRİLMELİ

Mustafa Cahit KIRAÇ | Diyarbakır Valisi

1. GİRİŞ

Küreselleşme süreci bütün dünyada büyük bir rekabet yaratmaktadır. Bu rekabet, yerel birimleri birer ekonomik aktör konumuna getirmiştir. Dünyadaki gelişmiş bölgelere baktığımızda, yerel kaynaklarını ve potansiyellerini en iyi şekilde değerlendirerek stratejik ve vizyoner bir yaklaşımla belirli sektörlerde uzmanlaşan bölgelerin, diğer bölgelerle karşılaştırıldığında dünya ekonomisinde de öncü ve daha rekabetçi oldukları gözlemlenmektedir. Şüphesiz, bu üstünlük ve avantajların elde edilmesi kendiliğinden ortaya çıkan birer olgu olmayıp bölgedeki kamu sektörü, özel sektör ve sivil toplum kuruluşlarının (STK) işbirliği ve güç birliği yaparak belirli strateji ve politikalar doğrultusunda organize olmaları ve ortak hareket etmelerinin bir sonucudur.

Son yıllarda ekonomik ve sosyal kalkınma sürecinde büyük bir ivme yakalayan ülkemizde bölgeler arası ve bölge içi gelişmişlik farkları önemli bir ekonomik ve sosyal sorun olarak varlığını sürdürmekte ve gündemin en ön sıralarında yer almaya devam etmektedir.

Ulusal kalkınmanın, çeşitli toplum kesimleri ve bölgeler arasında dengeli bir işbölümü ile gerçekleştirilmesi ve buna paralel olarak kalkınmanın getirilerinin de kesimler ve bölgeler arasında dengeli dağılımı, geçmişten beri, hükümet programları ve kalkınma planlarının en öncelikli konuları arasında yer almıştır. Günümüzde de, geri kalmış bölgelerimizin yerel kaynak ve potansiyellerinin harekete geçirilerek istihdam düzeylerinin artırılması, işsizliğin azaltılması ve rekabet güçlerinin geliştirilmesi suretiy-

le bölgeler arası ve bölge içi ekonomik ve sosyal gelişmişlik farklılıklarının azaltılması ve sürdürülebilir ekonomik kalkınmanın gerçekleştirilmesi ülkemizin temel öncelikleri arasındadır.

Bu amacı gerçekleştirmek için diğer ekonomik ve sosyal tedbirlerin yanında, yerel katılımı arttıracak, ortak girişim alanlarını geliştirecek ve yerel ekonomik gelişmeye yerel aktörlerin ortak katılımını düzenleyecek yeni yerel yönetim modelleri ile kurumsal yapılara ihtiyaç vardır. Bu ihtiyacı karşılamak düşüncesiyle ülkemizde oluşturulan ve bölgesel gelişmede yeni bir hamle olarak değerlendirilen kurumsal yapıların başında bölgesel kalkınma ajansları gelmektedir.

Türkiyedeki kalkınma ajanslarının pilot uygulamaları olan Çukurova ve İzmir Kalkınma Ajanslarının kuruluş sürecinde Vali olarak bizzat yer aldım. Bugün 26 bölgemizin tümünde kalkınma ajanslarının kurulmuş olması ve kurumsallaşma çalışmalarını büyük ölçüde tamamlamış olmalarını görmek bizleri ziyadesiyle sevindirmektedir.

5449 sayılı Kanun'da tasarlandığı ve Kanun gerekçesinde detaylı olarak belirtildiği gibi, Kalkınma Ajanslarının katılımcı karar alma mekanizmaları, donanımlı insan kaynakları, araştırma, planlama, program uygulama, proje bazlı destek sistemleri, etkin izleme ve değerlendirme faaliyetleri ile yatırım destek ve tanıtım çalışmalarının, bölgelerimizin ekonomik ve sosyal gelişme ve

kalkınma çabalarına çok önemli katkıları yapacaklarını değerlendiriyorum.

2010 yılından itibaren bütün bölgelerde faaliyete başlayan Kalkınma Ajanslarının, kuruluş sürecini kısa bir zamanda tamamlayarak hizmet vermeye başlamış olmaları son derece önemlidir. Ajansların kuruluşuyla, bölgelerde yeni ve farklı bir çalışma tarzı oturtulmaya çalışılmaktadır. Yerelde uzmanlaşmayla kamu beşeri sermayesinin taşra düzeyinde gelişmesinin sağlanmasına katkı, bölgesel planlama ve analizler, mali destekler vasıtasıyla oluşan sektörel odaklanma, yatırım promosyon faaliyetleri, proje bazlı ve bağımsız değerlendirmeye dayanan kaynak tahsisi... vb ajansların kuruluşuyla sağlanan bazı kazanımlardır.

Ancak, Türkiye'nin bölgesel kalkınma sürecinde önemli bir aktör olması beklenen bu genç ve nevi şahsına münhasır kurumların, bölgelerde kendilerini konumlandırmaları, kurumsallaşma süreçleri, bölgede sahiplenme, nitelikli personel tutma, esnek ve dinamik çalışma gibi konularda bazı sorunlar yaşadığı da bir gerçektir.

Bu yazıda; ana hatlarıyla Kalkınma Ajansları uygulamasında yaşanan bir takım aksaklıkları dile getirmek ve sistemin daha da iyileştirilmesi için neler yapılabileceğini irdelemek istiyorum.

2. AJANSLAR, KURUMSALLAŞTIRILMALI VE AJANSLARDA "KURUM KÜLTÜRÜ" OLUŞTURULMALIDIR

Kalkınma ajansları, kurulma sürecini çok kısa bir sürede tamamlamışlardır. Ajanslarda kamu iç kontrol standartlarına uyumu sağlayacak kontrol mekanizmalarının geliştirilmesi, iç ve dış denetim süreçlerinin işlediğine dair göstergelerin kamuoyu ile paylaşılması, kaynakların tahsisinde şeffaflığın ve hesap verebilirliğin korunması kurumsallaşma sürecinde önemli başlıklar arasında sayılabilir. Ancak, yeni kuruluşlar olduğu için ajanslarda henüz "kurum kültürü" yeterince oturmamıştır. Ajans-

Türkiye'nin bölgesel kalkınma sürecinde önemli bir aktör olması beklenen bu genç ve nevi şahsına münhasır kurumların, bölgelerde kendilerini konumlandırmaları, kurumsallaşma süreçleri, bölgede sahiplenme, nitelikli personel tutma, esnek ve dinamik çalışma gibi konularda bazı sorunlar yaşadığı da bir gerçektir.

larda kurumsallaşmanın derinleştirilmesi ve sağlıklı bir kurum kültürünün oluşturulması, hem ulusal kaynakların hem de AB fonlarının etkin kullanılması açısından önem taşımaktadır.

AB'ye üyelik için "aday ülke" olan Türkiye'de kalkınma ajanslarının kurulması, bölgesel gelişme alanında AB müktesebatına uyum için çok önemli bir adımdır. Katılım öncesi mali yardımların en yoğun olarak kullanılmaya başlandığı bölgesel gelişme programlarının etkin, verimli, başarılı ve AB koşullarına uygun bir şekilde yürütülebilmesi için programları yerel düzeyde yürütecek bölgesel koordinasyon birimlerine ihtiyaç bulunmaktadır. Ajansların kurulması ve işler hale getirilmesiyle AB katılım öncesi mali yardımlarıyla desteklenen bölgesel programların yerelde bu birimler tarafından koordine edilmesi planlanmaktadır.

Bu nedenle, ajanslarda kurumsallaşma ve kurum kültürünü geliştirme çalışmalarına ağırlık verilmeli; bunun için nitelikli ve tecrübeli personeli ajanslarda tutmak için özlük hakları iyileştirilmeli; Bölgelerde, kalkınma ajanslarının sahiplenilmesi konusundaki farkındalık artırılmalı ve kalkınma ajanslarının daha

fazla kaynak kullanması sağlanmalıdır.

Kurumsallaşmış ajanslar, AB katılım öncesi bölgesel gelişme fonlarının etkin bir şekilde kullanılması alanında da çok önemli bir ihtiyacı karşılayacak ve AB destekli bölgesel kalkınma programlarının, yereldeki uygulama ve koordinasyon altyapısını oluşturacaktır.

3. AJANSLARIN "ESNEK" VE "DİNAMİK" BİR ŞEKİLDE ÇALIŞMALARI GÜVENCE ALTINA ALINMALIDIR

Küresel rekabet süreci, karşılaştırmalı üstünlükler temelinde, yerel ve bölgesel uzmanlaşma sürecini de hızlandırmaktadır. Yerel girişimcilik, yerel kaynakların harekete geçirilmesi, bilgi ve beceri birikimi ve diğer yerel potansiyellere de bağımlı olarak, belirli sektörlerde uzmanlaşabilen yöreler, dünya ekonomisi içerisinde karşılaştırmalı üstünlük elde edebilmekte ve bu sayede ülke ortalamasından daha fazla büyüme ve gelişme şansı bulurken, ülkenin genel büyümesine, refah ve istikrarına da daha fazla katkı sağlayabilmektedir. Mevcut şartlar altında, ülkeler arası rekabetin artık kentler ve bölgeler arası rekabete dönüştüğü gözlenmektedir. Bölge ekonomilerinin, yeni ulusal ve yerel rekabet koşullarına ayak uydurma yeteneğini geliştirmek ve bunun için gerekli her türlü altyapıyı hazırlayabilmek için, çabuk karar alıp uygulayabilen, esnek ve dinamik yeni kurumsal yapılara ihtiyaç duyulmaktadır.

Bütün dünyada, yerel ekonomik kalkınmanın kilit kuruluşlarından biri olarak kalkınma ajansları ön plana çıkmaktadır. Küresel rekabet sürecinde, Bölgesel Kalkınma Ajansları, bölgelerin küresel pazarda rekabet gücü elde edebilmesi, tanıtılması ve bölgelere yatırım çekilmesine yönelik faaliyetleriyle giderek önemi ve rolleri artan yapılardan biri haline gelmiştir. Nitekim OECD tarafından 13 bölgeden 16 ajans ile ilgili olarak yapılan bir araştırma; birçok OECD ülkesinde yerel düzeyde ekonomik kalkınmanın gerçekleştiril-

rilmesi ve yönetilmesinde, kalkınma ajansları modeline büyük bir güven duyulduğunu ortaya koymaktadır. Şüphesiz, kalkınma ajanslarının güçlü yanları olduğu gibi, bir takım zayıf yanları ve sınırlılıkları da söz konusudur. Ajansların başlıca güçlü yanları şu şekilde özetlenebilir: Özel sektör benzeri bir yapıya sahip olmaları, çeviklik ve esneklikleri, mekansal odaklanma, liderlik, müşteri ve sonuç odaklılık, yetenekli ve tecrübeli personel yapısı, güçlü ortaklık, yenilik, kapsayıcı ve entegre yaklaşım, politik olmayan yapı ve katılımcılık. Ajansların zayıf yanları ve sınırlılıkları olarak da; bütçe kısıtları ve fon sağlama ile ilgili düzenlemelerin yetersizliği, piyasa koşulları, özerk olmayan yapıları, yönetim eksiklikleri, yerel kalkınma sistemindeki kompleks rolleri sayılabilir (CLARK, HUXLEY ve MOUNTFORD, 2010).

Dolayısıyla, Bölge Kalkınma Ajanslarımızın kendilerinden beklenen rolü en iyi şekilde yerine getirebilmeleri için “esnek” ve “dinamik” çalışmalarını sağlayacak yetki ve araçlarla teçhiz edilmeleri; bu konuda mevzuat açısından yaşanan belirsizliklerin (mükerrer denetimler, denetimin kapsamına ilişkin farklılıklar ve standart olmayan uygulamalar... vb) ortadan kaldırılması gerekmektedir.

4. BAKANLIĞIN İDARI VESAYET YETKİSİ AZALTILMALI VE YÖNETİM KURULLARI DAHA ETKİN OLMALIDIR

Kalkınma ajansları, “yerel” ve “özerk” kuruluşlar olarak tasarlanmıştır. Ancak, uygulamada, yeteri kadar özerk çalışmadıkları gözlemlenmektedir. Bunun temel nedeni, Kalkınma Bakanlığının aşırı idari vesayet uygulamasıdır. Mevcut düzenlemelerle, her Bölge için tek tip kalkınma ajansı yaratılmaya çalışılmaktadır. Bunun yerine, ajanslar, daha “yerel” ve daha “özerk” olmalıdır. Bunun için Kalkınma Bakanlığının uyguladığı vesayet yetkisinin sınırları daraltılmalı ve net bir şekilde tanımlanmalı; aynı zamanda, Bölgelerin ajanslara rengini verebilmesi ve daha fazla sahiplenmesi için karar organı olarak Yönetim Kurullarının yetkileri artırılmalıdır. Ayrıca, daha hızlı karar alınması ve uygulanması için Genel Sekreterlerin de statü ve yetkileri yeniden tanımlanmalıdır.

5. KOBİ'LERE DESTEK İÇİN AJANSLARIN KAYNAKLARI ARTTIRILMALI; “FAİZ DESTEĞİ” VE “FAİZSİZ KREDİ DESTEĞİ” MEKANİZMALARI DA UYGULAMAYA KONULMALIDIR

5449 sayılı Kanunun gerekçesinde; “ulusal ve küresel rekabet, özellikle es-

nek ve dinamik üretim yapılarıyla değişen koşullara kolay ayak uydurabilen KOBİ'ler için önemli avantajlar sunmaktadır. Bu kapsamda, yerel girişimcilğe ve KOBİ'lere dayalı bir kalkınma modeli bölgelerin ve ülkelerin yerel, ulusal ve küresel piyasalara entegre olabileme şansını artırırken, kalkınmanın sürdürülebilirliğini de temin etmektedir. Bu kalkınma modelinde, yerel girişimcilere ve KOBİ'lere sağladıkları destekler ile ajanslar özel bir önem kazanmaktadır” denilmektedir. Ajanslar, bölgelerinde proje teklif çağrılılarıyla KOBİ'lere % oranında 50 hibe destekleri vermektedirler. Etkin izleme ve değerlendirme ile yönlendirme faaliyetleri sonucu, bu hibe destekleriyle yeni işletmeler kurulmakta, mevcut işletmelerin kapasiteleri artmakta, yeni teknoloji kullanımı yaygınlaştırılmakta ve firmaların üretim, ihracat ve istihdam kapasiteleri artmaktadır.

Ancak, ajansların kaynakları arttırılmadığı için KOBİ'lere yeterli bütçe ayrılamamaktadır. Aynı zamanda, Bölgelerdeki belediyelerin önemli borç yükü altında olması nedeniyle, Kalkınma Ajansı paylarının tahsilinde güçlüklerle karşılaşmakta ve bu durum Ajansın Bölgede sahiplenmesini olumsuz yönde etkilemektedir. Bu nedenle, Ajansların kullanabilecekleri gelir kaynakları ve bütçeleri arttırılmalı; bütün belediyelerin

Kalkınma ajanslarının kurulması, bölgelere bir heyecan getirmiştir. Uzman kadroları ve katılımcı karar mekanizmalarının illere ve bölgelere katkı sağlamaya başladığı aşikardır. Ancak, sistemin iyileştirilerek sürdürülmesi ve özel sektör bakış açısının yitirilmemesi gerekmektedir. Aynı zamanda, bölge potansiyellerini tespit ederek harekete geçirmeye yönelik faaliyetler ile bölgede gerçekleştirilen yatırımların izlenmesine yönelik çalışmalara da ağırlık verilmelidir.

Ajans Bütçesine katkıda bulunması zorunluluğu kaldırılmalı; sadece Yönetim Kurulunda temsil edilen İl Belediyeleri için bu katkı zorunlu olmalıdır.

Ayrıca, “hibe” destekleri dışında, Kalkınma Ajansları Mevzuatında da yer alan “faiz desteği” ve “faizsiz kredi desteği” gibi mekanizmalar için de gerekli altyapı oluşturularak bu tür enstrümanlar da ajanslar tarafından kullanılmalıdır.

6. AJANSLARIN “HİBE” VERME DIŞINDAKİ FONKSİYONLARI DA ÖNEMLİDİR

Kalkınma ajansları, ülkemizin yönetim yapısı içerisinde yeni bir model getirmiştir. Daha çok sağladıkları “hibe” destekleri ile gündeme gelen kalkınma ajanslarının, bölge planlama, etkin izleme ve değerlendirme ile yatırım tanıtım ve destek... gibi diğer fonksiyonlarının daha önemli olduğu kanaatindeyim. Aynı zamanda, yönetim ve karar alma mekanizmalarıyla, kalkınma ajansları,

ülkemizin en çok ihtiyaç duyduğu ve en çok tartışılan “yerindelik” ve “yönetişim” kavramlarına karşılık gelen kurumlardır.

Ajansların teşkilat yapısı, danışma işlevi daha ağırlıklı olan geniş katılımlı bir Kalkınma Kurulundan, karar alma organı olarak kamu-özel sektör işbirliği ile çalışan bir Yönetim Kurulundan ve teknik kapasitesi yüksek, etkin bir özel sektör kuruluşu gibi faaliyet gösteren icra organı niteliğindeki Genel Sekreterlikten oluşmaktadır.

Kalkınma ajanslarının kurulması, bölgelere bir heyecan getirmiştir. Uzman kadroları ve katılımcı karar mekanizmalarının illere ve bölgelere katkı sağlamaya başladığı aşikardır. Ancak, sistemin iyileştirilerek sürdürülmesi ve özel sektör bakış açısının yitirilmemesi gerekmektedir. Aynı zamanda, bölge potansiyellerini tespit ederek harekete geçirmeye yönelik faaliyetler ile bölgede gerçekleştirilen yatırımların izlenmesine yönelik çalışmalara da ağırlık verilmelidir.

7. BÖLGE PLANLARI KONUSUNDA YATIRIMCI KURUMLARLA KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ SAĞLANMALIDIR

Günümüzde yerel aktörlerin hem planlama, hem de uygulama safhalarında sürekli aktif olması, planları sahiplenmesi, araştırma ve proje üretme kapasitelerini geliştirmesi ve bunu kurumsallaştırması başarılı bölgesel/yerel kalkınma modellerinin en önemli özelliği haline gelmiştir. Buna bağlı olarak, zaman ve mekân boyutunda, planların esnek, dinamik ve paylaşımcı bir anlayışla yapılmasını ve uygulanmasını gerektiren bu değişimi zorlayan etkenlerden biri de küreselleşme olmuştur.

Kalkınma ajanslarının kurulmasından sonra, 3194 sayılı Kanunla Kalkınma Bakanlığına (DPT) verilmiş olan Bölge Planları yapma veya yaptıрма görevi Ajanslar tarafından yerine getirilmeye başlanmıştır. Tabandan-tavana planlama ve bu süreçte yerelin görüş ve önerilerini alarak yerel düzeyde aktif katılımı ve sahiplenmeyi sağlama açı-

sından son derece önemli olan bu görev Ajanslar tarafından yerine getirilmektedir.

Bölgelerin potansiyellerini tespit etme ve harekete geçirme konusunda da önemli araştırma çalışmaları yapan Ajanslar, kritik nitelikteki yerel bilginin merkeze taşınmasında ve sürekliliğinin sağlanmasında çok önemli bir işlevi yerine getirmektedirler.

Bu nedenle, kalkınma ajanslarının koordinesinde hazırlanan Bölge Planında öngörülen gelişme eksenleri, amaç ve önceliklerin merkezi düzeydeki yatırımcı kurum ve kuruluşlarca, yatırım kararlarının verilmesinde göz önünde bulundurulmalı ve bu konuda kalkınma ajansları ile işbirliği sağlanmalıdır.

Kanunun gerekçesinde de belirtildiği gibi, Ajansların başarısı, merkezi kuruluşların sürece etkin katılım ve katkı sağlamalarıyla da doğru orantılıdır. Bu katkı ve katılımın sağlanması noktasında, Kalkınma Bakanlığı daha etkin bir performans sergilemelidir.

8. BİR DEN FAZLA İLİ KAPSAYAN BÖLGELERDE KAYNAK DAĞILIMI KONUSUNDA SORUNLAR YAŞANIYOR

Ülkemizin idari yapısı, “İl” esasına dayanmaktadır ve kamu kurumlarında “İl” bazlılık taşra yönetim sistemimizin neredeyse temel unsuru haline gelmiştir.

Oysa kalkınma ajanslarının kuruluşunda “İl” bazının yeterli olmayacağı değerlendirilerek İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırmasına (İBBS) göre belirlenen Düzey 2 Bölgeleri esas alınmaktadır. Bu sistem, bazı ajanslarda birden fazla ilin birlikte ve koordineli çalışmasını gerektirmektedir.

Ajansların destek sisteminde, “proje” bazlı destek sağlanmaktadır. Dolayısıyla, kaynak dağılımı da illere göre değil, yarışmacı bir süreç ve bağımsız bir değerlendirme sonunda başarılı projelere göre yapılmaktadır. Bu durum, özellikle büyüklük olarak birbirinden farklı illerin olduğu bölgelerde gereksiz tartışma ve çekişmeler ile Ajansa sahiplik ko-

nusunda sorunlara yol açmaktadır. Bu nedenle, iller arasındaki bu çekişmeyi önleyecek ve "Bölge" bazlı projelerin birlikte üretilip uygulanmasını teşvik edecek bir takım tedbirlerin alınması faydalı olacaktır.

9. AJANS PERSONELİNİN ÖZLÜK VE SOSYAL HAKLARI KONUSUNDA YAŞANAN KARMAŞA GİDERİLMELİDİR

5449 sayılı Kanunun gerekçesinde, Ajansların en önemli özelliklerinden biri olarak "yüksek nitelikli personeli, esnek kaynak ve istihdam yapısı"ndan bahsedilmektedir.

İstihdam usulleri hem seçim ve iş alma, hem de ücret ödemede uzmanlığa, performansa dayalı ve başarıya odaklı tasarlanmıştır. Çalışanların tamamında istihdam garantisi ancak performans, takım çalışmasının devamına, hizmet verme heyecanına, kurum içi ve dışında sağlıklı iş ilişkilerine bağlıdır. Ajansın statüsü gereği, çalışanlar iş akdiyle istihdam edilmekte ve kamu görevlisi istihdamının oluşturduğu "verimlilik sorunu" bu şekilde aşılmaya çalışılmaktadır.

Ancak, 666 sayılı KHK ile getirilen düzenleme sistemi tamamen alt üst etmiştir. 666 sayılı KHK ile kalkınma ajansları uzmanlarının ücretleri Başbakanlık uzmanlarının ücretlerine endekslenmiştir. Mevcut durumda iş güvencesi, tayin ve terfi imkanı olmayan Ajans çalışanlarının ücretlerinin Başbakanlık uzmanlarına endekslenmesi, ajans uzmanlarının ajanstan ayrılmasına yol açmaktadır. Bu nedenle, sürekli yeni eleman istihdam etmek zorunda kalan ajanslarda istenen uzmanlık oluşmamakta ve gereken verim alınamamaktadır.

Bu nedenle, Ajans personelinin üç-

ret başta olmak üzere, iş güvencesi, tayin ve terfi... gibi özlük hakları konusundaki belirsizlik ve farklı uygulamalar ortadan kaldırılmalıdır. Ayrıca, çalışma şartlarındaki zorluklar ile benzeri hususlar dikkate alınarak özellikle az gelişmiş illerde ve bölgelerde çalışan personel için teşvik edici bir takım düzenlemeler yapılmalıdır.

10. SONUÇ

Bölgesel kalkınmada yeni kurumsal yapılardan biri olan kalkınma ajansları, bölgelerde ortak çalışma kültürünün gelişmesine katkıda bulunabilir. Bu yönüyle ajanslar, bölge aktörlerinin, bölgenin gelişmesi, kalkınması ve rekabet gücünün artırılması yönündeki ortak hedeflerinin tespit edilmesi ve bu hedeflerin gerçekleştirilmesi için atılacak adımların belirlenmesi açısından bölgelerin "ortak akıl platformu" haline gelebilir.

Ancak, bütün olumlu düşüncelere ve iyi niyetli çabalara rağmen, Türkiye halen merkezîyetçi yönetim yapısını büyük ölçüde korumakta ve devletin merkezi bürokratik yapısı yerele yetki devri konusunda isteksiz davranmaktadır. Nitekim Kalkınma Bakanlığının, ajanslar üzerinde ağır bir vesayet uyguladığı ve bunun ajansları adeta Bakanlığın taşra teşkilatına dönüştürdüğü dile getirilerek bu durum eleştirilmektedir.

Benzer şekilde, kalkınma ajanslarının kuruluşunun, merkezi ve yerel düzeydeki bazı kurum ve kuruluşlar tarafından da pek sıcak karşılanmadığı ve sahiplenilmediği bilinen bir gerçektir. Oysa, 5449 sayılı Kanun'un gerekçesinde de belirtildiği gibi, kalkınma ajansları, bölgelerde faaliyette bulunan kurum ve kuruluşların "işlevlerinde bir mükerrerlik veya bir daralma meydana

getirmemekte"; aksine, onların çalışma ve faaliyetlerinde tamamlayıcı ve destekleyici bir rol oynamaktadır. Örneğin, kalkınma ajansları yatırım destek ofislerinin faaliyete geçmesiyle birlikte, çeşitli bakanlıklar ve kurum ve kuruluşlar tarafından verilen Devlet destek ve teşviklerinin yerelde tanıtımı daha etkin olarak yapılmakta; bu konularda yerel girişimci ve yatırımcılara en yakın noktada ücretsiz danışmanlık hizmeti verilmekte; Ekonomi Bakanlığının düzenlediği Yatırım Teşvik Belgelerinin izleme ve tamamlama işleri yapılmakta; KOSGEB programlarının tanıtımı gerçekleştirilmekte ve girişimcilik destekleri için ön şart olan eğitimler ajansların desteğiyle verilmektedir. Aynı zamanda, bölgelerdeki yatırım ortamının iyileştirilmesi noktasında ajanslar tarafından önemli çalışmalar yapılmakta ve destekler verilmektedir.

Bu nedenle, etkin bir yerel ve bölgesel kalkınma için, kalkınma ajanslarının karar alma ve uygulama süreçlerinin daha fazla yerelleştirilmesi ve bu süreçlere yerel aktörlerin ve dinamiklerin daha fazla katılması gerekmektedir. Merkezi ve yerel kuruluşlar da, kalkınma ajanslarının çalışmalarını teşvik etme ve destekleme yönünde gerekli yükümlülüklerini yerine getirmelidir. Özellikle Ajans bünyesinde her ilde kurulan Yatırım Destek Ofislerinin çalışmaları ön plana çıkarılmalıdır. Çünkü bu mekanizma bazen Ajansın bir yılda verdiği mali desteğin çok üzerinde yatırımını illere çekebilmektedir. Bu kapsamda Yatırım Destek Ofisleri mevzuatı netleştirilmeli ve ile gelen veya gelecek yatırımcılar için yatırım tanıtımından tutun yatırım sonrası (aftercare) bütün iş ve işlemleri tek elden yürütecek bir model kurulmalıdır. ■

Kaynakça

Clark, G., J. Huxley ve D. Mountford (2010). Organising Local Economic Development: The Role of Development Agencies and Companies, Paris: OECD Publications.

5449 sayılı Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkındaki Kanun ve Gerekçesi.

EKONOMİK GELİŞME SOSYAL KALKINMA İLE DESTEKLENMELİ

Celalettin GÜVENÇ | Şanlıurfa Valisi

1. GİRİŞ

Kalkınma ve gelişme bütün toplumları ilgilendiren temel bir konudur. İktisat ilminin ana konularından biri olan kalkınma, çok boyutlu bir kavram olup genel olarak, “bir ülkenin milli gelir düzeyindeki sürekli artışa paralel olarak ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasal yapısındaki değişimleri içeren bir süreç” olarak tanımlanmaktadır.

Önceleri “kalkınma” denilince, sadece ekonomik göstergelerdeki bir artış veya iyileşme akla gelirken, küreselleşen dünyamızda, kalkınma kavramı da içerik değiştirmiş ve ekonomik kalkınmanın tek başına yeterli ve sürdürülebilir olamayacağı, bu nedenle sosyal kalkınmayla desteklenmesi gerektiği genel bir kabul olmuştur. Hatta ekonomik kalkınmanın ölçülmesi gibi, sosyal kalkınmanın da ülkeler arasında karşılaştırmalara olanak verecek şekilde bir takım kriter

ve göstergelerle ölçülmesi gündeme gelmiştir. Bu yazıda, genel olarak sosyal kalkınma kavramı tanımlandıktan sonra, Şanlıurfada sosyal kalkınma durumu ve yapılması gerekenler irdelenmektedir.

2. SOSYAL KALKINMA

Sosyal Kalkınma (social development); kalkınmanın sosyal boyutunu öne çıkaran kalkınma yaklaşımıdır. Sosyal kalkınma; daha çok eğitim ve sağlık, yoksulluğun azaltılması, yeni iş ve istihdam olanaklarının oluşturulması, sosyo-ekonomik politika ve kalkınmanın yönetimi, sosyal bütünleşmenin sağlanması... gibi konulara odaklanmaktadır.

Ekonomik kalkınmanın ayrılmaz bir parçası olan sosyal kalkınma, BM'nin de üzerinde durduğu ve öncelik verdiği konulardan biridir. BM, kalkınmanın toplumsal yönünün önemini vurgulamakta ve bütün insanlar için daha iyi bir hayatın kalkınma yoluyla başarılabilece-

ğini savunmaktadır. Sosyal kalkınma, insanı, kalkınma stratejilerinin merkezine yerleştiren bir yaklaşımdır.

Sosyal Kalkınma Dünya Zirvesi, BM'in öncülüğünde, 1995 yılında Kopenhag'da gerçekleştirilmiştir. Zirve, sosyal kalkınmanın sorunları üzerinde odaklanmış; yoksulluğa, işsizliğe ve toplumsal bölünmeye karşı verilen mücadeleyi daha ileri götürmek ve 21. yüzyılda toplumsal sorumluluk ve dayanışma konusunda yeni bir bilincin uyanmasını sağlamak için uluslararası toplumun bütün üyelerini bir araya getirmeyi amaçlamıştır.

Zirvenin sonunda Kopenhag Sosyal Kalkınma Bildirgesi yayınlanmış olup bu bildirme, küresel seviyede toplumsal bir sözleşme niteliğindedir. Bildirmede, sosyal kalkınma için güçlendirilmiş bir çevre, yoksulluğun ortadan kaldırılması, üretken istihdamın geliştirilmesi ve işsizliğin azaltılması, toplumsal bütünleşmenin sağlanması... gibi sosyal kalkınmaya ilişkin önemli hedeflere yer verilmiştir (bkz. BM, 1995).

Sosyal kalkınma ile yakından ilgili kavramlardan biri de, “insani kalkınma” kavramı olup geliştirilen “İnsani Kalkınma Endeksi” (Human Development Index-HDI) ile ülkelerin insani kalkınmışlık düzeyi ölçülerek karşılaştırmalar yapılmaktadır. Ülkelerin ortalama yaşam beklentisi, okuma-yazma, eğitim düzeyi ve yaşam standardının bir ölçüsü olan bu endeks, 1990 yılında Nobel ödüllü Pakistanlı ekonomist Amartya Sen tarafından geliştirilmiştir.

Geniş kapsamlı bir yoksulluk ölçütü ve refah düzeyini ölçmenin standart bir

aracı olan HDI (Sen, 1976), ülkelerin gelişmiş, gelişmekte olan veya az gelişmiş olup olmadığını belirlemek ve ekonomi politikalarının yaşam kalitesi üzerindeki etkisini ölçmek için kullanılmaktadır.

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP), 1990 yılında beri her yıl ülkeler için "İnsani Kalkınma Endeksi"ni (HDI) yayınlamaktadır. HDI, 0 ile 1 arasında bir değer ile ifade edilmektedir. UNDP'nin 2011 Yılı İnsani Kalkınma Raporuna göre, 187 ülke içerisinde Norveç en yüksek değere (0,943), Kongo Demokratik Cumhuriyeti ise en düşük değere (0,286) sahiptir. Türkiye ise, 0,699 ile 92. sırada (yüksek insani kalkınma grubu ülkeleri arasında) yer almaktadır (UNDP, 2011).

3. ŞANLIURFA VE SOSYAL KALKINMANIN ÖNEMİ

2011 yılında Kalkınma Bakanlığınca hazırlanan Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması çalışmasında, Diyarbakır ve Şanlıurfa İllerinden oluşan TRC2 Bölgesi, 26 Düzey 2 Bölgesi arasında sosyo-ekonomik gelişmişlik derecesine göre 23'üncü sırada yer almıştır. TRC2 Bölgesini oluşturan illerden Şanlıurfa İli 81 İl arasında 73'üncü ve Diyarbakır İli 67'nci sıradadır.

Son yıllarda, GAP başta olmak üzere, kamu yatırımlarından en fazla yararlanan illerin başında Şanlıurfa gelmektedir. Bu yatırımların sonucu olarak Şanlıurfada ulaşım, sanayi ve diğer altyapıların hızla geliştiği görülmektedir. Nitekim, illerle ilgili olarak yapılan çeşitli rekabetçilik analizlerinde, altyapı, ulaşım ve erişebilirlik açısından Şanlıurfanın giderek daha rekabetçi bir il konumuna geldiği ve üst sıralara hızla tırmandığı gözlenmektedir. Ancak, sosyal kalkınma (eğitim, sağlık, sosyal yaşam... vb) açısından aynı performansı yakaladığını söylemek mümkün değildir. Örneğin, İstanbul Üniversitesi tarafından 2012 yılında yapılan Küresel Rekabet Endeksi Araştırması sonuçlarına göre, 81 İl içerisinde Şanlıurfa, ulaşım ve erişebilirlik açısından 16'ncı sırada

Son yıllarda, KÖYDES, milli eğitim ve sağlık alanında yapılan çok büyük yatırımlara rağmen, halen kırsal alanlardaki yol ve içme suyu ile eğitim ve sağlık altyapısı yeterli değildir. Bu nedenle, Şanlıurfadaki kırsal altyapının geliştirilmesi için daha fazla kaynak ayrılmalıdır.

ve altyapı açısından da 41'inci sırada yer alırken, eğitim açısından 79'uncu sıraya ve sosyal yaşam açısından da 77'nci sıraya gerilemektedir.

Şanlıurfanın en büyük potansiyellerinden biri şüphesiz sahip olduğu genç nüfusedir. 2012 yılı verilerine göre, ülkemizin nüfus bakımından en büyük 9'uncu ili olan Şanlıurfada nüfus artış hızı % 26,3 ile Türkiye ortalamasının (% 12,0) çok üstündedir. Yapılan projeksiyonlara göre 2023'te Şanlıurfanın nüfusu 2,4 milyona ulaşacak ve bu nüfusla Şanlıurfa Türkiye'nin en büyük 6'ncı ili olacaktır. Şanlıurfa, aynı zamanda, 2023'te % 38,6 ile çocuk nüfus (0-14 yaş grubu) oranının en yüksek olduğu il olacaktır.

Ancak, 2011 yılında Kalkınma Bakanlığınca hazırlanan Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması çalışmasında, Şanlıurfa İli eğitim sektörü gelişmişlik sıralamasına göre 78'inci sırada yer almaktadır. Dolayısıyla, en büyük potansiyel olarak değerlendirdiğimiz bu çocuk ve genç nüfus, iyi eğitilemediği ve sağlıklı bir şekilde yetiştirilemediği takdirde, önemli sorunların da kaynağı olacaktır.

Bölgenin temel işgücü değerleri incelendiğinde; Şanlıurfada işgücüne

katılma ve istihdam oranının düşük olduğu, buna karşılık işsizlik oranının yüksek olduğu görülmektedir. Şanlıurfada, 2009 yılında ekonomik krizin etkisiyle işsizlik % 17 ile en yüksek noktaya ulaşmış; sonraki yıllarda giderek iyileşme eğilimine girerek TÜİK tarafından yapılan 2011 yılı Nüfus ve Konut Araştırması sonucuna göre % 10,4'e kadar gerilemiştir.

Sevindirici bir gelişme olmasına rağmen, bu rakam bizi yanıltmamalıdır. Çünkü Şanlıurfada işgücüne katılım oranları (özellikle kadın nüfusta) Türkiye ortalamasının çok altındadır. Şanlıurfada Girişimci İşkadınları Derneği'nin Karacadağ Kalkınma Ajansı'nın desteğiyle yaptığı bir araştırmanın da ortaya koyduğu gibi, eğitim düzeyi arttıkça kadının istihdamı ve iş hayatında yer alması da giderek artmaktadır. Bu nedenle, Şanlıurfada eğitim düzeyini arttırmak ve daha nitelikli bir eğitim vermek gerekmektedir.

Şanlıurfada kentleşme düzeyi, Türkiye ortalamasına (% 77,3) göre oldukça düşüktür (% 55). Şanlıurfa, % 45'lik kırsal nüfusuyla, Türkiye'de kırsal nüfusun en fazla olduğu illerin başında yer almaktadır. Türkiye'deki eğilimin aksine, kırsal kesimdeki yüksek doğurganlık oranı ve GAP kapsamındaki yatırımların tamamlanmasıyla Şanlıurfada daha fazla tarımsal alanın sulamaya açılması nedeniyle, son yıllarda Şanlıurfada kırsal alanda yaşayan nüfus oranında bir artış göze çarpmaktadır. Ancak, kırsal kesimdeki dağınık yerleşim ve altyapı eksiklikleri (yol, içme ve kullanma suyu, kanalizasyon, eğitim, sağlık...) Şanlıurfanın sosyal gelişmişlik göstergelerini (eğitim düzeyi, sağlık göstergeleri... vb) aşağıya çekmektedir.

Son yıllarda, KÖYDES, milli eğitim ve sağlık alanında yapılan çok büyük yatırımlara rağmen, halen kırsal alanlardaki yol ve içme suyu ile eğitim ve sağlık altyapısı yeterli değildir. Bu nedenle, Şanlıurfadaki kırsal altyapının geliştirilmesi için daha fazla kaynak ayrılmalıdır.

Nitelikli ve kapsayıcı bir eğitim için

öncelikle eğitimdeki fiziki altyapı eksikliğinin giderilmesi gerekir. Şanlıurfada ortaöğretimde okullaşma oranı yaklaşık % 43 ile Türkiye ortalamasının (% 68) çok altındadır. Bu nedenle, 4+4+4 sisteminde sonra, Şanlıurfada ortaöğretimde (özellikle kız çocuklarında) okullaşma oranını arttırmak gerekmektedir.

Eğitimle ilgili önemli bir konu, işsizliğin bu kadar yaygın olduğu bir ilde nitelikli işgücü bulmada yaşanan sorunlardır. Genç nüfusun kolay istihdam edilebilmesi için nitelikli mesleki eğitim verilmesi ve işbaşı eğitimlerin yaygınlaştırılması son derece önemlidir. Nitelikli eleman yetiştirilmesi için yeni Meslek Yüksek Okulları açılmalı ve mevcutların kapasiteleri geliştirilmelidir.

Şanlıurfa, çevre illerden göç almakta ve aldığı göçten daha yüksek oranda göç vermektedir. 81 İl arasında Şanlıurfa, en fazla göç alan 22'nci il ve en fazla göç veren 12'nci il konumundadır. Net göç hızı -% 7,34'tür. Göçle beraber, Şanlıurfadaki entellektüel ve sosyal sermaye de il dışına çıkmaktadır.

Coğrafi alan olarak büyük bir il olan Şanlıurfada, il içinde de ciddi ekonomik ve sosyal farklılıklar göze çarpmaktadır. Özellikle Karacadağ eteklerinde yer alan Viranşehir ve Siverek'e ait köylerde tarıma elverişli alan yok denecek kadar azdır. Bu köyler, aynı zamanda, çocuk nüfus oranının en fazla olduğu yerlerdir. Dolayısıyla, bu bölgede gelir kaynakları sınırlı ve gelir düzeyi son derece düşüktür. Bu durum da göçün en önemli sebeplerinden biridir. Bu nedenle, nüfusun il dışına göç etmesini önlemek için istihdam olanaklarını geliştirmek gerekmektedir.

Şanlıurfada sağlık göstergelerini de hızla iyileştirmek gerekmektedir.

İnsanların ortalama yaşam sürelerini uzatmak, anne ve çocuk ölümlerini azaltmak ve temel sağlık hizmetlerine (aşılama, temiz su kullanımı... gibi) daha kolay ulaşımı sağlamak, bulaşıcı hastalıklarla mücadele etmek... son derece önemlidir.

Ayrıca, özellikle kadınların toplum içerisindeki konumlarını güçlendirmek, kadının iş gücüne katılımını artırarak ekonomik ve sosyal hayatta daha fazla yer almasını sağlayıcı faaliyetler arttırılmalıdır. Bu açıdan, son yıllarda yaygınlaştırılan Çok Amaçlı Toplum Merkezleri (ÇATOM) ve Aile Destek Merkezleri uygulamaları son derece faydalı sonuçlar vermektedir. Ancak, bu tür merkezleri daha kurumsal ve sürdürülebilir bir yapıya kavuşturmak gerekmektedir.

Sosyal kalkınma açısından kritik konulardan biri de "sosyal bütünleşme ve uyum"dur. Şanlıurfa gibi, nüfusu hızla artan, göç veren ve göç alan bir kentte ekonomik ve sosyal açıdan oldukça farklı toplum kesimlerinin varlığı bilinen bir gerçektir. Gençler, yaşlılar, engelliler, yoksullar... gibi dezavantajlı gruplara yönelik özel sosyal politikalar balirlenmesi ve bu politikalar doğrultusunda uygulamalar geliştirilmesi gerekmektedir. Bu gruplara yönelik Hükümetimiz ve yerel idareciler olarak bizler tarafından son yıllarda çok büyük çalışmalar yürütülmekte ve politikalar geliştirilmektedir. Bu kesimlerin topluma kazandırılması ve sosyal ve ekonomik açıdan toplumla bütünleşmeleri ve entegrasyonuna yönelik hedef odaklı, iyi tasarlanmış ve birbirinin tekrarı olmayan, aynı zamanda, bu kesimleri üretken kılacak çalışmalar arttırılarak sürdürülmelidir.

SONUÇ

Sosyal kalkınma sorunu, gelişmiş ve gelişmekte olan bütün ülkeler için ortak bir sorundur. Yaşanma ve hissedilme düzeyi farklı da olsa, toplumlar işsizlik, toplumsal ayrılık ve sürekli yoksulluk sorunlarıyla karşı karşıyadır. Sosyal kalkınmayla yakından ilişkili olan eğitimsizlik, sağlık sorunları, göç, organize suçlar, bulaşıcı hastalıklar... vb küresel dünyanın artan sorunları, ancak stratejik bir yaklaşımla geliştirilen doğru politikaların uygulanmasıyla çözülebilir.

Şanlıurfada son yıllarda uygulanan programlar ve yapılan kamu yatırımlarıyla ekonomik alanda sağlanan başarının ve kazanılan ivmenin, sosyal kalkınma alanına da yansması gerekmektedir. Bunun için, öncelikle çocuk ve genç nüfusumuz eğitilmeli; köyden kente göçün önüne geçilmeli ve kırsalda yaşam kalitesi artırılmalı; iş gücüne katılım ve istihdam oranları arttırılmalı; işsizlik azaltılmalı; girişimcilik ruhu ve ortak iş yapma kültürü geliştirilmelidir.

Eğitimde kalite artırılmalı; mesleki eğitim bölgenin üretim ve hizmet ihtiyaçları doğrultusunda yaygınlaştırılmalı ve nitelikli insan kaynaklarının geliştirilmesi amaçlanmalıdır.

Bölgedeki kamu kurumları, yerel yönetimler ve STK'ların kapasiteleri geliştirilmeli; kurumlar arası koordinasyon artırılmalı ve kalkınma hedeflerine odaklanılması için işbirliği ağları geliştirilmelidir.

Bölgede göç ile birlikte artan yoksulluk ve gelir dağılımı farklılıklarından kaynaklanan sosyal sorunlar en aza indirilmeli; öncelikle dezavantajlı gruplara yönelik olmak üzere sosyal hizmet sunumuna erişilebilirlik ve bu hizmetlerin kalitesi artırılarak sosyal uyum sağlanmalıdır. ■

Kaynakça

- BM (1995). Dünya Toplumsal Kalkınma Zirve Toplantısı Eylem Programı, Kopenhag, 6-12 Mart 1995, http://www.unicankara.org.tr/doc_pdf/kop_deklar.pdf, 13.07.2013.
- BM (2013). "Ekonomik ve Sosyal Kalkınma", <http://www.unicankara.org.tr/today/3.html#3k>, 13.07.2013.
- Sen, A. (1976) "Poverty: An Ordinal Approach to Measurement", *Econometrica*, c. 44, s. 2, ss. 219-231.
- UNDP (2011) Human Development Report 2011, <http://hdr.undp.org/en/reports/global/hdr2011/>, 14.07.2012.

KALKINMA PLANLARINDA BÖLGESEL POLİTİKA VE SOSYAL POLİTİKA İLİŞKİSİ

Damla YAZAR | Kalkınma Bakanlığı Planlama Uzman Yardımcısı

Tayyar DOĞAN | Kalkınma Bakanlığı Planlama Uzmanı

İbrahim KUZU | Kalkınma Bakanlığı Yerel ve Kırsal Kalkınma Dairesi Başkanı

Bölgesel politika, Birinci Plandan Dokuzuncu Plana kadar bazen başlı başına bir bölüm, bazen de diğer bölümlerin bir parçası olarak kalkınma planlarında her zaman kendine yer bulmuştur. Sosyal politika alanı da içeriği zaman içinde farklılaşsa da tüm planların önemli bir parçası olmuştur. Ülkemizde bölgeler arasındaki ciddi gelişmişlik farklarının mevcudiyeti, birçok diğer politika alanı gibi sosyal politikanın da mekânsal olarak farklılaştırılmasını zorunlu kılmaktadır. Bu durumda bölgesel politika ve sosyal politikanın kesişim alanlarının ve karşılıklı etkileşimlerinin dikkate alınması önem kazanmaktadır.

Bu çalışmanın temel amacı, sosyal politika ve bölgesel politikanın kalkınma planlarında hangi noktalarda kesişmekte olduğu ve bu kesişmenin nasıl bir kesinti veya süreklilik arz ettiğinin tespitidir. Ülkemizde son dönemlerde bölgesel düzeyde uygulanan proje ve programlardaki artış, sosyal politikanın giderek artan şekilde yerele özgü unsurları içerir şekilde belirlenmesi ihtiyacını ortaya çıkarmaktadır. Bu kapsamda, çalışmada yapılan tespitler sosyal politikanın, kalkınma planlarının hazırlanmaya başladığı tarihten itibaren ne tür bir dönüşüm geçirdiğini göstermesi bakımından önemlidir. Bu yolla, hem ulusal sosyal politikaların bölgesel düzeyde farklılaştırılması, hem de bölgesel gelişme program ve projelerine sosyal politikanın entegre edilmesi çalışmalarına sosyal ve bölgesel politika

alanlarının etkileşiminin tarihine ilişkin bir perspektifi sağlanacaktır.

Çalışmada öncelikle sırasıyla tüm kalkınma planlarında sosyal politikanın bölgesel boyutuna ilişkin bir inceleme gerçekleştirilecek ve ardından ne tür bir trend gözlemlendiğine dair tespitler yapılacaktır.

1. KALKINMA PLANI (1963-1967)

Birinci beş yıllık kalkınma planında (BYKP) sosyal kalkınmanın bileşenleri detaya girilmeden genel düzeyde ele alınmıştır. Bu durum ilerleyen planlarda farklılık gösterecek, alanlar daha net belirlenecektir. Bu planda eğitim, sağlık, nüfus, sosyal güvenlik, istihdam ve sosyal hizmetler gibi birçok konu ele alınmış ve bu alanların özellikle sosyal hareketlilik (mobilité) ve fırsat eşitliğine olanak sağlayacak şekilde geliştirilmesi hedeflenmiştir.

Planda sosyal politika alanına ilişkin eğitim, sağlık, istihdam ve nüfus gibi birçok değişken bazında bölgeler arası eşitsizlikler görüldüğüne değinilmiş ve bu eşitsizliklerin giderilmesine yönelik politikalar gerçekleştirilmesi hedeflenmiştir. Sosyal Hedefler başlığı altında üç ana konudan biri olarak “bölge kalkınması”na yer verilmiş ve özellikle kentleşme, nüfus problemleri ve kamu hizmetlerinin dağılımında bölgeler arası dengeli ve eşitsizlikleri giderici bir kalkınma söylemi ön plana çıkarılmıştır.

Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planında “denge” kavramı önemli bir yer tutmuş

ve birçok düzlemde ele alınmıştır. Bu anlamda bölgeler ve gelir grupları arasında sosyal adalet düzeyinde kurulacak iki önemli denge olduğuna dikkat çekilmiş ve bu dengelerin sağlandığı bir kalkınma politikası doğrultusunda sosyal adaletin gerçekleştirilebileceğine işaret edilmiştir. Örneğin “Gelir Grupları Arasında Sosyal Adalet Dengesi” başlığı altında memurlar, sanayi ve tarım işçilerinin gelir dağılımındaki kişisel paylarının gittikçe azaldığından; sermaye, teşebbüs ve rant gelirleri sahiplerinin gelir dağılımındaki paylarının yükselmiş olduğundan bahsetmekte, plânın sosyal adalet amaçlarından birinin de bu eğilimi durdurmak olduğu belirtilmektedir. Yine “Bölgeler Arasında Sosyal Adalet Dengesi” başlığı altında çeşitli bölgeler arasında iktisadi faaliyet hacmi, gelir seviyesi, sosyal hizmet ve tesisler bakımından büyük dengesizlikler olduğu belirtilmiş, bu yüzden, kalkınmanın ikinci büyük toplumsal amacının bölgeler arasındaki dengesizliğin azaltılması ile bölgeler arası dengeli bir kalkınmanın sağlanması olduğu söylenmiştir.

2. KALKINMA PLANI (1968-1972)

Birinci Planda bölgesel adalet sosyal hedeflerle birlikte ele alınıp, sosyal adaletin sağlanmasında iki önemli unsurdan biri olarak görülürken; İkinci Planda bölgesel gelişme “Toplumun Yurt Üzerinde Yerleşmesi ve Barınması” başlığı altında genel olarak şehirleşme ekseninde etrafında ele alınmıştır. Bu anlamda bölgeselliğin

sosyal politika boyutu fazla vurgulanmamıştır.

İkinci Planda eğitim ve istihdam “Ekonomik gelişmede insan unsuru” başlığı altında ele alınmıştır. Birinci Planda da aynı şekilde insan kalkınmanın temel bileşeni olarak görülmüştür. Birinci Planda her türlü hizmetin dağıtımında ve sağlanmasında bölgeler arası adalet temel amaç olarak ön planda tutulurken İkinci Planda bu vurgu hem sosyal sektörlerde hem de bölgesel gelişme başlığı altında yok denecek kadar azdır. Bu fark iki planda bulunan istatistik tablolarına da yansımıştır. Birinci Planda bölgesel istatistiklere geniş şekilde yer verilirken, İkinci Planda daha çok ulusal düzeyde zaman serisi istatistiklerine yer verilmiştir.

İkinci Planda bölgesel boyuta zayıf bir şekilde dahi olsa yer verilen iki temel sosyal sektör bulunmaktadır: Sağlık ve Eğitim. Sağlık sektöründe Birinci Planda olduğu gibi personelin ve hizmetlerin bölgeler arasında eşit olmayan dağılımından bahsedilmiş, eğitimde ise “Bölge Okulu” uygulamasından bahsedilmiştir. Bölge Okullarının kurulacağı yerlerin seçiminin ise bölge planlaması içindeki şehirleşme istikametleri, o bölgenin endüstriyel gelişmesi ve bütün sektörlerin birbirini tamamlayan yatırımlarını değerlendiren araştırmalar sonunda gerçekleşeceği bildirilmiştir. Ayrıca bölge okullarının halk eğitiminin ve çeşitli kurumların yürüttüğü yaygın eğitim çalışmalarının merkezi olacağı belirtilmiştir.

3. KALKINMA PLANI (1973-1977)

Üçüncü planda bölgeler arası eşitsizlik ve sosyal politikalar açısından Birinci ve İkinci Plana göre bir dönüm noktası oluşturmaktadır. Özellikle birinci planda bölgeler arası eşitsizlikleri azaltmak ve kalkınmanın sosyal ve ekonomik boyutunu dengeli yürütmek amacı belirgin şekilde yer alırken, üçüncü plan döneminde bu hedeften tam anlamıyla vazgeçilmiştir. Bütün kaynakların sosyal meselelerin çözümü ve genel refah seviyesinin yükseltilmesine yöneltilmesinin esasen topyekün kalkınmayı geciktireceği belir-

Sosyal politikanın ülkemizde mekânsal düzeyde farklılaştırılabilmesi için öncelikle eğitim ve sağlık alanındaki göstergelerde olduğu gibi diğer birçok sosyal göstergenin de il ve esasen ilçe gibi daha alt mekânsal ölçekler için üretilmesi gerekmektedir.

tilmiş, uzun vadede bu hedeflere ulaşabilmek için kısa vadede bazı fedakârlıkların yapılması gerektiği vurgulanmıştır. Benzer şekilde gelir dağılımının iyileştirilmesi konusunda hem fertler arası hem de “yörelere” arası eşitsizlikleri kısa dönemde ortadan kaldırmaya çalışmanın ekonomik bakımdan etkin olmayan kaynak dağılımına yol açarak uzun dönemde sermaye birikimini ve ekonomik gelişmeyi yavaşlatabileceği öngörülmüştür. Bu nedenle yatırımların yer seçiminde önceliğin sosyal ve yörelere arası eşitsizliği giderme amacı gözetilmeksizin verilmesi öngörülmüştür. Bu anlamda örneğin sosyal güvenlik sisteminin kapsamının genişletmesinin ertelenmesi gerektiği belirtilmiştir.

Üçüncü Plandaki temel dönüşümden de anlaşılacağı üzere İkinci Planla benzer bir şekilde sosyal sektörlerde bölgesel vurgu yok denecek kadar azdır. “Sosyal Alanda Sağlanan Gelişmeler” başlığı altında eğitim, göç ve sağlık meselelerinde bölgesel eşitsizliklerden bahsedilmiş, diğer planlardan farklı olarak eşitsizlikler ifade ederken ise “bölge” kavramı yerine “yöre” kavramı kullanılmış ve “yurt düzeyinde eşitsizlik” ve “iller arası eşitsizlik” gibi ifadeler kullanılmıştır. İkinci Planla birlikte artan şehirleşme vurgusunu ve Üçüncü Planda arka plana itilen bölgesel boyutu düşündüğümüzde, eşitsizliğin te-

mel ekseninin bölgesel boyuttan çok, kır-kent düzleminde algılandığını söylemek mümkündür.

4. KALKINMA PLANI (1979-1983)

Dördüncü Planda daha önceki plan dönemlerinde uygulanan bölgesel politikalara bir özelleştirme getirilmiş ve önceki plan dönemlerinde bölgeler arası dengesizliklerin artması, geri kalmış bölgelerin bu dönemde kamu yatırımlarından giderek daha az pay almasına ve özel kesimin bu bölgelere yönelmemesine bağlanmıştır. Dördüncü Planın “Temel Politikalar” başlığının altında “Kalkınmada Öncelikli Yörelere” belirlenmiş; geri kalmış bölgelerin, özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinin hızla gelişmesini sağlamak amacıyla bu bölgelere öncelikler tanınacağı belirtilmiştir.

Ancak Dördüncü Planın bölgesel gelişme vurgusu, tüm sektörlerde aynı düzeyde değildir. Sosyal politika alanlarının temel başlıklarına bakıldığında bir bölgesel/mekânsal bakış vurgusu görmek zordur. Diğer planlarda olduğu gibi Dördüncü Planda da yine yüzeysel şekilde sağlık ve eğitim konularında bölgesel eşitsizliğe değinilmiştir. Bu bağlamda ortaya çıkan sorunlardan sadece personel sayısının bölgeler arası dengesiz dağılımı hakkında bilgi verilmiştir. Politikalar kısmında tespit edilen bu soruna herhangi bir çözüm sunulmamıştır.

5. KALKINMA PLANI (1985-1989)

Bir önceki kalkınma planında “kalkınmada öncelikli yörelere” gibi özel bir uygulama olmasına rağmen, kalkınmanın sosyal boyutuna bu perspektif yansıtılmamıştır. Aynı tablo Beşinci Plan döneminde de görülmektedir. Bölge planlarının, iktisadi açıdan gelişmekte olan veya belirli sektörler açısından potansiyel gösteren bölgelerde gelişmenin hızlandırılması ve kaynakların etkili kullanımının sağlanması amacıyla gerçekleştirilmesi öngörülmüş, ancak bölge kalkınmasının sosyal boyutu dışarıda bırakılmıştır.

Beşinci Planda, önceki planlardan farklı olarak, istihdama yönelik mekânsal

farklılıkların politika belirlenmesi süreçlerinde dikkate alınması gereğine değinilmiştir. Planda kırsal gelirin yükseltilmesi ve kırsal alt yapının geliştirilmesi amacıyla işsizlik açısından özellik gösteren bölgelerde mevsimlik işsizlere ek iş sağlamak üzere projelerin uygulanacağına yer verilmiştir. Ayrıca bölgelerarası nüfus hareketlerinin, fazla göç veren bölgelerde istihdam imkânlarının artırılarak önlenmesi gerektiği vurgulanmış, böylece istihdamın bölgesel boyutunun öneminin altı çizilmiştir.

İlaveten ilk defa daha önceki planlarda bahsedilen sağlık ve eğitim personelinin bölgeler arasında dengesiz dağılımına ilişkin olarak (lojman temini ve ücret farklılaşmaları gibi) çözüm önerileri getirilmiştir.

6. KALKINMA PLANI (1990-1994)

Bölgesel gelişmişlik farklarını azaltmak Altıncı Planın üç temel amacından biri olarak yer almıştır. Bölgeler Arası Gelişme başlığında kalkınmanın bölgeler arasında dengeli olması, bölgesel gelişme çalışmalarının refahı yaygınlaştırıcı ve artırıcı yönde ele alınması temel ilke olarak görülmüştür. Yine yatırım politikaları belirlenirken kalkınmada öncelikli yöreler ön planda tutulmuştur. Diğer planlarla benzer şekilde sosyal sektörlere bölgesel perspektif yeterince yansımamıştır. Ancak bu planda bölgesel gelişme çalışmalarına temel teşkil edecek olan bilgilerin uluslararası standartlara uygun şekilde toplanarak bir envanter oluşturulması; gerekli yapı ve potansiyel araştırmalarının sürdürülmesi ve bu çerçevede bir teşvik sisteminin geliştirilmesi gerektiği belirtilmiştir. Aynı zamanda Altıncı Planda, kalkınmada öncelikli yörelerin sorunlarını ve bunlara ilişkin çözüm tekliflerini geliştirmek üzere bölge üniversitelerinden birinin bünyesinde bir araştırma enstitüsünün kurulacağı belirtilmiştir. Bu iki durum, belirlenecek politikalarda sosyal sektörlere bölgesel boyutun yansıtılması ihtimalini içermesi bakımından önemlidir.

Diğer planlardan farklı olarak bu

planda ilk defa Bölgesel Gelişme başlığı altında, kırsal alana götürülen hizmetler konusuna yer verilmiştir. Kırsal alanda yaşayan ailelerin eğitim ve kültür düzeylerinin yükseltilmesi için düzenlenen yaygın eğitim program ve projelerinin çeşitlendirilmesi, kırsal alanda istihdamın artırılması, sağlık hizmetleri ve ünitelerinin yaygınlaştırılması gibi meselelere değinilmiştir. Bu durum sosyal hizmetlerin sunumunda kır-kent ayrımının yapılması açısından önemlidir.

7. KALKINMA PLANI (1996-2000)

Yedinci Planda birçok mesele hem bölgesel hem sosyal anlamda daha somut ifade bulmuştur. Diğer planlarla benzer olarak planın temel amaçları arasında yine bölgeler arası eşitsizliğin giderilmesi yer almıştır, fakat bu planda özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri ön plana çıkmıştır. Bugünkü bölgesel gelişme tartışmalarıyla benzerlik taşıyan ifadeler bu planda kullanılmaya başlanmış, bölgelerin farklı imkânlar, özelliklere ve sorunlara sahip olduğu vurgulanmış, sektörel tercihlerle mekânsal analizin birlikte ele alındığı yeni bir planlama yaklaşımının zorunlu olduğu belirtilmiştir.

Bu planda sosyal ve bölgesel politikaların kesişim alanı genişlemiştir. Daha önceki planlarda hiç yer almayan nüfusun bölgesel boyutuna vurgu yapılmış, nüfus artış hızının nispeten yüksek olduğu bölgelerde aile planlaması çalışmalarına özel önem verileceği belirtilmiştir. Benzer şekilde ilk defa bir bölgede, o bölgeye mahsus istihdamı azaltıcı nedenlere değinilmiş, Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da var olan terörün ve Irak pazarının kapalı oluşunun yeni yatırımları engellediğinden bahsedilmiştir.

8. KALKINMA PLANI (2001-2005)

Sekizinci Plan döneminde AB ile ilişkiler yoğunlaşmış, buna paralel olarak planın bölgesel boyutu da ağırlık kazanmıştır. Sekizinci Planda bölgesel politika alanında kavramsal çeşitlilik göze çarpmaktadır. Önceki planlarda kendine sınırlı ölçüde yer bulabilen katılımcılık,

rekabet, yerel dinamikler, yerel kaynaklar gibi pek çok kavram bu planda geniş ölçüde kullanılmıştır. Bu kavramlar etrafında algılanan bölge kavramı ile bölgeler artık küresel rekabetin temel aktörleri olarak görülmeye başlanmıştır. Bu anlamda planda Bölgesel Gelişme Hedef ve Politikaları başlığı altında ana bir bölüm açılmış ve hem dünya hem Türkiye'deki gelişmeler bölge düzeyinde değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmelerin Türkiye kısmında daha önceki planlarda görmediğimiz bir bölgesel istatistik çeşitliliği göze çarpmaktadır. Bu planda eğitim, gelir dağılımı, kadın ve nüfus gibi sosyal unsurların bölgesel istatistiklerine diğer planlara kıyasla daha geniş şekilde yer verilmiştir. Ancak diğer planlarda olduğu gibi bölgeler arası eşitsizliklerin giderilmesi konusunda sosyal boyutun önemi sınırlı şekilde yer verilmiştir.

Bölgeler arası ve bölge içi göç son planların temel konuları arasında yer almıştır. Bu sorun alanının yarattığı sosyal problemlerin fazlalığı, geliştirilmekte olan politikaların sorunlarla bölgesel boyutta baş edilebilecek nitelikte olmasının gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır. Ancak planda bu tip bir yaklaşım bulunmamaktadır.

Bu planda Güneydoğu Anadolu Projesi, Doğu Anadolu Projesi, Doğu Karadeniz Projesi gibi eylem planlarının öneminden bahsedilmiş ve gidişatları hakkında bilgi verilmiştir. Güneydoğu Anadolu Projesinde öngörülen fiziki ve sosyal altyapı proje yatırımlarına devam edildiği bildirilirken yine GAP Bölgesinin sosyal yapısına ve sorunlarına çözüm amacıyla sürdürülebilir kalkınmaya yönelik GAP Sosyal Eylem Planı hazırlandığı belirtilmiştir. Bu Sosyal Eylem Planı çerçevesinde GAP Bölgesinde yatırım yapmak isteyen yerli ve yabancı yatırımcıya danışmanlık hizmeti vermek amacıyla; Adıyaman, Diyarbakır, Gaziantep, Mardin ve Şanlıurfa illerinde Girişimci Destekleme ve Yönlendirme Merkezleri (GİDEM) ile kadının statüsünün yükseltilmesi amacıyla Çok Amaçlı Toplum Merkezleri (ÇATOM) kurulmuştur. Bu

anlamda Güneydoğu Anadolu Projesinin “sosyal” boyutunun geniş bir biçimde plana yansıtılmadığı, kadın ve girişimci destekleme boyutuyla sınırlı kaldığı görülmektedir.

Ayrıca bu planda diğer planlardan farklı olarak “kadın” konusu bölgesel boyutta vurgulanmış, özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu’da kadınların eğitime önem verilmesi gerektiği belirtilmiştir. Aynı zamanda kadının statüsünün yükseltilmesi ve kalkınma sürecine entegrasyonu amacıyla Çok Amaçlı Toplum Merkezlerinin (ÇATOM) kurulduğu bildirilmiştir.

9. KALKINMA PLANI (2007-2013)

Bölgesel Gelişiminin Sağlanması, Dokuzuncu Kalkınma Planında ekonomik ve sosyal alanda belirlenen beş ana gelişme ekseninden birini oluşturmaktadır. Dokuzuncu Planda, bir önceki planda çeşitlenmeye başlayan bölgesel gelişme kavramları daha da çeşitlenmiştir. Girişimcilik, yerel potansiyeller, yerel uzmanlaşma, kurumsal kapasite, yenilikçilik, sosyal sermaye, kümelenme bu yeni kavramlardandır.

Sahip olduğu kavramsal çeşitliliğe rağmen bu planda da kalkınmanın sosyal ve bölgesel boyutunu kapsayacak bir kavram, yaklaşım ya da politika güçlü şekilde göze çarpmamaktadır. Sosyal politikaların ele alındığı bölümlerde bölgesel bir perspektifin dikkat çektiği söylenemez, ancak bölgesel gelişme kısmında bölgelerin sorunlarına ve potansiyellerine göre farklılaştırılmış tedbirleri içeren bütüncül bir bölgesel gelişme politikasının gerekliliği vurgulanmıştır. Ayrıca önceki planlarda olduğu gibi göç meselesi bölge politikalarının sosyal boyutunu ön plana çıkararak bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Planda yoğun göç baskısı altında olan kentlerin göçten kaynaklanan temel sorunlarının tespit edilerek en çok etkilenen alanlarda sosyal uyuma yönelik çalışmalarla birlikte fiziki ve sosyal altyapının iyileştirileceği belirtilmiştir.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

İlk plandan itibaren sosyal gelişiminin

bölgeler arasında ciddi oranda eşitsizlik gösterdiğinden bahisle, bu durum çözümlenmesi gereken bir sorun olarak görülmüştür. Ancak ilk iki planda bu duruma ilişkin somut öneriler ya da programlar geliştirilmediği görülmektedir. Üçüncü Plan, kalkınma planlarında bölgeler arası gelişmişlik farklarının ve dolayısıyla bölgesel boyutun öneminin tamamıyla göz ardı edildiği yegâne kalkınma planı olarak ortaya çıkmıştır. Bu planda sosyal politika uygulamalarının görece geri kalmış bölgeler lehine geliştirilmesine yönelik herhangi bir amaç bulunmamaktadır. Dördüncü ve beşinci planda kalkınmada öncelikli yöreler politikası üretilerek, geri kalmış bölgeler için farklı politikalar geliştirilmesi kendine geniş şekilde yer bulmuştur. İlaveten Beşinci Planda istihdamın bölgeler arası dengesiz dağılımına yönelik pratik öneriler yer almıştır. Altıncı Planda bölgeler arası gelişmişlik farklarının azaltılması temel gelişme eksenlerinden biri olmuştur. Bu planda ayrıca bölgeler arası gelişmişlik farklarının yansırı kır-kent arasındaki farklar da planın önemli bir unsuru olarak yer almıştır. Sekizinci Planda AB uyum süreci ve bölgesel gelişme programlarının öne çıkmasıyla bölgesel ve sosyal politika alanlarının daha yoğun şekilde birlikte ele alındığı görülmektedir. Bu yoğunluğun Dokuzuncu Planda zayıfladığı görülmektedir.

Ülkemizin kapsadığı mekânın genişliği ve heterojenliği, sosyal konuların daha küçük mekânsal ölçeklerde ele alınmasını zorunlu kılmaktadır. Ancak ülkemizde kamu yatırımları üzerinde birincil düzeyde belirleyiciliği olan kalkınma planlarında bu anlayışın genellikle yer almadığı görülmektedir. Çünkü zaman içinde çeşitli değişikliklere uğramakla birlikte, sosyal ve bölgesel politikaların kalkınma planlarındaki irtibatı genellikle zayıf kalmaktadır.

Kalkınma planlarında diğer sosyal sektörlerle kıyasla eğitim ve sağlık alanlarının bölgesel boyutu daha kuvvetlidir. Bu duruma neden olan üç faktörden bahsedilebilir. İlk olarak, il bazında bu

sektörlere ait veri bulunması, eğitim ve sağlık alanında bölgesel düzeydeki dengelessnessi görünür kılmakta ve bu duruma müdahale etme motivasyonu yaratmaktadır. İkincisi, eğitim hizmetlerinin temel sosyal mobilite mekanizması, sağlık hizmetlerinin ise insan hayatı için vazgeçilmez olması bu sektörleri istisnasız tüm bölgeler için önemli kılmaktadır. Bu durum sektörlerdeki sorunları diğer sektörlerden daha önemli kılmakta ve bu sektörlerdeki bölgesel farkları ilaveten önemli kılmaktadır. Son olarak, nedeni ne olursa olsun, bu sektörlerde talebin ülkenin tüm bölgelerinde yüksek düzeyde olması, bu hizmetlerin bölgeler arası eşitsiz sunumlarına karşı diğer sektörlerinkinden daha fazla hassasiyet gösterilmesine neden olmaktadır.

Diğer taraftan sosyal ve bölgesel politikanın ortak noktalarda bulunduğu kalkınma planları, bölgeler arası göçün yoğunlaştığı ve göçün birçok sosyo-ekonomik sorunu da beraberinde getirdiğinin fark edildiği dönemlere rastlamaktadır. Ancak bu farkındalık bölge politikalarında sosyal boyutun yüzeysel olarak ele alınmasına mani olamamıştır.

Sosyal politikanın ülkemizde mekânsal düzeyde farklılaştırılabilmesi için öncelikle eğitim ve sağlık alanındaki göstergelerde olduğu gibi diğer birçok sosyal göstergenin de il ve esasen ilçe gibi daha alt mekânsal ölçekler için üretilmesi gerekmektedir. Sosyal politikanın kapsamına giren kamu hizmetlerinin giderek çeşitlenmesi ve tüm bölgelere yayılması bu hizmetlere yönelik talebi tüm bölgelerde artırmakta ve bu alanın öneminin giderek daha fazla anlaşılmasını sağlamaktadır. Bu hizmetlerin kalitesinin artırılabilmesinin en etkin yollarından biri şüphesiz yerele özgü unsurların sosyal politikaların oluşturulması sürecinde dikkate alınmasıdır. Bu yönüyle, sosyal politika ve bölgesel politika ilişkisinin kalkınma planları başta olmak üzere tüm kamu politikalarında dikkate alınması ve sosyal politikaların oluşturulmasında mekân bazlı yaklaşımların geliştirilmesi gerekmektedir. ■

SOSYAL POLİTİKA- SOSYAL KALKINMA İLİŞKİSİ

Aysegül ÖZBEK | Karacadağ Kalkınma Ajansı PPKB Başkanı

SOSYAL KALKINMA NEDİR?

Kalkınma; ülkenin ekonomik, toplumsal, siyasal yapılarının değişerek insan yaşamının maddi ve manevi alanda ilerlemesi ve giderek toplumun refahının artmasıdır. Bu bakımdan kalkınma sadece genel sayılarla belirlenen ekonomik büyümeyi içermekle birlikte bunu aşmaktadır. Ekonomik kalkınma (büyüme) toplumun maddi refahını sağlama yönünde çok önemlidir, ancak tek başına kalkınmışlığı ifade etmeye yeterli değildir. Kalkınma kavramı iktisat disiplini içinde olduğu kadar iktisat disiplini dışında da karşılığını bulan bir kavramdır. Kalkınmayı ekonomik büyümeden ayıran en önemli unsur, toplumun genelini kapsamıdır. Ekonomik büyüme, bir ülkenin üretim kapasitesinin ve bu kapasitenin kalitesinin artmasıdır. Bu artış yapısal olarak ekonomik olmayan toplumsal unsurlara yansıtıldığında sosyal kalkınmadan bahsetmeye başlayabiliriz (Sosyal Kalkınma Raporu, 2010). Sosyal kalkınma ekonomik büyümenin yanında sosyal

gelişim ve değişimleri de kapsamaktadır. Örnek vermek gerekirse, sosyal kalkınma, ulusal gelir dağılımının iyileştirilmesi ve yoksulluğun azaltılmasını, altyapı ve sosyal yatırımların sadece ülkenin belli bölgelerinde değil, özellikle geri kalmış bölgelerinde yoğunlaştırılmasını, böylelikle ülkenin her bölgesinin “ekonomik ve sosyal açıdan geri kalmışlık” olgusundan çıkarılmasını, eğitim sorununda çağdaş teknolojik bilgiyi kapsayan bir düzeye yönelmesini, ülkenin maddi varlığı artarken, halkın yaşamının manevi yönden de zenginleşip kültürün yaygınlaşmasını, kalkınmışlığın paralelinde çevre koruma bilincinin geliştirilmesini, kadın, çocuk ve insan hakları bilincinin yerleştirilmesini, kadınların ekonomiye katılımlarının sağlanmasını ve kadınların da sosyal ve ekonomik gelişmelerde söz sahibi olmalarını hedeflemektedir (Sosyal Kalkınma Raporu, 2010). Kalkınmaya bu açıdan bakıldığında, kalkınmayla birlikte toplumun kendini aşarak yeni bir topluma nüştüğü kolaylıkla

görülebilecektir. Kısacası, ülkenin ekonomik, toplumsal, siyasal yapılarında yaşanan ilerlemelerin bireyin yaşamının kalitesini artırma yönünde değişimi olarak tanımlanan günümüz kalkınma anlayışının insana dair sosyal boyutunu sosyal kalkınma oluşturmaktadır.

Toplumların değişim süreçlerine göre kalkınma kavramının anlamı değişik içerikler kazanmıştır. Bazı teoriler ve yapılan araştırmalar, ekonomik gelişmenin sosyal kalkınmayı desteklediğini ve böylelikle sosyal kalkınmanın da beşeri sermayeye ve insani refaha katkısıyla ekonomik kalkınmayı desteklediğini ve güçlendirdiğini ortaya çıkarmıştır (Thandika, 2006). Örneğin eğitime ve sağlık alanına yapılan yatırımların büyüme kapasitesini arttırdığı, böylelikle eşitlik ve yoksulluk gibi temel sorun alanlarının oluşması önünde de engel olduğu tespit edilmiştir. Yapısal uyum stratejileri kapsamında yapılan kısa dönemli düzenlemelerin uzun vadede sosyal kapasite

teyi olumsuz etkilediği, sosyal ve fiziksel yatırımları düşürdüğü, gelir eşitsizliklerini arttırdığı tespit edilmiştir. Bu durum tespitleriyle birlikte kalkınma anlayışı da daha kapsayıcı yapısal, sosyal ve insani boyutu dikkate alan farklı bir yaklaşıma dönüşmüştür. Bu yeni yaklaşım makroekonomik yapı, sosyal politikalar, yoksulluğun azaltılması ve sosyal kalkınmanın sağlanması bileşenleri arasında denge gözetilmesi gerektiğini ortaya koymuştur.

Kalkınmanın temel amacı, birey ve toplumun iyi olma hali olarak tanımlandığı için kamu politikaları oluşturma, değerlendirme ve uygulama süreçleri de bu temel ilke doğrultusunda yeniden yapılandırılmaktadır. Klasik kalkınma kavramı veya politika kurma kapsamında daha önce öne çıkmayan insani merkezli alanların gitgide öncelik kazandığı görülmektedir. Sosyal kalkınmanın temel bileşenlerinden olan insani kalkınma, eşitsiz ve dengesiz kalkınmayı göz önüne sermekte, okur-yazarlık, anne-çocuk sağlığı, bebek ölümleri gibi konulara dikkat çekmekte, hâlihazırda izlenen kamu politika ve kalkınma modellerinin irdelenmesine vesile olmaktadır. Kamu harcamaları içerisinde sosyal kalkınma öncelikli sosyal alan harcamalarına dikkat çekmektedir (Aydınlıgil, 2009). Toplumun genelinde kalkınma faydalarının dağılımını, eşitsizlikleri, yoksunlukları irdelemekte, iyi sağlık ve eğitim hizmetlerine vurgu yapmakta ve yaşanabilir bir yaşama erişimin gerekliliğini ve kadın-erkek eşitliğini vurgulamaktadır. Tüm bu alanlarda devletin rolü dile getirilmektedir. Temel yapılabirlikleri sağlamanın aslen devletin görevi olduğu belirtilmektedir. Kalkınma politikalarının, insani değerlere duyarlı kurumsal yapı ve politika ortamı gelişimine katkı sunması beklenmektedir. Dolayısıyla kalkınma politikalarının sadece ekonomik göstergelerle açıklanamayacağı vurgusu ve kalkınma adına yapılanların kime, nasıl ve ne şekilde fayda sağlayacağı düşüncesi ekonomik kalkınma içerisinde sosyal kalkınma

alanının önem kazanmasına ve bu alan içerisinde sosyal politikaların belirleyici olmasına, sosyal kalkınma ile refah devleti arasında güçlü ilişkiler kurulmasına vesile olmuştur.

SOSYAL POLİTİKA NEDİR?

Spicker (1995) sosyal politikayı, sosyal hizmetler ve refah devletine dair çalışmalar olarak tanımlamaktadır. Sosyal servislerden de kastedilen sosyal güvenlik, barınma, istihdam ihtiyaçlarının karşılanması, sağlık ve eğitim hizmetlerinin sunulmasıdır. Dolayısıyla sosyal politikanın temel çalışma alanları sağlık yönetimi, sosyal güvenlik, eğitim, istihdam, barınma ve bakım hizmetleridir. Aynı zamanda bireylerin iyi olma hallerinin kısıtlandığı engellilik, işsizlik, yaşlılık durumları ve suç, şiddet, aile birliğinin bozulması gibi sosyal problem alanları da sosyal politika müdahalesinin gerektiği öncelikli alanlardır (Spicker, 1995: 4).

Sosyal politika, ayrıca sosyal dezavantaj yaratan ırk, etnik köken, toplumsal cinsiyet ve yoksulluk gibi konularla da ilgilidir. Toplamda aslında sosyal politika tüm bu alanları kapsayarak bireyin iyi olma halini hedefleyen, bu noktayı referans alan çalışma alanıdır. Ancak bireyin iyi olma hali hedeflenirken, asıl kolektif müdahaleyi gerektiren alanlar sosyal politikanın konusu olmaktadır. Sadece bireysel boyutta yaşanan ve o boyutta kalan sorunlar sosyal politikanın müdahale alanını oluşturmamaktadır. Sosyal hizmetlerin ihtiyacı olan kişilere ne kadar ulaştığı, insanların bu hizmetlere eşit oranda ulaşip ulaşmadığı da sosyal politikanın sorun alanlarından biridir. Bu yönüyle sosyal politika kalkınmanın sosyal ayağına vurgu yapmakta ve bu alana yönelik çalışmalarını önceliklendirmektedir.

Sosyal politika, kendini disiplin olarak tanımlamaması itibarıyla diğer sosyal bilimlerden ayrılmaktadır. Sosyal politika daha ziyade farklı disiplinlerin farklı yaklaşımlarını bir araya getiren disiplinler arası bir yapıya sahiptir. Sosyal politikanın bu anlamda bir başka

güzel yönü de teori ile pratiği bir araya getirmesidir. Sosyal politika sadece olayları anlamaya ve durumları tespit etmeye odaklanmamaktadır. Asıl amacı, sorunlara çözüm üretmek mevcut durumu değiştirmektir. Sosyal politikanın sorunları tanımlama ve analiz etme boyutunun yanı sıra, değersel olarak inceleme boyutu da vardır. Ahlaki değerler, bu değerlerin alınacak kararları nasıl etkileyeceği, neyin doğru neyin yanlış olduğuna dair karar verme süreci sosyal politikanın değersel incelemesi boyutuna girmektedir.

Sosyal politikanın kullandığı temel araştırma yöntemlerinden biri, ülkelerin birbiri ile karşılaştırılmasına olanak veren karşılaştırmalı sosyal politika yöntemidir. Sosyal politika yaklaşımı, ülkenin toplumsal yapısına ve değer yargılarına dayanıyor olsa da araştırma tekniği olarak karşılaştırma yöntemini sıkça kullanmaktadır. Bu teknik hem ülkelerin içinde buldukları duruma ilişkin benzerlikler hem de farklılıklar ele alınabilmektedir. Böylelikle ülkeler için yeni modeller ortaya çıkabilmektedir. Bu teknik ile sosyal politika alanı değişen dünya düzeni içerisinde değişen sosyal ihtiyaçların tespitini, farklı sosyal servis hizmetlerinin teminine ilişkin yaşanan farklı gelişmeleri takip etme ve uyarlayarak uygulama fırsatı sunmaktadır. Sosyal politika aynı zamanda somut göstergeler oluşturarak çözüm üretimi ne gitmektedir.

SOSYAL POLİTİKANIN SOSYAL KALKINMAYA ETKİSİ

Yoksulluk olgusunun ulusal ve uluslararası politika alanının önemli bir konusu haline gelmesi, insan kaynaklarının ve beşeri sermayenin ekonomik kalkınma alanında önemli girdiler sağladığı düşüncesinin kabul görmeye başlaması, yeni ekonomik teorilerin ve modellerin sosyal kalkınmanın ekonomik kalkınmaya katkısını vurgulaması, sosyal eşitlik anlayışının hem ekonomik büyüme nedeni hem de sonucu olarak tespit edilmesi, sosyal politikaların kal-

kınma anlayışı içerisinde kritik bir yere ve öneme sahip olduğu anlayışının da gelişmesine vesile olmuştur.

Yeni kalkınma anlayışları ve teorileri sayesinde, makroekonomik performans ile insani kalkınmanın ve refahın artırılması arasındaki ilişki kurulmuştur. Bu anlamda sosyal politika alanı teorik bilgiler ve araştırma bulguları arasında amaç, sonuç ilişkisi kurarak kalkınma alanına katkı sunmaya başlamıştır. Sosyal politika, kolektif anlamda sosyal kalkınmanın, sosyal kurumların ve sosyal ilişkilerin dönüşümünü etkileme aracı olarak ekonomik kalkınma içerisinde aynı zamanda sosyal haklara saygı gösterilmesi ve bu hakların korunması gerekliliğini ortaya koymuştur. Sosyal politika, sosyal kalkınma ile ekonomik kalkınma, eşitlik ile verimlilik arasındaki dengenin iyi kurulması gerekliliğini ortaya koyarak sosyal kalkınmanın ve sosyal hizmetlerin sunumunun da ekonomik gelişme kadar önemli olduğunu vurgulayan önemli bir alan olmuştur. Tüm bu gelişmeler ekonomik büyüme ile sosyal kalkınma arasındaki ilişkinin sağlıklı kurulması gerekliliğini ve sağlıklı bir kalkınma için sosyal alanın da en az ekonomik alan kadar önemsenmesi ve desteklenmesi gerektiğini ortaya koymuştur. İşte böyle bir konjonktür içerisinde, sosyal politikanın asli görevi, sosyal kalkınmanın ve sosyal yatırımların ekonomik göstergelerin gerisinde kalmasına engel olmak, sosyal alanları ikincil durumda olmaktan kurtarmaya çalışmak olmuştur. Bu anlamda da sosyal politikalar sadece sosyal yardım hizmeti sunma anlayışından uzaklaşa-

rak daha kapsayıcı bir sosyal kalkınma anlayışı, ekonomi ile sosyal arasındaki bağlantıyı birebir kuran, sosyal yatırımları ve düzenlemeleri de ekonomik sektörler kadar dikkate alan yeni bir söylem ve pratik geliştirerek kalkınma anlayışını değiştiren, dönüştüren bir katkı sunma imkânı bulmuştur. Dolayısıyla sosyal politika, ekonomik büyüme ile birlikte sosyal kalkınmanın da sağlanması için kullanılacak bir araç haline gelmiştir. Hem makroekonomik politikalar, hem de sosyal politikalar arasında iyi bir ilişkilendirme yapılması, sürekli ve sağlıklı bir kalkınma için olmazsa olmaz bir niteliktedir. Bu anlamda sosyal politika makroekonomik performanslarla insani refah arasındaki ilişkinin somut araştırmalarla ortaya konması aracı olmuştur.

Sosyal politika; eğitimden sağlığa, istihdamdan barınmaya, dezavantajlı gruplara yönelik destekleyici hizmetlere kadar pek çok alanı kapsayarak bireyin iyi olma halini hedefleyen, bu noktayı referans alan çalışma alanıdır. Bu yönüyle sosyal politika, sosyal kalkınma alanına hizmet etmekte ve bu alanın önceliklerini dert edinerek çözümler sunmaya çalışmaktadır.

Refah; geniş anlamda iyi olma durumu, daha dar anlamda ise insanların iyi olma halini kolektif olarak desteklemek olarak tanımlanabilir (Spicker, 1995: 6). Bu anlamda yukarıda bahsi geçen tüm sosyal hizmetlerin ve temel ihtiyaçların devlet tarafından karşılanması ve kolektif olarak düzenlenmesi gereğinden dolayı sosyal politika ile refah anlayışı arasında sıkı bir ilişki bulunmaktadır. Bu da sosyal kalkınmanın sağlanması için

olmazsa olmaz şartlardan birine işaret etmektedir.

Kalkınma, genel anlamda çok yönlü bir süreçtir ve bu süreç bireyleri ve toplumun değişik sosyal grup ve katmanlarını farklı biçimde etkileyebilmektedir. Sosyal politika yaklaşımı, farklı disiplinleri bir araya getiren ve olayları farklı boyutları ile ele alan bir yaklaşım olduğu için kalkınmanın, özellikle de sosyal kalkınmanın farklı bileşenlerine hitap eden kapsayıcı bir müdahale sunmaktadır. İktisat, sosyoloji, toplum psikolojisi gibi diğer sosyal disiplinlerden farklı olarak tespit edilen sorunlara çözüm üretmeye odaklanmaktadır. Bu yönü ile de toplumsal yaşamda temel sorun alanlarından biri olan sosyal kalkınma alanında yaşanan sorunların tespiti kadar çözümüne de ışık tutan bir yaklaşım ortaya koymaktadır.

Sosyal politika; politikaların sorgulanabileceği, yargılanabileceği bir alan yaratarak diğer sosyal bilimlerden farklı olarak değerlendirmeye, eleştiriye ve değişime çok daha açıktır. Bu da sürekli değişim gösteren sosyal kalkınmaya ilişkin sorunların ve toplumsal değerlerin pratik bir şekilde ele alınmasına ve yeni çözümler geliştirilmesine olanak sağlamaktadır. Sosyal politika; sadece somut göstergeler geliştirmekle kalmamakta, bu göstergelere dayalı olarak çözümler üretmek sosyal kalkınma alanındaki sorunların hem tespitine hem de çözümüne katkı sunmaktadır. Eylemsel bir alan olması vesilesiyle de sosyal politika çok yönlü ve çok düzlemli kalkınma analizi yapılmasına ve politika geliştirilmesine olanak sağlamaktadır. ■

Kaynakça

- Aydınlıgil, S. (2009). "İnsani Gelişme Yaklaşımı: İyi Yönetişim ve Sosyal Politika İçin Önermeler" 4. Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim Sempozyumu-Sosyal Politikanın Yönetişimi, Ankara, 19-20 Kasım 2009.
- Aydınlıgil, S. (2009). "İnsani Kalkınma ve Sosyal Politika Sunumu" http://www.tepav.org.tr/upload/files/haber/12821411287.Seyhan_Aydinligil___Insani_Kalkinma_ve_Sosyal_Politika.pdf, 07.05.2013.
- Blakemore, K. ve Griggs, E. (2007). *Social Policy: An Introduction*, 3rd Edition, McGraw Hill, Open University Press.
- Ekonomik ve Sosyal Kalkınma Hareketi Sosyal Kalkınma Raporu, www.kalkinma.org, 18.01.2010.
- Kennett, P. (2001). *Comparative Social Policy: Theory and Research*, 1st Edition, Open University Press.
- Spicker, P. (1995). *Social Policy: Themes and Approaches*, Prentice Hall, London.
- Mkandawire, T. (2001). *Social Policy in a Development Context*, UNRISD Papers, Geneva.

SOSYAL YARDIMLAR VE YOKSULLUK

Dr. İlhan KARAKOYUN | Karacadağ Kalkınma Ajansı Genel Sekreteri

1. GİRİŞ

İnsanlığın her döneminde yaşadığı sosyal sorunlardan biri olan yoksulluk ve gelir dağılımındaki eşitsizlik, günümüzde küresel bir nitelik kazanmıştır. Nitekim 20. yüzyılın son çeyreğinde, yoksulluk içinde yaşayan insan sayısı sadece az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerde değil, aynı zamanda, çoğu gelişmiş ülkede de artmıştır.

Buna karşılık, Doğu Asya Ülkeleri ile Çin ve Hindistan gibi bazı ülkelerde ekonomik gelişme ve büyümede elde edilen başarının beraberinde yoksulluğu da azalttığı gözlenmektedir. Türkiye'de de özellikle 2002 sonrası yoksulluk oranlarında önemli bir düşüş meydana geldiği görülmektedir (TÜİK, 2012). Fakat elde edilen bu kısmi başarıya rağmen, dünya nüfusunun önemli bir bölümü halen yoksulluk içinde yaşamını sürdürmektedir.

Günümüz dünyasında yoksulluğun küreselleşmesi ile birlikte sorunun çözümüne yönelik arayışlar da küresel bir boyut kazanmıştır. Birleşmiş Milletler (BM), Dünya Bankası (DB) ve diğer uluslararası finans kuruluşları, yoksulluğun azaltılması konusuna daha fazla odaklanmaya ve dünya yoksulluğuna karşı küresel bir koalisyon oluşturmaya başlamışlardır.

Bu doğrultuda atılan en önemli adımlardan biri, Eylül 2000 tarihinde, BM Milenyum Zirvesinde Milenyum Kalkınma Hedeflerinin (MDGs) imzalanmış olması ve 2015 yılına kadar dünyadaki aşırı yoksul insan sayısını % 50 azaltmanın önemli bir hedef olarak belirlenmesidir.

Bu yazıda; yoksullukla mücadele için sosyal yardımların tek başına yeterli olup olmadığı konusu irdelenmiştir.

2. YOKSULLUKLA MÜCADELE İÇİN SÜRDÜRÜLEBİLİR EKONOMİK BÜYÜME

Yoksullukla mücadele için en başta vurgulanması gereken şey, "sürdürülebilir bir ekonomik büyümenin" gerekliliğidir. Bunun yanında makro ekonomik dengesizliklerin de yoksullukla ya-

ve büyümedeki başarı gelmektedir.

Yoksulluk, sadece gelir düzeyine indirgenmemesi gereken çok boyutlu bir sorun olup aynı zamanda, üretim araçları mülkiyeti ve bölüşüm ilişkileri gibi yapısal sorunları içeren toplumsal mekanizmanın bir göstergesidir. Bu nedenle, yoksullukla mücadele programlarında yalnız yoksulluğun yüzeysel belirtileri değil, yoksulluğa sebep olan sorun ve süreçler de göz önünde bulundurulmalıdır (Önder ve Şenses, 2006).

3. BAŞARILI ÜLKE UYGULAMALARI

Yoksulluk ve eşitsizlikle mücadelede önemli başarılar elde eden ülkelerle ilgili yapılan ampirik araştırmalar, nakit transferlerinden çok uygulanan büyüme modelinin yoksulluk ve eşitsizliği azalttığı sonucuna varmıştır. Örneğin, Endonezya'da işçi emeğinin üretken bir şekilde kullanılmasını öngören bir büyüme modeli benimsenmiş ve temel kamu hizmetleri yaygın bir şekilde sunulmuştur. Sonuç olarak, 17 yıllık bir süre içerisinde Endonezya'da yoksulluk oranı % 64'ten % 22'ye düşmüştür. Fakat Pakistan ve Brezilya tecrübelerinin de gösterdiği gibi, ekonomik büyümenin daima sağlık ve eğitim standartlarında düzelmeye yol açmadığını da unutmamak gerekir. Bu noktada temel kamu hizmetlerinin (eğitim, sağlık gibi) sunumu önem kazanmaktadır. Eğitime yapılan yatırımların yoksulların gelirlerinin artırılmasına katkıda bulunduğu bir takım ampirik araştırmalarla ispatlanmıştır. Endonezya ve Malezya örneğinde olduğu gibi, hem büyüme hem de kamu kaynaklarının eğitim ve sağlık için tahsisi

ilgili olduğu belirtilmelidir. Çünkü makro ekonomik çöküşler hem yoksulu daha da yoksullaştırmakta hem de yoksul sınıfına yeni insanlar katmaktadır. Dolayısıyla, uzun vadede yoksullukla mücadele için istikrarlı bir makro ekonomik çerçevede sürdürülebilir büyümenin sağlanmasına önem verilmesi gerekir (Uzun, 2003). Nitekim Türkiye'de de özellikle 2002 sonrası yoksulluğun azaltılmasının temelinde yatan etkenlerin başında, ekonomide sağlanan istikrar

yoksulların faydasına olmuştur (Squire, 1993).

Diğer ülkelerin tecrübelerini de dikkate aldığımızda, yoksulluğu azaltmada stratejik öneme sahip politika unsurları olarak şunlar öne çıkmaktadır (Bigsten ve Levin, 2004):

- Tarımsal ve kırsal kalkınmanın gerçekleştirilmesi,
- Fiziksel altyapı ve beşeri sermaye yatırımlarının artırılması,
- Çiftçilere ve girişimcilere doğru insiyatifler sağlayan etkili kurumların oluşturulması,
- Yoksulları kapsayacak güvenlik ağlarının oluşturulması,

1978'den beri uygulamaya konulan reformların bir sonucu olarak Çin'de yoksullukla mücadelede elde edilen başarı yadsınmaz. Çin'deki yoksullukla mücadelede elde edilen başarı ile ilgili olarak yapılan ampirik bir çalışmada aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır (Ravallion ve Chen, 2007):

- Hükümetlerin, yoksulların karşı karşıya bulunduğu vergileri azaltmak suretiyle yoksullar üzerindeki yükü azaltması, yoksullukla mücadelede önemli bir etken olarak öne çıkmaktadır.
- Çin'deki yoksulluğun büyük bölümünün kırsal kesimde bulunduğu dikkate alındığından, tarımsal büyümenin yoksulluğu azaltmada önemli bir rol oynaması şaşırtıcı değildir. Çin tecrübesinin de gösterdiği gibi, gelişmekte olan ülkelerin çoğunda, yoksul-yanlı büyüme (pro-poor growth) için tarımsal ve kırsal kalkınma hayati öneme sahiptir.
- Makroekonomik istikrar (özellikle enflasyon şoklarından kaçınma) yoksulluğu azaltma için faydalı olmuştur.
- Hükümet harcamalarının yoksulluğu azaltıcı etkisi olmuştur. Ancak, yerel yönetim harcamalarının yoksulluğu azaltmadaki etkisi merkezi hükümet harcamalarından daha fazladır. Fakat yerel ve merkezi hükümet harcamaları yoksulluğu

azaltmada etkili olmasına rağmen, eşitsizliği azaltmada etkili olamamıştır.

- Ticari liberalleşmenin yoksulluğu azaltıcı etkisi belirgin değildir. Ülkenin ticari reform başarısı yoksullar için uzun vadeli fayda sağlayabilir. Fakat 1981-2001 dönemine ait tecrübe, Çin'deki dış ticaret genişlemesinin yoksulluğu hızla azalttığı görüşünü desteklememektedir.

4. TÜRKİYE'DEKİ DURUM

Alınabilecek diğer ekonomik ve sosyal tedbirlerin yanında, etkili yoksullukla mücadele için hem kamu hem de sivil örgütlenme ve kurumsallaşma son derece önemlidir. Kamusal örgütlenme açısından bakıldığında, Türkiye'de, uzun süre ekonomik kalkınma ve büyümenin birincil hedef olarak seçildiğini; benimsenen ekonomik kalkınma modelinin yoksulluk yaratıcı etkilerinin sorgulanmadığını; gerek hükümet programlarına, gerekse Kalkınma Planlarına "yoksullukla mücadelede dolaylı yaklaşım"ın egemen olduğunu; önceliğin ekonomik kalkınma ve büyümeye verildiğini; ekonomik kalkınma ve büyümenin olumlu etkilerinin zaman içerisinde toplumun bütün kesimlerine yayılacağına öngörüldüğünü (trickle down effect); bölüşüm sorunlarının göz ardı edildiğini (Önder ve Şenses, 2006); yoksullukla mücadelenin günümüz dünyasında algılandığı şekliyle gündeme alınmadığını; yoksullukla mücadelenin, daha çok toplumdaki geleneksel sosyal yardımlaşma ve dayanışma dinamiklerine bırakıldığını söylemek yanlış olmayacaktır.

4.1. SYDV ve Yeşilkart Uygulamaları

Her ne kadar sosyal devlet anlayışı ile bakıma muhtaçlar ve güçsüzlerle ilgili bazı yasal düzenlemeler yapılmış olsa da, yoksulluk kavramını odak alan ve yoksullukla mücadele amacına yönelik ilk yasal düzenleme için 1980'lerin ikinci yarısını beklemek gerekecektir.

Türkiye'de 1990'lı yıllarda uygulamaya konulan ve zaman içerisinde geliştirilerek nüfusun yaklaşık 1/5'ini kapsayan Yeşil Kart uygulaması, yoksullara yönelik sosyal güvenlik ağlarına örnek teşkil edebilecek niteliktedir. Bu anlamda, önemli bir yoksullukla mücadele programı olup yoksulların sağlık açısından güvenceye kavuşmalarına katkı sağlamıştır. 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunuyla yeşil kartlılar da genel sağlık sigortası kapsamına alınmıştır.

Ülkemizde gelir dağılımındaki dengesizliklerin giderilmesi, yoksul vatandaşların desteklenmesine yönelik politikaların uygulanması, toplumsal dayanışmanın güçlendirilmesi, sosyal adalet ve barışın korunması amacıyla atılan en önemli adımlardan biri 1986 yılında kurulan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu (SYDTF)'dir. Daha sonra Genel Müdürlüğe dönüştürülen Fon, 2011 yılında kurulan Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına bağlanmıştır.

Türkiye genelinde illerde Vali, ilçelerde Kaymakam başkanlığında 931 Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı (SYDV) bulunmaktadır. Bakanlık bütçesinden aktarılan kaynaklarla ekonomik ve sosyal yoksunluk içerisindeki kişilere çeşitli sosyal yardımlar ve proje destekleri sağlanmaktadır.

SYDV dışında, çeşitli resmi kurum ve kuruluşlara yoksulluğu azaltma ile ilgili bir takım görevler verilmişse de, bu kurum ve kuruluşların hiç birisinin çok boyutlu bir sorun olan yoksulluğun bütün boyutlarını kapsayan bir mücadele amacını gerçekleştirmek için oluşturulduğunu söylemek olanaklı değildir. Aksine, bu kurumlar, yoksulluğu azaltma ile ilgili bir takım sınırlı amaçlar için oluşturulmuştur. Farklı zamanlarda ve farklı ekonomik, sosyal ve siyasal koşulların etkisiyle oluşturulan bu kurumların amaç ve görev alanları kesin çizgilerle belirlenmediği için uygulamada görev çakışmaları ve yetki karmaşası yaşanmaktadır.

4.2. Sosyal Yardım Sisteminde Artan Kapsayıcılık

Uygulamadaki görev çakışmaları, eşgüdüm eksikliği ve yetki karmaşası nedeniyle, bütüncül (entegre) bir yaklaşımla, yoksullukla mücadele çalışmalarını merkezi düzeyde koordine edecek bir örgütlenmeye ihtiyaç vardır. Bu ihtiyacı karşılamak amacıyla, 03.06.2011 tarih ve 633 sayılı Kanun Hükmünde kararnameyle Aile ve Sosyal Polirtikalar Bakanlığı kurulmuştur.

AK Parti Hükümetleri döneminde, toplumdaki dezavantajlı gruplara (yaşlılar, dul kadınlar, çocuklar, engelliler, gaziler ve şehit yakınları... vb) yönelik çok önemli sosyal yardımlar yapılmakta ve destekler verilmektedir. Bakanlığın kurulmasıyla birlikte, bu yardım ve destekler artarak ve çeşitlenerek sürdürülmektedir.

4.3. Yerel Yönetimlerin Önemi

Yerel topluma yakınlığı ve ilişkisi nedeniyle, yerel yönetimler yoksullukla mücadele politikalarında önemli bir rol sahibi olabilirler. Ancak, Türkiye'de yerel yönetimlerin, özellikle belediyelerin, yoksullukla mücadelede kendilerinden beklenen performansı gösterdikleri söylenemez. Bu durumun temel sebeplerinden bazıları şunlardır: belediyelerin sosyal yardım ile ilgili görevlerinin kesin çizgilerle belirlenmemiş olması, belediyelerin yoksullukla mücadelenin önemini tam olarak kavrayamamış olmaları ve bunu ana gündem maddesi olarak belirlememiş olmaları, belediyelerin yoksullukla mücadele amacıyla bütçelerinde yeterli kaynak ayırmamaları veya bu amaçla kullanabilecekleri kaynaklarının sınırlı olması; belediyelerin görev alanında yer alan nüfus için bir yoksulluk profili çıkarmamış olmaları; yoksullara ilişkin sağlıklı kayıt ve verilerin olmaması; kısıtlı kaynakların dağıtımında gerçek yoksulluktan ziyade siyasi amaçların ön planda tutulması.

Türkiye'de son yıllarda "sosyal yardım" amaçlı transferlerin arttığı görülmektedir. Ancak yoksullukla mücade-

lede çeşitli sorunlar var olmaya devam etmektedir. Bu durumun sebeplerinden biri, merkezi ve yerel yönetimler arasında gerekli işbölümü ve eşgüdümün tam olarak sağlanamamasıdır. Görev tanımlarındaki ve organizasyondaki belirsizlik, işbölümü ve eşgüdüm eksikliği, kaynak israfına sebep olmaktadır. Çok boyutlu bir sorun olması nedeniyle, yoksullukla mücadelede, yerel yönetimler ve merkezi yönetimlerin yapacağı farklı görevler olduğu için yoksullukla mücadele stratejisinde merkezi ve yerel yönetimlerin işbölümü ve işbirliğine özen gösterilmelidir. Yerel yönetimlerde yozlaşma ve popülist uygulamaların önlenmesi amacıyla, merkezi yönetim standartları koymalı ve bu standartlar çerçevesinde, yerel yönetimler uygulama aşamasında güçlendirilmelidir.

4.4. STK'ların Önemi

Merkezi ve yerel yönetim yanında, STK'ların da yoksullukla mücadele alanına dâhil edilmesi ve mevcut STK'ların da güçlendirilmesi son derece yararlı olacaktır. STK'lar, yoksulların ihtiyaç ve çıkarları ile kamu kuruluşları arasındaki iletişimin sağlanmasında anahtar rol oynayabilirler.

Ancak, Türkiye'de STK'lar, yoksullukla mücadelede dağınık bir görüntü sergilemekte; çoğu zaman etkinlik alanları birbirleriyle çakışmakta; bazıları da çok sınırlı bir amaç doğrultusunda dar kapsamlı bir örgütlenme yapısı içinde faaliyette bulunmaktadır (Önder ve Şenses, 2006).

Bu nedenle, kapsamlı ve etkili bir yoksullukla mücadele gündemi oluşturmak için uluslararası ve ulusal düzeyde yürütülen çabalar artırılarak sürdürülmeli; kamu kurum ve kuruluşları, yerel yönetimler ile STK'da görülen dağınık görüntü ortadan kaldırılmalı; Doku-zuncu Kalkınma Planı'nda öngörüldüğü gibi, "yoksulluk ve sosyal dışlanmanın önlenmesine yönelik politikaların uygulanmasında... merkezi idare ve mahalli idareler ile sivil toplum kuruluşları başta olmak üzere tüm kesimlerin koordineli

bir şekilde çalışması..." (2006: 89) sağlanmalı; uluslararası ve ulusal düzeylerde STK'nın örgütlenmeleri ve işbirliği yapımları teşvik edilmelidir.

5. NELER YAPILMALI?

Yoksulluğun azaltılması ve toplumda yol açtığı etkilerin giderilmesi için özellikle kamu kurumları tarafından verilen sosyal yardımlar önemli olmakla birlikte, sosyal yardımlardaki artış beraberinde iki sorun getirmektedir. Birincisi, bu yardımların bütçe üzerinde yarattığı yük nedeniyle ne kadar "sürdürülebilir" olduğudur. İkincisi ise, bu yardımların toplumda "bağımlılık kültürü" oluşturma ve özellikle gençleri üretken olmaksun bırakma riskidir.

Son yıllarda Hükümet, yoksullukla mücadelede yaklaşım değişikliğine gitmiş; yoksulluğu bir "mücadele alanı" olarak kabul etmiş; yoksullukla mücadelede proaktif, planlı ve bütünsel bir strateji oluşturma çabasına girmiştir. Yoksulluğa bakış açısı, "hayırseverlik" ve "yardımseverlik" söylemlerinden uzak "sosyal hak talebi" ve "insan hakları" çerçevesinde yeniden şekillendirilmeye çalışılmaktadır.

Ancak, yoksullukla mücadelede yapılacak daha çok iş vardır. TÜİK tarafından uluslararası karşılaştırmalarda önem taşıyan satın alma gücü paritesine göre kişi başı 2,15 ve 4,3 dolar sınırlarına göre yoksulluk oranları açıklanmaktadır. Buna göre, son yıllarda Türkiye'de yoksulluk oranları düşmektedir. Kişi başı günlük harcaması, cari satın alma gücü paritesine göre 2,15 doların altında kalan fert oranı 2002 yılında % 3,04 iken özellikle 2004 yılından itibaren hızlı bir düşük trendine girmiş ve bu oran 2011 yılında % 0,14 olarak tahmin edilmiştir. Benzer şekilde 4,3 dolar sınırına göre ise 2002 yılında % 30,30 olan yoksulluk oranı, 2011 yılında % 2,79 olarak gerçekleşmiştir (TÜİK, 2012).

Fakat yoksulluk riski, kırsal ve kentsel alanlarda farklılık göstermektedir. Kırsal yerlerde yaşayanların yoksulluk riski kentsel yerlerde yaşayanlardan faz-

ladır. Bu nedenle, kırsal eğitim ve sağlık hizmetlerine daha fazla yatırım yapmak gerekmektedir. Kırsal kesimde verilecek iyi eğitim ve sağlık hizmetleri, bir taraftan kırsal kesimde tarımsal verimliliği arttırırken, diğer taraftan da bu kesimde yaşayan nüfusun (özellikle çocukların) tarımdışı çalışma ve yaşam koşullarına uyum olanaklarını arttıracaktır.

Yoksullukla mücadelede şüphesiz devlete önemli görevler düşmektedir. Ancak, tüm dünyada yoksullara direkt parasal yardımlarda bulunmayı öngören “sosyal yardım devleti” anlayışı artık önemini kaybetmiştir. Yoksulluğun ortadan kaldırılması için yapısal ve kurumsal düzenlemelere ihtiyaç vardır (Gündüz, 2006).

Türkiyede yoksullukla mücadeledeki kurumsal yapı yetersizliğini gidermek için Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının kurulması son derece önemlidir. Bakanlığın kurulmuş olması; kurumlararası yetki çakışması ve görev karmaşasının giderilmesi ile sosyal yardım kurumlarını tek bir çatı altında toplamak açısından yararlı olacaktır.

Yoksulluğu önlemede uygulanan programlar, sadece nakdi ve aynı yardım şeklinde olmamalıdır. Hiçbir devlet kendi yoksul kitlesini hayat boyu besleyecek bir mali güce sahip değildir. Yoksullara nakdi ya da aynı yardımlar yanında, işgücü piyasasının dışında kalmış, ancak çalışabilecek yoksul kitlelere yönelik istihdam sağlayacak projeler önemlidir. İŞKUR'un uyguladığı Toplum Yararına Çalışma Programı (TYÇP) bu anlamda faydalı bir girişimdir. Ancak, TYÇP

uygulanmasında titiz davranılması ve çalışabilecek durumdaki insanların bu programa dâhil edilmemesi gerekir.

Yoksullukla mücadele programlarında genel bir strateji çerçevesinde öncelikle yoksulluğun en yoğun olduğu kırsal kesime, daha özel olarak da Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleriyle Karadeniz Bölgesine ağırlık verilmesi gerekmektedir. Kentsel yoksulluğun kökeninde de bir ölçüde kırsal kesimden ve özellikle bu bölgelerden göçlerin yattığı göz önüne alındığından, bu tür bir yaklaşımın önemi daha iyi anlaşılacaktır. Türkiyede kadınların başta eğitim olmak üzere insani gelişme kısıtlarına göre dezavantajlı konumda olması, gerek kırsal gerek kentsel alanlarda çocuk istihdamının eğitim sürelerini ve kalitesini de engelleyecek boyutlara ulaşması ve özürli kişi sayısının toplam nüfusa oran olarak da yüksek olması yine bu bağlamda önemle üzerinde durulması gereken konular arasında yer almalıdır.

Yoksullukla mücadele alanında atılım yapılabilmesi amacıyla her bölge ve kesim için aynı uygulama yerine, esnek bir yoksullukla mücadele stratejisi benimsenmelidir. Başka bir deyişle, oluşturulacak stratejinin yoksulluk profilinin ayrıntılarını dikkate alması ve her bölge ve kesim için geçerli standart önlemler yerine, farklı bölge ve kesimlerin yoksulluk sebeplerini dikkate alan önlemler geliştirebilen esnek bir yapıda tasarlanması gerekmektedir. Bu esnek yapı içinde belirli yoksul bölge ve kesimlerde, örneğin sağlık ve eğitim, diğerlerinde giyecek ve yakaktan oluşan aynı yardımlar ve/

veya nakdi yardımlara, bazı bölgelerde ise mikrokredi türü programlara ağırlık verilebilir (Önder ve Şenses, 2006).

Yoksullara doğrudan yardım şeklinde daha fazla kaynak ayrılması etkin bir yoksulluğu azaltma stratejisi değildir. Bu noktada, işsizlik düzeyinin önemine işaret etmek gerekir. İşsizlik oranını azaltmak, yoksullukla mücadeledeki en etkili yöntemlerden biridir. Nitekim İsveçte 2. Dünya Savaşı sonrası dönemde yoksulluk düzeyi oldukça düşüktür. Bu durumun başta gelen sebebi, işsizliğe karşı yürütülen başarılı mücadeledir (Nelson, 2004).

Yoksulluk sorunuyla karşı karşıya bulunan çoğu azgelişmiş ya da gelişmekte olan ülkeler, ekonomik kalkınma için çeşitli yoksulluğu azaltıcı programlar uygulamaktadırlar. Geleneksel olarak, bu programlar kalkınma amaçlı uluslararası yardımlarla finanse edilmektedir. Fakat çoğu azgelişmiş ya da gelişmekte olan ülke sadece yoksulluğu azaltma değil, aynı zamanda hızlı kalkınma sorunuyla da yüz yüzedir. Bu nedenle, söz konusu ülkeler, yoksullara yönelik verilen yardım için konulan koşulları koruyarak bu iki amacı birlikte gerçekleştirmek zorundadırlar. Yoksullukla mücadele için uluslararası yardımlar önemli olmakla birlikte yeterli değildir. Bu noktada, azgelişmiş ya da gelişmekte olan ülkelerde hem yoksulluğu azaltmak hem de ekonomik büyümeyi hızlandırmak için istihdam yaratıcı özellikleri göz önünde bulundurularak küçük ve orta ölçekli işletmeler geliştirilmeli ve desteklenmelidir. ■

Kaynakça

- Bigsten, A. ve J. Levin (2004) “Growth, Income Distribution, and Poverty: A Review”, Growth, Inequality, And Poverty: Prospects For Pro-Poor Economic Development, Derl.: A. Shorrocks ve R. V. D. Hoenen (Oxford: Oxford University Press), ss. 251-276.
- Gündüz, A. Y. (2006) “Türkiyede Yoksullukla Mücadele Üzerine Bir İnceleme”, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, c.5, s.16, ss. 34-55.
- Nelson, K. (2004) “Mechanisms of Poverty Alleviation: Anti-Poverty Effects of Non-Means-Tested and Means-Tested Benefits in Five Welfare States”, Journal of European Social Policy, c. 14, ss. 371-390.
- Önder, H. ve F. Şenses (2006) Türkiyede Yoksulluk ve Yoksulluk Düşüncesi, <http://dusuncekahvesi.googlepages.com/tr.de.yoksulluk.under-senses.pdf>, 24.07.2006.
- Ravallion, M. ve S. Chen (2007) “China's (Uneven) Progress Against Poverty”, Journal of Development Economics, c. 82, s. 1, ss. 1-42.
- Squire, L. (1993) “Fighting Poverty”, The American Economic Review, c. 83, s. 2, ss. 377-382.
- TÜİK (2012). “Yoksulluk Çalışması, 2011”, Haber Bülteni, 4 Aralık 2012, Sayı 10952, Ankara: <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=10952>, 08.12.2012.
- Uzun, A. M. (2003) “Yoksulluk Olgusu ve Dünya Bankası”, C. Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, c. 4, s. 2, ss. 155-173.

VALİ GÜVENÇ: GÜNEY AFRİKA'DA ÜLKEMİZ VE BÖLGEMİZ İÇİN ÖNEMLİ FIRSATLAR MEVCUT

Şanlıurfa Valisi ve Karacadağ Kalkınma Ajansı Yönetim Kurulu Başkan V. Celalettin Güvenç, dünyada yeni pazar arayışına giren Türk işadamlarının Güney Afrika'da win-win politikasıyla önemli fırsatları yakalayabileceğini söyledi. Ajans Yönetim Kurulu, son dönemde yer altı zenginliği sayesinde artan gelir ve büyüyen ekonomisi ile dünyanın dikkatlerini üzerinde toplayan Güney Afrika Cumhuriyeti'ne çalışma ziyareti gerçekleştirdi. Şanlıurfa Valisi ve Ajans Yönetim Kurulu Başkan V. Celalettin Güvenç başkanlığında gerçekleştirilen ziyarete, Ajans Yönetim Kurulu üyesi olan Şanlıurfa Belediye Başkanı Dr. Ahmet Eşref Fakıbaba, Şanlıurfa Ticaret ve Sanayi Odası Başkanı E. Sabri Ertekin, Diyarbakır İl Genel Meclisi Başkanı M. Mürşit Ekinci, Diyarba-

kır Esnaf ve Sanatkarlar Odaları Birliği Başkanı ve Ajans Kalkınma Kurulu Başkanı Alican Ebedinoğlu, Ajans Genel Sekreteri Dr. İlhan Karakoyun ile Ajans personeli katıldı.

Ajans Yönetim Kurulu ilk olarak Güney Afrika'nın en gelişmiş ekonomisine sahip olan ve Başkent Pretoria ile Johannesburg'u bünyesinde barındıran Gauteng Eyaleti'nde temaslarda bulundu. Gauteng Eyaleti Ekonomik Kalkınma Bakanı Nkosiphendule Kolisile ile gerçekleştirilen toplantıda konuşan Vali Güvenç şunları söyledi: "Son 10 yılda Türkiye ekonomisi çok önemli gelişmelere imza attı. Bir yandan ekonomi gelişirken, diğer yandan bölgelerarası gelişmiş farkının azaltılmasına yönelik çalışmalar hız kesmeden sürdürüldü. Bu kapsamda Türkiye genelinde 26

kalkınma ajansı kuruldu. Ekonomik gelişmenin ve kalkınmanın özel sektör aracılığıyla gerçekleşeceğine inanıyoruz. Bu gelişmelerin itici gücü olan firmalarımız dünyada hem pazar hem de yatırım için yoğun bir şekilde araştırmalar yapmakta ve heyetler halinde tüm ülkelerde temaslarda bulunmaktadır. Avrupa, Türk ekonomisi için çok önemli bir konumda olmasına rağmen, alternatif pazarlar arasında Güney Afrika yeni bir hedef Pazar olarak dikkat çekmektedir. Afrika kıtasının öncü ve en gelişmiş ülkesi olan Güney Afrika Cumhuriyet başta altın, platin ve kömür gibi yer altı kaynakları ve turizm potansiyeliyle kıta ekonomisinin motoru konumunda. Türk işadamlarının Güney Afrika'da karşılıklı çıkarılara dayanan ve kaybedenin bulunmadığı win-win (ka-

zan-kazan) politikasıyla önemli fırsatlar yakalayacağını düşünüyoruz. Büyümek ve gelişmek isteyen işadamlarımızın, geleceği inşa etmeye hazırlanırken, çok sıcak karşılandığımız ve üst düzeyde görüşmeler yaptığımız Güney Afrika'ya gelmelerini isteriz. Çünkü Güney Afrika

sadece bir ülke değil aynı zamanda Afrika kıtasına açılan bir kapı konumunda. Güney Afrikadan tüm kıtaya mal ve hizmet satmamız mümkün olacaktır.”

Bakan Kolisile: Tekstil, Hazırgiyim ve Mücevheratta Fırsatlar Var

Gauteng Eyaleti Ekonomik Kalkınma Bakanı Nkosiphendule Kolisile, son dönemde Türk işadamları ile temaslarının yoğunlaştığını belirterek, “İkili ticaret anlaşması için görüşmelere başladık. Tekstil, hazırgiyim ve mücevherat sektörlerinde Türk firmaları ile işbirliği yapabiliriz. Bu sektörlerde büyük bir potansiyel var. Bunu birlikte değerlendirmeye hazırız. Türkiye Avrupa-Asya'daki konumu itibarıyla hem Avrupa hem de Ortadoğu, Orta Asya ve Rusya pazarlarına yakınlığı ile çok önemli bir ülke. Aynı zamanda Güney Afrika da Afrika kıtasının kapısı. Biz ülkemizi bu konumuyla değerlendiriyoruz. Gauteng Eyaleti Ekonomik Kalkınma Bakanlığı olarak ülkemize gelip yatırım ve ticaret yapmak isteyen Türk firmalarına kapımız ardına kadar açık. Her türlü desteği vermeye hazırız” dedi.

Ajans Yönetim Kurulu üyesi olan Şanlıurfa Belediye Başkanı Dr. Ahmet Eşref Fakıbaba “Dinlerin ve medeniyetlerin buluştuğu Şanlıurfa her geçen gün turizmde önemli gelişmeler kay-

dediyor. Güney Afrika ise sahip olduğu tarihi ve doğal zenginliğiyle turist çekiyor. Birbirlerinden çok uzak görünse de Şanlıurfa ile Gauteng Eyaleti'nin turizmde deneyimlerini paylaşmasını önemsiyorum. Birbirimizden öğreneceğimiz ve hayata geçirebileceğimiz çok şeylerin olduğunu düşünüyorum” diye konuştu. Gauteng Ekonomik Büyüme ve Kalkınma Ajansı CEO'su (GGDA) Siphwe Ngwenya ise Ajans olarak yatırımcıların tüm sorunlarını ve almak istedikleri hizmetleri aynı çatı altında sağladıklarını söyledi. Ngwenya “Kamu kurumu olmamıza rağmen bir devlet organı olarak çalışmıyoruz. Yatırımcıların bize başvurması halinde sorunlarını bünyemizde faaliyet gösteren birimler aracılığıyla çözüyoruz” dedi.

Pretoria Büyük Elçimiz Kaan Esener ise şunları söyledi: “Türk yatırımcıları Güney Afrika Cumhuriyeti (GAC) büyük sorunlar yaşamaktalar. Örneğin Türkiye'den ithal edilen makarnaya uygulanan yüksek vergilerden dolayı Türk üreticiler İtalyan tüccarlar üzerinden ülkeye ürünlerini ihraç edebilmekte. Bu durumu hem GAC halkına hem de Türk üreticilerine zarar veriyor. Bu gibi sorunların çözülmesi halinde hem GAC halkı hem de Türk üreticileri kazançlı çıkacaktır.”

Vali Güvenç: Cape Town İle Tarım ve Turizmde İşbirliği Yapabiliriz!

Şanlıurfa Valisi Celalettin Güvenç, Güney Afrika'nın Western Cape Eyaleti'nin başkenti ve ülkenin en gelişmiş şehri olan Cape Town ile Şanlıurfa ve Diyarbakır'ın tarım ve turizm sektöründe işbirliği yapabileceğini söyledi. Şanlıurfa Valisi ve Karacadağ Kalkınma Ajansı Yönetim Kurulu Başkan V. Celalettin Güvenç başkanlığında 25 Mayıs - 1 Haziran tarihleri arasında gerçekleştirilen Güney Afrika çalışma ziyareti kapsamında, Ajans Heyeti, Güney Afrika'nın tarım ve turizm sektöründe lider şehri Cape Town'un Belediye Başkanı Patricia de Lille ile bir araya geldi.

Toplantıda konuşan Vali Güvenç, şunları söyledi: "GAP Bölgesi, Türkiye'nin sulanabilir topraklarının % 20'sine sahip. Bölgemiz, 2 milyon hektarlık tarımsal alanı ile başta pamuk ve hububat olmak üzere Türkiye tarım sektöründe çok önemli bir konumda. Ülkemizin uyguladığı dünyanın en büyük

entegre bölge kalkınma projelerinden biri olan GAP ile Bölgemizde 22 baraj ve 19 hidroelektrik santrali inşa ediliyor. Bunun yanı sıra dinlerin ve medeniyetlerin buluşma noktası Şanlıurfa ve başta Surlar olmak üzere tarihi yapıları ile Diyarbakır, Yukarı Mezopotamya'nın bereketli toprakları üzerinde kurulmuş iki kadim şehrimizdir. Karacadağ Kalkınma Ajansı olarak bu iki ilde sorumluluğumuz çerçevesinde imalat sanayi ve turizm sektörlerinde faaliyette bulunan firmalarımızın gelişmesi, yeni istihdam olanakları oluşturulması, sanayi ve turizm altyapısının geliştirilmesine önemli katkılar sağlamaktayız. Kutsal kitaplarda yer alan bölgemize her yıl dünya genelinde yüz binlerce turist gelmekte. Şanlıurfada son dönemde bulunan Göbeklitepe, dünyadaki bilinen gerçekleri tümünden değiştirmiş olup dünyadaki ilk tapınak olmak özelliğini taşımakta. Şan-

lıurfa ve Diyarbakır, Bağdat'a, Tahran'a uçakla bir saat uzaklıkta. Bölgemiz, eski dünya olarak bilinen Asya, Avrupa ve Afrika kıtalarının kesişim bölgesidir. Diyarbakır ve Şanlıurfa, hem Türkiye'nin hem de Avrupa'nın Ortadoğu coğrafyasına açılan kapısı konumundadır. Türkiye ile Güney Afrika arasındaki benzerlikler, Bölgemiz ile Cape Town arasında da bulunmakta. Ziyaretlerimizde gördük ki Cape Town, Afrika'nın en verimli arazilerine sahip bir bölge. Başta üzüm olmak üzere kuru meyvede dünyanın önemli ihracatçıları arasında yer alıyor. Modern tarımla verimli toprakların işlendiğini gördük. Cape Town; Masa Dağı, Ümit Burnu, Hint ve Atlas Okyanusları ile dünya genelinde turist çekmekte. Özellikle son dönemde Cape Town'un turizmde yeni arayışlara girdiğini görmekteyiz. Bölgemizin turizm potansiyelini değerlendirmek amacıyla-

la çalışmalar yapmaktayız. Bölgemiz ile Cape Town tarım ve turizm alanlarından işbirliği yaparak deneyimlerini paylaşabilir. İleriki dönemde teknik düzeyde ve işadamları heyetleri arasında görüşmeler gerçekleştirerek ilişkilerimiz geliştirmek isteriz.”

Lille: İşbirliği Yaparak Birlikte Kazanabiliriz!

Son dönemde yoğun bir şekilde Türk işadamları heyetleri ile görüşmeler yaptığımızı ve Türkiye’de İstanbul ve İzmir’i ziyaret ettiğini belirten Cape Town Belediye Başkanı Patricia de Lille ise, Türkiye’nin Güney Afrika’nın yeni pazarlara açılması için önemli fırsatlar sunduğunu söyledi.

Türkiye’de incelemelerde bulduklarını vurgulayan Lille, “Neredeyse her gün bir Türk işadamı heyeti ile görüşüyorum. Türkiye’nin bize bizim de Türkiye’ye katacağı çok şeyin bulunduğunu düşünüyoruz. İşbirliği yaparak birlikte kazanabiliriz. Altyapımızı güçlendirmek amacıyla kurumlarımızı tekrardan düzenledik, artık belediye bünyesinde bulunan ajansımızın yardımıyla yatırımcıların tüm sorunlarını tek çatı altında çözüyoruz. Tarım ve turizm, Cape Town ekonomisi için çok önemli. Bu konuda Diyarbakır ve Şanlıurfa ile işbirliği yapmaya hazırız. Deneyimlerimizi paylaşarak, kültürler arası diyalogumuzu geliştirerek birlikte kazanabiliriz” dedi.

Fakıbbaba: Şanlıurfa İle Cape Town Kardeş Şehir Olsun!

Şanlıurfa Belediye Başkanı ve Ajans Yönetim Kurulu Üyesi Dr. Ahmet Eşref Fakıbbaba, 3 semavi dinin ortak değeri olan Hz. İbrahim’in Şanlıurfada doğduğunu belirterek, “Şanlıurfa dinlerin doğduğu ve dünyaya yayıldığı bir coğrafyada yer almakta. Japonya’dan, Amerika’dan, Avrupa’dan her yıl yüz binlerce kişi şehrimizi görmeye geliyor. Cape Town’un turizmdeki deneyimlerinden faydalanmak isteriz. Bu ziyaret çerçevesinde Şanlıurfa ile Cape Town’un kardeş şehir olmasını öneriyorum. Bu kardeşliğin iki şehre büyük katkı sağlayacağına inanıyorum” diye konuştu.

Kentsel İyileştirme Yolu İle Şiddetin Önlenmesi Projesi Yerinde İncelendi

Ajans Heyeti Cape Town’da yer alan ve 400 bin kişinin yaşadığı ‘teneke ev’ olarak bilinen yerleşim birimindeki kentsel dönüşüm çalışmaları hakkında yetkililerden bilgi aldı. VPUU Proje Yöneticisi Alastair Graham eşliğinde yapılan saha ziyaretinde projenin ana bileşenlerinden olan etrafı sosyal donatı ve spor tesisleri ile daha güvenli hale getirilen yaya yürüyüş yolu ile Khayelitsha semtinin Harare Mahallesi’nde yapılan sosyal tesisler, meydan düzenlemesi gezildi. 3 yıl önce tamamlanıp hizmete açılan Halk Kütüphanesi hakkında yetkililerden bilgi aldı.

Heyet İnşaatı biten, ancak henüz hizmete açılmayan gençlik merkezi incelemelerde bulunuldu. Proje Yöneticisi Alastair Graham, gezilen yerlerin yapılaşma maksatlarını, faaliyete geçtikten sonra çevrelerinde meydana gelen değişimleri anlattı.

Graham şunları belirtti: “Khayelitsha yerleşimi, Batı Kap eyaletinin Cape Town şehrinin içerisinde kısmi legal yerleşim olarak tanımlanabilecek nüfus verilerine göre ise yaklaşık 400.000 kişinin yaşadığı bir yerleşimdir. Buradaki evlerin %70’i teneke ev denilen evlerdir. Cape Town şehrinin Khayelitsha belediyesinde yürü-

tülmekte olan Kentsel İyileştirme Yoluyla Şiddetin Önlenmesi (VPUU) projesinde suça karşı savaşıma araçlarından biri olarak toplumsal yükümlülükler ve kent planlamayı kullanmaktadır. Projenin asıl amacı ise kent sakinlerinin yaşama şartlarını iyileştirmektir. Tren istasyonuna ve taksi duraklarına giden ve oradan gelen yaya yolu üzerinde ve etrafında çeşitli düzenlemeler yapılmıştır. Tehdit altında hissedilenlerin günün 24 saatinde tereddütsüz bu yoldan geçmeleri hedeflenmiştir.

Ayrıca, semt içerisinde halk merkezleri planlanıp, inşa edildi. Bu merkezlerde, iş imkanı sağlayan dükkan veya mağazaların yanı sıra umuma açık genel amaçlı yerler ve okullar bulunmaktadır. Buralarda spor ve rekreasyon imkanları da yaratıldı. Semt sakinleri mahallelerinin iyileştirilmesi çalışmalarında yer almaktadırlar. Sokak ışıkları ve yan yollar gibi mahallenin genel durumunun iyileştirilmesi için bir sosyal kalkınma fonu kullanılmıştır. Bu mahallelerde, düzenli sosyal ve kültürel etkinlikler yapılması planlanmış olup, bu etkinlikler ise topluluk ve birliktelik bilincinin geliştirilmesine katkı sağlayacaktır.”

Cape Town Uluslararası Kongre Merkezi'ne (CTICC) Ziyaret

Heyet, Haziran 2003 yılında açılan Cape Town Uluslararası Kongre

Merkezi'ni (CTICC) ziyaret ederek yetkililerden bilgi aldı. Convenco adlı

bir firma tarafından yönetilen Kongre Merkezi, 6,1 hektarlık alan üzerinde 58,2 Milyon Dolarlık yatırımla turizm sektörüne kazandırılmış. Her ne kadar yatırım maliyeti oldukça yüksek görünmekte ise de açılışından sonra geçen 9 yıl içerisinde bu merkez Güney Afrika ekonomisine 168 Milyon Dolarlık gelir sağlamış. Kongre Merkezi'nden gelecek 5 yılda 180 Milyon Dolar daha gelir elde edilmesi bekleniyor. Cape Town'un uluslararası turizmde, özellikle de iş turizminde, yükselen bir değer olması düşünüldüğünde CTICC bu hedefe ulaşmadaki ana unsurlardan biri olarak durmakta.

Cape Town Stadyumu Ziyareti

2010 Dünya Futbol Turnuvası sırasında kullanılan Cape Town Stadyumu heyet tarafından ziyaret edildi. Stad, 55 bin kişi kapasiteli olup Aralık 2009'da açılmıştır. 600 milyon dolarlık yatırım ile inşa edilen Stad, Murray & Roberts ve WBHO'nun ortak girişimi olan yüklenici firma tarafından 33 ayda yapımı tamamlanmıştır.

T.C. Pretoria Büyükelçiliği Ziyareti

T.C. Pretoria Büyükelçisi Kaan Esener'i makamında ziyaret eden Ajans Heyeti onuruna akşam yemeği organize edildi. Güney Afrika Cumhuriyeti hakkında genel bilgi veren Büyükelçi Esener, yatırım ortamı, Türk yatırımcıların ve Güney Afrika Cumhuriyeti ile ticaret yapan Türk girişimcilerin karşılaştıkları zorluklar hakkında heyete sunum gerçekleştirdi. Heyet ise, Karacadağ Kalkınma Ajansı'nın kuruluşu ve yürütmekte olduğu faaliyetleri hakkında bilgi verdi.

SOSYAL BİR TRAVMA OLAN ŞİDDETE KARŞI DOĞA MERKEZLİ ÖĞRENME STRATEJİSİ

Recep TEZGEL | Sosyolog

“Bilimsel çalışmalara göre, yeşil alanlar sayesinde şiddet eğiliminin öncülerinden birisi olan ruhsal yorgunluk azalmaktadır.”

Gelişim psikolojisi araştırma sonuçlarına göre doğa bilincinin çocukluk döneminde kazandırılması gerekmektedir. Günümüz popüler kültüründe, çocuklara verilen bilinç “tüketim bilincidir”. Bu da doğanın varlığına aykırıdır. Bu nedenle ekolojik denge bozulmakta ve doğa korunamamaktadır. Beton binalar içinde, televizyon, bilgisayar ve internet başında vakit geçiren, modern hayatın getirdiği stresin sınırlarına sıkışan çocuklara, doğa ile birlikte olma fırsatları oluşturmak adeta bir zorunluluk haline gelmiştir. Bu çerçevede son yıllarda Avrupa ve Kuzey Amerika’da “doğal stil” anlayışı temellinde özgün uygulamalar geliştirilmiştir. Yaparak ve yaşayarak etkin bir öğrenme sağladığından dolayı doğa merkezli öğrenmenin benimsenmesi gün geçtikçe artan bir seyir arz etmektedir. Birçok ülkede bu çerçevede sebze, meyve, çiçek gibi değişik temalara göre oluşturulan, okul bahçeleri kurulmuştur.

DOĞA EĞİTİMİNİN KAZANIMLARI

Doğa merkezli öğrenme, araç olarak bahçeyi kullanan öğretme stratejisidir. Doğa eğitimi; iletişim, sorumluluk ve işbirliği gibi değerli becerilerin çocuklar ve gençler tarafından öğrenilmesine fırsat tanıyan dış mekan sınıf hizmeti vermektedir. Pencere önündeki birkaç saksı, okul bahçesi köşelerine yerleştirilmiş eskimiş araba lastikleri, seralar ve okulun sahip olduğu çok daha geniş

araziler bu öğrenme sisteminin uygulandığı hobi bahçeleridir. Bu alanlarda yürütülen okul bahçeciliği diğer bir ifadeyle bahçe merkezli öğrenme sistemi küresel boyutta gittikçe yaygınlaşan ve gelişen bir olaydır. Öğrenmeyi artırarak zenginleştiren doğa merkezli öğrenme bazı durumlarda zorunlu eğitim müfredatının içinde yer alan, bazı durumlarda da eğitimi dışarıdan destekleyen bir program şeklindedir.

Doğa eğitimi, okul öncesi eğitimden yüksek eğitime kadar temel eğitimin bütün evrelerinde uygulanabilen, çocuk ve gençlerde akademik davranışları, bireysel, sosyal, manevi, mesleki gelişimi ve bunlarla ilgili hayata dair tutumların benimsetilmesi ve iyileştirilmesini sağlayan bir araçtır. Bahçelerin tasarım ve planlama işlemlerinden ekim dikim işlemlerine kadar birçok uğraş sağlar. Öğrenciler kendi yetiştirdiği ürünleri hasat ederek bunları kendi beslenmelerinde kullanmaktan inanılmaz haz alırlar. Doğa eğitimi bilim ve beslenme konusunda öğrenme etkinliklerine ortam sağlamasının yanında resim, hikaye gibi sanatsal çalışmalara ilham verir. Doğa eğitimi ve etkinlikleri çocuklara ve gençlere farklı biçimlerde kazanımlar sağlar. Bu kazanımlardan bazıları şöyle sıralıya biliriz;

- Başka insanların ve canlıların yaşam haklarına saygı duyma bilincini geliştirmek,

- Doğa dostu tüketim alışkanlıklarına yönelik pozitif değer kodları kazandırılması,
- Arttırılmış beslenme ve çevre bilinci alışkanlığı,
- Bitki ve hayvanların yaşam döngülerine yönelik tutum ve davranış kazanımı,
- Akademik başarılarını desteklemek ve zenginleştirilmiş yaşam standardı, bunlardan bazılarıdır.

MÜFREDATIN DOĞA EĞİTİMİYLE İLİŞKİLENDİRMESİ

Fen ve Teknoloji Dersi

Doğa eğitimi, aktif keşif ve problem çözme yöntemleri aşılayarak fen derslerini ilginç kılmak ve öğrencilerin yaşamlarıyla ilişkilendirmek için çok fazla fırsat sunmaktadır. Doğa eğitimine bağlı olarak kurulan bahçeler sayesinde öğ-

renciler, sorulara yanıt ararken duygularını, mantıklarını ve iletişim becerilerini kullanmaktadır. Bu yaşantılar, öğrencilerin fen derslerine olan tutumlarını iyileştirmektedir. Bahçede keşfedilebilecek kilit fen kavramları arasında organizmalar, döngüler, temel yaşam gereksinimleri, bitki anatomisi, adaptasyonlar, besin ağları, bozunum, birbirine bağlılık, ekolojik unsurlar, polinasyon ve yaşam çeşitliliği yer almaktadır. Öğrenciler, verileri gözlemeleme, sınıflandırma, anlamlandırma, ölçme, tahmin yürütme, düzenleme, yorumlama yoluyla ve hipotez geliştirip değişkenleri belirleme yoluyla bilimsel süreç becerilerini uygulamaya koymaktadır.

Matematik

Doğa eğitimi kapsamında kurulan okul bahçeleri, hesaplamalar, karşılaştırmalar, ölçmeler gibi temel matematiksel faaliyetlerin uygulanması için bir fırsat yatağıdır. Öğrenciler, sınıfta öğrendikleri kavramları gerçek yaşamdaki bahçe uyarlamasına uyguladıklarında, matematik pratik ve anlamlı hale gelmektedir. Bahçenin tasarlanması ve ekilmesi, matematiksel işlem yapılmasını ve uygulanmasını gerektirmektedir.

Tarih- Sosyal Bilgiler

Bitkiler, dünya tarihinin önemli bir parçasını oluşturmaktadır. En başından beri medeniyetleri ve ekonomileri etki-

lemiştir. Bahçecilik faaliyetleri, öğrencilerin özel tarihi olayları ve kültürleri anlamalarına yardımcı olan bir araçtır.

ŞİDDETE KARŞI: DOĞA EĞİTİMİ

Okullarımızda son yıllarda artan oranda fiziksel, sözel ve duygusal şiddet olayları yaşanmaktadır. TBMM'de çocuklarda ve gençlerde artan şiddet eğilimini araştırmak için kurulan komisyonunun yaptığı çalışmaya göre öğrencilerin fiziksel şiddetle karşılaştıkları yerlerin başında % 49.4 ile okul ve çevresi gelmektedir.

Okulda ve çevresinde yaşanan şiddet olayları artık basit kaba kuvvet kullanımından öteye tüm hakların "öznesi" ve insan haklarının "sert çekirdeği"ni oluşturan yaşama hakkı ve can güvenliğini tehdit eden bir noktaya gelmiştir.

O halde okul ortamı mutlaka tehdit edici ve korkulan ortamlar olmaktan çıkartılmalıdır. Bilimsel araştırmaların ortaya koyduğu gibi tehdit edici ortamlar öğrenmeyi olumsuz etkilemekte ve zamanla öğrencinin okuldan psikolojik olarak uzaklaşmasına neden olmaktadır.

12 Eylül 2010'da yapılan referandum neticesinde 1982 Anayasasında görmezden gelinen çocukların, şiddete ve her türlü istismara karşı korunmasına devlet güvencesi getirilmiştir. Çocuğa yönelik istismar ile mücadelede yasal koruma zırhı kadar önemli olan bir di-

ğer nokta, istismar ve şiddete yönelik erken yaşlardan itibaren önleyici tedbirler almaktır. İşte doğa eğitimi bu tedbirlerin başında gelir.

Bilimsel çalışmalara göre, yeşil alanlar sayesinde şiddet eğiliminin öncülerinden birisi olan ruhsal yorgunluk azalmaktadır. İnsanlar yeşil alanlarla içiçe olduğunda inanılmaz bir huzur ve yaşama sevinci ile dolmaktadır. Bu alanlarda grup halinde birşeyler başarmanın zevkine varılması stresi azaltmaktadır. Yine bu konuyla ilgili çalışmalarda araştırmacılar yeşil alan miktarının artmasıyla etraftaki suç oranının azalmakta olduğunu, huzur ve aitlik duygularının arttığını tespit etmişlerdir.

Çocuklarda standardize edilmiş Davranış Değerlendirme Sisteminin kullanıldığı bir çalışma doğa eğitimi programına katılan suçlu çocukların bireyler arası ilişki geliştirmede ilerleme sağladıklarını göstermiştir. Doğa eğitimi aktivitelerinin uzun vadede akıl sağlığı ve refahı pozitif yönde etkileyen tedavi edici bir aktivite olduğunun geçerliliği kanıtlanmıştır. Nitekim bahsedilen olumlu etkilerinden dolayı gelişmiş ülkelerde bahçe terapısından özel eğitim kurumları, rehabilitasyon merkezleri, tutukevi ve ıslahevlerinde sıklıkla yararlanılmaktadır.

ÖRNEK UYGULAMALAR

Milli Eğitim Bakanlığının uygulamaya koyduğu "Okullar Hayat Olsun" Projesi doğa merkezli eğitime yönelik önemli fırsatlar barındırmaktadır. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ile Dünya Yaşlılık Derneği tarafından yürütülen ekolojik yaşam çiftliği, Yine, Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığının 2010 yaz aylarında Ankara'da düzenlediği Lider Çocuk Tarım Kampı; çocukların eğlenerek ve bizzat yaşayarak doğa ile iç içe olmasını ve tarımla ilgili bilgi edinmesini amaçlamıştır. Proje hakkında ayrıntılı bilgilere ve çocukların deneyimlerine <http://www.tarimtv.gov.tr/cocuk/> adresinde ulaşmak mümkündür. ■

GAP BÖLGE KALKINMA İDARESİ'NİN SOSYAL KALKINMA YAKLAŞIMI

Adalet Budak AKBAŞ | GAP İdaresi Başkanlığı İnsani ve Sosyal Gelişme Genel Koordinatörü

Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP), Güneydoğu Anadolu Bölgesi kapsamında bulunan 9 ilde (Adıyaman, Batman, Diyarbakır, Gaziantep, Kilis, Mardin, Siirt, Şanlıurfa ve Şırnak) uygulanmaktadır. Bölge, GAP ile birlikte kısaca GAP Bölgesi olarak adlandırılmıştır.

GAP Bölge Kalkınma İdaresi (GAP BKİ) Başkanlığı, GAP'ın planlaması; izleme, değerlendirme ve koordinasyonu; ulusal ve uluslararası sermayenin Bölgeye çekilmesi; ekonomik ve sosyal gelişmeye yönelik proje planlama ve uygulama yapmak üzere Kasım 1989'da kurulmuştur.

GAP, çok sektörlü, entegre, insanı odağına alan sürdürülebilir bir bölgesel kalkınma projesi olup, temel hedefi Bölge halkının gelir düzeyini ve hayat standardını yükselterek GAP Bölgesi ile diğer bölgeler arasındaki gelişmişlik farkını ortadan kaldırmaktır. 1970'lerde toprak ve su kaynaklarının geliştirilmesi projesi (22 baraj, 19 hidroelektrik santrali ve 1.8 milyon hektar alanın sulanması) olarak kurgulanan GAP; 1980'lerde tarım, enerji, altyapı, endüstri, eğitim, sağlık ve sosyal hizmetler bileşenlerinin de projeye dahil edilmesiyle, çok sektörlü, entegre bir bölgesel kalkınma projesine dönüştürülmüştür. GAP'ın ekonomik büyüme hedeflerine çevresel ve insani boyut entegre edilerek, ekonomik büyümenin yanı sıra Bölge insanının yaşam kalitesinin artırılması çabasına girilmiştir. Nihai hedefi, Güneydoğu Anadolu Bölgesinde sürdürülebilir insani gelişme olan GAP, insanı kalkınmanın odağına almıştır.

GAP'ta kalkınmanın tanımı, sadece, kalkınmanın en önemli unsuru olan, gelir artışı ve ekonomik büyüme ile yapılmamakta olup, artan gelirin Bölge halkının yaşamına yansması olarak da yapılmaktadır. Gelirdeki artışın, Bölge halkının yaşamına yansmasının göstergeleri ise okur-yazarlık oranının artması, eğitimin her kademesinde okullaşma oranının artması, anne-bebek ölüm oranlarının azalması, sağlık hizmetlerine erişimin artması, toplumsal faaliyetlere katılım düzeyindeki artış, karar alma mekanizmalarına katılımın artması ile sosyal ve ekonomik yaşamda toplumsal cinsiyet eşitliğine erişim düzeyidir. GAP'ın belirlemiş olduğu kalkınmışlık göstergeleri Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP)'nin 1990 yılından bu yana yayımlamakta olduğu İnsani Gelişme Raporunda temel alınan uzun ve sağlıklı bir yaşam, eğitim ve insanca yaşam için gerekli gelir (UNDP, 1990) göstergeleri ile benzer niteliklere sahiptir.

Bütün kalkınma projelerinde olduğu

gibi, GAP'ta toplumsal yapıyı değiştirici ve dönüştürücü etkileri olan bir projedir. Projenin olumsuz toplumsal etkilerine karşı önlemler almak, toplumsal yapıyı anlamak, toplum tarafından benimsenecek ve toplum katılımını sağlayacak projeler ve politikalar üretmek ve uygulamak amacıyla 1992-1994 yılları arasında aşağıda bulunan sosyal araştırma projeleri uygulanmıştır.

1. GAP Bölgesi Toplumsal Değişme Eğilimleri Araştırması,
2. GAP Bölgesi Nüfus Hareketleri Araştırması,
3. GAP Bölgesinde Kadının Statüsü ve Kalkınma Sürecine Entegrasyonu Araştırması
4. GAP Bölgesi Baraj Göl Aynası Altında Kalacak Yörelere İstihdam ve Yeniden Yerleştirme Sorunları Araştırması
5. GAP Sulama Sistemlerinin İşletme-Bakım ve Yönetim Projesi Sosyo-Ekonomik Çalışması

GAP BKİ Başkanlığı yapılan bu araştırmaların sonuçlarını değerlendirmek üzere “GAP Sosyal Araştırma ve Eylem Kurulu” adında bir Kurul oluşturmuştur. Bahse konu Kurul, “GAP Sosyal Eylem Planı” taslağını hazırlamış; Plan; kurumlar, üniversiteler, meslek kuruluşları ve STK’lar ile paylaşılmış ve tavsiyeleri doğrultusunda nihai halini almıştır. “GAP Sosyal Eylem Planı” GAP’ta sosyal ve insani gelişme uygulamalarına çerçeve oluşturan temel doküman niteliğinde olup, temel ilkeleri şunlardır:

- GAP çerçevesinde doğa ve insan kaynaklarının geliştirilmesi amacıyla yürütülen planlama, uygulama, izleme ve değerlendirmeler yöre insanının katılımı ile yapılacaktır.
- Temel kaynaklara ulaşılabilirliği sağlayacak ve kaynakların verimliliğini artıracak önlemler alınacaktır.
- Kamu, yerel ve gönüllü kuruluşlarla işbirliği yapılarak, kurumların insan gücü ve diğer potansiyelinden (finansman, araç-gereç, teknik bilgi vb.) yararlanılacaktır.

GAP BKİ Başkanlığı bu ilkelere dayalı olarak Bölgede insani ve sosyal gelişmenin sağlanmasına yönelik bir dizi sosyal proje geliştirmiş ve uygulamaya başlamıştır. Bu projeler:

Sosyal, ekonomik ve kültürel nedenlerle sosyal hizmetlere ulaşmakta güçlük çeken, kalkınmanın nimetlerinden yeterince yararlanmayan ve toplumsal süreçlere eşit bireyler olarak katılamayan bölge kadınının kamusal hizmetlerden yararlanmasını ve kamusal yaşama katılımının artırılması, sosyo-ekonomik durumunun iyileştirilmesi, kadın istihdamının ve kadın girişimciliğini artırılması, toplumsal cinsiyet perspektifinin plan, program ve politikalara dâhil edilmesi ve yerel koşullara uygun, katılımcı toplum kalkınması temelli tekrarlanabilir modeller geliştirmesi amacıyla Kasım 1995’ten bu yana Bölgede Çok Amaçlı Toplum Merkezleri (ÇATOM)

kurulmaya başlanmıştır. ÇATOM’larda eğitim programları, sağlık programları, gelir getirici/beceri kazandırıcı programlar, kadınların yönetim kapasitesini artırmaya yönelik programlar, sosyal destek programları, sosyal sorumluluk programları ve sosyal-kültürel programlar uygulanmaktadır. Mayıs 2013 itibarıyla Bölgede faaliyet gösteren ÇATOM sayısı 44’e proje aracılığıyla ulaşılan kadın sayısı 220.000’e ulaşmıştır. ÇATOM, kadınların güçlendirilmesi konusunda model bir proje haline gelmiştir.

Katılımcı yeniden yerleşim uygulamaları kapsamında, baraj inşaatları nedeni ile yerleşim yerlerini ve geçim kaynaklarını yitiren nüfus gruplarının yeniden yerleşimlerini temin etmek ve bu nüfusun yeni yaşamlarına sosyal ve ekonomik uyumlarını kolaylaştırmak amacıyla “Birecik Barajından Etkilenen Nüfusun Yeniden Yerleşimi İstihdamı ve Ekonomik Yatırımlar için Planlama ve Uygulama Projesi” yeniden yerleşimlerini temin etmek ve bu nüfusun yeni yaşamlarına sosyal ve ekonomik uyumlarını kolaylaştırmak amacıyla 1997 yılında hayata geçirilmiştir. Proje 2000 yılında tamamlanmıştır.

Gençler arasında iletişimi artırmak, inisiyatif geliştirmek ve örgütlü davran-

malarını teşvik etmek yolu ile gençleri, toplum kalkınmasının aktif üyeleri haline getirmek amacıyla 1999 yılında Mardin’de “Gençten Gence Sosyal Gelişim Projesi” başlatılmıştır. Bir yıl devam eden projenin taraflar üzerinde etkisini ölçmek amacıyla “Az Gelişmiş Alanlarda Kalkınma Sürecinde Genç İnişiyatın Rolü. Mardin Vaka Analizi, Türkiye/The Role of Youth Initiatives in Development Process in Less Developed Areas. The Case of Mardin, Turkey” çalışması yapılmıştır. Bu projeden elde edilen deneyimler ışığında, UNDP ile işbirliği içinde yürütülen “GAP’ta Sürdürülebilir Kalkınma Programları” çerçevesinde İsviçre Hükümetinden sağlanan fon desteği ile GAP kapsamında bulunan illerin tamamında uygulanmak üzere “Gençlik için Sosyal Gelişim Projesi” tanımlanmış ve 2001 yılı içinde uygulamaya geçirilmiştir. Proje, GAP illerinde “Gençlik ve Kültür Evleri”nin açılmasını, gençler arasında iletişim ağlarının oluşturulmasını, sosyal, kültürel ve sportif faaliyetlerin örgütlenmesini ve gençlere yönelik çeşitli alanlarda mesleki beceri kazandırma programlarının geliştirilmesini ve uygulanmasını içermektedir. Hâlihazırda Bölgede 9 Gençlik ve Kültür Evleri faaliyet göstermekte olup, proje aracılığıyla ulaşılan genç sayısı 130.000’e ulaşmıştır.

GAP Bölgesi’nde sulu tarıma geçiş ile birlikte oluşabilecek ekolojik ve çevresel değişimlerin halk sağlığı üzerinde yaratacağı olumsuz etkileri belirlemek ve bu olumsuzlukları gidermeye yönelik önlemlerin tanımlandığı bir eylem planı geliştirmek amacı ile Nisan 2001 içinde “GAP Bölgesi Halk Sağlığı Projesi” başlatılmış ve 2003 yılı içinde sonuçlandırılmıştır.

Dezavantajlı gruplardan biri olan sokakta çalışan çocuklara yönelik “Diyarbakır Kentinde Sokakta Çalışan Çocukların Rehabilitasyonu” projesi Diyarbakır’da başlatılmıştır. Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), Diyarbakır Valiliği ve Sosyal Hizmetler ve Çocuk

Esirgeme Kurumu (SHÇEK) işbirliği ile uygulamaya geçirilmiştir. Bu model benzer bir şekilde aynı sorunun yaşandığı Adıyaman İlinde “Adıyaman Kentinde Sokakta Çalışan Çocukların Rehabilitasyonu” projesi olarak, 2002’de uygulanmıştır.

GAP Bölgesinde kentlerin yoksul mahallelerinde ve ilçe merkezlerinde 2002 yılı itibarıyla Valiliklerle ve özel sektörle yapılan işbirliği sonucu “Çocuk Okuma Odaları ve Çocuk Gelişim Merkezleri”nin açılmasına başlanmıştır. Proje kapsamında, GAP Bölgesi’ndeki kentsel yerleşimlerin aşırı göç alan ve sosyo-ekonomik açıdan yoksul ve yoksun olan mahallelerdeki okul çağında bulunan çocukların ders çalışabilecekleri; kitap okuyabilecekleri, araştırma yapabilecekleri ve sportif, kültürel, sanatsal faaliyetlerden yararlanabilecekleri “Çocuk Okuma Odaları ve Çocuk Gelişim Merkezleri” oluşturulmaktadır. Yine proje kapsamında, kentsel alanlarda faaliyet gösteren ÇATOM’lar bünyesinde “Çocuk Okuma Odaları” bulunmaktadır.

“Türkiye’nin Az Gelişmiş Bölgelerindeki (Güneydoğu Anadolu, Doğu Karadeniz ve Doğu Anadolu Bölgeleri) Kadın ve Kadın STK’larının Güçlendirilmesi” Projesi, Avrupa Birliği finansman desteğiyle GAP İdaresi Başkanlığı tarafından 30 ilde uygulanmakta olup, kadının ve kadın sivil toplum kur-

luşlarının statüsünü yükseltmek yolu ile bölgesel kalkınmışlık farklılıklarını ortadan kaldırmayı amaçlamaktadır. Proje, toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadınların kamu hizmetlerine erişimi konusunda genel kamuoyu, kadın STK’ları, yerel kamu kuruluşları ve yerel yönetimler arasında farkındalık yaratmak ve birlikte çalışma kapasitesini güçlendirmeyi hedeflemektedir. Merkezi Şanlıurfa’da olan projenin süresi 43 aydır. Proje merkez ofisine ek olarak Trabzon, Muş ve Şanlıurfa’da Kadın Yerel Destek Merkezleri oluşturulmuştur. Projenin hedef kitlesi arasında, örgütsüz kadınlar, örgütlü kadınlar, kadın ve gençlik STK’ları, projenin hibe yararlanıcıları, yerel kamu kurumları, yerel yönetimlerin yönetici ve çalışanları, Yerel İl Genel Meclis Üyeleri, Belediye Meclis Üyeleri, Kent Konseyleri yer almaktadır. Proje bütçesi 5 Milyon Avro olup bunun 3 Milyon Avrosu Hibe, 2 Milyon Avrosu ise Teknik Destek Bileşeni için tahsis edilmiştir. Hibe bileşeni kapsamında, bahse konu 3 Bölgeden 36 kadın sorunları alanında çalışan STK hibe desteği almıştır.

“Kadının Güçlendirilmesinde Yenilikler” Projesi Birleşmiş Millet Kalkınma Programı (UNDP) işbirliği, İsveç Uluslararası Kalkınma Ajansı (SIDA)’nın finansman desteğiyle uygulanmaktadır. Proje ile yenilikçi üretim-pazarlama ile ilgili stratejiler yoluyla

Güneydoğu Anadolu’da kadınların sosyal ve ekonomik yaşamını güçlendirilmesi amaçlanmakta ve kadınların işgücü piyasasına katılımı, ürünlerin markalaştırılması ve yeni pazarlama fırsatlarının yaratılması hedeflenmektedir. Toplam Bütçesi 947.000 USD Doları olan proje, Temmuz 2012’de başlamış olup, Haziran 2015’de sona erecektir. Proje kapsamında üretim ve tasarım atölyeleri oluşturulmakta, ARGANDE markası altında üretim yapılmaktadır.

GAP BKİ Başkanlığınca GAP Master Planı, Sosyal Eylem Planı, Bölgesel Kalkınma Planı ve Eylem Planı kapsamında yapılan çalışmalar; Kalkınma Bakanlığının Sosyal Destek Programı (SODES) kapsamında desteklediği projeler; Kalkınma Ajanslarının hibe destekleri ile ilgili kurum ve kuruluşların çalışmalar sonucunda Bölgede sosyal kalkınma alanında önemli gelişme kaydedildiğini aşağıdaki veriler göstermektedir.

1985 yılında bölgede okur-yazarlık oranı % 56 iken (DİE, 1993), 2000 yılında 69,0, 2011 yılında ise bu oran 96,6’ya ulaşmıştır (TÜİK, 2011). Bebek ölüm hızı 1985 yılında ‰ 79,5 (DİE, 1990), 2009 yılında ‰ 17,1’e, 2012 yılında ise ‰ 15,7’ye düşmüştür (TÜİK, 2009-2012). 10.000 kişiye düşen yatak sayısı 2000 yılında 12,5 iken, 2011 yılında bu sayı 17,8’e yükselmiştir (Sağlık Bakanlığı verileri). ■

TÜRKİYE BİLİM VE TEKNOLOJİ POLİTİKASI ÜZERİNE NOTLAR

Prof. Dr. Erkan ERDİL | ODTÜ İktisat Bölümü Öğretim Üyesi

Teknoloji, yararlı ürünler üretmeye ve yeni ürünleri tasarlamaya yarayan bilgiler bütünü ya da girdileri çıktılara dönüştüren tüm fiziki süreçleri ve bu dönüşüme eşlik toplumsal düzenlemeleri ifade etmektedir. Teknolojinin günümüzde uluslararası rekabet alanındaki rolü o derece belirleyici hale gelmiştir ki bugün, ekonomik gelişmişlik sınıflandırmaları giderek teknoloji üreten ve üretmeyen ülkeler şekline dönüşmektedir. Gerek ülkeler gerekse firmalar hızla değişen teknolojik, ekonomik ve siyasi şartlarda devam eden uluslararası rekabette güçlü olabilmek ve ekonomik krizlere karşı en uygun stratejiyi belirlemek ve uygulamak durumundadırlar.

Gelişmiş ülkelerin 1970'li yıllardaki kriz döneminde üretimi bütün bir dünya

coğrafyasını özellikle ucuz emek merkezlerine yayararak krizi atlama girişimlerin kalıcı sonuç vermediğinin anlaşılması üzerine, 1980'li yıllarda başlattıkları uygulamalar dikkat çekicidir. Bu uygulamalar ile ekonomileri güçlendirebilme ve geliştirilme açısından bilim ve teknolojiye olağanüstü bir rol atfedilmekte ve bu önemli faktörü salt piyasa dinamiklerine terk etmeyerek ulusal bir politika ve stratejinin konusu haline getirdikleri görülmektedir. Gelişmiş ülkelerin teknolojik kapasitesi ve bu doğrultuda gösterilen çabaların boyutu, bu ülkeleri, teknoloji ihracatçısı konumuna getirirken, teknolojik kapasiteleri düşük ve gösterilen çabaların yetersiz, az gelişmiş ülkelerin ise teknolojik bağımlılık içerisinde oldukları görülmektedir. Türkiye'nin de aralarında bulunduğu bu

ülkelerde, bilim ve teknoloji düzeyinin yükseltilerek yeni teknolojilere erişmek, transfer yoluyla edinmek, özümsemek, geliştirmek veya üretmek ve teknoloji tabanını yeni teknolojilerle ikame etmek ihtiyacı devam etmektedir.

Ekonomik kalkınma sürecinde bilim ve teknolojinin belirleyici düzeyi her geçen gün artma gösterirken, bu çerçeveye bağlı olarak hemen tüm ülkelerin bilim ve teknoloji politikası ekseninde giderek yoğunlaşan arayışlar içine girdiği gözükmektedir. Bunun önemli bir nedeni teknik bilginin veri tabanındaki olağanüstü çoğalma iken diğer çok önemli bir neden de, uluslararası rekabet gücünün artırılabilmesi arayışıdır. Hızla küreselleşen dünya ekonomisinde ulusların rekabetçi üstünlüklerini belirleyen temel faktörler arasında yer alan

bilimsel ve teknolojik ilerlemeler kendi dinamikleri içerisinde bırakılmamakta ve ülkelerinde bilinçli çabaları ve politika üretme arayışları yoğunlaşmaktadır. Bu bağlamda ortaya çıkan teknoloji politikaları, “teknolojik değişim sürecini etkilemek amacıyla devletin ekonomiye müdahalesini içeren politikalar bütünü” olarak tanımlanmaktadır. Çeşitli ülkelerde gözlenen bilim ve teknoloji politikaları ile stratejileri, o ülkelerin bu alandaki geçmiş birikimlerine, sosyo-ekonomik şartlarına ve rekabet gücü bakımından sahip olduğu avantajlarla, devlet gelenekleri ve işleyişine göre farklılıklar gösterebilmektedir. Dolayısıyla standart bir yapıdan söz etmek mümkün değildir. Ancak, uygulanan politika ve stratejilerin “zihinsel yapısı” hakkında pek çok ortak noktadan söz edilebilir. Bunlardan önemli bazıları şöyledir:

- Günümüzde bilim ve teknoloji arasındaki ilişki karşılıklı etkileşim şeklinde olup, teknoloji bilime dayalı olarak gelişmekte, gelişen teknoloji yeni bilim alanları açmakta, bunlar da yeni teknolojiler doğurmaktadır.
- Şimdiki teknolojik ilerlemelerin büyük çoğunluğu, fevkalade kalifiye kişilerin çapraşık çok taraflı ekipler halinde devamlı çalışması ve bu çalışmaların da yüklü sermaye ile finanse edilen ve devam ettirilen çok modern ve çok yüksek maliyetli tesislerde yapılması sonucu ortaya çıkmaktadır.
- Bilim ve teknoloji stratejileri, ülkelerin genel ekonomik politikalarının ayrılmaz bir parçasıdır. Bilim ve teknolojinin her ülkede politik düzeyde sahibi ve izleyicisi vardır. Birçok ülkede uzun süreden beri Bilim ve Teknoloji Bakanlıkları vardır.
- Sağlıklı bir bilim ve teknoloji politikası ile stratejilerin tespit edilebilmesi için bir ülkenin bilim bazını oluşturan bilim adamı niteliği kanıtlanmış öğretim üyeleri ve araştırmacılar ile teknoloji bazını oluşturan ve risk alarak sermaye yatırımlarını sanayi kuruluşlarının temsilcileri ile sürekli diyalog şarttır.

Bilim ve teknoloji politikaları bağlamında batılı ülkelerde izlenen politikalar; misyona yönelik politikalar ve teknolojik yayılmaya yönelik politikalar ile uzak doğu ülkelerinin uyguladığı ulusal teknolojik hedefler politikalarıdır. Gelişmekte olan ülkeler bağlamında ise yakın zamanlara dek bir teknoloji politikasından söz edilememiş ve bu ülkelerin asıl itibarıyla teknoloji transfercisi ülkeler olabileceği genel kabul görmüştür. Ancak başta uzak doğu ülkeleri olmak üzere birçok gelişmekte olan ülkenin bu anlamda sınırlı dahi olsa başarıları son dönemlerde dikkat çekmektedir. Bu ülkelerin teknoloji politikaları açısından şu iki amaca sahip oldukları görülmektedir:

- Teknoloji transferinden ve ithalattan yararlanmayı hedefleyen politikalar,
  - Teknolojiyi yurt içinde geliştirici teşvikler ve uygulamalara dayanan politikalar.
- Bilim ve teknoloji politikaları açısından gerek gelişmiş gerekse gelişmekte olan ülkeler bağlamında çeşitli ülke uygulamalarından başarılı olarak görülen politikaların şu özellikleri ise dikkat çekmektedir:
- Sektörel hedefler çerçevesinde bazı alanlara öncelik verilmesi,
  - Mutlaka dış rekabete açılması,
  - Devletin imalat sanayiine girmekten kaçınması ve var olanlardan çekilmesi,
  - Etkin bir rekabet ortamının sağlanması,
  - Bilimsel ve teknolojik Ar-Ge'ye büyük önem verilmesi ve finansmanın sağlanması,

- Beşeri sermaye yatırımlarının hızla artırılması,
- Üniversiteler ve kamu araştırma kurumları ile özel sektör arası Ar-Ge sürecinde işbirliği,
- Araştırma birimleri arası karşılıklı etkileşim ve enformasyon akışının sağlanması,
- Etkin bir teşvik sistemi,
- İleri teknoloji alanlarında yeni birimlerin kurulmasına yönelik faaliyetler,
- Yabancı sermaye yatırımlarını teşvik etmeye yönelik faaliyetler.

Bu noktalardan hareketle Türkiye'nin bilim ve teknoloji politikası için oluşturulan öneriler şu şekilde sıralanabilir:

- Bugüne kadar teknoloji politikası yönünde alınan kararlar genel olarak oldukça yeterlidir. Bu kararların gerçekleştirilmesi yönünde hızlı çaba sarf edilmesi ve bugüne kadar izlenen politika ve programların etki değerlendirilmesinin yapılması gereklidir.
- Bugün AR-GE'ye sağlanan kamu destekleri genel anlamda seçici olarak verilmemektedir. Son dönemde Ulusal Bilim, Teknoloji ve Yenilik Stratejisi (2011-2016) çerçevesinde birtakım önceliklendirilmiş alanlarda destekler söz konusu olmakla birlikte bunların sayısının artması gerekmektedir. Kaynakların daha etkin kullanımı için Türkiye'nin görece avantajı ve ileride kritik olabilecek sektörler öncelik verilmesi daha doğru olacaktır.
- Gelişmekte olan bir ülke olarak Türkiye ekonomisi dış kaynak yaratmak

zorundadır. İhracat bunun en sağlam kaynağıdır. İhracatta avantaj yaratacak yüksek teknolojik ürünlerin payı Türkiye'de çok düşüktür. Teknolojik öngörü yapılırken ve desteklenecek projeler belirlenirken ihracata yönelik olanlara öncelik verilmelidir.

- Türkiye'de üniversite-sanayi işbirliği hala sınırlı bir düzeydedir. Küçük ve orta boy işletmelerle üniversite arasındaki işbirliği teknoparklar sayesinde gelişecektir. Büyük işletmelerle üniversiteler arasındaki işbirliğinin artırılması daha çok teşvik edilmelidir.
- AR-GE harcamalarının düzeyi yeterli olmaktan hala uzaktır.
- AR-GE desteği sadece projelere değil firmaların ve üniversitelerin oluşturacağı konsorsiyumlara da verilmelidir. Yüksek teknoloji ürünlerine yönelik spesifik olmayan bazı genel projeler (Bioteknoloji ya da bilgi ve iletişim teknolojileri gibi..) tek bir firmanın kaldıramayacağı boyutlarda olabilir. İlgili firmaların ve o konuda uzmanlaşmış üniversitelerin oluşturacağı konsorsiyumlara verilecek AR-GE desteği bu tür teknolojilerin geliştirilmesine olanak sağlayabilir. İlgili firmalar da bu teknolojileri kendi spesifik ürünlerinde kullanabilir. Üniversite bünyelerinde kurulan teknoparkların özellikle küçük ve orta boy işletmelerin AR-GE faaliyetlerine önemli katkıda bulunacağı kesindir. Fakat geliştirilen bir ürün kadar bunun pazarlanması da önemlidir. Türkiye'de firmaların bu konuda aldığı sistematik bir destek bulunmamaktadır. Türkiye için özellikle ihracata yönelik yüksek teknoloji ürünlerin pazarlamasında verilecek böyle bir desteğe çok ihtiyaç bulunmaktadır.
- Türkiye'nin eksiklerinden birisi de girişimci ya da risk sermayesi şirketlerinin yokluğudur. Yeni fikir ya da projeleri olan fakat bunu hayata geçirecek kaynağı bulamayan kişi ya da kurumlar olabilir. Devletten AR-GE desteği alsın ya da almasın böyle bir sermayeye ihtiyaç her zaman duyulabilir. Türkiye'de

risk sermayesi yatırım ortaklıklarının yaygınlaştırılması kararı 1997 yılında Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu tarafından alınmıştır. Ancak bu konudaki örnek yapılanmalar çok yetersizdir.

- AR-GE harcamalarının niteliği bunların getirisinin önceden hesaplanmasına olanak vermez. Bu nedenle AR-GE faaliyetlerinin denetimi ve değerlendirilmesi kendine özgüdür; bir taraftan araştırma özgürlüğünü koruma ve araştırmayı kolaylaştırma, diğer taraftan da en üst düzeyde verim alma amaçları dengelenmelidir. Bilim ve teknoloji çalışmalarının denetimi ve değerlendirilmesi etkinleştirilmeli, bu amaçla gerekli yasal ve kurumsal düzenlemeler yapılmalıdır.

Teknolojinin geliştirilebilmesi için en önemli girdi insan kaynağıdır. Bunun sağlanabilmesi için eğitim sisteminin etkin olması gerekmektedir. Özellikle yükseköğrenim sisteminin bir reforma ihtiyacı vardır. Eğitime ayrılan kaynakların mutlaka artırılması gerekmektedir. Üniversitelerde araştırmacı ve öğretim üyesi olabilecek ya da özel sektörde araştırmacı olabilecek gençlerin Türkiye'de bile kalmayıp yurt dışına gitme eğiliminde olmaları son derece olumsuz bir gelişmedir. Teknolojide ileri ülkelerin sadece kendi insan kaynakları ile değil dışarıdan çektikleri insan kaynakları ile de geliştiğini düşünecek olursak Türkiye'deki olumsuz gelişme daha açık ortaya çıkar. Bu eğilimi tersine çevirebilecek politikalar mutlaka uygulanmalıdır.

- Türkiye'de inovasyona yönelik desteklerin de oluşturulmasına ihtiyaç vardır.
- ABD'de alınan patentlerin dörtte üçü çok uluslu firmalar tarafından alınmakta, yine AR-GE harcamalarının % 80'i bu firmalar tarafından yapılmaktadır. Bir başka ifade ile teknoloji üretiminde en büyük kaynak çok uluslu firmalar ve bunların gerçekleştirdiği doğrudan yatırımlardır. Türkiye'nin büyük miktarda ve teknolojiye katkıda bulunabilecek yatırım alabilmesi gerekmektedir. Böyle bir ortamda, içerideki yatırımlar ve yabancı firmalarla ortaklıklar da artacaktır.
- Bölgesel Teknolojik Gelişme Odakları'nın sayısı, ekonomik ve toplumsal gelişme gelişmeyi güçlendirmek amacıyla, hızla artırılmalıdır.
- Ulusal bilim ve teknoloji politikamızın ana konusunu Ulusal Yenilik Sistemi'nin etkin işleyişi oluşturmalıdır.

Özetle, Türkiye'de bilim ve teknoloji alanında belirli bir politika izleme arayışı, 1960'lardan bu yana sürmektedir. Bu yıllar içinde hazırlanan kalkınma planlarının tümünde bilimin, teknolojinin ve AR-GE'nin önemi vurgulanmıştır. Diğer yandan, 80'li yıllardan itibaren doğrudan bilim ve teknoloji politikasını dokümanete etmeye yönelik çalışmalar yapılmaktadır. Bu durum, söz konusu politikanın Yasama ve Yürütme Organları'na da karar altına alındığını ve Türkiye'nin Ulusal Bilim ve Teknoloji Politikası haline geldiğini göstermektedir. Ancak bu gerçeğe rağmen, bilim ve teknoloji alanında atılan adımlar ve yapılan harcamalar -yine de- yetersiz kalmaktadır. Türkiye için teknolojik değişime ayak uydurmak, bilim ve teknolojinin artan önem ve etkisinden dolayı artık daha yaşamsal bir sorundur. Yani, Türkiye için bilim ve teknoloji alanında atılım yapmak artık hayati bir stratejik seçenektir. Bu nedenle, BT politikaları "bütünlük, süreklilik ve kararlılık içeren bir tavırla" ulusal bir strateji olarak ele alınmalı ve hayata geçirilmelidir. ■

TÜRKİYE'DE GENÇ İŞSİZLİK VE MESLEK STANDARDİZASYONU

Prof. Dr. Kamil Ufuk BİLGİN | Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü

GENÇ İŞSİZLİK

Bilindiği üzere işgücü, istihdam edilenler ile işsizlerden oluşurken; işsizler, halen istihdam halinde olmayan kişilerden iş aramak için son üç ay içinde iş arama kanallarından en az birini kullanmış ve iki hafta içinde işbaşı yapabilecek durumda olan ve kurumsal olmayan çalışma çağındaki tüm kişilerden oluşmaktadır. İşsizlik sorunu ise, hemen her

toplumda benzer özellikler göstermekle birlikte, öncelikle gençler ve kadınlar için söz konusu olmakta ve uzun erimde çözüme kavuşturulabilmektedir (Koray, 1992: 80). Genç işsizlik, bir ülkenin sosyo-ekonomik ortamı ve göstergeleri açısından çok önemlidir. Çünkü genç işsizlerin ülkenin sosyal barışına olumsuz katkıları olabilmektedir. ILO'nun Haziran 2012'de yaptığı 101. Konferansında genç işsizlerin

Dünyada 75 milyonu geçtiğini ve giderek istihdam krizine yol açabileceği uyarısında bulunulmuştur. Kimdir bu genç işsizler? Öncelikle işsizliği ILO tarafından kabul edilen uluslararası standart tanıma göre belirlemek gerekir. Buna göre, "herhangi bir işi olmayan", ancak "çalışmaya hazır olan" ve "iş arayan" işsizdir. Genç işsiz ise, genel nüfus içinde 15-24 yaş grubunda bulunup da, işsizlik tanımına uygun olanlardır. Ancak, bu tanıma eğitimi nedeniyle kısmen uyan genç işsizler de bulunmaktadır. Bu nedenle, genç işsiz sayısı Kanada ve İsveç gibi gelişmiş ülkelerde istatistiklere farklı yansıtılmaktadır. Diğer bir deyişle, tam gün eğitimde olan 15 yaş üstü gençlerin, eğitimleri sonrasında herhangi bir işe talip olmaları söz konusudur. Bu nedenle, genç işsizlik sayısının belirlenmesinde, eğitimlerini tamamlayıp diploma aldıktan ve üst bir eğitime geçemedikleri sürece dikkate almak uygun düşer. Bu grubun, ABD ve Avrupa ülkelerindeki genel nüfusa göre oranları 2012 yılı sonu itibarıyla Tablo-1'de gösterilmiştir.

Tablo-1: Bazı Ülkelerde Genç İşsizlik Oranları

S. N.	Ülkeler	Genç İşsizlik Oranı (%)
1	Almanya	7,5
2	Hollanda	10,6
3	Türkiye	20,4
4	AB ortalaması	24,4
5	ABD	24,1
6	İtalya	40,5
7	Portekiz	42,5
8	İspanya	56,4
9	Yunanistan	62,5

Kaynak: Eurostat-2013 (<http://tr.euronews.com/2013/05/28/yasli-avrupa-da-genc-issizler-ordusu>).

GENÇ İŞSİZLİĞİN ORTAYA ÇIKIŞ NEDENLERİ

Genç işsizliğin ortaya çıkmasının temel nedenlerini uluslararası ve ulusal düzeydeki genel nedenler ile genç işsizlerin kendilerine özgü kişisel nedenler olarak iki gruba ayırabiliriz. Birinci neden grubunda, uluslararası ve ulusal düzeydeki ekonomi, sanayi, eğitim ve istihdam politikalarını, ekonomik krizlerini, uluslararası düzeyde hazırlanan ve ulusal hükümetlerce imza edilen ILO vb. sözleşmelerin

olumsuz etkileri ile iç hukuk sisteminde yer alan yasal düzenlemeler, ücretler genel düzeyi, çalışma hakları ve şartları ile çalışma kültürü gibi nedenleri görebiliriz.

İkinci neden grubunda ise, genç işsizlerin çalışmaya ilişkin kişisel nedenleri bulunmaktadır. Buna göre, ailesinin ekonomik durumuna göre eğitim seviyesini yükseltmek üzere öğrenciliğin devamı söz konusu olduğu sürece, çalışma hayatına atılma isteği ileri bir tarihe ertelenmiş olmaktadır. Giderek iş alanı yelpazesi geniş-

lemekle birlikte kadın genç işsizlerin, tercih ettikleri iş çeşitleri erkeklerinkine göre daha kısıtlı olabilmektedir.

Aslında, genel olarak da genç işsizler açısından da istihdam oranıyla, işsizlik arzı doğru orantılı olmamakla birlikte, genç işsizlerin aldıkları eğitimin sektörler itibarıyla yapılacak iş alanlarına hem nitelik olarak, hem de düzey olarak uygun olmaması söz konusudur. Örneğin, işi bizzat yapması beklenen ara insan gücüne daha çok ihtiyaç duyan üretim ve hizmet sektör-

leri için uygun olmayan birçok iyi eğitilmiş genç işsiz bulunmaktadır. Öte yandan, branş ve düzey olarak uygun eğitim aldıkları düşünülse bile, pratik bilgilerle donatılmamış genç işsizlerin, deneyimleri olmaksızın işe girmeleri, kuruluşlar tarafından pek tercih edilmemektedir.

Bu grup nedenler için ayrıca, çalışmayı ailevi nedenlerle çalışmak istemeyenleri veya tarım ve hayvancılık gibi, toplumsal kültürün özellikle kadınların çalışmamasına ilişkin kültürü gibi nedenler ile aile işi küçük işletmelerde kayıt dışı çalışma nedenlerini de katmak gerekir. Bu nedenlerin bazı illerimizde azımsanmayacak oranlara ulaştığı bilinmektedir. Bu konuda bilgi sahibi olmak için, örneğin ülkemizdeki kayıt dışı ekonominin en az % 40'lar seviyesinde olduğunu bilmek yeterlidir. Vergi gelirlerini de olumsuz yansıyan bu durum, ülkenin maliye politikalarının belirlenmesinde önemli bir etken olabilmektedir.

TÜRKİYE'DE GENÇ İŞSİZLİK

Ülkemizdeki genç işsizlik, yukarıda genel olarak sıralanan genel ve kişisel nedenlerden çok farklı olmayıp, hatta bazı noktalarda ve bazı illerimiz için ortalamanın üzerinde seyredebilmektedir. Buna göre, Türkiyede geçtiğimiz Şubat 2012 ayı itibarıyla genel işsizlik oranı % 10,4; genç işsizlik oranı da % 18,3 iken, bu yıl Şubat 2013 ayı sonunda genel işsizlik % 10,5; genç işsizlik oranı da 20,4 olmuştur.

İşsizliğin, özellikle genç işsizlik oranlarının artması, çeşitli ülkelere göre sebeplerinin farklı olduğu gözlenmiştir. Örneğin genç işsizlik oranlarının Tunus ve Faşa % 40 olması; Mısırda bu oranın % 60'a ulaşması; 2010 Aralığındaki "Arap Baharı" krizi sonrası yabancı sermaye kaçışıyla doğrudan bağlantılı olmuştur. ABD ve Avrupa ülkelerinde ise, 2008 yılında batan bankaların açıklarını kapatmak için aktarılan kamusal bütçe kaynaklarının ekonomiye olan olumsuz etkisi sonucu, kamu harcamalarında sıkı para politikasının işsizliğin artmasına beklenen etkisi yüksek çıkabilmiştir.

2008 Dünya Bankacılık Krizini çok zarar görmeden geçen Türkiye ise, bu krizi tam tersi, adeta büyük bir fırsat olarak

algılayıp ekonomik büyüme eğilimine girebilmeyi başarmıştır. Çünkü 2010'da % 9 oranında ekonomik büyüme gerçekleştiren Türkiye ekonomisi, 2011'de % 8,8'lik bir büyümeyle, Dünyada Çin'den sonra en hızlı büyüme gösteren ülke olabildiği. Ancak, Türkiye bu gelişmesini 2012'de istediği ölçüde gerçekleştirememiştir. Çünkü 2012 yılı sonunda hedeflenen ekonomik büyümesi % 4 beklenirken, % 2,2'de kalmıştır. Bu olumsuz gelişmeden genç işsizlikte nasibini almış ve genç işsizlik oranı % 18,3'ten, % 20,4'e yükselmiştir (Bkz. Tablo - 2).

Her ne kadar 2013 yılı Şubat döneminde istihdamı söz konusu olanların sayısı, 1 milyon 208 bin kişi artıp, 24 milyon 546 bin kişiye yükselmiş olsa da, genel işsizlik oranındaki artış, sayısal olarak 163 bin işsiz ifade etmektedir. Bu haliyle, Türkiyede toplam nüfus 2012 yılı Şubat döneminde 73 milyon 254 binden, 2013 Şubat döneminde 74 milyon 112 bine ulaşırken; ülke genelinde işgücüne katılma oranı, 2013 yılı şubat döneminde, bir önceki yılın aynı dönemine göre 1,7 puan artarak, % 49,6 olmuştur.

Bu durumun ortaya çıkmasında, son dönem hükümetlerinin küçük ve güçlü kamu örgütlenme politikası yerine, 2008 krizi sonrası değişen sosyal (istihdam) politikaları sonucu, işsizler lehine bir gelişme göstermiştir. Buna göre, Maliye Bakanlığı tarafından derlenen verilere göre, 2013 yılı Şubat döneminde toplam kamu istihdamı, 2012 yılının aynı dönemine göre % 3,6 oranında artarak, 3 milyon 223 bin kişi olarak gerçekleşmiştir. Yılda 1,5 milyon gencin, üniversitelerden mezun olduğu ülkemizde, kamu kurum ve kuruluşlarındaki istihdam 100-120 bin civarında olabilmektedir. Bu duruma olumlu yönde etkisi olabilecek çözümlerin başında, gelişmiş ülkelerde de başvurulup büyük yol kat edilen meslek standardizasyonu ve buna uygun mesleki eğitim gelmektedir.

MESLEK STANDARDİZASYONU

Dünyada iş hukuku ve uygulama

ması açısından en iyi uygulama örneklerinden biri olarak gösterilen Almanya, bu başarısını aslında iki şeye borçludur. Birincisi, meslek standardizasyonu; ikincisi ise, bu standardın uygulama geçirilişi olan sertifikalı, tamamen uygulamaya yönelik mesleki eğitimidir. Bu konuda Çalışma Bakanlığı ve Eğitim Bakanlığı koordineli çalışıp, ulusal meslek standartlarını belirlemiş ve bu standartlara uygun mesleki eğitim programı sonrası verilen sertifikayı, kamu ve özel kayıtlı ülkedeki bütün iş ve hizmetler için iş arayan bütün insan kaynaklarından istenmesini şart koşmuşlardır. Buna göre, örneğin ülkenin kuzey eyaletlerindeki şehirlerin kaldırım yüksekligi ile güney eyaletlerindeki kaldırım- ların yüksekliğinin (17 cm) ve kalitesinin aynı iş standardında olduğuyla övünmek mümkün olabilmektedir.

Meslek standardı, aslında mesleğin gereği olarak yapılacak iş, işlem, formalite ve etkinliklerin aşamalarına göre tanımlanmasıdır. Ancak, bunun için önce mesleklerin belirlenmesi, daha sonra da bu mesleğe ilişkin olarak çıkarılacak tanımda

Tablo – 2 Türkiye'de Genç İşsizlik Oranları (Şubat 2012 – Şubat 2013)

Dönemi	İşsizlik (%)	Tarım Dışı İşsizlik (%)	Genç Nüfusta İşsizlik (%)
Şubat 2013	10.5	12.9	20.4
Ocak 2013	10.6	12.9	20.7
Aralık 2012	10.1	12.4	19.8
Kasım 2012	9.4	11.7	18.8
Ekim 2012	9.1	11.4	18.1
Eylül 2012	9.1	11.6	18.0
Ağustos 2012	8.8	11.3	17.2
Temmuz 2012	8.4	10.7	16.3
Haziran 2012	8.0	10.2	15.7
Mayıs 2012	8.2	10.4	15.9
Nisan 2012	9.0	11.1	16.7
Mart 2012	9.9	12.1	17.4
Şubat 2012	10.4	12.7	18.3

Kaynak: <http://www.tuik.gov.tr/Gosterge.do?id=3536&metod=IlgiliGosterge>.

yer olması gerekenler için analiz yapılması gerekmektedir. Tüm bunların yapılabilmesi ve ulusal bütünlük içinde bir meslek standardının oluşturulabilmesi için bir kuruma ihtiyaç duyulmuştur.

MESLEKİ YETERLİLİK KURUMU

Ülkemizde 2006 tarihinde çıkarılan bir kanunla “Mesleki Yeterlilik Kurumu” oluşturulmuştur (Bkz. 5544 sayılı Kanun). Söz konusu kurum, ulusal ve uluslararası meslek standartlarını temel alarak, teknik ve mesleki alanlarda ulusal yeterliliklerin esaslarını belirlemek; denetim, ölçme ve değerlendirme, belgelendirme ve sertifikalandırmaya ilişkin faaliyetleri yürütmek için gerekli ulusal yeterlilik sistemini kurmak ve işletmek üzere kurulmuştur. Ancak, tabiplik, diş hekimliği, hemşirelik, ebelik, eczacılık, veterinerlik, mühendislik ve mimarlık meslekleri ile en az lisans düzeyinde öğrenimi gerektiren ve mesleğe giriş şartları kanunla düzenlenmiş olan meslekler bu Kanun kapsamı dışında bırakılmıştır.

Kurumda ana hizmet birimi olarak “Meslek Standartları Dairesi” ile “Sınav ve Belgelendirme Dairesi” ve “Uluslararası İlişkiler ve AB Dairesi” bulunmaktadır. Bu daireler, Kanuna uygun olarak çıkarılan Yönetmelikle, öncelikle hizmet standardı hazırlanacak meslekler, iş piyasasının ve eğitim kurumlarının öncelikli ihtiyaçları ve sektör komitelerinin önerileri dikkate alınarak Yönetim Kurulunca belirlenmektedir. Daha sonra da meslek standartlarının şekli ve içeriği; uluslararası uygulamalar örnek alınıp, sektör komitelerinden de görüş alınarak Yönetim Kurulunca hazırlanacak olan “Meslek Standardı Formatı”na uygun olarak hazırlanıp, usulüne göre güncellenmektedir. Standardı belirlenecek mesleğe

ilişkin yeterlilik düzeyleri, Avrupa Birliği tarafından benimsenen yeterlilik seviyelerine ve Avrupa Yeterlilik Çerçevesine uygun olmak zorundadır.

MESLEK STANDARTLARININ HAZIRLANMASI

Meslek standartlarının hazırlanmasında, sektör komitelerinde incelenmesinde, Yönetim Kurulu tarafından ulusal meslek standardı olarak onaylanmasında ve yürürlüğe konulmasında aşağıdaki ölçütler dikkate alınmaktadır:

- Meslek standardı iş analizine dayanır.
- Hazırlama sürecine, ilgili sosyal tarafların etkili olarak katılması, görüş ve katkısının alınması esastır.
- O mesleğin yeterlilik düzeyleri itibarıyla kişinin yürütmesi gereken asgari görevleri, sahip olması gereken bilgi, beceri ve davranışları açıkça ifade eder ve mesleki açıdan sahip olunmaması gereken hususları da içerir.
- Mesleki yeterlilik seviyelerini yansıtır ve bu seviyeler uluslararası yeterlilik seviyelerine uygun olarak belirlenir.
- Mesleki alanla ilgili sağlık, güvenlik ve çevre koruma konularındaki mevzuat ile idari ve teknik gereklilikleri içerir.
- İşverenler, çalışanlar, stajyerler ve öğrencilerin kolaylıkla anlayabileceği açıklıkta yazılır.
- Meslek standardının ne şekilde geliştirileceği ve güncelleneceği konusunda bilgi ve önerileri de kapsar.
- Bireyin hayat boyu öğrenme ilkesine uygun olarak kendini geliştirmesini ve meslekte ilerlemesini teşvik eder ve meslekte ilerleme imkânlarını belirten bilgileri içerir.

MESLEK STANDARDİZASYONU ÇALIŞMALARINDA SON DURUM

Türkiyede mesleki standardizasyonu çalışmaları sonucu, şimdiye kadar 750 mesleğin standardının hazırlanması gerektiği belirlenmiş olup, bunlardan 729'unun hazırlanması için 56 farklı iş dünyası temsilcisi kurum ve kuruluşla işbirliği yapılarak, 619 taslak meslek standardı hazırlanmış ve bunlardan 360'i Resmi Gazetede yayınlanarak, Ulusal Meslek Standardı özelliği kazandırılmış olup; Kurumun 2014 yılı sonuna kadar ki hedefi, belirlenen 750 Ulusal Meslek Standardının tamamının hazırlanıp, yürürlüğe girmesidir (Akbaş, 2012: 11).

SONUÇ

ILO'nun son toplantıyla üye ülkelere uyarıda bulunduğu önemli bir sorun alanı olan, “genç işsizlik” sorunu, şimdilik ülkeden ülkeye farklı boyutlarda olmakla birlikte, gelişmekte olan ülkelerin artan nüfusları içinde çalışma yaşına gelen gençlerin, bu yaş grubu içinde mesleğe hazırlanmaları sağlanmazsa toplumsal krize yol açabilecektir. Ancak görünen sorun, genç işsizlere sadece yeni iş sahaları açamamak zannedilmektedir. Oysa esas sorun onları herhangi bir işe en uygun hale getirememesidir. Diğer bir deyişle, genç nüfusun önüne iş seçenekleri konulmalı, buna göre kendisine eğitim ve mesleki eğitim verilerek yönlendirilmelidir. İş seçeneklerinin neler olduğu ise, meslek standartlarının belirlenmesini gerektirmektedir. Meslek standardizasyonu ile hem ülke genelinde kabul görmüş bir meslek sınıflandırılması yapılmış olacak, hem de standarda göre eğitim ve iş vermek kolaylaşacaktır. Üstelik bunun, mesleğe göre yapılan işin kalitesine de olumlu yönde katkısı olabilecektir. ■

Kaynakça

- Akbaş, B. (2012). “Türkiyede Meslek Standartları Nasıl Belirleniyor”, Ankara MÜSİAD, Yıl 6, Sayı 25.
- EUROSTAT (2013). “Avrupada Genç İşsizler Ordusu”, Eurostat, (<http://tr.euronews.com/2013/05/28/yasli-avrupa-da-genc-issizler-ordusu>), 03.06.2013.
- ILO (2013). “The Youth Employment Crisis: A Call For Action”, International Labour Organization, http://www.ilo.org/ilc/ILCSessions/101stSession/texts-adopted/WCMS_185950/lang-en/index.htm, 03.06.2013.
- Koray, M. (1992). “Günümüzde İşgücü Piyasasının Özellikleri, Sorunları ve İstihdam Politikaları”, Amme İdaresi Dergisi, 25/4, TODAİE Yayını: Ankara.
- TBMM (2006). Mesleki Yeterlilik Kurumu Kanunu, 21.09.2006 tarih ve 5544 sayılı Resmi Gazete.
- TÜİK (2013). “Hanehalkı İşgücü İstatistikleri”, Haber Bülteni, <http://www.tuik.gov.tr/Gosterge.do?id=3536&metod=IlgiliGosterge>, 03.06.2013. Ulusal Meslek Standartlarının Hazırlanması Hakkında Yönetmelik, 05.10.2007 tarih ve 26664 sayılı Resmi Gazete.

BASEL UZLAŞILARI

Abdullah Önder ÖZKUL | Karacadağ Kalkınma Ajansı İDB Başkanı

1. GİRİŞ

Küresel finans piyasasının yaklaşık % 90'ını oluşturan bankalar, hiç şüphesiz finansal sistemin en önemli aktörleridir. Günümüzde ilerlemiş olan teknoloji ve iletişim imkanları ile birlikte bilgiye erişim son derece hızlı hale gelmiştir. Bu durum yeni finansal araçların kullanımını ve piyasaların global ölçekte birbiriyle entegre olması sonucunu doğurmuştur. Entegre olan küresel finansal sistemde sektörün en önemli aktörü olan bankaların birlikte hareket etmesi, ortak ilke ve prensipler geliştirip uygulaması finansal sistemin sağlıklı bir şekilde devamı için zaruret olarak görülmektedir.

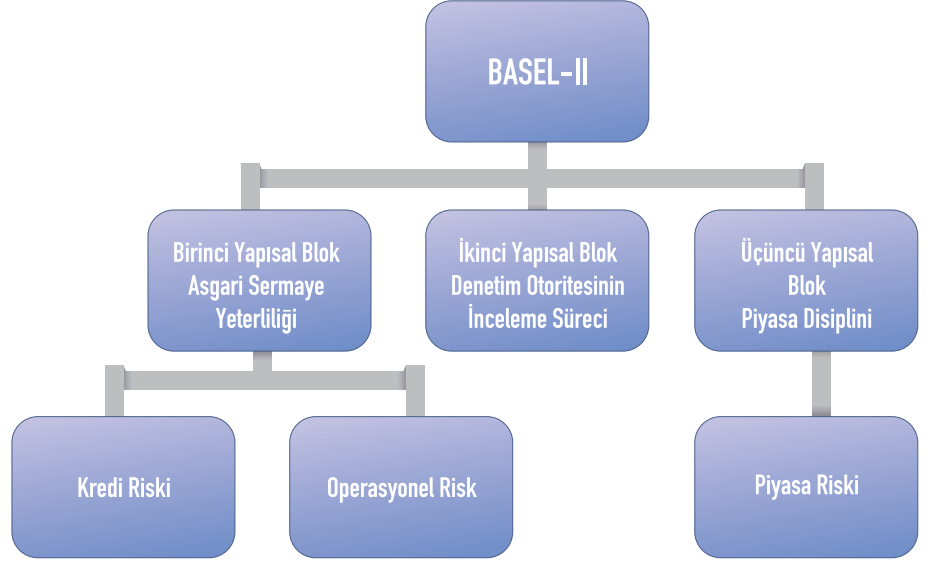
Finansal sistemde belirleyici olan 13 ülkenin finans otoriteleri bir araya gelerek Basel Komitesini oluşturmuş, bankacılık sistemiyle ilgili düzenlemeler yapılmaya başlanmıştır. Basel Uzlaşmaları olarak adlandırılan bu düzenlemelerin en dikkat çekici yönü, Basel Komitesi'nin resmi bir sıfatı olmaksızın yaptığı düzenlemelerin küresel ölçekte kabul görüyor olmasıdır.

Bu çalışmada, Basel Süreci ile dünyada ve ülkemizde Basel Uzlaşmaları konusunda yapılan uygulamalar ele alınmıştır.

2. BASEL SÜRECİ VE DÜNYADA BASEL DÜZENLEMELERİ

2.1. Basel- I (Basel Sermaye Mutabakatı)

Bankacılık denetimiyle ilgili önemli hususların anlaşılmasının kolaylaştırılması ve dünya genelinde bankacılık denetiminin kalitesinin iyileştirilmesi amacıyla, 1974 yılında oluşturulan Basel Bankacılık Denetim Komitesi'nin üyeleri Belçika, Kanada, Fransa, Almanya, İtalya,

Kaynak: Basel Bankacılık Denetim Komitesi, 2004.

Japonya, Lüksemburg, Hollanda, İspanya, İsveç, İsviçre, İngiltere ve ABD'nin dahil olduğu 13 ülkenin merkez bankaları ve bankacılık denetim otoritelerinin yetkililerinden müteşekkildir.

Basel Komitesi, resmi olarak yasal bir statüye veya otoriteye sahip olmamakla birlikte ilgili ülkelerin kamu kurumlarının üye olduğu bir organizasyondur. Komite tarafından ihdas edilen standart ve ilkeler, büyük ölçüde etkili yönlendirici tavsiyeler (soft-law) niteliğinde olup, dünya genelinde kabul görmektedir. Basel Komitesi tavsiyelerinin çoğu Avrupa Parlamentosu ve Konseyi tarafından yapılan düzenleme çalışmalarında dikkate alınmaktadır.

Komite, ulusal sermaye yeterliliği hesaplama yöntemlerini birbirleriyle uyumlu hale getirmek ve bu konuda asgari bir standart oluşturmak amacıyla Basel-I olarak adlandırılan Sermaye Yeterliliği Uzlaşısını 1988 yılında yayımlamıştır.

Ancak, finansal piyasalar zaman içinde önemli ölçüde gelişmiş ve dünya finansal sistemi dikkate alınabilecek ölçüde ekonomik türbülansa maruz kalmıştır. Ayrıca Basel-I; bankaların risk düzeylerini tam olarak yansıtmaması, düzenlemenin yarattığı farklılıklar nedeniyle oluşabilecek arbitrajı engelleyememesi, operasyonel risk gibi bazı riskleri içermemesi ve OECD ülkesi kriterinin yol açtığı rekabet eşitsizliği nedeniyle bankalarda yeterli sermaye ve risk yönetimine sahip olunmaması veya bankacılık sisteminin güven ve sağlamlığının temin edilmesi hususlarında yetersiz kalmış ve yeni bir düzenleme ihtiyacı hasıl olmuştur (BDDK, 2008).

2.2. Basel-II

Basel-II metni, beş yıl süren istişare süreçleri sonucunda 2004 yılında yayımlanmış, alım satım faaliyetleri ve çifte temerrüt etkilerine ilişkin konular ile 2005 yılında güncellenmiş ve kapsamlı versiyonu ise Haziran 2006'da yayımlan-

mıştır. Basel-II, herkese tek beden elbise yaklaşımı yerine, ülkelerin inisiyatiflerine bırakılan ulusal uygulama tercihleri öngörmektedir. Bu itibarla, Basel-II uygulamalarının etkinliği, ülkelerin kendi ulusal şartlarına uygun tercihlerini belirleyebilmesiyle sağlanabilecektir.

Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Konseyi tarafından 14 Haziran 2006 tarihinde onaylanan ve 30 Haziran 2006 tarihinde AB Resmi Gazetesinde yayımlanan 2006/48/EC ve 2006/49/EC sayılı direktifler, yeni Basel Uzlaşısının üye ülkelerde uygulanma şeklini belirleyen paralel düzenlemelerdir ve Özkaynak Gereksinimi Direktifleri (CRD) olarak isimlendirilmektedir. Özkaynak Gereksinimi Direktifleri, Basel-II metninde olduğu gibi üye ülkelerin yetkili otoritelerinin ulusal inisiyatiflerine bırakılan tercihler ihtiva etmektedir (BDDK, 2008).

Basel-II Uzlaşısı, riskleri yasal özkaynak gereksinimleri ile daha iyi eşleştirmiş, risk ölçümü ve yönetimindeki gelişmeleri dikkate alarak daha kapsamlı bir yaklaşım inşa etmiş, finansal sistemdeki güvenliği ve sağlamlığı desteklemeyi ve rekabet eşitliğini kolaylaştırmayı sürdürmüştür ve karmaşıklık düzeyi çeşitlilik arz eden özellikle uluslararası bankalara odaklanmıştır.

Basel-II; asgari sermaye yeterliliği, denetim otoritesinin inceleme süreci ve piyasa disiplini olmak üzere üç yapısal bloktan oluşmaktadır. Basel-II Uzlaşısı, Basel-I Uzlaşısından farklı olarak Operasyonel Riski de Asgari Sermaye Yeterliliği hesabına dahil etmiştir.

2.3. Basel-III

Haziran 2004'te yayımlanan Basel-II metni, Avrupa Parlamentosu ve Konseyinin 14.06.2006 tarihli, 2006/48 ve 2006/49 sayılı Direktifleri (CRD) ile Avrupa Birliği (AB) Müktesebatına dâhil edilmiştir. Söz konusu Direktiflerde, Basel-II metninde ayrıntıları verilen sermaye yükümlülüğünün nasıl hesaplanacağı, gözetim ve denetim hususları ve de kamuya açıklama yükümlülükleri hüküm altına alınmış, bununla beraber bazı hususların üye ülkeler tarafından belirlenebileceği ifade edilmiştir.

Eylül 2008'de Lehman Brothers'ın iflasını duyurması, ABD'deki büyük yatırım bankalarının banka holding şirketlerine dönüştürülmesi, Fannie Mae ve Fredi Mac'in ulusallaştırılması, AIG'in çöküşün eşğine gelmesi, Fortis'in parçalanması ve satılması, İzlanda'nın en büyük ticari bankasının ardından ülkenin bankacılık sisteminin çökmesi, bir-

çok ülkenin bankalarına ciddi destekler vermesine yol açması gibi bir kısım olaylar, henüz kriz durumları için yeterince önlemin alınmadığını ve mevcut sistemin ciddi eksiklikler içerdiğini göstermiştir.

Finansal sistem ve bankacılık sistemi hâlihazırda tekrar istikrara kavuşmuş olsa da, krizin maliyeti çok ciddi boyutlara ulaşmıştır. Bununla birlikte küresel finansal kriz, reel sektörü de etkilemiş, refah seviyesinde ciddi düşüşler görülmüş ve yüksek seviyede iş kayıpları yaşanmıştır. Finansal krizin hem çok maliyetli hem de sıkıntılı geçmesi, bankacılık ve finans sisteminin gelecekte karşılaşılabilecek krizlere karşı daha dirençli olmasını sağlamak amacıyla likidite, sermaye kalitesinin artırılması, ekonomik döngünün dikkate alınması ve sermaye yükümlülüğünün artırılması gibi önemli reformların gerekliliğini gözler önüne sermiştir. Bu nedenle, Basel Komitesi tarafından hazırlanan reform takvimi Ekim 2009'da Pittsburg'da düzenlenen G20 Liderler Zirvesi'nin en önemli gündem konularından biri olmuştur. 12 Eylül 2010 tarihinde söz konusu reformlar, Basel Komitesi tarafından kamuoyuna bir basın açıklaması ile bildirilmiştir (BDDK, 2010).

Tablo-1: Basel-III Uygulama Takvimi

	Mevcut Durum	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	1 Ocak 2019 İtibariyle
Kaldıraç Oranı		Otorite Gözetimi		Paralel Uygulama 1 Ocak 2013- 1 Ocak 2017 Kamuya Açıklama 1 Ocak 2015				Birinci Yapısal Blok Uygulaması		
Asgari Çekirdek Sermaye Oranı	2%			3,5%	4,0%	4,5%	4,5%	4,5%	4,5%	4,5%
Sermaye Koruma Tamponu	-						0,625%	1,25%	1,875%	2,5%
Asgari Çekirdek Sermaye Oranı + Sermaye Koruma Tamponu	-			3,5%	4,0%	4,5%	5,125%	5,75%	6,375%	7,00%
Çekirdek Sermayeden Düşülen Değerler	-				20%	40%	60%	80%	100%	100%
Asgari Birinci Kuşak Sermaye Oranı	4%			4,5%	5,5%	6,0%	6,0%	6,0%	6,0%	6,0%
Asgari Sermaye Yeterliliği Oranı	8%			8,0%	8,0%	8,0%	8,0%	8,0%	8,0%	8,0%
Asgari Sermaye Yeterliliği artı Koruma Tamponu	-			8,0%	8,0%	8,0%	8,625%	9,25%	9,875%	10,5%
Birinci ve İkinci Kuşak Sermaye Bileşenleri Olmaktan Çıkarılan Enstrümanlar	-			2013 yılından itibaren kademeli olarak 10 yıl						
Likidite Karplama Oranı		Gözlem Süresinin Başlangıcı					Asgari Standartların Belirlenmesi			
Net İstikrarlı Fonlama Oranı			Gözlem Süresinin Başlangıcı						Asgari Standartların Belirlenmesi	

3. TÜRKİYE'DE BASEL DÜZENLEMELERİ

Türkiye, 1988 yılında yayınlanan Basel-I ilkelerini kademeli bir süreçten sonra, Basel Komitesinin kendi üye ülke-

leri için belirlediği uygulama tarihi olan 1992 yılı sonundan itibaren tam olarak uygulamaya koymuştur. Buna karşın, ilkelere piyasa riski ile ilgili 1996 yılında yapılan ve 1997 yılı sonunda uygulanması

öngörülen ilaveyi, Şubat 2001'de yaşanan finansal krizinde etkisiyle, ancak 2002 yılı başından itibaren uygulayabilmiştir.

Türkiye, Basel-II ilkelerinin hazırlanmasına aktif bir şekilde katılmıştır.

Uzlaşımın taslak metinleri ile ilgili görüşler hazırlanmış, üçüncü sayısal etki çalışmasına 6 banka ile katılım sağlanmış ve bu çalışmanın nihai toplantısına ev sahipliği yapılmıştır. İlkelerin uygulanma sürecinin hazırlanması amacıyla, Mart 2003'te Türkiye Bankalar Birliği bünyesinde Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu ile banka temsilcilerinden oluşan "Basel-II Yönlendirme Komitesi" kurulmuştur. Söz konusu Komite, Basel-II'ye geçişe ilişkin bir yol haritası hazırlamış ve ilkelerin uygulanması için Basel Komitesi tarafından öngörülen 2006 yılı sonuna kadar yapılması gereken faaliyetleri detaylı olarak belirlemiştir. Bu hazırlıklar esas olarak Basel-II kurallarının "belirgin düzeyde faaliyete sahip bankalara" (significant banks) uygulanması, diğer bankalara ise Basel-I veya bundan biraz daha sıkı normların uygulanması yönünde yapılmaktadır (Özçam, 2004).

3.1. KOBİ'ler ve Basel Düzenlemeleri

Türkiyede KOBİ'lerin mevcut yapısal sorunları olan;

- KOBİ'lerin mali tablolarının reel durumu yansıtmaktan uzak olması (kayıt dışı ekonomi),
- Kredilendirme süreçlerinde karşılıkları teminat yetersizlikleri,
- KOBİ'lerin gelenekçi yapısı ve aile şirketi hüviyetinden çıkamamaları,
- Şirket sahiplerinin şirketin ayrı bir tüzel kişiliğe sahip olduğu olgusunu içselleştirememeleri,

Gibi nedenlerle Basel-II sürecine adaptasyonu biraz zaman alabilecektir.

İstanbul Yeminli Mali Müşavirler Odası tarafından hazırlanan Basel-II ve KOBİ'ler isimli çalışmada da ifade edildiği gibi, KOBİ'ler, "Öz sermaye yetersizliği, net işletme sermayesinin yetersizliği, şeffaflık sorununu (mali tablolar düzenli, güvenilir ve gerçeği net olarak yansıtacak şekilde kredi derecelendirme kuruluşlarına verilebilecek şekilde getirmeli) giderdikleri gibi, firmalar risklerini kendileri de ölçümlayebilmelidirler. Ayrıca firmalar, ana faaliyet konularında çalışmalıdırlar. Firmaların kayıt dışı işlemlerini mutlaka kayıt altına almalıdırlar. Basel-II'nin öngördüğü teminat yapılarını oluşturmalıdırlar" (İYM-MO, 2006).

Basel-II'nin KOBİ'lerin kredilendirilmesi sürecini daha da zorlaştıracığı yönündeki yaygın kanaatin aksine, Cangürel'in (2012) yazısında belirttiği gibi, "Basel-II'nin ülkemizde uygulanmaya başlamasıyla birlikte kamuoyunda, medyada veya çeşitli konferanslarda KOBİ'lerin Basel-II'den olumsuz yönde etkileneceği söylenerek kamuoyunun karamsar bir algılamaya itildiği görülmektedir. Bu karamsarlığın ana noktasını özellikle ülkemizde 1 Temmuz 2012'de yürürlüğe girmesi planlanan Basel-II'nin KOBİ'lerin tamamen aleyhine olduğu, zaten bankalardan kredi kullanmakta zorluk çeken KOBİ'lerin bundan sonra finansman sağlama noktasında daha da zorluk çekecekleri hususu oluşturmaktadır. Hatta Basel-II'ye kesin olarak geçeceğimiz tarih yaklaştıkça, bu söylem öne çıkartılarak Basel-II'ye geçişin ertelenmesini mırıldananlar dahi olmaya başladı. En son söyleyeceğimizi en başta kestirmeden söyleyelim: KOBİ'ler Basel-II'den mutlak manada olumsuz etkilenmeyeceklerdir. Hatta bazı hususlarda ise avantajlı konuma geçebileceklerdir".

Ozan Cangürel, bu yazısında, KOBİ'lerin olumsuz etkileneceğini savunanların "doğru bilinen yanlışları" nı aşağıdaki şekilde irdelemektedir (2012):

a) Kamuoyunda yanlış bilinen hususlardan birincisi, Basel-II uygulanmaya başlanınca KOBİ'lerin "müşteri çeklerini" bankalara teminat olarak gösteremeyecekleri şeklindeki iddihadır. Burada maalesef ciddi anlamda kavram kargaşası yaşanmaktadır. Zira, bankaların kredi kullandırırken talep ettiği teminatlar her zaman "sermaye yeterliliği hesaplama mevzuatı" gereğince alınmamaktadır. Sermaye yeterliliğinden bağımsız olarak, bankalar, aldıkları riske karşı kendi risk iştahları ve iç politikaları gereği kendilerini korumaları saiki ile ya da bazı teminatların takip hukuku açısından daha hızlı bir prosedüre sahip olmaları nedeniyle KOBİ'lerden çeşitli tipte teminat talep etmektedirler.

KOBİ'lerin riskli sayılıp sayılmaması tamamen bankaların kendi "risk algılamasına" ve yönetimine bağlıdır. "Sermaye yeterliliği mevzuatı" açısından bakıldığında, hem mevcut düzenlemelere hem de uygulamaya geçeceğimiz Basel-II'ye göre "müşteri çekleri" dikkate alınmamaktadır. Dolayısıyla bu konuda Basel-II'nin KOBİ'lere ilave bir olumsuz etkisi bulunmamaktadır.

- b) Yanlış bilinen ikinci husus ise, KOBİ'lere kullandırılan krediler için bankalar daha yüksek sermaye bulunduracağı için bankaların KOBİ'lere daha yüksek maliyetli kredi kullanılacağı şeklindeki görüştür. Mevcut sermaye yeterliliği düzenlemelerine göre % 100 risk ağırlığı uygulanan KOBİ'lere, Basel-II düzenlemeleri kapsamında eğer KOBİ, belirli bazı özellikleri taşıması sebebiyle "Perakende KOBİ" sınıfında yer alıyorsa % 75 risk ağırlığına, bu özellikleri taşıması nedeniyle "Kurumsal KOBİ" sınıfında yer alıyorsa % 100 risk ağırlığına tabi olacaktır. Görüldüğü üzere, daha düşük risk ağırlığı uygulandığı için bankalar Perakende KOBİ'lere kullandıracakları krediler karşılığında daha düşük sermaye buldurmaya başlayacaklar, bu da Perakende KOBİ'lere kullandırılan kredilerin maliyetini düşürecektir. Bankaların asgari sermaye gereksinimini düzenleyecek olan Basel-II düzenlemelerinde "Perakende KOBİ'lere kullandırılan krediler, kurumsal firmalara kullandırılan kredilerden mevcut duruma göre daha az riskli olarak değerlendirilmektedir. Dolayısıyla Basel-II'nin, mevcut mevzuata göre Perakende KOBİ'lere olumlu etkisi olacağı açıktır. Yani bankalar aynı miktar sermaye karşılığında Perakende KOBİ'lere, kurumsal firmalara göre daha fazla kredi kullandırılabilir. Bu durum da bankaların KOBİ'lere kullandırdığı kredilerin marjinal asgari sermaye maliyetini azaltıcı yönde bir etki yaratacaktır. Bu etki BDDK tarafın-

dan Basel-II'nin bankacılık sektörüne etkisini analiz etmek amacıyla hazırlanan son Sayısal Etki Çalışmasında da sayılarla desteklenmiştir. Buna göre, gerek kurumsal gerekse de perakende KOBİ kredilerinin toplamı dikkate alındığında, bankaların tutmakla zorunlu oldukları sermaye gereksiniminde "azalış" olmaktadır. Dolayısıyla, yeni dönemde, sermaye maliyetini düşürerek aynı sermaye ile daha fazla kredi kullanılmak isteyen bankalar için özellikle Perakende KOBİ'lere kredi kullanılmak daha "avantajlı" olacaktır.

- c) Yanlış bilinen üçüncü husus ise, KOBİ'lere derecelendirme notu almalarının mecbur tutulacağı ve derecelendirme notu almadıkları zaman da daha yüksek risk ağırlığına tabi tutulacağı şeklindedir. Öncelikle belirtmek gerekir ki, Basel-II, KOBİ olsun veya olmasın şirketlerin derecelendirme notu almalarını mecbur tutmamaktadır. Ama derecelendirme yapıp da yüksek bir derecelendirme notu alınır, bankalar tarafından bu kredinin daha düşük risk ağırlığında sınıflandırılacağı ve dolayısıyla da sermaye maliyeti açısından daha az maliyetli olacağı da bir gerçektir. Öte yandan KOBİ'lere özgü olarak derecelendirme notlarının alınması ile ilgili bir ayrıntı bulunmaktadır. KOBİ'lerden, kullanılan toplam kredisi 2 milyon TL'nin altında olan ve kullanılan bu kredi bankanın perakende portföyünün toplam büyüklüğünün binde 2'sini aşmayan KOBİ'ler "Perakende KOBİ" olarak sınıflandırılmakta ve bu KOBİ'ler "kesinlikle" derecelendirme notu almamakta ve "maktu" olarak belirlenen % 75 risk ağırlığında sınıflandırılmaktadır. Bu kriter dışında kalan Kurumsal KOBİ'ler ise, yukarıda açıklandığı üzere, derecelendirme notu alıp almama noktasında kendileri karar vereceklerdir. Öte yandan, derecelendirme notu olmayan Kurumsal KOBİ'lere kullanılan krediler % 100

risk ağırlığına tabi tutulacağı için yine KOBİ'lere mevcut duruma göre ilave bir olumsuz etkisi olmayacaktır. Zira bu oran mevcut düzenlemelerde de zaten %100'dür.

- d) Bunların yanında Basel-II ile ilgili bilinmesi gereken bir nokta da, yeni düzenlemelerde ikamet amaçlı gayrimenkul ipoteği karşılığı kullanılan kredilere % 35 risk ağırlığının uygulanacak olmasıdır. Bilindiği üzere, ülkemizde kredilendirme sürecinde kullanılan en önemli teminat kalemlerinden biri de ikamet amaçlı gayrimenkul ipotekleridir. Mevcut düzenlemelerimizde halihazırda % 50 risk ağırlığı uygulanan ikamet amaçlı gayrimenkul ipoteği karşılığı kullanılan kredilere % 35 risk ağırlığı uygulanacak olması da Basel-II'nin sadece KOBİ'lere değil bu tip kredi kullanan tüm müşterilere olumlu etkisi olarak değerlendirilebilir.

3.2. Neler Yapılmalı?

Türkiye'de KOBİ'lerin Basel-II kriterlerine uyum sağlayabilmeleri amacıyla, ulusal denetim otoritesi ve siyasi otoritelerin almaları gereken aksiyon ve düzenleme yapılması gereken alanlar aşağıda maddeler halinde belirtilmiştir (Aramaz, 2008):

- KOBİ'lerin gelişimi ve yeni konjoktüre (Basel-II) uyumlarının sağlanabilmesi amacıyla ekonomik istikrarın sağlanması, enflasyonun aşağıya çekilmesi, reel faizlerin makul düzeylere inmesi, makro ekonomik göstergelerdeki iyileşmenin devam ettirilmesini sağlayacak ekonomik programlar hayata geçirilmelidir.
- KOBİ'ler için ülkemiz gerçeklerine uygun, ölçeksel, bölgesel ve sektörel bazda farklılaştırılmış yeni finansman yöntemleri ve araçları geliştirmelidir.
- KOBİ'lerin bankalardan veya yatırımcılardan kaynak temin etmeleri sürecinde bu şirketleri analiz edecek rating şirketlerinin kurulması sağlanmalıdır.
- KOBİ'lerin kendi aralarında ve diğer yatırımcılar ile (yerli-yabancı) olan

ilişkilerinin geliştirilmesini (ortaklık, network, stratejik yakınlaşmalar... vb) sağlayıcı mekanizmalar hayata geçirilmeli ve bu ilişkileri destekleyici düzenlemeler yapılmalıdır.

- KOBİ'lerin varlıklarını korumaları amacıyla yapacakları yatırımlar desteklenmeli, yönetim kaliteleri (Ar-Ge, modern teknoloji, finansal danışmanlık, kalifiye eleman temini... gibi) artırılmalıdır.
- KOBİ'lerin güçlü derecelendirme notları alabilmeleri ve konjonktürel kırılganlık dönemlerinde ayakta kalabilmeleri için sermaye yapılarını güçlendirmeleri gerekmektedir.
- KOBİ'lerin, Basel-II'nin etkileri, finansal planlama, finansal yönetim, yatırımlar ve borç yönetimi konusundaki eksiklikleri eğitim yolu ile giderilmelidir.
- KOBİ'lerin Basel-II düzenlemeleri karşısında güçlendirilmesine ve zarar görmemesine yönelik en büyük katkı, teminat sorununa bir çözüm getirilmesi olacaktır.
- Adil ve etkin bir vergi sistemi kurulmalı, kayıt dışılık önlenerek Basel-II kapsamında firma şeffaflığı sağlanmalıdır. Ayrıca KOBİ'lerin kayıt altına alınması konusunda vergi idaresince kademeli geçişi sağlayacak bir modelin hayata geçirilmesi ve firma şeffaflığının sağlanmasına önemli bir katkı sağlayacaktır.
- Finansal raporlama sistemlerinin uluslararası standartlara uygun hale getirilmesi konusunda gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.
- Bağımsız ve objektif derecelendirme kuruluşlarının alt yapısı oluşturulmalı, ilgili kesimlerin mütakabiliyet esasları doğrultusunda büyük faydalar elde edeceği kaliteli, hızlı ve doğru bilgi akışını sağlamak amacıyla kamu otomasyon sistemleri ile bankacılık veri tabanı entegre hale getirilmelidir.
- Basel-II'ye geçiş sürecinde firmaların yüklenmek zorunda kalacağı ilave maliyetlerin karşılanabilmesi için KOBİ'lere fon desteği sağlanmalıdır.

- Ulusal denetim otoritesi tarafından KOBİ'leri etkileyeceği düşünülen ulusal inisiyatif alanlarının belirlenmesine yönelik olarak, KOBİ ve diğer ilgili kesimlerin her bir inisiyatif alanı bazında reflekslerini ölçecek araştırmaların yapılması, süreç içerisinde gerçekleşebilecek etkilerin incelenmesi, izlenmesi ve raporlanması işlevini yürütecek bir çalışma grubunun oluşturulmasının yararlı olacağı düşünülmektedir.
- KOBİ'lerin günümüz bilgi ve teknoloji çağında rekabet gücü yüksek, ileri teknolojileri kullanan ve kalite bilinciyle mal ve hizmet üreten kuruluşlar haline getirilmeleri gerekmektedir. KOBİ'ler için öngörülen bu yapısal değişimin bir plan ve strateji doğrultusunda adım adım gerçekleştirilmesi için yol haritasının varlığı gerekmektedir.
- Basel-II'nin KOBİ'lere etkileri konusunda da BDDK, TBB, Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, TOBB, KOSGEB ve diğer ilgili kurumlar ile ortak projeler yapılmalıdır.

4. SONUÇ

1974 yılında dünyada gelişmiş 13 ülkenin finans otoritelerinin bir araya gelmesi ile oluşan Basel Komitesi informel bir yapıya sahiptir.

Küresel finans piyasasına işlevsellik kazandırılması adına oluşturulan ilk uzlaşma 1988 yılında yayınlanmış ve 1992 yılında uygulanmaya başlanmış olup literatürde Basel-I Uzlaşısı olarak yer almıştır. Basel-I Uzlaşısının yayınlandığı yıllar, dünyada Bretton Woods Sisteminin sona erdiği ve finansal araçların türev piyasalar

gibi yeni ve farklı boyutlar kazandığı bir dönemdir. Basel-I Uzlaşısı, bankaların değişen ve çeşitlenen küresel finans piyasası karşısında risklerini tam olarak yansıtamadığı/ölçemediği için yetersiz kalmış ve Basel-II Uzlaşısının gerekliliği finans otoritelerince hissedilmiştir.

Beş yıl süren hazırlık dönemi sonrasında, 2004 yılında uygulanmasına başlanılan Basel-II Uzlaşısı, küresel piyasalarda yaşanma ihtimali olan riskleri daha hassas şekilde ele almış ve Sermaye Yeterlilik Rasyosu hesaplamasına Operasyonel Riski de dahil etmiştir.

2008 yılında ABD bankalarının gayri menkul sektörüne yönelik kullandığı uygun faiz oranı ve vadeye sahip krediler dolayısıyla oluşan varlıklar (kredi alacakları), menkul kıymetleştirme yöntemiyle küresel piyasalarda finansal aktörlerin satın almasına konu olmuştur. ABD bankalarının iyi analiz edilmeden kullandırılan konut kredilerinin geri ödemelerinde oluşan aksaklıklar, bilançolarında bu varlıkları taşıyan bankaların finansal dengesini bozmuş ve bu alacaklara yatırım yapan küresel finans piyasasını da hızlı bir şekilde krizle karşı karşıya getirmiştir.

Basel-II Uzlaşısına rağmen küresel ölçekte yaşanan bu kriz, uzlaşının revize edilmesini gündeme getirmiş ve Basel Komitesi 2009 yılında Basel III Uzlaşısını tartışmaya açmıştır. 2011 yılında G-20 Ülkeleri tarafından kabul gören uzlaşının, 2019 yılı itibarıyla tam olarak uygulanmaya başlanması planlanmıştır. Basel-III Uzlaşısının sisteme getirdiği yenilikler, genel olarak bankaların yasal sermayelerini güçlendirmeye yönelik düzenlemelerdir.

Türkiye Basel-I sürecinden itibaren düzenlemelere uyum sağlamaya çalışmıştır. 2001 yılında bankacılık sektöründe yaşanmış olan sıkıntılar sebebiyle, Basel-II Uzlaşısının piyasa riskine ilişkin düzenlemeyi 7 yıl gecikme ile 2002 yılında uygulamaya koyabilmiştir. Yaşanmış olan 2001 bankacılık krizinden sonra aktive edilen düzenleyici ve denetleyici otorite (BDDK), sektörün nabzını çok yakın bir şekilde tutmuş ve bankalar sermaye yapılarını güçlü hale getirmişlerdir. Türkiye'de sermaye yeterlilik oranı yasal alt sınır olan % 8'in oldukça üzerinde % 16,5 seviyelerinde seyretmektedir. Bu rasyo, Basel-III Uzlaşısı gereği uygulanacak % 2,5 Asgari Sermaye Koruma Tamponu şartının da Türkiye'deki bankalar tarafından rahatlıkla sağlandığı göstermektedir.

BDDK'nın 2001 Krizi sonrasında sektöre yönelik uygulama ve denetimleri sektörü bugün itibarıyla sağlıklı işleyen bir yapıya kavuşturmuştur. 2008 Küresel Krizinde bile bankalarımız faaliyetlerini sürdürmüş; yapılmış olan düzenleme ve denetimler sayesinde, geçmişte olduğu gibi fona devredilme ve faaliyetlerinin durdurulması gibi süreçler yaşanmamıştır. Tıpkı bu süreçte olduğu gibi Basel kriterlerinin uygulanmaya başlamasıyla KOBİ'ler kendi işleyişlerine çeki düzen verecek, sağlıklı mali tablolar üretecek ve KOBİ'lerin en büyük sorunu olduğu ifade edilen finansmana erişim sorununun şiddeti azalacaktır. Bu bağlamda korkulunun aksine parekende KOBİ segmentinde yer alan bir çok KOBİ, mevcut durumda kullandığı fonlardan çok daha uygun vadede fona, daha uygun maliyetlerle erişme imkanına kavuşabilecektir. ■

Kaynakça

- Aramaz, D. S. (2008). Basel Kriterlerinin KOBİ'lere Etkileri, Yüksek Lisans Tezi, SDÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta, <http://tez.sdu.edu.tr/Tezler/TS00646.pdf>, 05.06.2013.
- BDDK (2008). CRD/Basel 2 Ülke Uygulamaları, Çalışma Tebliği, Sayı 1, http://www.bddk.org.tr/websitesi/turkce/Raporlar/Calisma_Raporlari/4225CRD_Basel%20II%20Ulke%20Uygulamalari.pdf, 05.06.2013.
- BDDK (2010). Sorularla Basel III, http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Basel/8742sorularla_basel_iii_29_11_2010_.pdf, 05.06.2013.
- Cangürel, O. (2012). "KOBİ'ler Basel-II'den Korkmalı mı?", Dünya Gazetesi (13.04.2012), <http://www.dunya.com/kobiler-basel-iiden-korkmali-mi-151410h.htm>, 04.06.2013.
- İYMMO (2006). "Basel-II ve KOBİ'ler", http://www.istanbulymmo.org.tr/_dosya/MaliPlatform/46%20basel%202%20ve%20kobiler.pdf, 04.06.2013.
- Özçam, M., (2004), Basel II Uzlaşısı, SPK Araştırma Raporu, <http://www.spk.gov.tr/yayingoster.aspx?yid=942&ct=f&action=displayfile&ext=.pdf>, 04.06.2013.

TRC2 BÖLGESİ (DİYARBAKIR-ŞANLIURFA) KURUMLAR ARASI İŞBİRLİĞİ AĞ ANALİZİ

Selman DELİL | Karacadağ Kalkınma Ajansı PPKB Uzmanı

1. GİRİŞ

Bölge planlamada bölgeler arası eşitsizliklere çare bulmak ve geri kalmış bölgelerin gelişmesini sağlamak merkezi bir öneme sahiptir. Bu hedefleri gerçekleştirmek için bölge planlama işiyle uğraşanların yararlanabileceği araçların sınırlı olması çoğu zaman plan bölgesini anlamak ve sorunlara gerçek bir çözüm bulmak konusunda zorlanmalarına yol açmaktadır (Tekeli, 2004). Özellikle bölge kavramının küreselleşmenin etkisiyle değişikliğe uğraması sonucu bölgeler, sınırları keskin olarak belirlenmiş mekânsal birimler olarak tanımlanmasından çok ilişki ağlarının ön plana çıktığı, mekânsal birlikteliğin öneminin azaldığı, sınırları değişken bir birim olarak açıklanmaya (İlçirar, 2004) başlanmıştır. Bundan dolayı günümüzde Plan Bölgesini anlamak için daha iyi bir bütüncül bakış açısına ihtiyaç vardır.

Kalkınma Ajanslarının kurulması ve kurumsallaşması ile Türkiye'de bölgesel gelişme ön plana çıkmış ve daha yönetilebilir hale gelmiştir. Ajansların Yönetim Kurulu ve Kalkınma Kurulu gibi organlarının yapısı kamuda "yönetimden yönetişime" geçiş isteğinin açık bir göstergesi olarak değerlendirilmektedir. Yönetişim ise katılımcı ve şeffaf karar alma süreçlerini gerektirmektedir. Bu noktada, farklı düzeylerde yapılan nesnel araştırma ve analizlerin kamu yönetim organlarının karar verme süreçlerine yön vermesi beklenmektedir.

Kuruluşundan kısa bir süre sonra bölgelerinde öncelikle hibe destekleriyle gündeme gelen Kalkınma Ajanslarının bölgesel planlama ve karar alma süreç-

lerine destek olacak araştırma ve analiz fonksiyonlarının geliştirilmesi, Ajansların koordinasyonundan sorumlu Kalkınma Bakanlığı'nca teşvik edilmektedir. Kuruluş kanununda öngörülen amaçları gerçekleştirme hedefi çerçevesinde örgütlenen Ajanslar, bünyelerinde kurulan "Planlama - Analiz" birimleriyle yerel düzeyde katılımcı planlama ve karar alma süreçlerine çalışmalarını destek olmaktadır.

İlk bölge planı hazırlama deneyimlerinden sonra Kalkınma Ajansları, Kalkınma Bakanlığının yetkilendirmesiyle 10. Ulusal Kalkınma Planına paralel olarak yerel ölçekte 2014-2023 Bölge Planı hazırlama süreçlerini yürütmekle yetkilendirilmiştir. Türkiye'nin 2023 vizyona yerel düzeyde eşgüdüm sağlayacak bölge planlarında alınacak kararın objektif gerekçelere dayandırılması için, Kalkınma Bakanı Sn. Cevdet YILMAZ tarafından 2012 yılı Kalkınma Ajanslarında "analiz yılı" olarak ifade edilmiştir.

Bu kapsamda Karacadağ Kalkınma Ajansı Planlama Programlama ve Koordinasyon Birimi, 10. Kalkınma Planı ve TRC2 Bölge Planı hazırlıkları kapsamında faaliyet bölgesi Diyarbakır ve Şanlıurfa'da bir dizi araştırma ve analiz çalışması yapmaktadır. Ajansın önceki plan dönemi ve diğer faaliyetlerden edindiği deneyimler, bölge aktörlerinin bölgede kurumsal işbirliği ve koordinasyondan yakındığını göstermektedir (BPCİR, 2011). Bölgesel kalkınma için kurumların birlikte çalışabilme yeteneği ve isteğinin düzeyi, gelişme potansiyelinin harekete geçme hızını etkileyen bir faktördür. Bu analiz çalışması bölge kurumlar arası

ilişkilerin daha iyi anlaşılması, işbirliği önündeki engellerin tespiti ve çözüm önerilerinin geliştirilmesi için yapılmıştır.

"TRC2 Kurumlar Arası İşbirliği Ağ Analizi" çalışması; Diyarbakır ve Şanlıurfa genelinde 480'e yakın kurum-kuruluşla gerçekleştirilen yüz yüze görüşme ve anket uygulama yöntemiyle elde edilen veriler üzerinden yapılmıştır. Ağ analizi çalışması, bölgedeki kurumsal yapı ve ilişkileri incelemek için önemli görselleştirme araçları kullanarak işbirliği için yapısal durumu daha net görmemizi sağlamakta, yerel kalkınmada işbirliği ve koordinasyonun önemine dikkat çekmektedir.

2. AMAÇ VE KAPSAM

Bir toplumda kurumlar, insanlar arası etkileşim için istikrarlı bir yapının kurulmasını sağlayarak toplumda ve piyasada var olan belirsizliği azaltmaktadır. Farklı kesimler arası iletişim kanallarının gelişmediği, birlikte iş yapabilme kültürünün yerleşmediği ve genel manada ise güvenin hâkim olmadığı topluluklarda başarılı kurumların tesis edilmesi güçleşmektedir. Kurumlar arası ilişkiler bu açıdan bir bölgedeki sosyal sermayeye katkıda bulunmaktadır. Günümüzde sosyal sermaye, kalkınmayı etkileyen önemli unsurlardan biri olarak kabul edilmektedir (Tüysüz, 2011).

Diyarbakır-Şanlıurfa Bölgesi (TRC2) Türkiye'nin az gelişmiş bölgeleri arasında yer almaktadır (Kalkınma Bakanlığı, 2003). Bölgede işbirliği kültürünün ve kurumsal koordinasyonun istenen düzeyde olmadığı bölgedeki aktörlerce ifade edilmektedir (BPCİR, 2011). Bu çalışmanın

amacı; Diyarbakır ve Şanlıurfa illerinde kurumsal ilişkilerin yapısının anlaşılması, kurum ve kuruluşlar arasındaki işbirliği ağının analiz edilmesi ve ilişki ağındaki sorunların tespit edilmesidir.

Araştırmanın kapsamı bölgede kamu kaynaklarının yönetim süreçlerini etkileyen aktörler olarak belirlenmiştir. Analiz çalışması TRC2 Bölgesi il ve ilçelerinde faaliyet gösteren; merkezi idarenin yerel örgütleri (Müdürlükler vd.), yerel yönetimler (Belediyeler vd.), meslek odaları ve birlikler, sendikalar, diğer sivil toplum örgütleri (dernekler, vakıflar vd.) vb. kuruluşları kapsamaktadır. Çalışmada özel sektör meslek odalarıyla temsil edilmekte, doğrudan yer almamaktadır.

3.METOD VE UYGULAMA

TRC2 Bölgesinde Ağ Analizi önceden belirlenen yaklaşık 480 kurum temsilcisine yüz yüze anket formu doldurulması yoluyla gerçekleştirilmiştir. Her kurum için bir kurum kodu verilerek uygulama formuna tüm kurumlar listelenmiş anket yapılan kurum temsilcisinden listedeki

kurumlarla olan ilişkilerini tanımlaması istenmiştir. İlişki türleri kanunlara dayanan zorunlu ilişkiler, gönüllü ilişkiler ve ikisini de aynı anda içeren ilişkiler olarak üçe ayrılmıştır. İşbirliği türü, işbirliği yönü ve bağlantıların ağırlıklandırılması için işbirliği derecesi olarak 1, 2 ve 3 rakamları kullanılmıştır. Bu veriler esas alınarak ağ görselleştirilmesi yapılmıştır.

Çalışmada 36 katılımcı anket doldurmayı çeşitli sebeplerle reddetmiş, 22'sine de ulaşamamıştır. Ancak formda bölgedeki tüm kurumların isimleri olduğundan anket doldurmayan kurumlar ağda temsil edilebilmektedir. Elde edilen veriler Microsoft Office Excel ve Access yazılımlarıyla temizlenerek analize uygun formata getirilmiştir.

Derlenen veriler SNA yazılımı Gephi'ye (Bastian M., Heymann S., Jacomy M., 2009) aktarılmış, ağın temel ölçü birimleri hesaplanmıştır. Ağdaki kümelerin belirlenmesi için ilgili analizler uygulanmış, ağ yapısındaki bileşenler ilişkisi türü, merkezilik dereceleri vb. niteliklerine göre görselleştirilmiştir. Veriler ağın

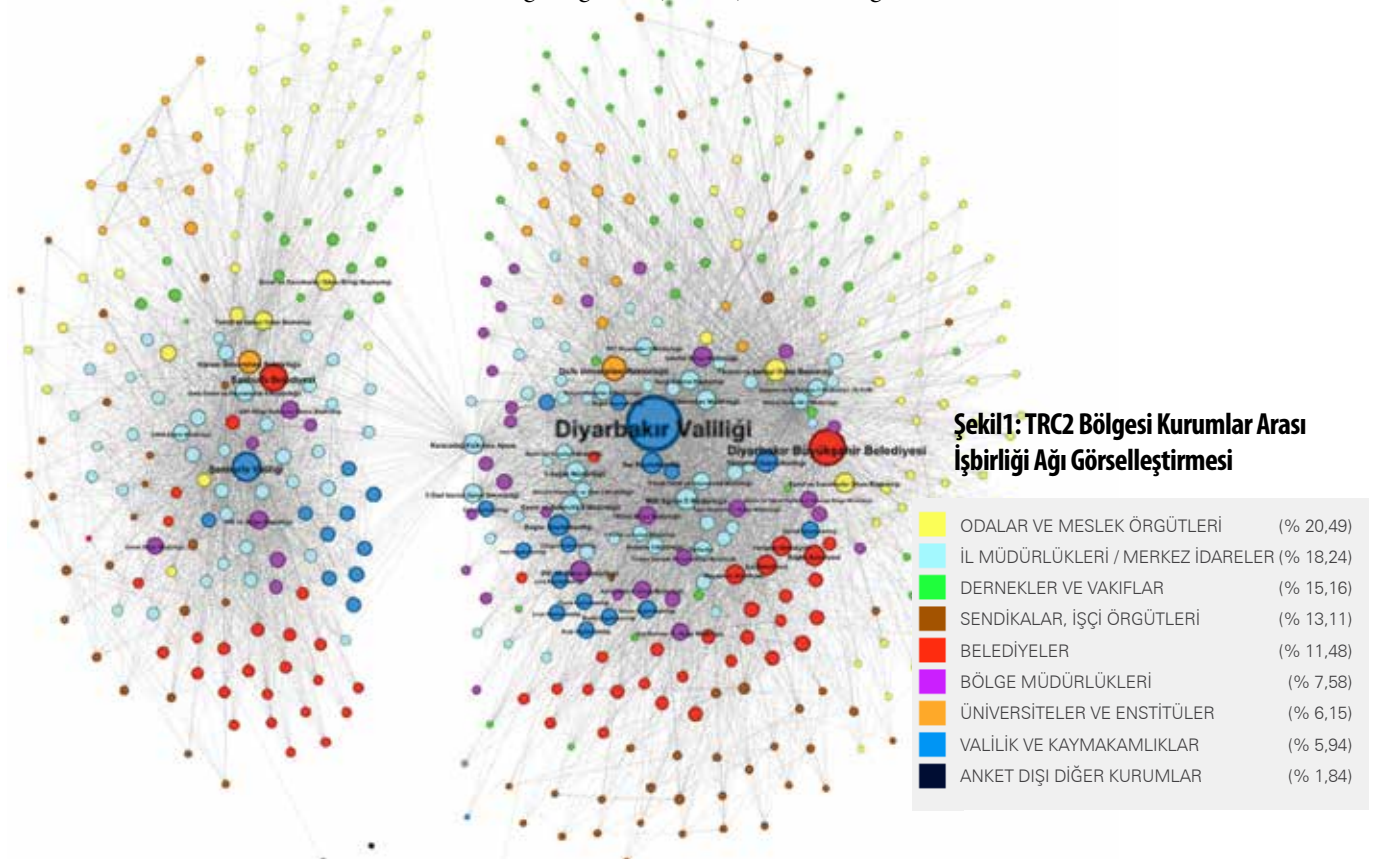
temel elemanları olan düğüm ve bağlantılar tanımlanacak şekilde düzenlenmiştir.

4. BULGULAR

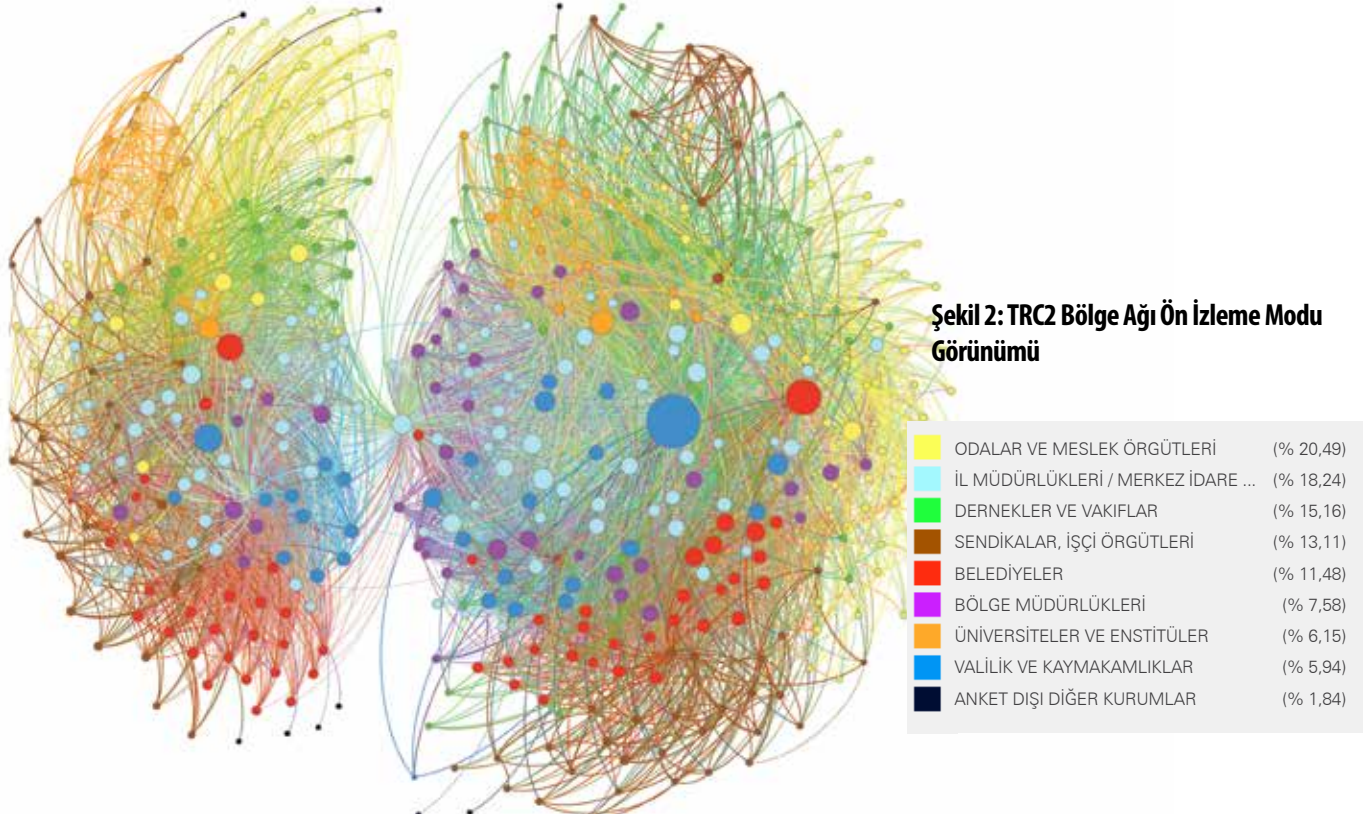
Çalışmada elde edilen bağlantılara ilişkin veriler gönüllü-zorunlu ilişki türlerine göre ayrılmıştır. Zorunlu ilişkiler yasalarla belirlenen bağlantılardır. Bu çalışmada tüm ilişkileri gösteren TRC2 ağı ve yalnızca gönüllü ilişkilerin olduğu ağ görselleştirilmiştir. Görselleştirmeye ilişkin parametreler ağ elemanlarının büyüklük ve rengi ile ağ mizanpajı (layout) için bir algoritma belirlenmesi şeklinde gerçekleştirilmiştir.

4.1. TRC2 Kurumlar Arası İşbirliği Ağı

TRC2 Bölgesi ağının görselleştirme sonuçlarının bölgedeki kurumsal yapının anlaşılmasına katkıda bulunacak bir grafik çizimi sunduğu değerlendirilmektedir. Aynı bölgede yer alan Diyarbakır-Şanlıurfa illeri kurumsal yapıları itibarıyla iki ayrı kutupsal merkez şeklinde yapılanmıştır. Ağdaki iki kutbu birbirine bağla-

Şekil 1: TRC2 Bölgesi Kurumlar Arası İşbirliği Ağı Görselleştirmesi

Şekil 2: TRC2 Bölge Ağı Ön İzleme Modu Görünümü

yan tek kurum Kalkınma Ajansı olarak görülmektedir. İllerde derece merkezi kurumlar beklendiği gibi Valilik ve Belediyelerdir. Görselleştirme analizi Şekil 1 de gösterilmiştir.

Ağ analizinde aynı kategorideki kurumların birbirleri ile ve ağdaki diğer kurumlarla olan bağlantılarının görülmesi ve ağdaki dağılımlarının takip edilebilmesi için GEPHI yazılımını ön izleme modu (Preview) kullanılmıştır. Bu kısımda bağlantılar uygun yerlerde düğümlerin rengini alarak kümelenmelerin görünür hale gelmesini sağlamaktadır. Diyarbakır - Şanlıurfa ağı ön izleme modunda aşağıdaki gibi görünmektedir.

Ağda Fruchterman-Reingold (Fruchterman, T. M. J. & Reingold, E. M. 1991). grafik çizim yöntemine göre konumlandırılan düğümler kurum kategorilerine göre renklendirildiklerinde ön izleme modunda bazı kategorilerde benzer kurumların birbirlerine çok yakın kümelendiği gözlemlenmektedir. Analiz

kapsamında incelenen bölgedeki kurum kuruluşların oluşturduğu ağ yapısında gözlemlenen ilişkiler Şekil 3'te daha ayrıntılı incelenmektedir.

TRC2 işbirliği ağında derece merkezi kurumlar Diyarbakır ve Şanlıurfa Valilikleri, Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi, Şanlıurfa Belediyesi, Dicle Üniversitesi Rektörlüğü, Harran Üniversitesi Rektörlüğü, GAP BKİ, Karacadağ Kalkınma Ajansı ve iki ilin Ticaret Ve Sanayi Odaları ile Esnaf ve Sanatkar Odaları Birlikleri (DTSO, ŞUTSO, DESOB, ŞESOB) olarak ortaya çıkmaktadır.

4.2. TRC2 Kurumlar Arası Gönüllü İşbirliği Ağı

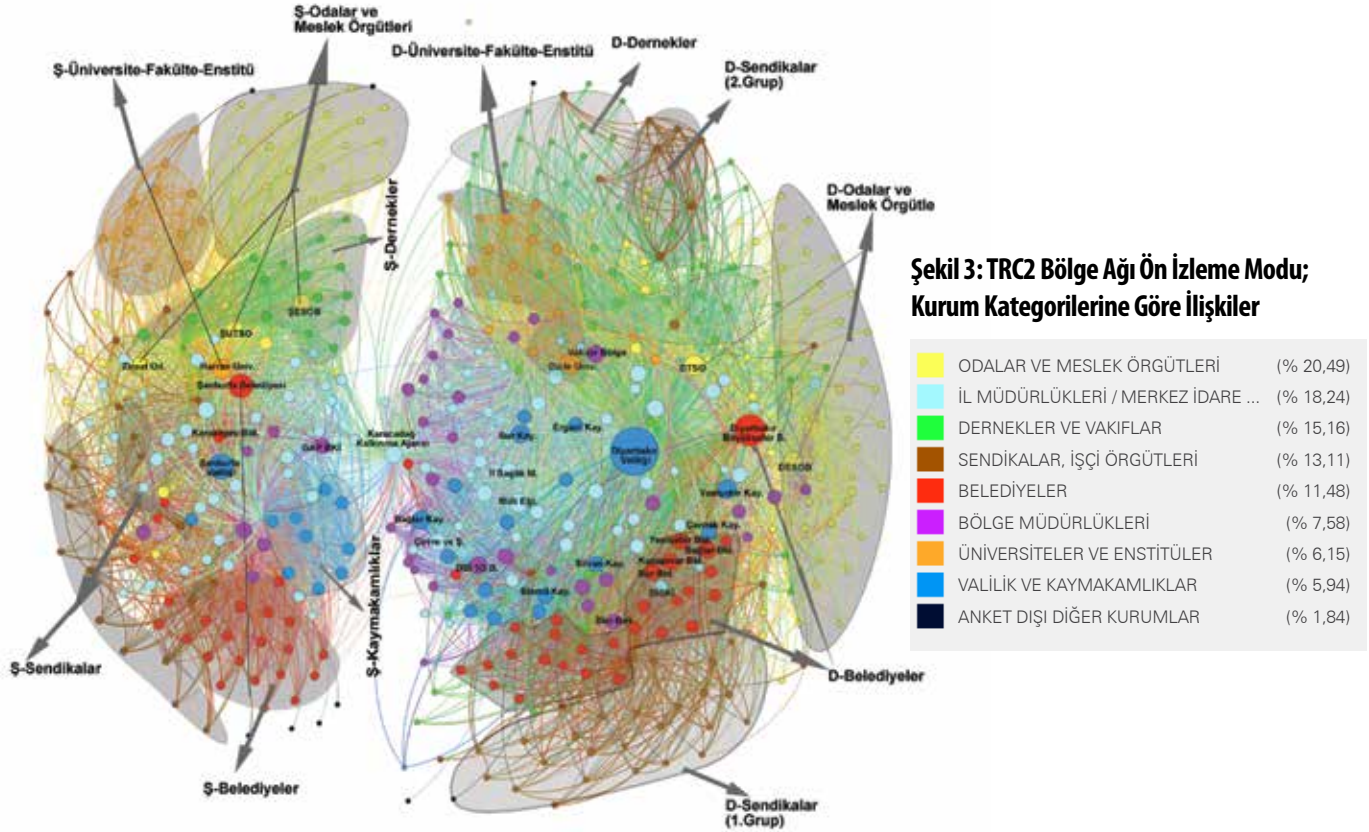
TRC2 kurumlar arası işbirliği ağında ilişki türlerine göre toplanan verilerde gönüllü ilişkileri yansıtan bağlantılar ayrıca görselleştirilmiştir. Bölgedeki gönüllü işbirliği ağının genel yapısı aşağıdaki gibi görünmektedir. TRC2 gönüllü ağının görselleştirme sonuçlarının bölgedeki

gönüllü ilişkilerin anlaşılmasına katkıda bulunacak bir grafik çizimi sunduğu değerlendirilmektedir. Gönüllü ağı için ön izleme modu (preview) sonuçları ve ağa ilişkin yorumlar Şekil 9'da verilmiştir.

TRC2 gönüllü ağındaki derece merkezi kurumlar; Diyarbakır ilinde Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi, Diyarbakır Valiliği, Dicle Üniversitesi, Diyarbakır Ticaret ve Sanayi Odası, Esnaf ve Sanatkarları Odaları Birliği ve merkez ilçe belediyeleridir. Şanlıurfa ilinde ise Şanlıurfa Belediyesi, Şanlıurfa Valiliği, Harran Üniversitesi, Ticaret ve Sanayi Odası, Ziraat Odası, Ticaret Borsası olarak görülmektedir.

4.3. Analiz Sonuçlarının Yorumlanması

Yapılan ağ analizi ile bölgedeki tüm kurumlar bir grafik çiziminde temsil edilerek bütüncül bir değerlendirme yapılabilmektedir. Görselleştirme çalışmasında node size değerinin gelen bağlantı

Şekil 3: TRC2 Bölge Ağı Ön İzleme Modu; Kurum Kategorilerine Göre İlişkiler

sayısına göre belirlenmesi daha objektif sonuçlar vermektedir. Fruchterman-Reingold algoritması ile oluşturulan ve kurum kategorilerine göre renklendirilen görselleştirme çalışmasının sonuçlarına göre;

TRC2 (Diyarbakır-Şanlıurfa) bölgesi kurumlar arası işbirliği ağı kurumsal yapısı itibariyle iki ayrı kutupsal merkez şeklinde yapılanmıştır. Ağdaki iki kutbu birbirine bağlayan tek kurum Kalkınma Ajansı olarak görülmektedir.

İllerde derece merkezi kurumlar beklendiği gibi valilikler ve belediyelerdir. Diyarbakır ilinde kurum ve bağlantı sayısının fazlalığı dikkat çekmektedir. Derece merkezi diğer kurumlar ise Dicle Üniversitesi Rektörlüğü, Harran Üniversitesi Rektörlüğü, GAP BKİ, Karacadağ Kalkınma Ajansı ve iki ilin Ticaret ve Sanayi Odaları ile Esnaf ve Sanatkar

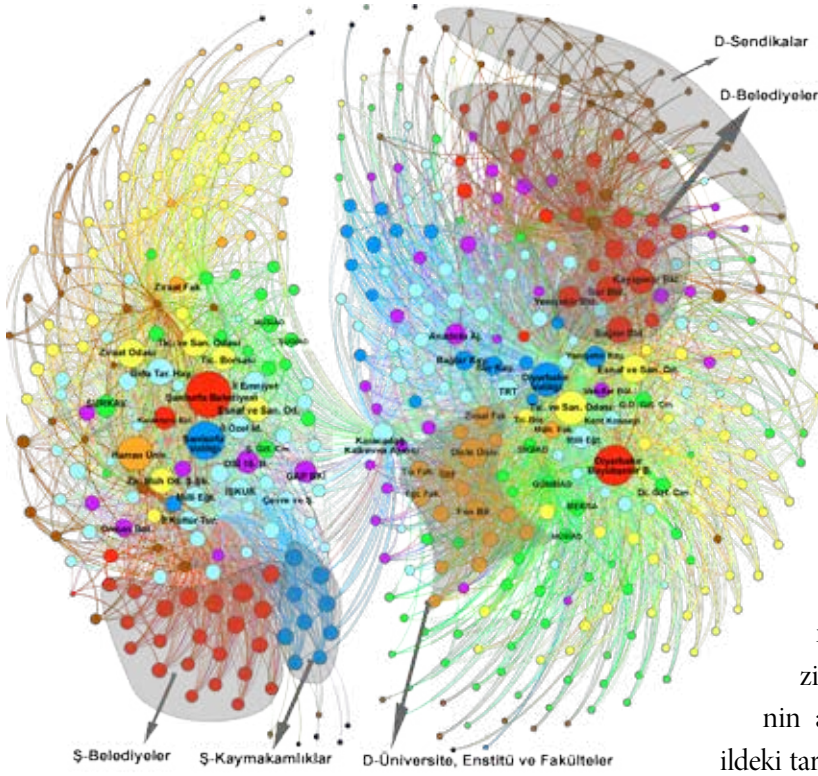
Odaları Birlikleridir (DTSO, ŞUTSO, DESOB, ŞESOB).

Merkezi idarenin yerel örgütleri; görevleri itibariyle ağda mevzuata dayalı ilişkiler geliştirmektedirler. Kaymakamlıklar bağlantıları itibariyle Diyarbakır'da merkeze yakın ve dağınık şekilde yerleşmişken, Şanlıurfada birbirlerine ve belediyelere yakın konumlanmıştır. TRC2 Bölgesi gönüllü ağında; valiliklerin önemini korumakla beraber önceki ağa göre ilişkilerinin azaldığı görülmektedir.

Belediyeler; ağda her iki ilde de ilçe belediyeleri benzer bağlantı yapılarından dolayı belirgin bir şekilde ayrılmaktadır. Diyarbakır'da merkez ilçe belediyeleri (Yenişehir, Sur, Kayapınar, Bağlar) ağın merkezine daha yakın ve derece merkezidir. Diyarbakır'da ilçe belediyeleri 1. grup sendikalarla işbirliği ilişkileri gelişmiştir. Şanlıurfadaki ilçe belediyeleri-

sendika ilişkisi daha dağınıktır. Gönüllü ağında; Belediyelerin derece merkezi rolü artmaktadır, iki ilde de anakent belediyeleri ağın merkezinde yer almaktadır.

Üniversiteler; Dicle ve Harran Üniversitesi Rektörlükleri ağda bağlantıları itibariyle derece merkezi ve konumları itibariyle merkeze yakındır. Ancak her iki ilde de fakülte ve enstitüler belirgin bir şekilde ağın dışında ve daha çok birbirleriyle ilişkilidirler. Bu durum, Bölgede üniversitelerin idari olarak ağ yapısı ile işbirliği içerisinde olduğu; ancak bilimsel üniteleri itibariyle büyük ölçüde ağın dışında kaldıkları şeklinde yorumlanmıştır. Gönüllü Ağında; Enstitü ve fakültelerde Ziraat Fakültesi hariç olmak üzere Harran Üniversitesi ağın dışında kalmışken, Diyarbakır'da enstitü ve fakültelerin derece merkeziliği artmıştır. Ancak daha çok kendi aralarında bağlantı kurmaya devam etmektedirler.

Şekil 3: TRC2 Bölge Ağı Ön İzleme Modu; Kurum Kategorilerine Göre İlişkiler

ODALAR VE MESLEK ÖRGÜTLERİ	(% 20,49)
İL MÜDÜRLÜKLERİ / MERKEZ İDARE ...	(% 18,24)
DERNEKLER VE VAKIFLAR	(% 15,16)
SENDİKALAR, İŞÇİ ÖRGÜTLERİ	(% 13,11)
BELEDİYELER	(% 11,48)
BÖLGE MÜDÜRLÜKLERİ	(% 7,58)
ÜNİVERSİTELER VE ENSTİTÜLER	(% 6,15)
VALİLİK VE KAYMAKAMLIKLAR	(% 5,94)
ANKET DIŞI DİĞER KURUMLAR	(% 1,84)

Oda- lar ve Meslek

Örgütleri; Her iki ilde de küçük esnaf odaları büyük ölçüde birbirleriyle yakın ilişki içerisinde ve ağıın dışındadır. Esnaf Birlik Başkanlıkları derece merkezi ve ilgili odalara daha yakın konumlanmıştır. Ticaret ve Sanayi Odaları ve kısmen Ticaret Borsası Başkanlıkları iki ilde de derece merkezi ve merkeze yakın konumlanmıştır. Gönüllü ağında; küçük esnaf odaları birbirleriyle yakın ilişki içerisinde ve ağıın dışındadır. Şanlıurfa ilinde tarım ile ilgili kurumların derece

merke- zi rolleri- nin artması, ildeki tarım sek- törü odaklı ilişkilerin ön plana çıktığını göster- mektedir.

Sendikalar ve İşçi Örgütleri; Sendikalar, Diyarbakır ilinde belirgin olarak 2 grupta yer alırken, Şanlıurfada işbirliği ilişkileri itibariyle daha dağı- nıktır. Diyarbakırda 1. grup sendika- ların kurumsal işbirlikleri Belediyelere daha yakın konumlanmıştır. Gönüllü ağında; Diyarbakır ilinde sendikaların belediyelerle ilişkileri gönüllü ağında da devam etmektedir. Şanlıurfada sen- dikalar ağıın dışında dağınık bir şekilde

yer almıştır.

Dernekler ve Vakıflar; Dernekler- vakıflar kategorisinde görselleştirme sonuçlarına göre, kurumlar Şanlıurfa ilinde bir arada konumlanmışken Di- yarbakır ilinde bir kısmı hariç büyük öl- çüde dağınık şekildedir. Gelen bağlantı sayısına göre (in-degree) dernek ve va- kıflardan merkezi bir kurum gözlen- mektedir. Gönüllü ağında; Şanlıurfada daha belirgin olmak üzere dernekler ağıın merkezine yaklaşmakta, bağlantı sayıları kısmen artmaktadır. Ancak der- neklerin gönüllü işbirliği ağında daha etkin olmaları beklenirken bu gözlen- memiştir. Her iki ilde de dernekler ana- kent belediyelerine bağlantıları itibariy- le yakın konumlanmıştır. ■

Kaynakça

- Ildırar, M. (2004). Bölgesel Kalkınma ve Gelişme Stratejileri, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Tekeli, İ. (2004). "Bir Bölge Plancısının Çözmeye çalıştığı sorunun büyüklüğü karşısında yaşadığı iç huzursuzluklar", Kentsel Ekonomik Araştırmalar Sempozyumu, Ankara: DPT ve Pamukkale Üniversitesi, S.244-262
- Tüysüz, N. (2011). Sosyal Sermayenin Ekonomik Gelişme Açısından Önemi ve Sosyal Sermaye Endeksinin Hesaplanması, Uzmanlık Tezi, Ankara: Kalkınma Bakanlığı.
- Kalkınma Bakanlığı (2003). "İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması", Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı, www.kalkinma.gov.tr/DocObjects/Download/8143/2003-05.pdf.
- Bastian M., Heymann S., Jacomy M. (2009). "Gephi: an open source software for exploring and manipulating networks", 3rd International AAAI Conference on Weblogs and Social Media.
- BPCR (2011). "TRC2 (Diyarbakır-Şanlıurfa) Bölgesi 2011-2013 Bölge Planı Çalıştayları Raporu", Diyarbakır:Karacadağ Kalkınma Ajansı, http://www.karacadağ.org.tr/ContentDownload/Bolge_Planı_Calistaylari_Raporu.PDF
- Fruchterman, T. M. J. & Reingold, E. M. (1991). "Graph Drawing by Force-Directed Placement", Software: Practice and Experience, 21(11)

TOPLUMLARIN DÖNÜŞÜMÜ BİREYLERDEN GEÇER!

Dr. Hasan MARAL | Karacadağ Kalkınma Ajansı Destek Birimi Başkanı

Kalkınma çok odaklı, çok sektör-
lü ve çok aktörlü bir kavramdır.
Anlık olmayıp sürdürülebilir bir
temel üzerine inşa edilmek zorundadır.
“Büyüme mi, kalkınma mı?” şeklindeki
klasik soruyu bireylere endeksleyerek bir
analiz yapmakla başlayalım.

İnsan müthiş bir ahenk içerisinde
yaratılmıştır. Vücut parçalarının oluştur-
duğu anlamlı birlikteliğe eşlik eden bir bi-
linç, bir ruh ve bir enerji taşımak-
tadır. Bütüncül bir açıdan hareket
edince devasa sonuçlara ulaşması
çok zor değildir. Bu dengede kü-
çük yaşlarda edinilen dünya gö-
rüşünün ya da ergenlik tecrübe-
sinin çok önemli etkileri vardır.
Birey normal seyrinde büyürken,
edindiği olumlu birikim kalkın-
masına katkıda bulunmaktadır.
Anlık aksiyonların sonucu ol-
mayan bu birikim zamana yayı-
larak devasa bir tecrübe havuzu
oluşturmaktadır. Ailenin büyüt-
tüğü bu tohum yaşam biçimiyle
çevresini olumlu yönde etkileme
gücüne sahiptir. Meydana gelen
bu sisteme kolayca zarar vermek
pek mümkün değildir. Değişik
misyonların beslediği bu vizyon

bir çok alternatifte sahip olup engellerin
yıldıramayacağı bir sağlamlığa erişmiştir.

Kalkınma odağından uzak bir birey-
de ise büyümenin getirdiği, duygusal ve
fiziksel obeziteye yol açan karmaşık bir
yaşam söz konusudur. Yaşamını çevre-
sinin iradesine bırakmış ve esen rüzgar-
larla bir oraya bir buraya savrulmaktadır.
Hayatı anlık yaşayayım derken geçmişin
sıkıntılarını sırtlayarak ağır aksak hareket

etmektedir. Bir misyon bildirgesi olma-
dığı için başarı duygusunun veya mutlu
olmanın ne anlama geldiğinden pek ha-
berdar değildir.

Toplumlar da insanlar gibidir. Sağlam
temellere oturmuş bir toplum geleceğe
güçlü bakmasının yanı sıra sürdürüle-
bilir bir çok argümana sahiptir. Sağlıklı
toplum büyümekle kalmaz aynı zaman-
da gelişir. Bireylerin sorumlu bakış açısı

toplumu kendi olumlu dinamikleri ve
prensipleri olan bir yapıya büründürür.
Bu sisteme zarar verebilmek için ancak
ciddi bir müdahale gerekecektir. Toplu-
ma zarar verme amacı taşıyan bireysel gi-
rişimler etkisiz kalmakla birlikte kısa bir
süre içerisinde eriyip yok olacaktır. Zin-
cipleme bir hal alan bu bilinç reaksiyonu
yeniliklere açık, hataları otomatik analiz
eden, minimuma indiren bir yapıya dö-

nüşür. Zaman toplumun lehine işler.

Francis Crick, James D. Watson ve
Maurice Wilkins 1953 yılında DNA mo-
lekülünü keşfederek büyük bir buluşa
imza attılar. Bu buluş onlara Nobel ödülü
kazandırmıştır. DNA molekülleri bir or-
ganizmanın oluşumuna ilişkin bilgileri
taşıyor. Bunun yanı sıra DNA molekülleri
hücre çekirdeğinde bulunur ve vücudu-
muzdaki tüm proteinlerin oluşumuna
ilişkin kodlanmış bilgileri içerir.
Tıpkı insanlarda olduğu gibi top-
lumların da DNA molekülleri
vardır. Tarihin ilk dönemlerin-
den itibaren o topluma ait bil-
giler kendi DNA moleküllerine
kodlanmaya başlar. Bu kodlar
geleceğin toplumuna ilişkin ip
uçları vermektedir. Sağlam kod-
lara sahip toplumlar sağlam nes-
iller doğuracaktır. Bu kodlara
zarar verebilmek için ancak ciddi
mutasyonlar veya uzun zaman
sonra etkisini gösterecek yeni
kod dizimleri oluşturmak gere-
kecektir.

Toplumsal kalkınma bir ey-
lem planı gerektirir. Bu plana
göre önce toplumun zayıf yönleri
belirlenir. Her bir zayıflığı bert-

raf etmek için çözüm önerileri paketi bir
takvime bağlı olarak hazırlanır. Yapılan
düzenli uygulamalar ve pratiklerle top-
lum hafızasında yer etmesi ve alışkanlığa
dönüşmesi sağlanır.

Sonuç olarak, toplumların da bir çok
yönü ile bireylere benzediğini hesaba ka-
tarak sağlıklı bir birey yetiştirir gibi sağ-
lıklı bir toplum yetiştirme çabası içinde
olmak çok önemlidir. ■

ŞANLIURFA SANAYİSİ YENİ DÖNEMDE ÇAĞ ATLAYACAK

Şanlıurfa Ticaret ve Sanayi Odası (ŞUTSO) Başkanı E. Sabri ERTEKİN ile açıklanan teşvik paketi ve çözüm sürecindeki olumlu adımlarla cazibe merkezi konumuna gelen Şanlıurfa'nın sanayisi ve ticaret alt yapısı, öne çıkan sektörleri, ihracat potansiyeli ve Şanlıurfa'nın 2023 hedefi konularında bir söyleşi gerçekleştirdik.

Öncelikle E. Sabri Ertekin kimdir, bize kendinizden bahsedebilir misiniz?

1959 yılında Şanlıurfa'da doğdum. İlk ve orta öğretimimi Şanlıurfa'da bitirdim. 1978 - 1982 yılları arasında

İstanbul Teknik Üniversitesi (İTÜ) Elektronik ve Haberleşme Mühendisliği Bölümünden mezun oldum. Bilgisayar kullanmayı, bilimsel araştırmalar yapmayı, yeni şeyler keşfetmeyi, kitap okumayı ve seyahat etmeyi seviyorum. Dalgıç pompa aerodinamik ve elektrik motoru konusunda tasarım yapma, işletme organizasyonu kurma ve pazarlama sistemi geliştirme deneyimim var. Yabancı dil konusuna ilgiliyim; İngilizceyi iyi, Arapçayı ise orta seviyede konuşabiliyorum. Evliyim ve beş çocuk sahibiyim.

Şanlıurfa'nın sanayii ve ticaret alt yapısı hakkında bilgi verir misiniz?

Şanlıurfa'nın genel sanayisinin ve ticaret altyapısının tarıma dayalı olarak geliştiğini rahatlıkla söyleyebiliriz. Toplam 1.256.146 hektar tarım alanına sahip olan Şanlıurfa'da 1.155.384 hektar alanda tarımsal faaliyetler gerçekleştirilmektedir. Bu alanların yaklaşık 560 bin hektarı sulanabilmekte ve GAP'ın sulama projelerinin tamamlanması ile sulanabilir alan miktarı yaklaşık 960 Bin hektara ulaşacaktır. Üretim de buna paralel olarak artacağını söylemek mümkün.

1. ve 2. OSB'nin son durumu hakkında bilgi verir misiniz?

Şanlıurfa son yıllarda sanayide büyük bir atılım gerçekleştirmektedir. Mevcut 1. OSB'nin altyapısı zaten tamamlanmıştı, burada işletmelerimiz faaliyetlerini sürdürmekte. Ayrıca 1. OSB'yi genişletme çalışmalarımız başladı. Bununla birlikte 3. OSB için başvurumuzu da yaptık. 1. OSB'nin tam kar-

sısındaki lokasyonda 1.170 hektarlık bir alanda kurulan 2. OSB'mizin 96 hektarlık alanının altyapı çalışmaları (yol, su, elektrik, doğalgaz, arıtma vb.) Avrupa Birliği hibesi ve Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı kredisi ile tamamlanmış ve yatırım yapacak olan firmalara tahsis edilmektedir. 5 Nisan 2012'de Başbakanımızın ilk açıklamasını yapmış olduğu ve 19 Haziran 2012'de Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren Yeni Teşvik Sisteminde, Şanlıurfa, desteklerden en fazla yararlanan 6. Bölge illeri arasında yer almaktadır. Bu dönemde emek yoğun sektörlerde ilimize adeta bir yatırım talebi patlaması yaşanmaktadır. Bu kapsamda Hakan Plastik, Pınar Süt, Ülker Grubu, Aksa'nın bir iştiraki olan Rasa Enerji gibi büyük firmalar 2. OSB'mizde yatırım kararı almış, kimi üretime geçmiş, kimi de proje ve inşaat aşamasında çalışmalarına devam etmektedir.

Bu süreci iyi yönetmek adına başta Valiliğimiz, Ticaret ve Sanayi Odamız, OSB Müdürlüğümüz, İŞKUR ve Karacadağ Kalkınma Ajansımız olmak üzere tüm kurumlar bir arada koordineli bir şekilde çalışmalar yürütmekte, gelen ve gelecek olan yatırımcıları geri çevirmemek için gerekli çalışmaları yapmaktadır. Özellikle öncelikli problemlerin başında olan yatırım yeri ve işgücü konusunda çalışmalar yoğunlaşmış bulunmaktadır. Bu rüzgarla birlikte Şanlıurfa sanayisinin adeta bir çağ atlayacağını şimdiden rahatlıkla söyleyebiliriz. Bu gelişmelerin Şanlıurfa ihracatını şimdiki durumunun çok daha ötesine taşıyacağı aşıkardır.

Şanlıurfâya yatırım yapmak üzere gelen firmalardan bahseder misiniz?

Yeni Teşvik Sistemiyle birlikte özellikle konfeksiyon ve çağrı merkezi yatırımları hız kazanmış olup istihdam oluşturmaya başlamıştır. Sistemin uygulamaya girmesi ile birlikte ilimizde yatırım kararı alan firmalar arasında Pınar Süt, CMC Çağrı Merkezi, Turkcell Global Bilgi, Tempo Çağrı Merkezi, Dizayn Grup, Kübra Tekstil ve Karahan Tekstil ilk akla gelen şirketlerdir.

Şanlıurfâda yapılan yatırımlar hangi sektörlerde yoğunlaşıyor?

İnşaat malzemeleri, toptan ve perakende ticaret, konaklama ve yiyecek hizmetleri, bilgi ve iletişim hizmetleri, finans ve sigortacılık, gayrimenkul faaliyetleri, kültür, sanat ve eğlence hizmetleri ve eğitim şeklinde sıralayabiliriz. Tekstil, gıda, metal olmayan ürünler, kimya ve plastik, metal eşya ve makine, kâğıt ürünleri, ağaç ürünleri, metal sanayi, yenilenebilir enerji, özellikle sanayi bitkisi olan pamuk üretimiyle Türkiye'de lider konumda yer alan Şanlıurfâda bu ürünün işlenmesi, elyaf, yağ ve küspe haline gelmesi ile ilgili faaliyet gösteren firmalar ön plana çıkmaktadır.

Son zamanlarda Şanlıurfâya yapılan yatırımların artmasını nasıl değerlendiriyorsunuz?

Yeni Teşvik Sistemi'nde 6. Bölgede yer alan Şanlıurfâ; lojistik üstünlük, alt yapı imkânları, insan kaynağı ve huzur ortamı ile diğer iller arasında ön plana çıkmaktadır. Bu da Şanlıurfâyı 6. Bölgeye yatırım yapmak isteyen firmaların ilk olarak araştırma yaptığı il haline getirmiştir.

Bununla birlikte; gerek yerel gerekse de yabancı yatırımlarda, çözüm süreciyle birlikte Şanlıurfâda büyük bir hareketlilik yaşanmaya başladı. Çünkü yatırımcı her zaman güvenilir ortamları tercih eder. Çözüm sürecinin Şanlıurfâdaki bu olumlu yatırım

ortamına ekstra bir katkı sunacağını rahatlıkla söyleyebiliriz. Şanlıurfâda ilk 3 aylık dönemde alınan Teşvik Belgesi Sayısı geçen yılın aynı dönemine göre yaklaşık %300, teşvik belgeleri ile yapılması öngörülen sabit yatırım tutarının geçen yılın aynı dönemine göre yaklaşık % 240, yatırımlar ile öngörülen istihdamın ise yaklaşık % 400 artacağını görmekteyiz. Bu da hem bu yeni teşvik sisteminin hem de çözüm sürecinin bölgemize katkılarını net bir şekilde göstermektedir.

Başkanlığımız döneminde yaptığımız başlıca çalışmalar neler?

Başkanlığımız süresince yaptığımız çalışmaları şöyle sıralayabiliriz;

Sanayi- Üretim-Teşvik çerçevesinde gerçekleştirdiğimiz faaliyetler;

- Bölgede en pahalı elektriği kullanan OSB'deki elektrik maliyeti azaltıldı. İlimiz %16 pahalı kullanıyorken fiyat eşitlendi.
- Organize Sanayi Bölgesindeki Sanayicinin su problemi çözüldü.

- Tarımsal sulamada kullanılan elektrik enerjisi fiyatlarının düşürülmesi konusunda temaslarda bulunuldu.
- Girişimlerimiz sonucu OSB'ye doğalgaz geldi.
- Gayretlerimiz sonucu gıdadan tekstile, enerjiden makine sektörüne kadar çok sayıda yatırımcının yoğun talep gösterdiği ilimiz 1. ve 2. OSB'deki parseller yatırımcılara verilerek, yabancı sermayeyi ilimize kazandırdık. 3. OSB'nin kurulması için çalışmalarımız devam etmekte.
- Teknopark kurulması için üniversite ile yürütülen çalışmalar sonucu ilimizde Ar-Ge çalışmalarına zemin hazırlayan teknoparkın kurulmasına ön ayak olundu.
- Önceki teşvik yasası uygulamasında yer almayan "plastik ve kauçuk ürünler" sektöründe ilimizin de destek alması sağlandı ve bu sayede Hakan Plastik firmasının ilimizde yatırımı gerçekleşti. Yatırımı düşünen firmalarla temaslarda devam etmekte.
- 5084 Sayılı Yasa'nın uygulama süresinin 2012 yılında sona ermesi nedeniyle ilgili kurum ve kuruluşlara önerilerde bulunuldu, teşvikler yakından takip edilerek uygulamaya yönelik talepler dile getirildi, yeni teşvik yasası ile ilgili Odamızda eğitimler ve sunumlar gerçekleştirildi.
- Yeni çıkan teşviklerde sosyal güvenlik desteğinin yatırım tutarındaki % 50 sınırı girişimlerimiz sonucu kaldırılarak OSB'lerde 12 yıla çıkartıldı.
- Yenilenebilir enerji (güneş enerjisi) ile ilgili yatırım imkânları konusunda çalışmalar yapıldı.
- BTO Meclis toplantısında bir araya gelerek şehirlerarası işbirliği olanaklarını değerlendirdi. Bursa ve Şanlıurfâ TSO arasında "Kardeşlik Protokolü" İmzalandı. Bunun yanı sıra sanayicilere kalifiye eleman

yetiştiren BUTGEM örneği değerlendirildi. İlimizde de bu modeli uygulamak üzere ŞUTGEM çalışmalarına başladı.

Turizm çerçevesinde gerçekleştirdiğimiz faaliyetler;

- İlimizdeki turizm zenginliğinin tanıtılması ve potansiyelinin değerlendirilmesi için çalışmalar yürütüldü, turizm fuarlarına katıldı, "Turizm Elçisi Programı"na destek sağlandı. İl Turizm Komisyonu'nda yer alındı. Turizm kümelenmesi konusunda çalışmalar devam etmekte.
- Karacadağ Kalkınma Ajansı yürütücülüğünde, Şanlıurfa Belediyesi ve Odamız ortaklığında, Bölgesel Rekabet Edebilirlik Operasyonel Programı (BROP) "Tarih Yeniden Canlanıyor Projesi" kapsamında aktif rol alındı. Turizm merkezleri güzergah belirlenmesine yönelik çalışmalara katılım sağlandı. Atıl durumdaki turistik değerler işlevlendirilerek Journet Across Civilization (JAC) Projesi ile "Şanlıurfa Markası"nın ön plana çıkarılması çalışmaları yürütülmekte.
- Şanlıurfa Turizm Stratejisi ve Eylem Planında ŞUTSO olarak sekretaryalık görevini üstlendik. Valilik, Belediye ve Karacadağ Kalkınma Ajansı ile birlikte çalışarak hazırladığımız stratejik plan sayesinde 9 Milyon €'luk turizm hibesini şehrimize kazandırdık.
- Şanlıurfanın zengin mutfak kültürüne ait 24 çeşit ürünün Odamız girişimleriyle Türk Patent Enstitüsü'ne (TPE) coğrafi işaret tescil başvurusu yapıldı. TPE'ye Müracaat edilen yemekler; Urfa Frenk Çömleği, Urfa İsot Çömleği, Urfa Haşhaş Kebabı, Urfa Ciğer Kebabı, Urfa Kazan Kebabı, Urfa Keme Boranısı, Urfa Kıymalı, Urfa Lebeni, Urfa Yumurtalı Köfte, Urfa Miftahi Tas Kebabı, Urfa Pancar Boranısı, Urfa Patlıcanlı Kebab, Urfa Kıymalı söğürme, Urfa Su

Kabağı, Urfa Sac Kavurması, Urfa Üzlemeli Pilav, Urfa Tirit, Urfa Eşki-li, Urfa Şıllık Tatlısı, Urfa İçli Köfte, Urfa Külünçe, Urfa Soğanlı Kebab, Urfa Zerde, Urfa Biyanbalı.

İhracat çerçevesinde gerçekleştirdiğimiz faaliyetler;

- Akçakale Gümrük binası ve sahasının yeniden yapılandırılması aşamasında Hazine'ye devredilen 20 dönümlük arazinin dikkate alınarak Gümrük Sahası Projesinin hızlandırılması sağlandı.
- İlimiz ihracatının artırılması konusunda gayret gösterildi. "Dış Ticarete Genç İstihdamı Projesi" kapsamında 50 gence İngilizce ile dış ticaret eğitimi, danışmanlık programı uygulandı. Üyelerimize yönelik eğitimler düzenlendi, ikili görüşmeler organize ederek yerli ve yabancı işadamlarını buluşturarak, yeni pazarlar bulma konusunda yardımcı olundu. Fuarlara katılım sağlandı.

Ulaşım çerçevesinde gerçekleştirdiğimiz faaliyetler;

- Uçak seferlerinin artırılması yönünde girişimlerde bulunularak, Şanlıurfalıların günübirlik seyahat edebilmeleri sağlandı.
- Özel havayolu şirketlerinin ilimize sefer düzenlemesi sağlandı.
- Demiryolu projesi için yapılan girişimler sonuç verdi, Şanlıurfa Hızlı Tren güzergâhına alındı.
- Organize Sanayi Bölgesi – Akçakale Gümrük Kapısı arasında demiryolu taşımacılığı için girişimler gerçekleştirildi.

Girişimlerimiz ve gayretlerimiz sonucu sonuç alınan projeler;

- Akçakale -Viranşehir çevre yolu
- TOBB Fen Lisesi,
- Güneydoğu çevre yolu
- Viranşehir bölünmüş yol, Bozova bölünmüş yol, Abide Kavşağı,

İlimizin Diğer Sorunlarına Yönelik Çalışmalarımız;

- İlimizin sorunları her platformda dile getirildi, ilgili makamlara iletildi ve bürokrasiye takılan birçok sorun çözüldü.
- Şanlıurfanın ekonomik verilerine ilişkin rakamları, potansiyelini ve yatırım olanakları hakkında her platformda bilgi verildi.
- STK Başkan ve temsilcilerinin katılımıyla ilimizin sorunları ve çözüm önerilerinin görüşüldüğü istişare toplantısı mutad hale getirildi, sorunların çözüm talebi ilgili kurum ve kuruluşlara iletili.
- İlimizin en önemli sorunlarından olan konut sorunu için TOKİ ile görüşüldü, başvurular için ön talep toplama gerçekleştirilerek yaklaşık 40 Bin başvuru alındı, girişimlerimiz ve gayretlerimiz sonucu TOKİ, ilimizde vatandaşlarımıza yönelik konut projesi başlatma kararı aldı.

Diğer Çalışmalarımız;

- TOBB'un, Odamızın ve Ticaret Borsamızın katkılarıyla Şanlıurfa TOBB Fen Lisesinin inşaatı tamamlanarak eğitime kazandırıldı.
- Avrupa Komisyonu Türkiye Delegasyonu ve Odamız işbirliği ile AB Bilgi Ofisinin açılışı gerçekleştirildi. Ofis odamız bünyesinde 2009 yılından beri hizmet vermektedir.
- Odamızın modern ve yüksek teknoloji ile donatılmış yeni hizmet binası Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Faruk Çelik, TOBB Başkanı Rifat Hisarcıklıoğlu ile çok sayıda işadamlarının katılımıyla hizmete açıldı.
- Web sitesi her gün güncellenerek üyelerin güncel bilgileri almaları sağlandı.
- Üyelerin iştiğal, adres ile telefon tespit ve güncelleme çalışması yapıldı.
- İlimiz ekonomisine değer katanlara ve ilimizin tanıtılmasına, gelişmesine katkıda bulunanlara ödülleri verildi.

BAŞKAN ERTEKİN HEDEFİMİZ 116 MİLYAR TL

Şanlıurfa Ticaret ve Sanayi Odası (ŞUTSO) Başkanı Sabri Ertekin Şanlıurfanın 2023 hedeflerini paylaştı.

Başkan Ertekin şunları söyledi: “Öncelikle ilimizin çok büyük potansiyeli bünyesinde barındırdığının altını çizelim. Yaptığımız bir araştırmada ilimizin toplam milli gelirinin 10 Milyar TL seviyelerinde olduğunu gördük. Malumunuz hükümetimizin, 2023 hedefi var, kişi başı milli gelirin 25 bin Dolar olması hedefleniyor. Bizlerde acaba biz hangi noktadayız, acaba bu milli geliri yakalayabilecek pozisyonumuz var mı diye merak ettik. Yaptığımız araştırmalarda ise şu sonuçları gördük. İlimizin her yönden potansiyeli oldukça fazla, hem doğum oranı yüksek hem de göç alıyoruz, yani yılda yüzde 3,3 büyüyoruz. Şuan için ilimizin nüfusu 1 milyon 800 bin, her yıl yüzde 3,3 büyüme ile devam edersek 2023 yılında nüfusumuz 2 milyon 500 bini geçecek. 25 bin dolar Milli Gelir. Güncel kurla yaklaşık 45 bin TL ediyor. Bu 45 bin TL’yi 2 milyon 500 bin kişiyle çarparsak bu rakam 115 milyar TL gibi bir rakam ortaya çıkıyor. Şuan 10 milyar TL olarak tahmin ettiğimiz milli geliri 115 milyar TL’ye çıkaracağız. Şimdi bakın ilimizde yaklaşık 13 milyon dönüm arazide tarım yapılabilir. Bu arazilerin 9 milyon 600 bin dönümü GAP bittiğinde sulanacak. 2013 yılı itibarı ile 5 milyon 600 bin dönümü sulanacak. 2 milyon 500 bin dönüm de vatandaşlar tarafından sulanıyor. 2023’e kadar tüm tarım arazilerini sulayabilir,

ürün desenini değiştirebilirsek, dönüm başına gelirleri arttırabiliriz. Yani; biber, domates ile meyveden elde edilen ortalama gelir buğday, mısır ile pamuktan elde edilen gelirin yaklaşık 5 katıdır. Bunu sağlamalıyız. Tarım arazilerinden geriye kalan alanlar ise mera olarak kullanılabilir. Kuzu başına 2 dönüm alan olursa 2 milyon 750 bin adet kuzu beslenebilir, tanesi 500 TL’den 1 milyar 400 milyon TL gelir elde edilebilir. 9.600,000 dönüm devletimiz, 2.500,000 dönüm ise vatandaşlarımız tarafından sulandığı için genel anlamda sulu tarıma geçilecek. Dolayısıyla kuru tarım arazileri kalmayacak, bu arazinin % 50’sinde meyve sebzeye geçilebilirse sulu alanın 6.050,000 dönümünden sebze ve meyve alınırsa 28 milyar TL, sulu alanın diğer 6.050,000 dönümünden hububat ve pamuk alınırsa 5 milyar 700 milyon TL. Geri kalan alanlarda meralardan hayvancılıkla 1 milyar 400 milyon TL elde edilebilir. Kısaca, geleneksel üretim ve meyve, sebzeden ve hayvancılıktan toplamda yaklaşık 35 milyar TL gelir elde edebiliriz. Ortalama gıda fiyatları, hammaddenin iki katı veya daha fazladır. Dolayısıyla bu ürünlerin işlenmesi ile ticaretinden 35 milyar TL gelir elde edebiliriz.

Bilindiği üzere Şanlıurfa yıllık ortalama 3.000 saat güneş ışığı almaktadır ve bu sektörde de oldukça önemli bir potansiyeli barındırmaktadır. Şöyle ki; yılda 50.000.000.000 kWh enerji üretirsek, kWh’sini 0,18 cent’ten devlet alıyor.

Bu enerji miktarını da 896,552 dönüm verimsiz araziden elde edebiliriz. Sadece 50 milyar kWh’i değerlendirilirse 16 milyar 200 milyon TL gelir elde edebiliriz. Muazzam tarım alanlarından elde edilecek. Biogübre ve enerji de ayrıca değerlendirilebilir. Halihazırda milli gelirimizin % 25’i hizmet sektöründen elde edilmekte, 2023’te de oranın aynı olacağı tahmin edilmektedir. Dolayısıyla; 29 milyar TL hizmet sektöründen elde edilebilir.

2023 Yılında Rakamlarla Şanlıurfa

Hizmet sektöründen	29 milyar TL
Tarım sektöründen	35 milyar TL
Sanayi ve ticaretten	35 milyar TL
Yenilenebilir enerjiden	16 milyar TL
Turizm	1,5 milyar TL
Toplam	116,5 milyar TL

Bu rakam bizim hedeflere ulaşabileceğimizi hatta geçebileceğimizi gösteriyor. İlk bakışta bu rakamların yakalanması zor gibi gözükse de kendimize güvenmeliyiz. Bu rakamları yakalayabilecek potansiyelimiz var. Çalıştıktan sonra başarılı olmamız için hiçbir neden yok. 2023 hedeflerine giderken kadın iş gücü ve istihdamının artırılması önemli bir adım olacaktır. Topyekün çabalarımızla ancak bu hedefe ulaşabiliriz. Bizler kadın girişimcilerimiz, genç girişimcilerimiz ve iş hayatına atılmak isteyen tüm vatandaşlarımız için elimizden gelen her şeyi yapmaya hazırız.” ■

ÇALIŞMALARIMIZIN MERKEZİNDE HALKIMIZIN İHTİYAÇLARI İLE YATIRIM ALTYAPISI OLACAK

Ahmet SAYARI | Diyarbakır Ticaret ve Sanayi Odası Başkanı

Bildiğiniz gibi, Diyarbakır Ticaret ve Sanayi Odası seçimleri 1 Haziran 2013 günü yüksek bir katılım- la gerçekleştirildi. İlk defa bir oda seçim kampanyası bu derece halkın gündemi- ne girdi. Haftalar öncesinden başlayan kampanya, özellikle son haftasında yerel seçimleri andıran bir tempoya ulaştı. Bizler, Mavi Liste Adayları olarak, Diyarbakır halkının talepleri doğrultusunda mec- lise ve yönetime aday olduk. Odamızın oldukça genç yaş ortalamasına sahip bir yönetim kuruluna kavuşması da bir diğer ilk oldu. Bize de oda tarihindeki en genç başkan olma onuru layık görüldü.

Bir diğer önemli ilk ise; tarihinde ilk defa bir kadın üyenin meclise ve yöneti- me girmesi oldu. Aynı zamanda en genç üyemiz olan Şilan Elmas, yönetim kurulu başkan yardımcılığını da üstlendi.

Ekibimize bu güveni gösteren halkı- mıza ve tüm üyelerimize bu vesile ile bir kez daha teşekkür ediyorum. Bizler, genç ve dinamik bir ekip olarak, kolektif çalış- mayı esas alan bir anlayışla projeleri haya- ta geçirmeye başladık bile. Hayata hizmet merkezli bakan bir ekip olduğumuz için, seçilmiş olmak bizim için bir ayrıcalık değildir. Varsa bir ayrıcalık o da emek ve hizmetle ortaya koyacağımız kalıcı çalış- malarda aranmalıdır.

AZ KONUŞUP ÇOK İŞ YAPACAĞIZ

Bütün çalışmalarımızın merkezinde Diyarbakır'a hizmet, istihdam ve halkımı- zın ihtiyaçları ile yatırım altyapısı olacak- tır. Üyelerimize ve halkımıza söz verdiğimiz gibi bu kente hizmet için çalışacağız.

Deyim yerindeyse az konuşup çok iş yapacağız. Tüm yerel kurum ve kuruluş- lar, bakanlıklar, valilik ve belediyelerle ve bağlı olduğumuz TOBB Genel Merkezi ile büyük bir uyum içinde; kentin her türlü sorununa müdahil olarak ama esas olarak ta ekonomik kalkınma ile ilgili so- runlarda doğrudan sorumluluk üstlene- rek çalışacağımızı bir kez daha belirtmek istiyorum.

ÇÖZÜM SÜRECİNİN DOĞAL KATILIMCISIYIZ

Çözüm sürecinin daha şimdiden kentte yarattığı canlanmaya bakınca, en önemli ekonomik altyapı çalışmasının barış ortamı olduğunu bir kez daha gö- rüyoruz. Barış ortamı, her tür gelişmenin önünü açacak, sosyal, kültürel ve ekono-

mik olarak kenti canlandıracaktır. Bu sebeple, sürecin kesintiye uğramadan devam etmesi en büyük temennimizdir. Barış ortamı sağlanana kadar, bölgemiz- deki STK'larla birlikte, sürecin kesintiye uğramaması için elimizden gelen çalış- malarda bulunmayı da halkımızın bize verdiği bir görev olarak görüyoruz.

Hepimizin bildiği, genel geçer sorun- larımız var. Ve hepimizin de bildiği gibi bu sorunlar yıllara yayılan ve birbirini te- tikleyen karmaşık sorunların sonucudur ve tek bir kurumun baş edebileceğinden daha kapsamlıdır.

Yıllardır süren çatışma ortamı; kal- kınmaya, yatırıma harcanması gereken bütçenin yanı sıra üretim içinde olması gereken gençlerimizi de üretim faaliye- tinden alıyordu. Üretim içinde olması gereken on binleri çatışmalarda yitirdik. Milyonlarca insanımız köylerinden ko- parak kentlerde niteliksiz işsiz duruma düşerek üretimden koştular. Kentimiz, Türkiye ortalamasının çok üzerinde bir oranda genç-ışsiz bir kitleye sahiptir. Böl- geler arası gelişmişlik uçurumu hepimizin malumudur. Yıllara dayanan planlı devlet politikaları, bölgemizi her anlamda geri bırakarak bu uçuruma yol açtı.

Sorunlarımız köklü ve karmaşıktır ama bir o kadar da çözümünü kolaydır. Bu- nun için yerel dinamiklerin etkin çalış- ması ve merkezi iktidarın da etkili siyasal kararlar alması gerekiyor. Bu durumda sorunlarımızın çözümünü için yıllardır alı- konulan kaynakların bölgeye aktarılma- sının zamanı gelmiştir. Bizler bu süreçte

çok çalışarak kısa vadede arayı kapatmaya kilitleneceğiz.

Üyelerimize hizmeti kolaylaştırmak için üç ilçede temsilcilikler açma yoluna gidiyoruz. Böylece, sadece bir evrak için uzak yollardan merkeze gelmek zorunda kalan üyelerimize hizmeti bizzat ayaklarına götüreceğiz. Ergani, Bismil ve Silvan temsilcilikleri için çalışmalarımız neredeyse tamamlandı. Çok yakında temsilciliklerimizde hizmet vermeye başlayacağız. Oda hizmet kalitesini arttırmak da öncelikli hedeflerimiz arasında yer alıyor. Kaliteli bir hizmet, üyelerin işlerini kolaylaştırdığı oranda kalkınmaya yol açar. İştirakçisi olduğumuz projelerde etkin rol oynamak da öncelikli hedeflerimiz arasında yer alıyor. Tekstil Kent Projesi bunlardan biridir. Besi OSB'de de geçmişe oranla daha etkin bir rol oynamayı hedefliyoruz.

Oda bünyesinde üyelere daha iyi danışmanlık yapmak için yeni birimler kuruyoruz. Proje birimi de bunlardan biri olacak. Yıllardır KOSGEB ile girişimcilik eğitimleri konusunda süren işbirliğimizi daha ileriye taşıyarak odamız bünyesinde KOSGEB temsilciliği açmak için çalışma-

lara başlamış bulunuyoruz.

Web sitemizde daha etkin ve verimli bir kullanım için de çalışma başlattık. Web sitemizde Türkçenin yanı sıra, bölgesel konumumuzdan dolayı Kürtçeyi ve evrensel iletişim için İngilizceyi de kullanmaya başlıyoruz. Çok yakında üç dilli ve daha dinamik bir siteyle hizmet veriyor olacağız.

Üyelerimizin ihtiyaç duydukları bilgiye ulaşmaları amacıyla da Web'de bir takım yeniliklere gideceğiz. On-line işlemler için de bir altyapı hazırlıyacağız.

OSB VE YATIRIM ALTYAPISI İÇİN ÇALIŞIYORUZ

Bildiğiniz gibi Organize Sanayi Bölgesi (OSB)'de bazı sorunlarımız var. OSB tam doluluk oranına yaklaştığı için yatırımcıya yer gösteremiyoruz. Bu sebeple teşvik uygulamasından faydalanmak isteyen yatırımcı, OSB'de yer bulamadığı için teşvikten de faydalanamayarak başka kentlere kayıyor. Hal böyle olunca fiilen teşvik paketinden beklenen etki de gerçekleşemiyor.

Bu sorunu çözmek için bir yandan ek OSB alanını faaliyete geçirmek ve daha

büyük bir alanı daha OSB hizmetine sunmak için çalışmalar yürütürken, bir yandan da teşvik paketinin süresinin uzatılması için çalışmalar yürütüyoruz.

Teşvik paketinin birinci yılında değerlendirme toplantısı için Diyarbakır'a gelen Ekonomi Bakanı Sayın Zafer Çağlayan'a bu amaçla diğer iş kuruluşlarıyla ortak hazırladığımız raporu sunarak taleplerde bulunduk.

Diyarbakır, yıllardır hiç hak etmediği halde bir uluslararası sivil havalimanından yoksun bırakılmaktadır. İstenirse, mevcut havalimanını uluslararası uçuşa açmak çok kısa bir süre içinde mümkün olabileceken, yıllardır ertelenerek şimdi de yeni havalimanı yapılacak gerekçesiyle kent bu olanaktan yoksun bırakılmaktadır.

En azından mevcut imkânlarla Diyarbakır-Hewlêr (Erbil) uçuşları başlatılsa bile, bunun kentin ticaretine gözle görülür bir katkısı olacaktır. En önemli yatırım altyapılarından biri havalimanıdır. Bu, OSB kadar önemlidir, çünkü uluslararası bir havalimanı, turizm ve ticareti canlandıracak, erişimi hızlandıracak çok önemli olanaktır. ■

Ahmet Sayar Kimdir?

Diyarbakır'a bağlı Baroğlu Köyünde 1976 yılında doğmuştur. Dicle Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümü mezunu olup halen Dicle Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesinde Yüksek Lisans eğitimine devam etmektedir.

Profesyonel iş hayatına, global markalar olan Opel Chevrolet marka bayiliklerini bünyesinde bulunduran Canlar Otomotiv Firmasında 2000 yılında başlayan Sayar, sırayla satış destek, satış danışmanlığı, satış şefliği, satış müdürlüğü, finans müdürlüğü, genel müdür yardımcılığı ve genel müdürlük pozisyonlarında çalıştı.

Canlar Grup bünyesinde faaliyet yürüten otomotiv, inşaat, madencilik ve gayrimenkul danışmanlık sektörlerinde yönetim kurulu üyesi ve koordinatör olarak çalıştı. 12 yıllık iş hayatı boyunca yurtiçi ve yurtdışı bir çok seminer ve toplantıya katıldı. Yine yurtiçi ve yurtdışında başarı belgeleri ve ödüller aldı.

Ülkelerdeki markaların pazarlama, fiyat ve model üretimi, reklam gibi birçok pazar stratejilerini belirleyen marka komitelerinde üye olarak yer aldı. General Motor Akademisinin tüm eğitim süreçlerinden başarıyla geçti.

Evlü ve bir çocuk babası olan Sayar, Haziran 2013'te yapılan seçimlerde, Diyarbakır Ticaret ve Sanayi Odası Başkanı olarak seçilmiştir.

TÜRKİYE'DE BÖLGESEL GELİŞMİŞLİK FARKLILIKLARI SORUNU: ŞIRNAK ÖRNEĞİ

Arzu KARAARSLAN | Dicle Kalkınma Ajansı Uzmanı

Türkiye'de bölgeler arasında hayat standartları bakımından ciddi farklılıklar vardır. 2001 yılı verileri incelendiğinde Türkiye'nin en zengin Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu ve Yalova illerinden oluşan TR42 Bölgesi ile en yoksul Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan illerinden oluşan TRA2 Bölgeleri arasında kişi başına yaklaşık altı katlık bir gelir farklılığından bahsetmek mümkündür. Bu farklılıkların günümüzde de devam ettiği görülmektedir. Türkiye ile Avrupa Birliği arasındaki hayat standartlarındaki farklılık bile Türkiye'nin en zengin ve en yoksul bölgeleri arasındaki farklılık kadar derin değildir.

Bu makalede Türkiye'nin en fakir ve dezavantajlı illerinden biri olan Şırnak'ın kalkınma süreci değerlendirilmektedir. Burada asıl amaç Şırnak'ın az gelişmişliğine neden olan faktörleri irdelemek ve

Şırnak gibi Türkiye'nin diğer yoksul şehirlerinin gelişmesinin hızlanması için yapılması gerekenler üzerinde öneriler geliştirmek-

tir. Çünkü Şırnak'taki yoksulluk meselesi sadece Şırnaklıları değil aslında Türkiye'de yaşayan herkesi ilgilendirmektedir. Nitekim bölgesel eşitsizlikler toplumsal huzursuzluk ve hatta iç savaflara neden olabilecek ciddi sorunlar arasında yer almaktadır.

Bölgeler arasındaki farklı ekonomik gelişmişlikler sadece ulusal politikaların sonucu olmayabilir. Aslında bölgeler arası gelir farklılıkları daha çok coğrafya, demografi, güvenlik ve altyapı farklılıklarından kaynaklanabilmektedir. Coğrafya, lokasyon ve altyapı; mal ve hizmetlerin taşınması maliyetleri üzerinde ciddi rol oynamaktadır. Ulaşım altyapısının zayıf olduğu dağlık bölgeler genelde daha yoksuldur. Özellikle de mal ve hizmetlerin taşınması aşamasındaki yüksek maliyetler nedeni ile bu bölgeler genelde düşük teknoloji kullanılan geleneksel endüstrilerin yoğunlukta olduğu yerlerdir. Bölgesel olarak yaşanan siyasi istikrarsızlık ve güvenlik sorunları da yine özellikle özel sektör yatırımlarını baltadıklarından bölgesel gelişmişlik farklarının derinleşmesine neden olabilmektedir. Çalışanların eğitim ve

beceri durumlarının yatırımcıların istedikleri seviyede olmaması bölgelerin farklı gelişmişlik seviyeleri taşımalarına neden olan diğer faktörler olarak sayılabilir. Bütün bunların yanı sıra bölgede faaliyet gösteren kurumların kurumsal kapasiteleri ve yeni iş kurma sürecindeki bürokratik engeller bölgesel gelir farklılıklarının artmasına neden olmaktadır.

Peki, Şırnak için neler söylenebilir? Şırnak, nüfusunun yüzde 65'inin 25 yaşın altında olduğu Türkiye'nin en genç ilidir. Lokasyon olarak Suriye ve Irak'a sınır olan Şırnak ticaret anlamında ciddi avantaja sahiptir. Bu nedendir ki 2012 yılı verilerine göre 1 Milyar 106 Milyon Dolar ihracatı ile Şırnak Türkiye'nin en fazla ihracat yapan 16. ilidir. Ayrıca Türkiye'nin en çok ihracat yaptığı ikinci ülke olan Irak'a açılan tek sınır kapısı olan Habur Sınır Kapısı da Şırnak il sınırları içerisinde yer almaktadır. Fakat bütün bu belirtilen avantajlara rağmen Şırnak Üniversitesi tarafından yapılan anket sonuçlarına göre Şırnak'tan gerçekleştirilen ihracatın yüzde 95'i Türkiye'nin diğer illerinde üretilmektedir.

Bu da aslında yapılan ihracatın ticaret bütünde kaldığını ve ilin üretim kapasitesi, istihdamına beklenen ölçüde katkı sağlamadığını göstermektedir.

Şırnak beşeri sermaye ve fiziki kaynaklar açısından da diğer bölgeler ile kıyaslandığında son sıralarda yer almaktadır. 2011 yılında Kalkınma Bakanlığı tarafından hazırlanan Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Endeksine göre 81 il içerisinde 78. sırada yer almaktadır. Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Endeksi; demografi, eğitim, sağlık, istihdam, rekabetçilik, inovatif kapasite, mali kapasite, yaşam kalitesi ve erişebilirlik göstergelerinden oluşan toplam 61 değişken kullanılarak hesaplanmaktadır. Ulusal okur yazarlık oranı yüzde 92.3 iken Şırnakta bu oran yüzde 85.9 ile ülke ortalamasının altında kalmaktadır. Yine yüz bin kişi başına 41 doktorun düştüğü Şırnak, bu oranla ülke ortalamasının yarısı kadardır. Sosyal güvenlik açısından bakıldığında; Türkiye nüfusunun yüzde 12'si yeşil kart kapsamında iken bu rakam Şırnakta yüzde 48'dir. Son dönemlerde artan kamu yatırımlarına rağmen kişi başına düşen kamu yatırımları halen ülke ortalamasının altındadır.

Bölgeler arası eşitsizlik Şırnakta özgü bir durum değildir; kalkınma ölçütleri bağlamında ülkenin doğu bölgeleri ile batı bölgeleri arasında ciddi farklılıklar vardır.

Diğer bölgelerde olduğu gibi hükümet farklılıkları azaltmak için çeşitli önlemler almaktadır. Bu kapsamda alınan önlemlerin bir tanesi de kalkınma ajansların kurulmasıdır. Kalkınma ajansları; kamu kesimi, özel kesim ve sivil toplum kuruluşları arasındaki işbirliğini geliştirmek, kaynakların yerinde ve etkin kullanımını sağlamak ve yerel potansiyeli harekete geçirmek suretiyle, ulusal kalkınma planı ve programlarda öngörülen ilke ve politikalarla uyumlu olarak bölgesel gelişmeyi hızlandırmak, sürdürülebilirliğini sağlamak, bölgeler arası ve bölge içi gelişmişlik farklarını azaltmak amacıyla kurulmuşlardır. Ajanslar bu bağlamda bölgesel planlar hazırlamak, mali destek programları yürütmek, yatırımcılara teknik destek vermek ve bölgelerinin tanıtımını yapmaktadırlar. Alınan bir diğer politika önlemi ise yeni teşvik sistemi sisteminde Şırnakın altıncı bölgede yer alması olmuştur. Altıncı bölge teşvikleri KDV, gümrük vergisi istisnası, faiz desteği, sosyal güvenlik prim desteği, gelir vergisi stopajı indirimi ve yatırım yeri tahsisi gibi kalemlerden oluşmaktadır. Şırnakta ekonomik kalkınma alanında atılan en büyük adım ise bölgedeki güvenlik sorununun çözümüne yönelik barış sürecinin başlatılmasıdır. İlin kalkınmasına ciddi katkılar sağlayacak olan barış

sürecinin özellikle özel sektör yatırımlarına yansımaları biraz zaman alacaktır. Nitekim Ortadoğu pazarlarına olan yakınlığı ve ucuz işgücü avantajları ile üretim ve pazarlama anlamında ciddi potansiyel taşıyan Şırnakta bölgedeki altyapı sorunlarının giderilmesi ve güven ortamının tahsis edilmesi ile birlikte özel sektör yatırımlarında artış olacağı düşünülmektedir.

Türkiyede bölgeler arası gelişmişlik farklılıkları ciddi olmasına rağmen dünyanın en zengin ve en yoksul ülkeleri arasındaki farklılıklar kadar büyük değildir. Geçtiğimiz 50 yılda şahit olduğumuz gibi kalkınma alanında telefler mümkündür. Aslında yoksul bölgeler ve ülkeler yeni üretim tesislerinin kurulması için yatırımcıların çekilmesinde özellikle düşük işçilik maliyetleri nedeni ile doğal bir avantaj sağlarlar. Ancak bu avantajların yatırıma dönüşebilmesi için hem bölge hem de ülke genelinde istikrarlı bir hükümet iradesinin varlığı ile gerekli fiziki altyapının tamamlanması, eğitim olanaklarının iyileştirilmesi, girişimcilere uygulanan haksız kısıtlamaların kaldırılması ve güvenli bir yatırım ortamının sağlanması gerekmektedir. ■

SERHAT İLLERİNİN KALKINMASINDA ÖNCÜ KURULUŞ

4 ülkeyle sınırı bulunan ve Serhat illeri olarak da bilinen Ağrı, Ardahan, Iğdır ve Kars illerinde faaliyet gösteren Serhat Kalkınma Ajansı (SERKA), yerel kalkınma sürecinin hızlandırılması ve sorumlu olduğu bölge için kritik öneme sahip faaliyetlerin hayata geçirilmesi amacıyla 2009 yılı Temmuz ayında Bakanlar Kurulu kararıyla kurulmuş olup, Genel Sekreter'in 2010 yılında göreve atanması ve 2010 yılı Nisan ayında ilk personel alımını müteakip Bölgedeki faaliyetlerine başlamıştır.

Yüksek nitelikli personeli, esnek kaynak ve istihdam yapısı ile bütün yerel aktörlerin, özellikle başlangıçta ihtiyaç duyacağı planlama, programlama, projelendirme, koordinasyon ve izleme kapasitelerinin geliştirilmesine destek olmayı amaçlayan Serhat Kalkınma Ajansı bugün itibariyle; 30 uzman, 7 destek personeli ve 1 Genel Sekreter Vekili ile bir-

likte toplam 38 personelle faaliyetlerine devam etmektedir. Merkezi Karşıta olan Ajans; Kars, Ağrı, Ardahan ve Iğdır Yatırım Destek Ofislerinde görevlendirdiği 4 koordinatör ve 8 uzman olmak üzere 12 personel ile faaliyet alanı dahilindeki illerde de doğrudan hizmet vermektedir.

Ajans tarafından 2010 yılının ikinci yarısında, yerel paydaşların katkılarıyla ve katılımçılık ilkesi doğrultusunda hazırlanan 2010-2013 Bölge Planında Bölgenin vizyonu "Doğal zenginliğiyle tanınmış, turizm ve tarımsal ürünleriyle markalaşmış, sınırları aşan kültürel mirasın imkânlarından yararlanmış, rekabet gücü yüksek işletmeleriyle ülkenin Kafkasya ve Orta Asya'ya açılan ticaret ve lojistik merkezi bir Serhat Bölgesi" olarak belirlenmiştir. Bu vizyona ulaşmak üzere tanımlanan 4 stratejik öncelik; "Yaşam kalitesini artırmak, Tarım

ve hayvancılıkta üretimin verimliliğini ve katma değerini artırmak, Turizm potansiyelini harekete geçirerek bölgeyi markalaştırmak, İşletmelerin rekabet edebilirlik kapasitelerini artırmak" şeklindedir.

SERKA MALİ VE TEKNİK PROGRAMLARI

2010- 2013 TRA2 Bölge planı kapsamında belirlenen stratejiler çerçevesinde Serhat Kalkınma Ajansı, kuruluşundan itibaren yaklaşık 39 milyon TL tutarındaki mali destek ve yarım milyon TL tutarındaki teknik desteği bölgedeki KOBİ, kamu kurumu ve sivil toplum kuruluşlarına sağlamıştır.

Şu ana kadar Serhat Kalkınma Ajansı, mali destek ve teknik destek programları kapsamında toplam 302 adet projeye destek sağlamıştır (101 adedi 2012 yılı Mali Destek Programları kapsamında olup sözleşme süreci devam etmektedir).

2009-2012 döneminde İktisadi Gelişme (Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler ve Küçük Ölçekli Altyapı), Örnek Kombine Büyükbaş Hayvancılık İşletmelerinin Geliştirilmesi, Küçük Ölçekli Altyapı, Kurumsal Kapasitenin ve Beşeri Sermayenin Geliştirilmesi, Örnek Büyükbaş Hayvancılık İşletmelerinin

Program	Desteklenen Proje Sayısı	Destek Miktarı (Milyon TL)
Mali Destek Programı	214	38,441
Teknik Destek Programı	88	0,519
Doğrudan Faaliyet Destek Programı	12	0,465
Güdümlü Projeler	-	-
Toplam	314	39,425

Geliştirilmesi Mali Destek Programı olmak üzere 8 mali destek programı uygulanmıştır.

Bununla birlikte, 2013 yılı bütçesi dahilinde dört ile yönelik dört farklı güdümlü proje desteğinin sağlanması hususunda Ajans Yönetim Kurulunca karar alınmış ve üçüyle sözleşme imzalama aşamasına gelinmiştir.

Serhat Kalkınma Ajansı, bölgede elde ettiği tecrübeyi diğer kamu kurumları, özel sektör işletmeleri ve sivil toplum kuruluşları ile paylaşmakta ve proje üretme kapasitelerinin artması için çalışmaktadır. Mevcut durum itibarıyla, tüm kurum-kuruluşların ve işletmelerin gerek merkezi hükümet bütçesinden gerekse AB fonlarından yararlanmak için proje üretmek zorunda oldukları ortadadır. 2014 yılından itibaren AB fonlarının aktarılmasında kalkınma ajanslarının üstleneceği rol önemli olmakla birlikte bu fonların tam olarak absorbe edilemeyeşinin en önemli nedeni, fonların dağıtımına yönelik olarak dizayn edilen programlara uygun projelerin geliştirilememesidir. Bu sebeple bölgelerin proje hazırlama kapasitelerinin artması büyük önem arz etmektedir.

Gerek ulusal, gerek uluslararası rekabet koşullarının önümüzdeki yıllarda daha da yoğunlaşacağı ve halihazırda TRA2 Bölgesindeki işletmelerin rekabet etme seviyesinin düşük olması gerçeğinden hareketle SERKA'nın öncelikle ele aldığı konulardan birisi de bölge insanına hizmet sunan kamu kurumlarının ve sivil toplum kuruluşlarının beşeri ve teknik ka-

pasitelerinin artırılması ve rekabet edebilirliklerinin artırılmasına yönelik mali ve teknik destekler sağlamaktır. Bu kapsamda Ajans, teknik destek programlarının yanı sıra 2013 yılında Kurumsal Kapasitenin ve Beşeri Sermayenin Geliştirilmesi Mali Destek Programını ilan etmiştir. Ayrıca Serhat Kalkınma Ajansı, AB fonları kapsamında IPA 4 İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi Operasyonel Programı kapsamında ilan edilen teklif çağrısıyla ilgili olarak hem bizzat başvuru yoluyla, hem de bölgedeki ilgili aktörlerle toplantılar gerçekleştirip konu hakkında bilgilendirme yaparak Bölgedeki insan kaynaklarının yapısının daha nitelikli/ güçlü hale getirilmesini amaçlamaktadır.

Bugüne kadar SERKA'ya yapılan proje başvurularının birçoğunda görülen en önemli eksiklik, bölge girişimcilerinin orta ve uzun vadeli planlama yapmamları, işletmelerinde sadece kısa vadeli öngörülerini doğrultusunda yatırım yapma çabalarıdır. Bu durumun temel nedeni ise, girişimcilerin profesyonel yöneticilerle çalışmamları, bütün sorumluluğu kendi üzerlerine alma istekleridir. Yeni yatırım kararları tamamen gözleme dayalı olarak alınmakta, ciddi anlamda bir ön araştırma yapılmamakta ve yatırım fikirleri somut verilere dayanarak analiz edilmemektedir. Bunun sonucu olarak, daha yolun başında bir sürü aksaklıkla karşı karşıya kalınarak, sermaye ve enerji gereksiz yere heba edilmektedir.

TRA2 Bölgesinde görülen bir başka önemli eksiklik de, ortak girişim kültür-

rünün yok denecek kadar az olması ve bu nedenle güçlü sermaye yapısına sahip şirket sayısının çok alt seviyelerde olmasıdır. Bu durumun üzerine gidilerek, ortak girişimi teşvik eden mekanizmaların oluşturulması yüksek düzeyde önem arz etmektedir.

TRA2 BÖLGESİNİN ÖNCELİKLİ SEKTÖRLERİ: HAYVANCILIK VE TURİZM

Serhat Bölgesi için turizm ve hayvancılık sektörleri vazgeçilmez önemdedir. Kars, Ağrı, Iğdır ve Ardahan illerinden oluşan TRA2 Düzey II Bölgesi hayvancılık denilince Türkiye'de akla gelen ilk bölgelerden biridir. Bölge, coğrafi yapısı ve sahip olduğu geniş çayır ve mera varlığı nedeniyle hayvancılığa elverişli durumdadır. İkliminin yem bitkisi üretimine uygun olması, özellikle büyükbaş hayvancılığın bölgede gelişmesine katkıda bulunurken, kışların uzun ve sert geçmesi olumsuz bir durum olarak ortaya çıkmaktadır.

Büyükbaş hayvancılık ve buna dayalı üretim ve ticaret (et, süt, kaşar peyniri üretimi vb.) Doğu Anadolu Bölgesinin ekonomik faaliyetleri arasında önemli yer tutarken özellikle TRA2 Düzey 2 bölgesinde başlıca geçim kaynağı olarak ortaya çıkmaktadır. Buna karşın hayvancılık faaliyetlerinde birçok sorun alanı mevcuttur. Bu sorunların başlıcaları ırk ıslahı, yetersiz besleme, hayvan hastalıkları, örgütlü çalışma bilincindeki eksiklik olarak sayılabilir.

Doğu Anadolu Bölgesinde büyükbaş hayvancılığın mevcut durumunu ve potansiyelini ortaya koymak, sorunlarını ve avantajlarını sistematik bir biçimde ele almak amacıyla SERKA tarafından 2011 yılı mayıs ayında Kars ili Sarıkamış ilçesinde gerçekleştirilen Doğu Anadolu'da Büyükbaş Hayvancılık Çalıştayı düzenlenmiş olup çalıştaya Doğu Anadolu Bölgesinin 12 ilinden (Ağrı, Ardahan, Bayburt, Bitlis, Erzincan, Erzurum, Hakkari, Iğdır, Kars, Malatya, Muş ve Van) üreticiler dahil ol-

mak üzere sektöre ilgili tüm kesimlerin temsilcileri katılmıştır. Söz konusu çalıştay sonrasında elde edilen bilgi ve veriler doğrultusunda konuyla ilgili kaynak teşkil edecek bir çalıştay raporu hazırlanmıştır.

Ayrıca, Dünyada tanınmış 4 verimli arı ırkından biri olan Kafkas arı ırkının gen merkezi olan ve balın markalaşması yönünde önemli fırsatlar barındıran Ardahan'da SERKA tarafından gerçekleştirilen Ardahan Kafkas Arı Irkı ve Arıcılık Çalıştayında, ildeki arıcılık sektörünün mevcut durumu, avantajları, dezavantajları ve fırsatları ortaya konmuştur. Çalıştay sonrasında saha ziyaretleri ve çalıştay sonuçları bir raporda birleştirilmiştir.

TRA2 Bölgesi bünyesinde Ağrı Dağı, Sarıkamış Kayak Merkezi, Ani Antik Kenti, Çıldır Gölü, Şeytan Kalesi gibi birçok doğal ve tarihi değer mevcut olup yeterince tanıtılarak turizme kazandırılmayı beklemektedir. Turizm gibi emek yoğun bir sektörün bölgede gelişmesi, az gelişmişliği giderecek ve bölge içi istihdam sağlayarak refah seviyesini yükseltecektir.

SERKA, bölge turizm değerlerinin tanıtımını amacıyla Bölge illeri ve Sarıkamış ilçesine yönelik olarak rota kitapları hazırlanarak bastırılmış ve çeşitli yabancı dillere çevirterek uluslararası pazarda da bölgesel tanıtımını amaçlamıştır. Bu yayınlar: *Sarıkamış Yürüyüş Parkurları Kitabı ve Broşürü* (Türkçe Farsça, Rusça, İngilizce ve Almanca), *Kars Turizm Keşif Rehberi ve Broşürü* (Türkçe Farsça, Rusça, İngilizce ve Almanca), *Ağrı Turizm Keşif Rehberi ve Broşürü* (Türkçe Farsça, Rusça, İngilizce ve Almanca), *Ardahan Yürüyüş Parkurları ve Broşürü* (Türkçe, İngilizce ve Almanca), *İğdir Yürüyüş Rotaları ve Broşürü* (basım aşamasında)

Bununla birlikte, Bölgesel tanıtım amacıyla yurtiçi ve yurtdışından medya temsilcileri ve seyahat acentalarına bölgeye yönelik geziler düzenlenmiş, yurtiçi ve yurtdışı fuarlara katılım sağlanmış, Mayıs

ayında Ağrı Valiliğiyle birlikte Ağrı Dağı Çalıştayı düzenlenmiştir.

TRA2 BÖLGESİNE YÖNELİK AB PROJELERİ

SERKA, TRA2 Bölgesine yönelik olarak hazırlanmış ve yaklaşık 25 milyon avro toplam bütçeli 3 önemli AB projesini yürütmektedir ve konuyla ilgili gerekli koordinasyonu sağlamaktadır.

“Tarihi Kimliğiyle Kars Kenti Projesi”

Kars kent merkezinin sahip olduğu zengin tarihi ve kültürel doku, sokak sağ-liklaştırması ve bina cephe giydirmesi yöntemiyle ortaya çıkarılacak ve proje kapsamında verilecek eğitimlerle kentteki turizm işletmeleri, sivil toplum kuruluşları ve ilgili paydaşların kurumsal kapasiteleri geliştirilerek yapılacak olan tanıtım ve pazarlama faaliyetleri ile Kars'ın uluslararası düzeyde bilinirliği artırılabilecektir.

“Doğu Anadolu'da Pazar Odaklı Bir Strateji Çerçevesinde Süt Ürünleri Küme Geliştirme Projesi”

Kars ve Ardahan'da yoğun olarak faaliyet gösteren süt ve süt ürünleri tesislerinin temel atık maddesi olan peynir altı suyunu işleyerek peynir altı suyu tozuna dönüştürecek ve böylelikle hem çevresel anlamda, hem istihdam anlamında kazanımlar sağlayacak proje kapsamında Kars OSB'ye bir tesis inşa edilecektir.

“Ağrı, Iğdır, Ardahan ve Kars İllerinde Rekabet Edebilirliğin Geliştirilmesi Projesi”

Proje kapsamında Kars'ta kurulacak merkezde ve diğer illerdeki şubelerde KO-Bİ'lere yönelik olarak yapılacak eğitim ve danışmanlık faaliyetleri ile başta yeni girişimciler olmak üzere mevcut KOBİ'lerin girişimcilik kültür ve becerilerinin, rekabet edebilirliklerinin ve finansman kaynaklarına erişim becerilerinin iyileştirilmesi ve yatırımlarının, işletme kapasitelerinin, bölge iş hacminin, istihdamın, hizmet ve

ürünlerin katma değerinin artırılmasına katkı sağlanacaktır.

KALKINMANIN TEMEL BİLEŞENİ: SOSYAL KALKINMA

SERKA, bölgesel kalkınmanın yalnızca ekonomik kalkınmadan ibaret olmadığı ve sosyal kalkınmanın da bir gereklilik olduğundan hareketle, bölgedeki STK'ların da yararlanıcısı olduğu bir mali destek programını uygulamaya koymuştur. Bunun yanı sıra, bölgeye yönelik olarak özellikle 2013 yılı ilk yarısında bir takım çalışmalar ortaya koymuştur.

TRA2 Bölgesi'nde Yoğun Kamu Çalışanı Göçü: Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Dört ilde görev yapan kamu çalışanlarının gözünden sorunları tespit etmek amacıyla bölgedeki 31 farklı kamu kurumunda çalışan 1377 personel ile yüz yüze anket gerçekleştirilmiştir. Araştırma bulgularına göre TRA2 bölgesinde görev yapan kamu çalışanlarının büyük bir kısmı bölgeden ayrılmayı istemektedir. Bölgeden ayrılmayı isteyenlerin oranı yüzde 91 düzeyindedir. Çalışanların bölgeden ayrılmasına yol açan nedenlere bakıldığında, bunların genel olarak illerin geri kalmışlığı, eğitim ve sağlık imkanlarının yetersizliği, sosyal ortamların bulunmayışı gibi nedenler olduğu görülmektedir.

TRA2 Bölgesi Sivil Toplum Kuruluşları Profili

Ağrı, Ardahan, Iğdır ve Kars illeri ile bu illere bağlı ilçelerde faaliyet gösteren 320 sivil toplum kuruluşuyla anket gerçekleştirilmiş, sivil toplum kuruluşlarının kapasite ve profilinin yanı sıra sivil toplum temsilcilerinin görüşüyle bölgenin sosyal, ekonomik ve kültürel alanlarda ön plana çıkan sorunları ve bu sorunların çözüm yolları somut bir biçimde ortaya konmuştur. Anket çalışması sonrası, bölgedeki 50 aktif STK'nın katıldığı bir çalıştay da düzenlenmiştir. ■

KALKINMA AJANSLARININ SOSYAL KALKINMA YAKLAŞIMI

Mehmet Fatih ESLEMEZ | Karacadağ Kalkınma Ajansı PYB Uzmanı

GİRİŞ

Küreselleşen dünya ekonomisi içinde ekonomik faaliyetlerin mekânsal özelliklerden arınması yani mekâna bağlı olmadan ekonomik faaliyetlerin gerçekleştirilebilir olmaya başlaması ile bütün ekonomiler birbirine bağlı duruma gelmiştir. Bu bağlılık az gelişmiş, gelişmekte olan ve gelişmiş ekonomiler sınıflamasında yer alan toplumların birbirine bağımlılıklarını artırmıştır. Bu gelişmeler yeni toplumsal sorunların ve bu sorunlara ait çözüm önerilerinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Sanayi ve ticaretin büyük şehirlerde yoğunlaşması, hem kırsal nüfusun kente göçünü hızlandırmıştır hem de bölgeler arasındaki dengesizliğin daha da artmasına neden olmuştur. Dolayısıyla bunun sonucunda, kentle kır arasında başlayan ekonomik, sosyal ve kültürel farklılaşma giderek artmıştır (Yamen:2009,3). Oluşan bu ekonomik sosyal ve kültürel farklılaşmayı ortadan kaldıracı bir amaçla ulusal ve yerel stratejilerin ortaya çıkmasıyla birlikte kalkınma yaklaşımları da oluşmaya başlamıştır.

KALKINMA KAVRAMININ ORTAYA ÇIKIŞI

Kalkınma kavramının ortaya çıkışı Fransız İhtilali ile birlikte Sanayileşme Hareketlerine dayandırılrsa da kavramın daha çok 19. yy sonlarında sömürge sisteminin dağılması ile birlikte gündeme gelmeye başladığı genel olarak kabul görmektedir. Kavramın yoğun olarak kullanımı ise 2. Dünya Savaşı sonrasında rast gelmektedir. Kalkınma daha çok modern dünyada "ilerleme" ve "modernizasyon" anlamında

kullanılmış (Harris, 2000), günümüze en yakın anlam halini ise Büyük Ekonomik Buhrandan sonra almıştır. Kalkınma iktisadının bir disiplin olarak ortaya çıkışı ise, 1930'lardaki Büyük Bunalımla başlamıştır. 1939-1945 arasındaki uluslararası ekonomik sistemin çöküşünün meydana getirdiği sarsıntı da kalkınma ekonomisine asıl ivmeyi kazandırmıştır.

Kalkınma kavramının kullanılmaya başlaması ve kalkınma teorilerinin oluşmasında bu toplumsal arka plan önemli rol oynamıştır. Bununla birlikte toplumsal olayların tek bir açıklaması olamayacağı için özellikle ekonomik görünümü toplumsal değişimlerin tanımlanması için birbirine yakın anlamlı kavramların birlikte kullanılma ihtiyacı ortaya çıkmaktadır. Modernleşme, çağdaşlaşma, sanayileşme ve benzeri toplumsal değişimi ifade eden kavramlarda olduğu gibi, kalkınma kavramının tanımı da toplumların değişim veya gelişim çizgilerinin açık, anlaşılır ve tek düze olmamasından dolayı herkes tarafından kabul edilebilir bir özelliktedir. Bu durum oldukça doğaldır. Çünkü kalkınma kavramı, toplumsal değişime etki eden faktörlerin etkililik derecesine göre içerik kazanmakta ve toplumsal değişimlerin neden ve sonuçlarını inceleyen iktisatçı, sosyolog ve tarihçilere göre kavrama farklı anlamlar yüklenmektedir (Yavilioğlu, 2002).

TÜRKİYE'DE KALKINMA KAVRAMI VE BÖLGESEL GELİŞİMLİK FARKLARI

Türkiye'nin kalkınma kavramı ile tanışması ise çok eski değildir. Osmanlı Devletinin son dönemleri ile Türkiye Cumhu-

riyeti devletinin kuruluşu dönemlerinde kalkınma kavramının tarihsel gelişiminin karar alıcılar tarafından takip edilmediği ortaya çıkmaktadır. "Kalkınma teriminin Türkiye'de temel metinlerde kullanımının ise yakın bir geçmişi bulunmaktadır. Modernleşme/çağdaşlaşma/yenileşme hareketlerinin başladığı 18. yüzyılın başlarından bu yana, Sened-i İttifaktan 1982 Anayasasına kadar ki dönemin temel metinlerinde kalkınma kavramı sadece 1961 ve 1982 Anayasalarında yer almaktadır (Kili ve Gözübüyük, 1985).

Ülkemizde 1996-2000 yılları arasında en gelişmiş bölgede GSYH artışı, en az gelişmiş bölgeye göre yaklaşık 35 kat yüksektir. Buna karşın, 1993'ten beri kalkınma ajansları modelini uygulayan ve ülkemizle benzer sosyo-ekonomik özellikler taşıyan Polonya'da aynı nitelikteki bölgeler incelendiğinde fark yaklaşık 12 kattır. (Işık N ve ark., 2010)

Türkiye'deki bölgesel farklılıkları yansıtmaları için kişi başı GSYH değerlerine bir göz atmak gerekecektir. Düzey 2 temelinde ele alındığında, bölgeler arası gelir farklılıkları dramatik düzeylere çıkmaktadır. En yüksek kişi başı hasılaya sahip Düzey 2 bölgesi olan TR42 Kocaeli alt bölgesi (4,109 USD) yaklaşık olarak Türkiye ortalamasının 2 katı gelire sahip gözükmektedir. Bölgenin bu yüksek gelir düzeyine sahip olmasının en temel nedeni sanayinin bu bölgemizde yoğunlaşmasıdır. Kocaeli alt bölgesinin ardından sırasıyla üçü de tek ilden oluşan İzmir, İstanbul ve Ankara alt bölgeleri gelmektedir. En düşük kişi başı gelire sahip bölgeler ise Ağrı (730 USD), Van (749 USD) ve Mardin (993 USD) alt

bölgeleridir. Türkiye kişi başı geliri 100 kabul edildiğinde, TR42 Kocaeli bölgesi 192, TR31 İzmir bölgesi 150 değerine sahipken, Doğu Anadolu bölgesinin alt bölgeleri olan TRB1 Malatya 67, TRA1 Erzurum 50, TRB2 Van 35 ve TRA2 Ağrı alt bölgesi ise 34 endeks değerine sahip bulunmaktadır. Ağrı alt bölgesinin kişi başı hasılası, en yüksek gelire sahip Kocaeli alt bölgesinin %18'ine, Türkiye ortalamasının ise %34'üne tekabül etmektedir.

Gelir dağılımı eşitsizliğini değerlendirmede kullanılan en önemli göstergelerden birisi de Gini katsayısıdır. Gini katsayısı, mutlak eşitlik doğrusu ile Lorenz eğrisi arasında kalan alanın mutlak eşitlik doğrusu altında kalan üçgenin alanına oranını ifade etmektedir. Yüzde yüz gelir dağılımı eşitliği halinde Gini katsayısı sıfır değerini almakta, Gini katsayısı bire yaklaştıkça gelir dağılımı eşitsizliği artmaktadır. Aşağıdaki tabloda görüldüğü üzere TÜİK tarafından 2010 yılına ait eşdeğer hane halkı kullanılabilir gelir istatistiklerine göre Türkiye'de gelir dağılımını gösteren Gini katsayısı 0.402'dir. 2010 yılı verilerine göre; eşdeğer hane halkı kullanılabilir gelirlere göre oluşturulan yüzde 20'lik grupta,

reci ile birlikte ekonomik yapısının gelişme sağlaması ve bölgesel gelişmişlik farklarının azaltılması için çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Bunlardan biri de AB'nin aday ülkelere önerdiği bir bölgesel kalkınma modelidir. Bölgesel Kalkınma modelinin merkezinde Bölgesel Kalkınma Ajansları yer almaktadır. Ülkemizde Şubat 2006'da kalkınma ajanslarına ilişkin kanununun Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılmasından sonra ilk olarak 6 Temmuz 2006'da Çukurova (TR 62) ve İzmir (TR31) kalkınma ajansları kurularak faaliyetlerine başlamışlardır. Bunu takiben 8 Düzey 2 bölgesinde daha kalkınma ajansı kurulmuştur. Son olarak ise geriye kalan 16 Düzey 2 bölgesinde daha kalkınma ajansı kurulmasına ilişkin karar 14 Temmuz 2009 tarihinde yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.

SOSYAL KALKINMA

Sosyal kalkınma kavramının ortaya çıkışı ise gelişmekte olan ülkelerin gelişmiş ülkelerin gelişme stratejilerini izlemelerine rağmen kalkınamaması ve BM'nin 1961'de başlattığı "On Yıllık Uluslararası Kalkınma Serileri" bildirimlerinden sonra olmaktadır. Dünya toplumları özellikle son 20-30 yıllık süreç içinde büyük ekono-

men, aşırı yoksulluk, borçlanma, az gelişmişlik ve ticaretteki dengesizlik gibi sorunlar henüz çözülemedi. BM Ekonomik ve Sosyal Kalkınma Raporuna göre BM'nin temel endişelerinden biri de Afrika, Asya, Latin Amerika ve Karayiplerde yaşayan dünya nüfusunun yaklaşık yarısının hala günde 2 dolardan az bir parayla geçinmek zorunda olmasıdır. Yaklaşık 860 milyon insan okuma yazma bilmiyor; 100 milyondan fazla çocuk okula gidemiyor; 1 milyardan fazla insan ise temiz su bulamıyor ve dünya nüfusunun üçte birinden fazlası yani yaklaşık 2.4 milyar insan kanalizasyon ve çöp toplanmaması dahil düzgün sağlık koşullarından mahrumdur. 2002 yılının sonunda dünya çapında yaklaşık 180 milyon insan işsizdi aynı zamanda günde 1 dolardan az kazanan "çalışan fakirler" in sayısı 550 milyona yükselmiştir. (BM Enf.Mer. 2013)

TÜRKİYE'DE SOSYAL KALKINMA VE KALKINMA AJANSLARI

Sosyal Kalkınmaya destek olması amacıyla ülkemizde özellikle son yıllarda farklı politika araçları geliştirilmeye çalışılmıştır. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı, Sosyal Riski Azaltma Projesi(SARP), Şartlı Nakil Transferleri ve Mikro kredi uygulamaları ülkemizdeki çalışmalara örnek olarak verilebilir. Kalkınma Ajansları yapılanmalarını tamamlamaları ile birlikte Sosyal Kalkınmaya yönelik politika geliştirmeye başlamıştır. 26 Kalkınma Ajansı ile birlikte gerçekleştirilen ve 2009-2011 yılları arasındaki Sosyal Kalkınmayı destekleyici faaliyetlerin derlendiği "Kuruştan Bugüne Kalkınma Ajanslarında Sosyal Politikalar" çalışmasına göre Ajansların alan ile ilgili çalışmaları Tablo 1'de gösterilmiştir.

Kalkınma ajanslarının büyük çoğunluğu 2009 yılında kurulduğunu yapılanmalarını zaman içinde tamamladıkları göz önüne alındığında bölgelerin ekonomik kalkınmalarının yanında sosyal kalkınmaya önem verdiği ortaya çıkmaktadır. 26 Kalkınma Ajansında 13 tanesi Sosyal

Yapılan Çalışmanın Adı	Çalışma Yapan Ajans Sayısı
Sosyal politikaya yönelik çalışmalarda koordinasyon sağlanması	10
Sosyal politika alanında araştırma	13
Sosyal politika alanında uluslararası kuruluşlarla işbirliği	10
Ajans işleyişinde sosyal kalkınma duyarlılığının bulunması	10

Tablo 1: Sosyal Politika alanında yapılan çalışmalar

Kaynak: KBKASP Genel Değ.ve Önr. 2012

en yüksek gelire sahip son gruptakilerin toplam gelirden aldığı pay %46.4 iken, en düşük gelire sahip ilk gruptakilerin toplam gelirden aldığı pay %5.8'dir. Buna göre, son yüzde 20'lik grubun toplam gelirden aldığı pay, ilk yüzde 20'lik gruba göre 8 katdır (Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş. 2012).

Türkiye'nin Avrupa Birliği adaylık sü-

mik gelişmeler göstermiş, fakat zenginlik ve refah o kadar adil olmayan bir şekilde ortaya çıkmıştır ki, ekonomik dengesizlikler dünyanın hemen hemen her bölgesindeki sosyal sorunları ve siyasi istikrarsızlığı artırmıştır.

Soğuk savaşın sona ermesi ve küresel ekonominin artan entegrasyonuna rağ-

Politika alanında bölgesinde bir araştırma yapmış bir o kadarı uluslar arası alandaki kuruluşlar ile işbirliği gerçekleştirmiştir.

Kalkınma Ajanslarına 2009-2011 döneminde bölgesel kalkınmışlık farklarının

azaltılması için aktarılan kaynağın Sosyal Politika ve Sosyal Kalkınma amaçlı kullanımına bakıldığında ise Tablo 2'de gösterilmiştir.

Bununla birlikte yapılan çalışmada

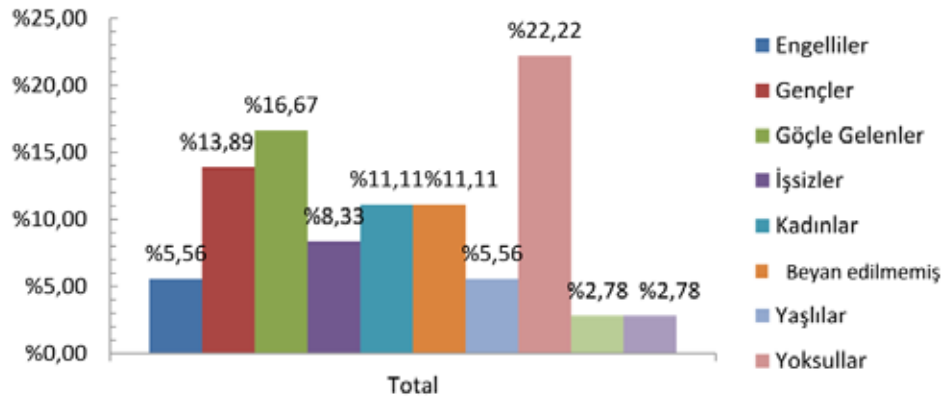
kalkınma ajanslarının Düzey 2 bazında bölgelerinde yaptıkları çalışmalardan ortaya çıkan ve Sosyal Kalkınmanın gerçekleştirilmesi için acil müdahale edilmesi gereken grupları Tablo 3'te sıralanmıştır.

Tablo 2: Sosyal Politikalar kapsamında aktarılan kaynak

SP Alanında Mali Destek Veren Ajans Sayısı	Ajanslar Tarafından Sosyal Politika Alanında Verilen Destek Miktarı
10	114.7 milyon TL

Kaynak: KBKASP Genel Değ.ve Önr. 2012

Tablo 3: Sosyal Kalkınmanın gerçekleştirilmesi için acil müdahale edilmesi gereken gruplar

Kaynak: KBKASP Genel Değ.ve Önr. 2012

Yeni kalkınma anlayışında merkezi planlama ile gerçekleşen uygulama yerine bölgeselliğin ön planda olduğu ve tabandan tavana bir kalkınma modeli oluşturulmaya çalışılmaktadır. Ancak makalemizde belirttiğimiz gibi ekonomik modellerin tek başına kalkınmayı

gerçekleştirmeyeceği anlaşılmış durumdadır. Bunun için toplumların politika yapıcıları ve kalkınma kuramcıları giderek artan bir ivme ile kalkınma kavramının sosyal yönüne dikkat çekmektedir. Kalkınma ajanslarının özellikle bölgesel planlarını oluştururken sosyal kalkınma

ayağını daha güçlü tutmaları gerektiğini belirtmemiz gerekir. Bu bağlamda ülkemizde henüz çok yeni bir yapı olan kalkınma ajanslarının neo-klasik kalkınma yaklaşımının farkında olduğunu söyleyebiliriz. ■

Kaynakça

BM Eforasyon Merkezi (<http://www.unicankara.org.tr/today/3.html>) Erişim 25.05.2013

Harris,J.M. (2000). Basic Principles of Sustainable Development. Global Development and Environment Institute Working Paper:00-04,cev. Özmete,Emine Doç. Dr.,Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü Öğretim Üyesi <http://www.sdergi.hacettepe.edu.tr/EmineOzmet2eviri.pdf> Erişim 21.05.2013

Işık, N.,Baysal, D., Ceylan,O. (2010). Bölgesel Kalkınma Farklılıklarının Giderilmesinde Bir Politika Aracı Olarak Kalkınma Ajansları Niğde Üniversitesi İ.İ.B.F Dergisi, 2010, Cilt:3, Sayı:2, s.1-18. <http://iibfdergi.nigde.edu.tr/attachments/article/130/1.pdf> Erişim 21.05.2013

Kili, S. ve Gözübüyük,Ş., (1985). Türk Anayasa Metinleri "Sened-i İttifaktan Günümüze", Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara

KBKASP. (2010). Kuruluştan Bugüne Kalkınma Ajanslarında Sosyal Politikalar Genel Değerlendirmeler ve Önerilerle 2012 http://www.kalkinma.gov.tr/DocObjects/View/14599/Kurulu%C5%9Fundan_Bug%C3%BCnc_Kalk%C4%B1nma_Ajanslar%C4%B1nda_Sosyal_Politikalar.pdf Erişim 21.05.2013

Kalkınma Bankası 2012 Türkiye Ekonomisinde Bölgesel Gelişmişlik Farklılıkları, Doğu Anadolu'nun Bölgesel Gelişmedeki Yeri ve Çözüm Önerileri, http://www.smenet-working.gov.tr/userfiles/pdf/belgeler/ulusalKurumlar/Dogu_Anadolunun_Bolgesel_Gelismedeki_Yeri.pdf Erişim 21.05.2013

Yamen, M.,(2009). "Türkiyede Bölgesel Kalkınma" 2009 <http://www.belgeler.com/blg/2hls/turkiye-de-bolgesel-kalkinma> Erişim 18.05.2013

Yavilioglu, C., (2002). "Kalkınmanın Anlambilimsel Tarihi Ve Kavramsal Kökenleri", C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt 3, Sayı 1, 2002 <http://iibfdergi.cumhuriyet.edu.tr/archiv/kalk%C4%B1nman%C4%B1n%20anlambilimsel%20tarihi%20ve%20kavramsal%20k%C3%B6kenleri.pdf> Erişim 21.05.2013

TRC2 BÖLGESİNİN ÖNE ÇIKAN SOSYAL SORUNLARI VE SOSYAL HİZMET ALANINDA YAŞANAN EKSİKLİKLER

Aysegül ÖZBEK | Karacadağ Kalkınma Ajansı PPKB Başkanı

Özlem ERSAVAŞ | Sosyolog

GİRİŞ

Diyarbakır - Şanlıurfa Bölgesi, Türkiye'nin sosyo-ekonomik açıdan geri kalmış bölgelerden biridir. Ekonomik alanda geri kalmışlığı kadar beşeri sermaye, sosyal sermaye gibi sosyal göstergelerde de geri sıralarda yer alan Bölge için, sosyal kalkınmada yaşanacak iyileşme en az ekonomik kalkınma kadar önem arz eden bir husustur. Bu nedenle 2014-2023 Bölge Planı hazırlıkları kapsamında Diyarbakır ve Şanlıurfa il merkezleri ile ilçelerinde gerçekleştirilen çalıştaylarda tarım, turizm, sanayi gibi Bölgenin öne çıkan sektörlerinin yanı sıra sosyal sorunlarının ele alındığı ve çözüm önerilerinin geliştirilmeye çalışıldığı **sosyal politika çalıştayları** düzenlenmiştir. Bu çalıştaylara kamu kurumu, özel sektör ve STK temsilcileri davet edilmiş, çalıştaylarda katılımcılarla birlikte Bölgenin sosyal sorunları belirlenerek puanlama yöntemiyle önceliklendirilmiş ve belirlenen öncelikli sorunların çözümüne yönelik öneriler geliştirilmiştir. Bu çalışmalara ilaveten çalıştaylar sırasında "sosyal politika anketi" uygulaması yapılmıştır. Bu anketler aracılığıyla kişisel/kurumsal bilgilere, kurumsal yapı ve kurumlar arası ilişkilere dair görüşlere, katılımcıların sosyal politika alanında Ajanstan beklentilerinin yanı sıra Bölgenin önemli sosyal sorunlarına ve sosyal hizmet sunumundaki eksikliklerine dair bilgilere ulaşılmıştır. Diyarbakır il merkezi ve ilçelerinden 91, Şanlıurfa il merkezi ve ilçelerinden 129, toplam 220 kişi tarafından yanıtlanan sosyal politika

anket verileri derlenmiş ve Bölgenin öne çıkan sosyal sorunları ile sosyal hizmet alanında yaşanan eksiklikleri tespit edilmiştir.

SOSYAL POLİTİKA ANKET SONUÇLARI-BÖLGENİN TEMEL SOSYAL SORUNLARI VE SOSYAL HİZMET SUNUMUNA İLİŞKİN EKSİKLİKLER

Anket sonuçlarına göre Bölgenin en önemli sosyal sorunlarının başında **istihdam olanaklarının yetersizliği ve işsizlikten kaynaklı yoksulluk ile gelir eşitsizliği** gelmektedir. Ankete katılım sağlayan, sosyal politika geliştiren ve sosyal hizmet alanında faaliyet gösteren resmi kurum temsilcilerinin % 88'i, özel sektör kuruluşu temsilcilerinin % 80'i, STK temsilcilerinin % 90'ı, üniversite temsilcilerinin % 87'si istihdam olanaklarından kaynaklı işsizlik ve yoksulluğu bölgenin en önemli toplumsal sorunları arasında belirtmiştir. Tüm katılımcılar Bölgede işsizlik ve yoksulluğun önemli boyutlarda yaşandığına dikkat çekmektedir.

İşsizlik ve istihdam sorunlarının yanında göç ve beraberinde gelen toplumsal sorunlar gelir eşitsizliğini ortaya çıkarmaktadır. Gelir eşitsizliği, barınma, sağlık, eğitim alanlarındaki eşitsizliği arttırmakta, yani sosyal hizmetlere erişimde de eşitsizliği tetiklemektedir. Gelir eşitsizliği sosyal politika geliştiren ve sosyal hizmet alanında faaliyet gösteren temsilcilerinin yine

büyük çoğunluğu tarafından Bölgenin önemli toplumsal sorunu olarak belirlenmiştir.

Bölgenin bir diğer önemli sorunu **mevsimlik işçilik**dir. Bölgede yaşanan istihdam sorunları ve yüksek orandaki işsizlik, nüfusu geçici-güvencesiz olan mevsimlik işçiliğe itmektedir. Bölgede mevsimlik işçilik denildiğinde ilk akla gelen grup mevsimlik tarım işçileridir. Mevsimlik işçiler, tarım işçiliği dışında inşaat ve turizm alanlarında da güvencesiz çalışmaktadırlar. Mevsimlik işçilik sıhhi olmayan koşullarda ağır ve güvencesiz çalışma koşullarına işaret ederken özellikle genç nüfusun eğitimini sürdürmesinin önünde de engel teşkil etmekte ve ne yazık ki Bölge nüfusunun işsizlik ve yoksullukla başa çıkma sürecinde önemli bir gelir kapısı olarak işlev görmektedir. Bölgede sosyal politika alanında hizmet sağlayan katılımcılar büyük çoğunlukla mevsimlik işçiliğini önemli toplumsal sorun olarak nitelemektedir. Resmi kurum temsilcilerinin % 90'ı, özel sektör kuruluşu temsilcilerinin tamamı, STK temsilcilerinin % 83'ü ve üniversite temsilcilerinin % 64'ü mevsimlik işçiliği önemli toplumsal sorunlar arasında ifade etmiştir.

Anket aracılığıyla tespit edilen bir diğer sosyal sorun alanı olan **gençlerin ekonomik, sosyal ve kültürel hayata yeterince dahil olamaması**, vasıfsız işgücü olarak kırdan kente göç eden nüfusun iş ve istihdam olanaklarına ulaşamaması,

eğitim düzeyinin düşük olması ve genç nüfusun eğitiminin işsizlik, yoksulluk gibi nedenlerle yarıda kalması gibi sebeplere dayanmaktadır. Gençlerin ekonomik, sosyal ve kültürel hayata dahil olamaması, bir yandan gençlerin atıl duruma düşmesine neden olurken, öte yandan gençleri tehlikeli, güvencesiz ve geçici kazanç sağlayan kayıtdışı iş piyasasına itmektedir.

Anket katılımcıların büyük çoğunluğu **kadınların ekonomik, sosyal ve ekonomik hayata yeterince dâhil olamamasını** önemli bir sorun olarak ifade etmiştir. Bölgenin feodal, kültürel yapısının kadını ev içinde tutması, çok çocuklu hane yapısının yaygın olması, Bölgede istihdam olanakları içinde kadına yer verilmemesi

ve işsizliğe, yoksulluğa rağmen kadınların işgücüne katılımında ilerleme kaydedilmeyişi Bölgede önemli bir toplumsal sorun alanına işaret etmektedir. Bölgenin işgücü yapısı içinde özellikle yoksulluk ve kronik işsizlikle mücadele eden hanelerde çocukların sokak işlerinde çalışmasına rağmen kadınların işgücüne katılmaması bu sorunun önemli boyutlarda olduğuna işaret etmektedir. Kadınların ekonomik, sosyal ve kültürel hayata yeterince dâhil olamaması aynı zamanda kadınların sosyal bilinç ve farkındalığının yeterince gelişmemesine, yeni kuşaklara kültürel ve sosyal farkındalığın aşıl原因amasına neden olmaktadır.

Öğretmen sayısının ve okulların tek-

nik kapasitesinin yetersiz olması nedeniyle eğitim kalitesinin düşük olması, resmi kurum temsilcilerinin % 82'si, özel sektör kuruluşlarının tamamı, STK temsilcilerinin % 80'i ve üniversite temsilcilerinin % 93'ü tarafından toplumsal sorunlar içerisinde sıralanmıştır. Eğitime ilişkin veriler değerlendirilirken, toplumsal, ekonomik ve kültürel sorunların zincirleme bir ilişki içinde olduğu ve bir alandaki sorunun diğer alanları olumsuz etkilediği dikkate alınması gereken önemli hususlardan biridir. Göç, nüfus artışı, kız çocuklarının okullaşma oranlarının düşüklüğü, mevsimlik işçilik, yoksulluk, beşeri sermaye düşüklüğü de en az teknik kapasite kadar eğitim kalitesini düşürücü etki yapmaktadır.

Tablo1: Bölgenin Temel Sosyal Sorunları ve Sosyal Hizmet Sunumuna İlişkin Eksiklikler Sıralaması

Sorun Alanları	Kesinlikle Katılmıyorum (%)	Katılmıyorum (%)	Fikrim Yok (%)	Katılıyorum (%)	Kesinlikle katılıyorum (%)
İstihdam olanaklarının yetersizliği ve işsizlikten kaynaklı yoksulluk	4	5	3	30	58
Gelir eşitsizliği	2	3	7	42	46
Mevsimlik işçilik	3	6	5	40	46
Gençlerin ekonomik, sosyal ve kültürel hayata yeterince dâhil olamaması	2	7	7	43	41
Kadınların ekonomik, sosyal ve kültürel hayata yeterince dâhil olamaması	4	8	5	41	42
Öğretmen sayısının ve okulların teknik kapasitesinin yetersiz olması nedeniyle eğitim kalitesinin düşük olması	4	6	8	31	52
Kırdan kente doğru yaşanan göç	1	8	9	48	34
Öğretmen başına düşen öğrenci sayısı fazlalığı nedeniyle eğitim kalitesinin düşük olması	5	9	6	27	54
Sosyal Hizmet sunan kurumlardaki personel sayısının ve niteliğinin yetersiz olması	5	7	9	38	40
Engellilerin ekonomik, sosyal ve kültürel hayata yeterince dâhil olamaması	4	9	9	39	39
Kaynaklara ve hizmetlere erişimdeki fırsat eşitsizliği	4	12	8	37	40
Okuma yazma oranının ve eğitim düzeyinin düşük olması	5	12	7	39	38
Sağlık personeli eksikliği ve teknik donanım yetersizliği nedeniyle hizmet kalitesinin düşük olması	5	11	9	36	40
Kız çocuklarının okullaşma oranının düşük olması	5	16	6	45	28
Yaşlılara yönelik bakım hizmetlerinin yetersiz olması	6	12	10	39	34
Kayıt dışı istihdam sorunu	2	9	18	39	32
Sokakta çalışan çocuk sorunu	7	13	11	42	28
Bölge dışına verilen göç ile beşeri sermayenin azalması	6	17	15	35	27
Nüfus artış hızının fazla olması	7	19	12	34	28

Kaynak: Sosyal Politika Anket Sonuçları, 2013

Kırdan kente doğru yaşanan göç özellikle 1990 sonrasında Diyarbakır'ın kırsal alanlarından kentsel alanlara doğru yaşanan zorunlu göçlerle birleştiğinde, bölgenin kentsel alanlarında travmatik toplumsal sorunlara yol açmıştır. Elinde birikimi olmadan kente göç eden nüfusun barınma sorununa, eğitimsiz-vasıfsız işgücü olarak formel iş olanaklarına ulaşamama sorunu da eklenince göçle gelen nüfus, kronik işsizlik ve kronik yoksullukla karşı karşıya gelmiş; toplumsal yapı içindeki en dezavantajlı kesime dönüşmüştür. Bu göç dalgası, özellikle ekonomik düzeyi düşük nüfusun kayıtsız istihdamını, güvencesiz geçici enformel işlerde çalışmasını, eğitim olanaklarına yeterince ulaşamamasını tetiklemiş, yoksulluğun artmasına ve insani yaşam koşullarının kötüleşmesine yol açmıştır. Zorunlu göç dışında, ekonomik nedenlerle kırdan kente göç eden nüfus da zaman zaman benzer sorunlarla karşılaşmış, bu haneler de kent yaşamına ekonomik, sosyal ve kültürel açıdan adapte olmakta güçlükler yaşamışlardır.

Öğretmen başına düşen öğrenci sayısı fazlalığı nedeniyle eğitim kalitesinin düşük olmasını, resmi kurum temsilcilerinin % 59'u, özel sektör temsilcilerinin tamamı, STK temsilcilerinin % 83'ü, üniversite temsilcilerinin % 74'ü önemli bir sosyal hizmet eksikliği olarak tespit etmiştir. Bölgede okul çağındaki genç nüfus oldukça fazla iken derslik sayısının yetersiz olması öğretmen başına düşen öğrenci sayısını arttırmaktadır. Bu soruna öğretmen sirkülasyonunun fazla olması ve Bölgede ağırlıklı olarak yeni mezun tecrübesiz öğretmenlerin görev yapıyor olması da eklendiğinde eğitim kalitesi oldukça düşmektedir.

Pek çok sosyal sorunun ileri boyutlarda yaşandığı Bölgede **sosyal hizmet sunan kurumlardaki personel sayısının ve niteliğinin yetersiz olması** sosyal hizmet sunumunda kaliteyi düşürmesi bakımından başlı başına önemli bir sorun alanına işa-

ret etmektedir. Bölgedeki sosyal sorunların çözümüne katkı sağlayarak toplumsal, kültürel ve ekonomik gelişmeyi tetiklemesi beklenen kurumsal yapıların personel sayısı ve niteliğinde yaşadığı sorunlar, hizmet kalitesini etkilemekte, kurumlardan beklenen çıktılardan elde edilememesine ve sosyal sorunların derinleşmesine yol açmaktadır.

Engellilerin ekonomik, sosyal ve kültürel hayata yeterince dâhil olamaması Bölgenin bir diğer sosyal sorunudur. Bölgenin kültürel yapısından kaynaklanan yüksek orandaki akraba evlilikleri, düşük

rak değerlendirmiştir. Fırsat eşitsizlikleri, özellikle genç nüfusun eğitim hakkına ve iş olanaklarına yeterince ulaşamamasına; nüfusun eğitim-sağlık gibi temel sosyal hizmetlere erişiminde sorunlar yaşamasına neden olmaktadır.

Bölgedeki okuryazarlık oranı ülke ortalamasının oldukça altında yer almakta ve özellikle kadınların okuryazarlık oranı oldukça düşük olarak ulusal verilere yansımaktadır. **Okuma yazma oranının ve eğitim düzeyinin düşük olması** resmi kurum temsilcilerinin % 76'sı, özel sektör kuruluşu temsilcilerinin % 80'i, STK temsilcileri-

farklılık gibi nedenlerle özellikle hamilelik döneminde yaşanan dengesiz ve yetersiz beslenme ile yoksulluk olgusu Bölgede engelli sayısının fazla olmasının başlıca nedenleridir. Bu koşullar, TRC2 Bölgesi için engelli nüfusa yönelik sosyal politika ve sosyal hizmet çalışmalarını önemli bir noktaya taşımakta ve sosyal hizmetlerin yaygınlaştırılması gerekliliğine işaret etmektedir.

Kaynaklara ve hizmetlere erişimdeki fırsat eşitsizliği, resmi kurum temsilcilerinin % 77'si, özel sektör kuruluşu temsilcilerinin tümü, STK temsilcilerinin % 73'ü, üniversite temsilcilerinin % 73'ü tarafından önemli bir toplumsal sorun ola-

nin % 74'ü, üniversite temsilcilerinin tümü tarafından önemli toplumsal sorun olarak değerlendirilmiştir.

Sağlık personeli eksikliği ve teknik donanım yetersizliği nedeniyle hizmet kalitesinin düşük olması sorunu da eğitim alanında olduğu gibi pek çok diğer sorunla bağlantılı olarak ortaya çıkmaktadır. Eğitimde olduğu gibi sağlık alanında da göç, nüfus artışı, doğurganlık oranının yüksekliği, mevsimlik işçilik, yoksulluk ve altyapısı hazırlanmadan sağlık sisteminde yapılan değişiklikler en az teknik kapasite kadar sağlık hizmetlerinin kalitesini düşürücü etki yaratmaktadır. Resmi kurum temsilcilerinin % 78'i, özel sektör temsil-

cilerinin % 60'i, STK temsilcilerinin % 72'si ve üniversite temsilcilerinin % 67'si sağlık personeli eksikliği ve teknik donanım yetersizliği nedeniyle hizmet kalitesinin düşük olmasını önemli sorun alanları arasında değerlendirmiştir.

Bölgedeki feodal kültürel yapının, işsizlik ve yoksulluğun ortaya çıkardığı en önemli sorunlar arasında **kız çocuklarının okullaşma oranının düşüklüğü** gelmektedir. Eğitim konusunda kız çocuklara eşit fırsat sağlanmaması Bölgede özellikle kadın nüfusun okuryazarlık oranının düşük olmasına yol açmaktadır. Resmi kurum

hizmetlerinin yetersiz olması kadının üzerindeki bakım yükünü arttıran bir profil çizmektedir.

Yoksulluğun ve işsizliğin yüksek olmasına bağlı olarak Bölgede kayıt dışı istihdamın da oldukça yüksek olduğu bilinmektedir. **Kayıt dışı istihdam sorunu** yalnızca ekonomik sorun değil, aynı zamanda sosyo-kültürel bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Bölge için böylesine önemli bir sorunun 19 temel sorun başlığı içerisinde anket sonuçlarına göre 16. sırada yer alması kayıt dışı istihdamın Bölgede işsizlikle ve yoksullukla mücadele

Çok çocuklu hanelerin yoksulluk ve işsizlikle mücadelesi en fazla çocukları etkilemekte; çocuklar eğitimlerini erken yaşta bırakmakta, sokakta güvencesiz ve her türlü tehlikeye açık işlerde çalışmaktadır. Genç kuşakları kronik yoksulluğa ve eğitimlerinin yarıda kalması ile vasıfsız işsizliğe iten bu sorun, Bölgenin ekonomik-sosyal kalkınmasının önündeki en önemli engeller arasında yer almalıdır. Sosyal politika geliştiren ve sosyal hizmet alanında faaliyet gösteren katılımcılar arasında resmi kurum temsilcilerinin % 70'i, özel sektör kuruluşu temsilcilerinin % 80'i, STK temsilcilerinin % 70'i, üniversite temsilcilerinin % 73'ü **sokakta çalışan çocuk sorununu** bölgenin toplumsal sorunları arasında belirtmiştir.

Bölgede özellikle nitelikli ve eğitilmiş işgücü daha gelişmiş bölgelere göç etmektedir. Beyin göçü olarak yaşanan bu göç Bölgenin beşeri sermayesinin azalmasına yol açmaktadır. Bölgedeki her sektörde öncelikli sorun alanları arasında yer alan nitelikli işgücü eksikliği böylelikle tetiklenmekte, Bölgede katma değeri yüksek ürünlerin üretilmesi, Ar-Ge ve inovasyonun gelişmesi ve hizmet kalitesinin artması zorlaşmakta, bu da Bölgenin kalkınması önünde önemli bir engel teşkil etmektedir. **Dışarıya verilen göç ile beşeri sermayenin azalması**, resmi kurum temsilcilerinin % 66'sı, özel sektör temsilcilerinin % 80'i, STK temsilcilerinin % 79'u tarafından toplumsal sorun olarak ifade edilmiştir. Üniversite temsilcilerinin % 40'i fikri olmadığını ve % 27'si beşeri sermaye göçünü önemli bir toplumsal sorun olarak görmediğini belirtmiştir. Bu verilerden hareketle kalifiye eleman göçünden en fazla etkilenen kurumların resmi ve özel kurumlar olduğu; bu toplumsal sorundan en düşük düzeyde üniversitelerin etkilendiği değerlendirilebilir.

Anket sonuçlarına göre Bölgenin sosyal sorunları arasında en son sırada **nüfus artış hızının fazla olması** gelmektedir.

temsilcilerinin % 74'ü, özel sektör kuruluşu temsilcilerinin % 80'i, STK temsilcilerinin % 71'i ve üniversite temsilcilerinin % 67'si kız çocuklarının okullaşma oranının düşüklüğünü toplumsal sorun alanları arasında belirtmiştir.

Yaşlılara yönelik bakım hizmetlerinin yetersiz olması, resmi kurum temsilcilerinin % 72'si özel sektör kuruluşları temsilcilerinin % 80'i, STK temsilcilerinin % 72'si ve üniversite temsilcilerinin % 67'si tarafından toplumsal sorunlar arasında belirtilmiştir. Geleneksel aile yapısının korunduğu, hane halkı büyüklüğünün fazla olduğu, yoksulluk ve işsizlik sorununun yaşandığı Bölgede **yaşlılara yönelik bakım**

strateji olarak değerlendirildiğini göstermektedir. Kayıt dışı istihdam Bölge ekonomisini olumsuz etkilemenin yanında, güvencesiz, kayıtsız ve gündelik işlerde çalışan nüfusun iş ve sağlık güvencesinin olmamasına, ağır koşullarda düşük ücretlerle çalışmasına yol açmaktadır. Kayıt dışı istihdam edilen nüfus, geçici ve güvencesiz çalıştığından her an işsiz kalma sorunu ile karşı karşıya kalmakta ve yoksullukla mücadele aracı olarak geliştirilen bu yöntem aslında uzun vadede yoksulluğun kronikleşmesine yol açmaktadır. Bu nedenle, kayıt dışı istihdamın da en az işsizlik kadar Bölgenin önemli sorunları arasında görülmesi gerekmektedir.

Bölgede negatif göç hızına rağmen nüfus artış hızının yüksek olması yüksek doğurganlık oranına işaret etmektedir. Bölgede genç bağımlılık oranı ve genç işsizliği Türkiye ortalamasının oldukça üstündedir. Bu durum başta eğitim sağlık hizmetleri olmak üzere istihdam politikalarının iyi planlanmasını gerektirmektedir. Pek çok sosyal sorun ve sosyal hizmet sunumundaki eksikliğin temel nedenlerinden biri olmasına rağmen yüksek nüfus artış hızının Bölge aktörleri tarafından en son sırada tanımlanmış olması bu durumun olağan kabul edildiğini ve diğer sorun alanlarına göre öncelikli olarak değerlendirilmediğini göstermektedir.

BÖLGEDE SOSYAL HİZMET KALİTESİNİN ARTIRILMASININ VE SOSYAL SORUNLARA ÇÖZÜM ÜRETİLMESİNİN ÖNÜNDEKİ ENGELLER

Bölgenin sosyo-ekonomik ve kültürel yapısından kaynaklanan, siyasi ve toplumsal sorunlarından ortaya çıkan pek çok konunun sosyal hizmet kalitesinin artırılması ve sosyal sorunların çözülmesi hususunda engel teşkil ettiği görülmektedir. Sosyal politika çalışmaları anket sonuçlarına göre; sosyal hizmet sunum kalitesinin artırılmasının ve sosyal sorunlara çözüm

üretilmesinin önündeki engeller iki ayrı kategoride ortaya çıkmaktadır. Birincisi sosyal hizmet ve politika alanında hizmet veren kurumların yetersizlikleri ve kurumlar arası sorunlar olarak tanımlanabilen kurumsal ve yönetsel engeller; ikincisi bölgenin ekonomik, siyasal ve kültürel sorunlarından kaynaklı engeller.

Kurumsal ve yönetsel engeller arasında özellikle; maddi kaynak sıkıntısı, kurumlar arası koordinasyon sorunları, sürdürülebilir sosyal politikalar üretilememesi, nitelikli insan kaynağı sıkıntısı, sosyal hizmetlerin her kesime eşit-doğru koşullarda ulaşamaması ve kurumların nitelikli hizmet verme kapasitesi olmaması gelmektedir. Bölgenin ekonomik, siyasal ve kültürel sorunlarından kaynaklı engelleri arasında ise yoksulluk, işsizlik, kültürel yapıdan kaynaklanan nüfus içi eşitsizlikler; Bölgenin içe dönük yapısı, Bölgenin altyapısının yetersiz olması ve yaşam kalitesinin düşük olması öne çıkmaktadır.

SONUÇ

Bölgede sosyal sorunların azaltılması ve sosyal hizmet sunum kalitesinin iyileştirilmesi için sosyal hizmet sunumunun rasyonel bir şekilde planlanması, ilgili kurum ve kuruluşlar arasında koordinas-

yonun sağlanması öncelikli müdahale alanları olarak ortaya çıkmaktadır. Sosyal hizmet sunumunun iyileştirilmesi için ilk etapta yapılması gereken hizmet ihtiyacının tespit edilmesi, bu amaçla araştırmalar yapılması ve Bölge illeri için "Sosyal Hizmet Ana Planı" hazırlanmasıdır. Sosyal hizmetlerde eşgüdümün sağlanması, yardımlarda mükerrerliğin önlenmesi için sosyal hizmet ve sosyal yardım sunan kurumlar için SOYBİS kullanımının yaygınlaştırılması, Sosyal Yardım İzleme Komitesi oluşturulması gerekmektedir.

Türkiye genelinde sosyal hizmet uzmanı sayısı yetersizdir. Aynı sorun Bölgede de yaşanmakta, sosyal hizmet sunan kurumlardaki personel sayısının ve niteliğinin yetersiz olması Bölgede sosyal hizmet sunumu kalitesini olumsuz yönde etkilemektedir. Sosyal hizmet sunumunu kapasitesini ve kalitesini artırmak ve bu alandaki nitelikli işgücü ihtiyacını karşılamak amacıyla Bölge Üniversiteleri bünyesinde "Sosyal Hizmet Bölümleri" açılması ihtiyaç duyulmaktadır. Bölgede Sosyal Hizmet Merkezlerinin sayısının artırılması, bu merkezler aracılığıyla hem eğitim danışmanlık hizmetlerinin sunulması hem de sosyal yardımların izlenmesinin sağlanması önem arz etmektedir. ■

SOSYAL DESTEK PROGRAMI (SODES) DİYARBAKIR UYGULAMASI

Hamit ERCENGİZ | Proje Koordinasyon Merkezi Koordinatör Yardımcısı

1. SOSYAL DESTEK PROGRAMI (SODES)

Sosyal Destek Programı (SODES), Kalkınma Bakanlığı tarafından 2008 yılında ilk olarak Güneydoğu Anadolu bölgesinde bulunan Adıyaman, Batman, Diyarbakır, Gaziantep, Kilis, Mardin, Siirt, Şanlıurfa, Şırnak illerinde uygulanmaya başlanmıştır. 2010 yılından itibaren Doğu Anadolu ve Doğu Akdeniz bölgesindeki illeri de kapsayarak devam eden ve son olarak Aksaray, Niğde, Yozgat ve Sivas illeri ile birlikte toplamda 34 ilde uygulanan SODES; yerel dinamiklerin harekete geçirilmesi, istihdam edilebilirliğin artırılması, meslek edindirme ve gelir getirici faaliyetlerin geliştirilmesi, sosyal kalkınmanın ve sosyal refahın artırılması, yoksulluk, göç ve kentleşme gibi sosyal sorunların giderilmesine katkı sağlanması, sanatsal ve kültürel çalışmaların yaygınlaşmasını amaçlamaktadır. Bu amaçlarla oluşturulan bir sosyal kalkınma programı olan SODES, özellikle yoksulluk ve sosyal imkânlarla erişimde problem yaşayan çocuklar, gençler, kadınlar, işsizler, yoksullar, göç etmişler ve kentlerin gecekondü bölgelerinde yaşayan bireyler ve gruplara projeler yoluyla ulaşmayı ve değişen sosyal yapının ortaya çıkardığı ihtiyaçlara yerelden kısa sürede karşılık vermeyi hedeflemektedir.

SODES programı kapsamındaki çalışmalar, toplumsal hayata etkin şekilde katılmakta zorluklarla karşılaşan bu kesimler için yeni fırsatlar oluşturmakta ve bu kesimlerin kendine olan güvenini ar-

tırarak toplumsal yaşamın daha sağlıklı bir şekilde işlemesine yardımcı olmaktadır. SODES bu yönüyle uygulandığı illerden başlayarak ulusal düzeyde sosyal restorasyonun gerçekleşmesine katkıda bulunmaktadır.

SODES programı; istihdam, sosyal içerme, kültür, sanat ve spor olmak üzere üç bileşenden oluşmaktadır.

- İstihdam bileşeni kapsamında uygulanacak projeler ile istihdam edilebilirliğin artırılması, ildeki ve bölgedeki ihtiyaçlara uygun alanlarda nitelikli işgücünün, mesleki bilgi ve birikimin geliştirilmesi, toplumun dezavantajlı kesimlerinin istihdama erişiminin kolaylaştırılması ve kendi işini kurabileceklere destek olunması hedeflenmektedir.
- Sosyal içerme bileşeni ile yoksulluğun azaltılması, sosyal yardım alan yoksul kesimin kendi geçimini temin edecek duruma getirilmesine destek olunması, yaşlı, özürllü, kadın ve çocuklar gibi toplumun öncelikli

kesimlerinin yaşam standartlarının yükseltilmesi ve bunlara götürülen hizmetlerin kalitesinin artırılması beklenmektedir.

- Kültür, sanat ve spor bileşeni kapsamındaki projeler ile toplumun ihtiyaç duyduğu kültürel, sanatsal ve sportif faaliyetlerin geliştirilmesi, özellikle çocukların ve gençlerin bu tür faaliyetlere yönlendirilerek yeteneklerinin açığa çıkartılması ve kendilerine ve topluma yararlı alışkanlıklar edinmelerine yardımcı olunması beklenmektedir.

SODES programına il özel idareleri, kamu kuruluşları, meslek örgütleri, belediyeler, mahalli idare birlikleri, üniversiteler ve sivil toplum kuruluşları uygun başvuru sahibi olarak kabul edilmiş olup, yukarıda belirtilen bileşenler kapsamında hazırladıkları projelere destek verilmektedir.

2. DİYARBAKIR SODES UYGULAMASI

Diyarbakır ilimizde, 2008 yılından itibaren uygulanan SODES Programı kapsamında kamu kurumları, yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşları yürütmüş oldukları SODES projeleri ile bahsedilen sosyal restorasyon sürecine büyük katkı sağlamıştır. Toplumun dezavantajlı gruplarına ulaşan SODES projeleriyle birçok köyümüze çocuk parkı yapılmış, madde bağımlısı gençlerimiz rehabilite edilmiş, birçok çocuğumuz ilk

kez farklı şehirleri görme, sinema, konser ve tiyatro gibi etkinliklere katılma fırsatı yakalamış, birçok kadın projeler kapsamında aldığı kurslarla aktif çalışma hayatına başlamıştır.

Dünyanın sadece yaşam çevresinden oluştuğunu düşünen çocukların, gençlerin, kadınların ve engellilerin, gezi projeleri ile dünyanın sadece kendi yaşadıkları alanlardan ibaret olmadığını, farklı yaşamların olduğu farklı coğrafyaların bulunduğunu görmesi ile hayata bakış açılarının pozitif yönde gelişmesine katkı sunulmuştur. Köyde yaşayan ilçe merkezine dahi gidemeyen çocuklarımız yeni yaşam alanları ile tanışmış, şehir merkezlerinde tarihi ve turistik yerleri ziyaret etmiş, vizyonda bulunan sinema filmlerini izlemiş ve dünyaya farklı pencerelerden bakabilmeleri için bir fırsat sunulmuştur.

Kadınlarımıza ve işsiz gençlerimize mesleki eğitimler verilmiştir. Aldıkları bu eğitimlerle ekonomik hayata katılımları sağlanmıştır. Bu eğitimler ile toplum içinde aktif birey olma ve ailede karar alma mekanizmasında söz sahibi olmasına katkı sunulmuştur. Bölgemizdeki kültürel yapı nedeniyle sosyal hayata katılım noktasında dezavantajlı durumda olan kadınların eğitim merkezlerinde katıldıkları kurslar sayesinde özgüvenleri gelişmiş, ekonomik olarak kimseye muhtaç olmadan hayatını devam ettirebileceklerine olan inançlarının artmasına katkı sağlanmıştır. Kadınlar merkezlerinde eğitim alırken projenin kurgusuna göre hem harçlık almışlar hem de mesleki eğitim almalarında engel olması muhtemel çocukları kreş hizmetlerinden faydalanmıştır.

Ayrıca ekonomik ve farklı nedenlerden dolayı eğitim hayatlarına devam

edemeyen çocukların eğitim hayatlarına devam etmelerine olanak sağlanmış, dersanelere gidemeyen çocuklar dersanelere gönderilmiştir. Hem kendileri hemde aileleri için bilgilendirme ve bilinçlendirme faaliyetleri yapılmış kişisel gelişimlerine katkı sunulmuştur. Göçle gelen ailelerin şehir ve ilçe merkezlerinde barınma sorunları giderilerek çocuklarının eğitimlerine devam etmeleri sağlanmıştır.

2.1. 2008, 2009 ve 2010 Yılı Uygulamalarının Sonuçları

İlimizde 2008 yılında onaylanan 53 projeye toplam 7.094.750,00 TL, 2009 yılında 72 projeye 12.453.400,00 TL ve kurumsal kapasite geliştirme ödeneği

olarak da 293.000,00 TL aktarılmıştır.

2010 yılında 63 projeye 9.408.700,00 TL kaynak aktarılmış ve kurumsal kapasite geliştirme ödeneği ise 180.000,00 TL olmuştur.

2008-2011 yılları arasında toplam 28.956.850 TL kaynakla hayata geçirilen 188 proje sonucunda toplam 625 kişiye istihdam imkânı sağlanmış, 181 sosyal merkez oluşturulmuş, 74 mesleki eğitim kursu, 73 kültür sanat kursu, 126 spor kursu ve etkinliği, 193 konferans ve seminer, 659 sosyal etkinlik, 242 il içi gezisi, 98 il dışı gezisi, 219 oyun parkı, 12 SBS kursu, 4 YGS kursu, 10 konser, 1 balon turu, 1 gezici okul, 3 çocuk oyun merkezi, 10 çocuk şenliği, 42 spor tesisi, 78 sosyal içerme projesi, 74

kültür-sanat-spor projesi ve 30 istihdam projesi uygulanmış olup bu etkinliklere 1.053.448 kişi katılmıştır.

2.2. 2011 Yılı Uygulamasının Sonuçları

2011 yılı SODES uygulaması, Nisan ayında proje başvurularının kabulü ile başlamıştır. Değerlendirme sürecinin Kalkınma Bakanlığı tarafından gerçekleştirilmesinden sonra başarılı olan 64 projeye 10.807.514,00 TL kaynak aktarılmıştır. 2011 yılı için kurumsal kapasite geliştirme ödeneğine ise 200.000,00 TL aktarılması kararlaştırılmıştır.

Onaylanan 64 projenin 37'si sosyal içerme, 24'ü kültür-sanat-spor ve 7 tanesi istihdam türünde olup, bu yıl sosyal içerme projelerine 6.387.918,00 TL, kültür-sanat-spor projelerine 3.798.135,00 TL, istihdam projelerine ise 1.400.645,00 TL kaynak aktarılması kararlaştırılmıştır.

2011 yılı itibarıyla SODES programı kapsamında 226 kişinin istihdam edilmesi, 208 merkez (kültür sanat, mesleki eğitim) inşa edilmesi, 41 mesleki eğitim kursu, 63 kültür sanat kursu, 84 spor kursu, 96 konferans/seminer, 115 kültür sanat ve sosyal etkinlik, 12 SBS kursu ve 4 YGS kursunun düzenlenmesi planlanmıştır. Bu etkinlikler sonucunda 149.549 kişiye ulaşılması hedeflenmiştir.

Ayrıca yıl içerisinde artan ödeneklerle 4 proje daha desteklenmiş ve toplamda 68 proje uygulanmaya başlanmıştır.

2.3.2012 Yılı Uygulamasının Sonuçları

2012 yılı SODES uygulaması, Şubat ayında proje başvurularının kabulü ile başlamıştır. Kalkınma Bakanlığı

DİYARBAKIR İLİNDE 5 YILDA TOPLAM RAKAMLARLA SODES PROJELERİ

VERİLER	2008	2009	2010	2011	2012	TOPLAM
Toplam Kaynak	7.094.750,00 TL	12.449.356,00 TL	9.408.700,00 TL	11.545.598,00 TL	11.584.856,00 TL	52.083.260,00 TL
Başvuru Sayısı	322	868	672	506	697	3.065
Onaylanan Proje Sayısı	53	72	63	68	82	338
İstihdam Edilen Kişi Sayısı	150	222	253	225	336	1.186
Oluşturulan Merkez Sayısı	13	132	36	208	75	464
Ulaşılan Kişi Sayısı	300.473	452.495	300.480	149.549	274.860	1.477.857
Açılan Mesleki Eğitim Kursu	11	39	24	41	25	140
Açılan Kültür Sanat Kursu	8	43	22	63	104	240
Açılan Spor Kursu ve Etkinlikler	42	50	34	84	81	291
Yapılan Konferans ve Seminerler	8	137	48	96	183	472
Yapılan Kültür Sanat ve Sosyal Etkinlikler	302	91	266	115	80	854
Sosyal İçerme Proje Sayısı	24	31	25	37	59	176
Kültür-Sanat Spor Proje Sayısı	23	28	27	24	18	120
İstihdam Projesi Proje Sayısı	6	13	11	7	5	42

değerlendirme sürecinin sonucunda 77 projeyi başarılı bularak bu projelere 11.099.598,00 TL kaynak aktarılmasına karar vermiştir. Ayrıca kurumsal kapasite geliştirme ödeneği olarak da 280.000,00 TL aktarılması kararlaştırılmıştır.

2012 yılı itibariyle onaylanan 77 projenin 55'i sosyal içerme, 17'si kültür sanat ve spor, 5 tanesi istihdam türünde olup bu yıl sosyal içerme projelerine 7.428.067,00 TL, kültür sanat spor projelerine 7.763.409,00 TL, istihdam projelerine ise 908.380,00 TL kaynak aktarılması kararlaştırılmıştır.

2012 SODES uygulamasında 322 istihdam, 72 merkez (kültür sanat, mesleki eğitim), 25 mesleki eğitim kursu, 98 kültür sanat kursu, 76 spor kursu, 175 konferans/seminer, 76 kültür sanat ve sosyal etkinlik, 15 SBS kursu, 4 YGS kursunun düzenlenmesi planlanmaktadır. Bu etkinlikler sonucunda 238.489 kişiye ulaşılması hedeflenmektedir.

Ayrıca 2012 ödeneklerinden 485.000,00 TL tutarında 5 proje sonradan Valiliğimiz tarafından desteklenmiştir.

3. SONUÇ

Slogan olarak; küçük dokunuşlar ile gerçekleşen hayaller olarak yola çıkan sosyal destek programı, uygulandığı illerde ve Diyarbakır'da bu amacını yerine getirmiştir. Diyarbakır'ın en uzak ilçesi olan Kulpa Türkiye'nin ender rastlanılan kütüphanelerinden birini yaparken, dershanesi olmayan Çüngüş ilçemizde öğrencilere yönelik etüt merkezi çalışmaları yapılarak bu öğrencilerimizin eğitim maratonuna eşit şartlarda hazırlanması sağlanmıştır. Erganide oluşturulan kadın destek merkezimizde yüzlerce kadının yeteneklerini sergileyerek ürettiği el emeği ürünleri ile sosyalleşmesine katkıda bulunulmuş; Bismilde tekstil atölyesinde çalışan yüzlerce kadınıma istihdam olanağı sağlanmıştır. Silvan'da bölgenin en güzel çocuk kütüphanesi oluşturulurken, Lice ilçesinde başarılı öğrencilerimizin il merkezindeki dershanelere yatılı kayıtları yaptırılmıştır. Ayrıca il merkezinde ve ilçelerde binlerce öğrencimiz etüt merkezlerinde eğitim almaktadır. Türkiye genelinde 5 yıl boyunca uygulanan SODES programında 5.997 projeye

toplamda 807.033.504,00 TL ödenek aktarılmıştır. Diyarbakır için 5 yıllık süreçte SODES projelerine 52.083.260,00 TL kaynak aktarılmıştır. Bu süreçte istihdam, mesleki eğitim kursları, kültür sanat kursları, spor kursları, etkinlikler, konferanslar, seminerler ve sosyal etkinlikler ile 1.477.857 kişiye ulaşılmış ve bu projeler sayesinde küçük dokunuşlar ile hayaller gerçekleştirilmiştir.

Diyarbakır ili SODES projelerini başarıyla uygulayan illerin başında gelmektedir. Hükümetler arası anlaşmalar doğrultusunda Kalkınma Bakanlığı yetkilileri ile Mısır ve Tunus hükümet yetkilileri Türkiye'de uygulanan sosyal içerikli projelerin iyi uygulamalarını yerinde görmek için İlimize çalışma ziyareti gerçekleştirmiştir.

Tüm bu başarılı çalışmaların ilimizde yürütülmesine katkıda bulunan Bakanlık yetkililerine, SODES Diyarbakır Koordinatörü Sayın Vali Yardımcımız Mehmet YİĞİT'e ve SODES takip ve izleme birimindeki uzman arkadaşlarına mesai gözetmeksizin programa sundukları katkılarından dolayı teşekkürü bir borç bilirim. ■

SOSYAL DESTEK PROGRAMI (SODES) ŞANLIURFA UYGULAMASI

Ramazan SEÇİLMİŞ | Şanlıurfa Vali Yardımcısı

1. SOSYAL DESTEK PROGRAMI (SODES)

Sosyal Destek Programı (SODES), 2008–2012 yılları arasında bölgesel kalkınma projelerinin büyük ölçüde tamamlanması amacıyla hazırlanan GAP Eylem Planının Sosyal Gelişmenin Sağlanması bileşeni altında oluşturulmuştur. İstihdam, sosyal bütünleşme, kültür, sanat ve spor alanlarında göç, yoksulluk ve işsizlik gibi sorunların ve değişen sosyal yapının ortaya çıkardığı ihtiyaçlara kısa sürede karşılık vermeyi hedefleyen insan odaklı bir programdır.

GAP Eylem Planı kapsamında yer alan Sosyal Destek Programı (SODES) ile GAP kapsamındaki illerde sosyal kalkınmanın gerçekleştirilmesi ve sosyal refahın artırılması hedeflenmektedir. SODES programının yürütüldüğü illerde; yerel dinamiklerin harekete geçirilmesi, istihdam edilebilirliğin artırılması, meslek edindirme ve gelir getirici faaliyetlerin geliştirilmesi, sosyal kalkınmanın ve sosyal refahın artırılması, yoksulluk, göç ve kentleşme gibi sosyal sorunların giderilmesine katkı sağlanması, sanatsal ve kültürel çalışmaların yaygınlaşması çalışmaları amaçlanmaktadır.

Bu amaçla yoksulluk, göç ve kentleşme gibi sosyal sorunların giderilmesine yönelik yerel dinamiklerin harekete geçirilmesi, istihdam edilebilirliğin artırılması, meslek edindirme, gelir getirici faaliyetlerin geliştirilmesi, sosyal içermenin sağlanması ile kültürel, sanatsal ve sportif faaliyetlerin gerçekleştirilmesi desteklenmektedir.

a. İstihdam Projeleri: İlgili ilde is-

tihtam edilebilirliğin artırılması, ildeki ve bölgedeki ihtiyaçlara uygun alanlarda nitelikli işgücünün yetiştirilmesi, mesleki bilgi ve birikimin geliştirilmesi, toplumun dezavantajlı kesimlerinin istihdam erişiminin kolaylaştırılması ve kendi işini kurabileceklere destek olunmasına yönelik projelerdir.

b. Sosyal İçerme Projeleri: İlgili ilde yoksulluğun azaltılması, sosyal yardım alan yoksul kesimin kendi geçimini temin edecek duruma getirilmesine destek olunması, yaşlı, özür, kadın ve çocuklar gibi toplumun öncelikli kesimlerinin yaşam standartlarının yükseltilmesi ve bunlara götürülen hizmetlerin kalitesinin artırılması amacına yönelik projelerdir.

c. Kültür Sanat ve Spor Projeleri: İlgili ilde toplumun ihtiyaç duyduğu kültürel, sanatsal ve sportif faaliyetlerin geliştirilmesi ve özellikle çocukların ve gençlerin bu tür faaliyetlerden yararlandırılmasına ve yönlendirilmesine yöne-

lik projelerdir.

2008 ve 2009 yıllarında GAP bölgesinde uygulanan SODES 'in kapsamı 2010 yılında DAP illerini içerecek şekilde genişletilmiştir. GAP ve DAP bölgesinde yer alan Diyarbakır, Mardin, Batman, Şanlıurfa, Şırnak, Adıyaman, Siirt, Kilis Gaziantep, Ağrı, Ardahan, Bayburt, Bingöl, Bitlis, Elazığ, Erzincan, Erzurum, Gümüşhane, Hakkâri, Iğdır, Kars, Malatya, Muş, Tunceli ve Van illerindeki valiliklerin, il özel idarelerinin, kamu kuruluşlarının, meslek örgütlerinin, belediyelerin, mahalli idare birliklerinin, üniversitelerin ve sivil toplum kuruluşlarının belirlenen öncelikler kapsamında istihdam, sosyal içerme, kültür, sanat ve spor alanındaki projelerinin değerlendirilmesini içermektedir.

2. SODES ŞANLIURFA UYGULAMASI

2008 yılı SODES Programı kapsamında Şanlıurfada toplam 67 proje desteklenerek 8.000.000,00 TL harcama yapılmıştır. Bu projelerin 12'si istihdam, 21'i sosyal

SODES KAPSAMINDA ŞANLIURFA'DA DESTEKLENEN PROJELER VE TAHSİS EDİLEN BÜTÇE

Yıllar	Başvuru Sayısı	Kabul Edilen Proje Sayısı	Bütçe (TL)
2008	276	67	8.000.000,00
2009	815	123	13.227.601,81
2010	952	78	10.479.200,00
2011	725	106	13.794.615,56
2012	695	71	13.342.202,40
Toplam	3.463	445	58.843.619,77

içerme, 34'ü kültür, sanat ve spor içeriklidir.

2009 yılı SODES Programı kapsamında toplam 123 proje desteklenerek 13.227.601,81 TL harcama yapılmıştır. Bu projelerin 28'si istihdam, 48'u sosyal içerme, 47'i kültür, sanat, spor içeriklidir.

2010 yılında 76 proje için toplamda 10.479.200,00 TL; 2011 yılında 113 proje için toplamda 13.794.615,56 TL ve 2012 yılında 71 proje için toplamda 13.342.202,40 TL ödenek ayrılmıştır.

3. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Ülkemizin en hızlı nüfus artışına ve en genç nüfusuna sahip olan Şanlıurfa, aynı zamanda, birçok ekonomik ve sosyal sorunla da karşı karşıyadır. Bu sorunların çözümü ve vatandaşımızın yaşam kalitesinin artırılması amacıyla, Hükümetimiz son yıllarda çok önemli program ve projeler uygulamaktadır. Bu programlardan biri de hiç şüphesiz, 2008 yılında uygulanmaya başlayan SODES Programıdır.

Bu Programın istihdam, sosyal içerme ve kültür sanat ve spor olmak üzere üç temel bileşeni mevcut olup bu bileşenler itibariyle Şanlıurfada uygulanan projelere ilişkin özet bilgiler aşağıda yer almaktadır.

a) İstihdam Projeleri

Proje Sayısı: 76

Bütçe: 7.964.442,31 TL

Açılan Mesleki Eğitim Merkezi: 26.

Oluşturulan Atölye: 73

Açılan Mesleki Eğitim Kursu: 19 farklı alanda 224 adet

Kursiyer: 2.918 kişi

Staj Gören: 422 kişi

b) Sosyal İçerme Projeleri

Proje: 202

Bütçe: 34.232.319,66 TL

ÖSS Kursları: 22 kurs ve 3.850 kursiyer

SBS Kursları: 61 kurs ve 14.300 kursiyer

İl İçi ve İl Dışı Geziler: 79 gezi ve 12.400 katılımcı

Açılan Kadın Kültür Merkezi: 75 (2012 yılı itibariyle 40 Kadın Kültür Merkezi faal durumdadır)

c) Kültür-Sanat ve Spor Projeleri

Proje: 161

Bütçe: 14.749.569,40 TL

Açılan Gençlik Merkezi: 14

Yapılan Spor Tesisi: 53

Spor Kursları: 323 Kurs ve 8 000'den fazla kursiyer

Açılan Çok Amaçlı Salon: 31

Kültür-Sanat Kursları: 69 kurs ve 620 kursiyer

Açılan Sanat Atölyesi: 32

Sanat Atölyelerinde Açılan Kurslar: 136 Kurs ve 3.820 kursiyer

Yapılan Çocuk Oyun Parkları: 93

Gezici Sinema, Gezici Tiyatro ve Sinema Gösterilerine Katılan Kişi Sayısı: 25.000

SODES kapsamında kamu kurum ve kuruluşları, yerel yönetimler ve üniversitelerin yanında STK'ların projelerine de destek verilmektedir. SODES Şanlıurfa Uygulaması kapsamında destek verilen projelerin % 20,45'i STK'lara ait projeler olup bu projelerin toplam bütçesi 16.117.520,40 TL'dir (toplam bütçenin yaklaşık % 30'u).

CESUR YÜREKLİ KADINLAR OLARAK ZAMANIN RUHUNU OKUYORUZ

Cevahir Asuman YAZMACI | Şanlıurfa Girişimci İş Kadınları Derneği (ŞUGİŞKAD) Başkanı

Sosyologların özellikle son zamanlarda vurguladığı bir kavram var. “Zamanın ruhunu okumak”.

Evet, bugün dünyanın en başarılı ülke, kurum ve kişilere baktığımızda bu unsurların ortak noktasının zamanın ruhunu okumak olduğu görülmektedir. Zaman değişken bir yapı ve her zaman farklı gerçekliklerle karşımıza çıkar. Ona hükmedebilmek, onu anlayabilmek başarılı olmayı doğurmaktadır.

İçinde bulunduğumuz zaman diliminde gerçekleşen teknolojik ve bilimsel devrim, insanlığın edinmiş olduğu binlerce yıllık birikim, bizim bazı tercihleri yapmamızı, geçmişte aldığımız bazı kararları gözden geçirmemizi salık vermektedir. Aksi takdirde başarılı olmak, zamana hükmetmek mümkün olmayacaktır.

İşte bizler Şanlıurfada yaşayan ve bu coğrafyaya inanan, bu coğrafyanın insanına inanan cesur yürekli kadınlar olarak bir araya gelip zamanın ruhunu okuma girişiminde bulduk. Ve bu vesile ile 2007 yılında Şanlıurfa Girişimci İş Kadınları Derneğini (ŞUGİŞKAD) kurduk. Yeryüzünde önemli, özel ve kadim şehirler vardır. Bu şehirler geçmişten günümüze tarih, bilim, inanç, kültür, sanat, edebiyat, medeniyet, hukuk gibi insanlık kültürünün oluşumuna ve gelişimine mekân olmuş önemli merkezlerdir.

Bu şehirler batıda Atina ve Roma doğuda ise Mekke, Medine, Kudüs ve Urfadır. Dünyanın gözbebeği ve en eski kenti olan ilimizde girişimci kadın sayısını arttırmak, ülke ekonomisine katkı-

da bulunmak, kadınlarımıza istihdam alanları oluşturacak girişimlere destek olmak ve kadının sosyoekonomik statüsünü yükseltmek için takım arkadaşlarımızla birlikte kurduğumuz Şanlıurfa Girişimci İş Kadınları Derneğinde iş fikri olan, iş kurmak veya mevcut işini geliştirmek isteyen kadınlarımıza eğitim ve danışmanlık faaliyetleri ile destek vererek kendi alanında model bir dernek olmasını amaçlıyoruz.

KALKINMANIN ÖNCÜSÜ KADINLARDIR

Bir ülkenin veya bölgenin ekonomik ve sosyal kalkınmasına öncülük eden unsurların başında kadınlar gelmektedir. Kadınlar ne ölçüde sosyal hayatın içine dâhil olursa ve çalışma hayatında yer alırsa toplumda o ölçüde gelişme gösteriyor demektir. Nüfusun yarısı kadın olan ülkemizde, kadınların iş gücü piyasasına daha çok katılımını sağlamak ve bu katılımın kalitesini yükseltmek, Türkiye'nin hızlı gelişimi ve Avrupa ile uyumu açısından büyük önem taşımaktadır. GAP Bölgesi içerisinde yer alan Şanlıurfa ilinde özellikle son yıllarda kadınların istihdamına yönelik çok sayıda mesleki eğitim ve girişimcilik projeleri uygulanmakta ve çeşitli bilgilendirme kampanyaları yürütülmektedir. Bunun da etkisiyle ildeki kadın istihdam sayısı artış gösterse de henüz istenilen seviyelere ulaşmamıştır.

Kadının değiştirilip dönüştürülmeden, arzu edilen seviyede bir kalkınmanın elde edilemeyeceği kanaatindeyiz. Hem sosyal, hem ekonomik kalkınmanın ilk koşulu kuşkusuz kadınları

kalkındırmak, onları sahneye almaktır. Bizler de takım arkadaşlarımızla birlikte taşıdığımız sosyal sorumluluğun bilincinde olarak muhtelif zamanlarda çeşitli projelerle bu sürece pozitif katkı sağlamak istedik ve projeler geliştirdik.

GERÇEKLEŞTİRDİĞİMİZ PROJELERDEN BAZILARI

- 2009 yılında Dünya Bankası destekli yöre kadınlarımızın siyasette aktif rol alması için kadınların yerel siyasette temsil edilmesi konulu bir proje hayata geçirdik.
- Projenin genel amacı Şanlıurfada yerel politikada yer alan kadın sayısını arttırarak politik yaşamda toplumsal cinsiyet eşitliğine katkıda bulunmaktır. Özel amacı ise kadınların yerel politikada yer alması konusunda kapasitesini arttırmak ve kadınların yerel politikada yeterli düzeyde temsil edilmesi konusunda farkındalık yaratmaktır.
- 2010 yılında Şanlıurfa genelinde ve Harran Üniversitesinde ayrı ayrı olmak üzere “Değişim İçin Girişimcilik” konulu konferanslar düzenledik. Yine 2010 Yılı içerisinde SODES kapsamında Güneş Enerjisi ile Hijyen Sebze Kurutma Ve Paketleme Projesini uyguladık. Bu proje kapsamında 20 kadına Girişimcilik eğitimleri verdik.
- Bu projenin devamı olarak 2011 yılında SODES desteği ile İsofu Ürettik Şimdi Satıyoruz Projesini hayata geçirdik.

● Derneğimiz (ŞUGİŞKAD) ile KOSGEB arasında yapılan protokol ile uygulamalı girişimcilik eğitimleri verdik. Bu projede 160 kadınıma girişimcilik ve satış pazarlama eğitimleri verdik. Bu eğitimler sonucunda eğitim alan kadınlarımızdan 27'si KOSGEB desteği ile kendi işyerlerini kurma imkânını buldular. KOSGEB'den alınan verilere göre 2011 yılında Şanlıurfada 690 kişiye verilen eğitimlerden 50 kişinin eğitimi (ŞUGİŞKAD) tarafından gerçekleştirilmiştir. Yine 2012 yılında 677 kişiden 180 kişinin eğitimi derneğimiz ŞUGİŞKAD tarafından gerçekleştirilmiştir.

Bu projelerimizin yanı sıra 2011 Yılında Harran Üniversitesi, GAP Bölge Müdürlüğü ve (ŞUGİŞKAD) ortaklığıyla "Turizme Kazandırdıklarımız" projesinde 18-30 yaş arası gençlere açılış, servis elemanı, bilgisayarlı muhasebe eğitimleri verildi. Bunun yanı sıra yine aynı projede 20 kişiye girişimcilik eğitimi ve mesleki yabancı dil eğitimleri verildi.

Gerçekleştirdiğimiz projelerimizin yanı sıra 2012 yılında Karacadağ Kalkınma Ajansı'na sunduğumuz "Şanlıurfada İş Hayatında Kadının Yeri Sorunlar Ve Çözüm Önerileri" adlı projeyi yürüttük. Ve bir araştırma raporu hazırladık. Böylelikle bu çalışmanın bölge için bir örnek teşkil etmesini ve hayata geçirilecek önerilerle birlikte bölgesel kalkınmayı hızlandırıcı bir etki yaratmasını amaçladık.

Değişen ekonomik ve sosyal yapı ile birlikte ilimizde kadın istihdamının mevcut durumunu ortaya koyan bu çalışma aynı zamanda kadın istihdamının önündeki engellerin aşılmasına yönelik çözüm önerilerini, bölgesel düzeyde yapılan araştırmaları sunmaktadır.

Yine, Karacadağ Kalkınma Ajansı tarafından 2012 Yılı Doğrudan Faaliyet Mali Destek Programı kapsamında desteklenen proje çerçevesinde "Şanlıurfada Yatırımlar Arıyor Projesini" gerçekleştirdik.

Bu proje ile Şanlıurfa ili için 10 uygun yatırım alanı belirledik. Ve bu alanlara yönelik yatırım fizibiliteyi hazırladık. Amacımız, ilimizde yapılacak yatırımları uygun alanlara yönlendirmek oldu. Özellikle ifade etmek isterim ki; Türkiye ekonomisinin hızlı ve sürdürülebilir büyümesi için kadınların iş gücüne daha yüksek oranda katılması gerekmektedir.

BİLDİĞİ YOLDA CESARETLE YÜRÜYENLERİN KURDUĞU BİR DÜNYADA YAŞIYORUZ

Herkese ve her şeye rağmen kendi bildiği yolda cesaretle yürüyenlerin kurduğu bir dünyada yaşadığımızı asla unutmamalıyız. Bir girişimci olarak ticari girişimden önce bilinçlerde bir girişim ruhunun oluşturulması gerektiğini özel-

likle vurgulamak isterim. İnsanlığın ortak zaferini dağın ruh, bitmek bilmeyen, yaratıcı koşan ruhtur.

Girişimci hayal gücü yüksek, büyük hayalleri olan insan demektir. Hayal gücü bize esneklik katar. Şu hayatta; öfke ve kızgınlık biriktirmeyenler yol alabilir. Ancak kültürümüzle hayatımızın arasındaki bağı kurarak girişimci olabilirsiniz. Net bir misyon ve vizyon sahibi olabilmenin yolu kim olduğunu bilmekten geçer. Girişimcinin atak, cesur yapısı toplumsal özgürleşmemiz için de bir yoldur diye düşünüyorum.

GİRİŞİMCİ RUH İNANÇ VE CESARET İSTER

Kadınlar girişimci olurlarken aynı zamanda her birinin sosyal girişimci olması gerektiğine de inanmaktayım. Yapmış oldukları işleri sivil toplum çalışmaları ile taçlandırmaları gerekiyor diye düşünüyorum.

Ben 7 yıldır sivil toplum çalışmalarının içindeyim. Bu süreçte kadınlar için, kendimiz için yapmamız gerekenler olduğunu fark ettim. Beraberce üretmenin, güç birliği yapmanın ise önemli olduğunu kavradım. Bana göre her zaman verdiğimin fazlasını aldım.

Evet, zaman ayırdım, yoruldu ama olağanüstü dostluklar kazandım. Neden bakarsanız bakın sivil toplum çalışmaları insanı her zaman mutlu ediyor, zenginleştiriyor. Ben bunu yaşayarak öğrendim.

Üstelik samimiyetle inanıyorum ki; siz içinde bulunduğunuz toplum için bir şeyleri ileriye taşırsanız bu mutlaka sizin yaşamınızın da kalitesini arttıracaktır. Toplum geliştikçe siz de o gelişen toplumun içinde doğal olarak daha iyi koşullara sahip olacaksınız demektir. ■

KADINLARA İKİNCİ HAYAT FIRSATI SUNAN DERNEK: KINALI ELLER

Müzeyyen KORKUTATA | Kınalı Eller Derneği Başkanı

Emanet masa ve sandalyeler ile kulan, kadınlara yeni bir hayatın kapılarını açan bir dernek Kınalı Eller Derneği. Her şey dernek başkanı Müzeyyen Korkutata'nın bir engelinin ellerinden çay içmesi ile başlıyor. 17 yıllık STK yolculuğu Müzeyyen Hanımın. Müzeyyen Hanım, Kınalı Eller Derneği ile 700 kadına mesleki eğitim başta olmak üzere birçok proje ile yeni bir hayat kurmaları için fırsat sunmuş. Şimdi bu uzun ve meşakkatli hikâyeyi Müzeyyen Korkutata'dan dinleyelim: "Derneğimizin adını düşünürken Anadoludaki bir gelenek aklımıza geldi. Bizde biri evlenirken, askere giderken yani yaşamında çok önemli bir sayfa açarken kına yakılır. Bu nedenle derneğimizin adını Kınalı Eller olarak koyduk. Amacımız kendilerine yeni bir hayat kurmak isteyen arkadaşlarımıza destek olmak.

İŞSİZLER PATRON OLUYOR

17 yıl boyunca değişik STK'larda görev aldım. Bu zaman içerisinde bize aktarılan en büyük sorun işsizlik oldu. Yoksulluğun temeli olan mesleksizliğin aynı zamanda insanları çıkmaza ittiğini, onların hayattan küsmelerine neden olduğunu gördük. Bu aşamada 2011'de Kınalı Eller Derneğimizi kurarak, mesleki eğitim alanına yoğunlaştık. Bilgisayarımız bile yoktu kurulduğumuzda. Emanet masa ve sandalyeler ile yola çıktık. Karacadağ Kalkınma Ajansı, KOSGEB İşbirliği ile çoğunluğu kadınlar olmak üzere 330 kişiye Girişimcilik Eğitimi verdik. Bu eğitimleri çok önemsiyoruz. Çünkü Girişimcilik Sertifikası alanlar KOSGEB'in 30 bin TL'lik hibe programından yararlanabiliyor. Böylece yeni bir hayatın kapısını aralama şansına kavuşuyorlar. Bu arkadaşlarımızdan 33'ü kısa sürede kendi işyerlerini açarak işsiz iken tabiri caiz ise patron oldular. 330 kişiye 330 yeni hayat kurma şansı doğmuş oluyor.

ERKEK USTALARIN YILLARDIR HAZIRLADIĞI KADAYIFA KADIN ELLİ DEĞİYOR

Diyarbakır ile özdeşleşen kadayıf sektöründe artık kadınlar olarak biz de varız. Biz Kınalı Eller Kadın Derneği olarak SODES'in finansmanında hayata geçirdiğimiz 'Kadayıf Ustaları Projesi' ile 37 bayanın kadayıf ustası olmasını sağlıyoruz. 8 ay boyunca 640 saatlik eğitim sonunda bu kadınlarımız birer kadayıf ustası olarak hem sektörde hem de kendi işyerlerini açarak yer alacaklar.

AÇEV ve Halk Eğitim işbirliği ile kadınlara okuma yazmanın yanı sıra orta öğretimi bitirme kursları veriyoruz. Bunun dışında bireylerin kendilerini uygun bir şekilde ifade edebilmeleri için 2 defa diksiyon eğitimi verdik. Dönem dönem gerçekleştirdiğimiz eğitim ve etkinliklerimiz sayesinde 700'e yakın kişiye ulaştık. Biz bu yola 21 üye ile çıktık, kısa zamanda 46 üyeye ulaştık. Yeni üyelerimizin çoğu eğitimlerimizi başarı ile tamamlayıp kendi işlerini kuranlardan oluşuyor. Her zaman söylenir, insanlara balık vermeyin onlara balık tutmasını öğretin. Biz bunu bir adım öteye taşıdık. Balık tutmasını öğrenenler artık diğerlerine balık tutmasını öğretiyor. Çalışmalarımız sayesinde birçok kişi ilk defa sigortalı bir işe başlıyor, ilk defa evinden çıkıp çalışmaya gidiyor. Hayallerini gerçekleştiriyor." ■

EV EKSENLİ ÇALIŞAN KADINLARA SOSYAL GÜVENCE SAĞLANMASINI İSTİYORUZ

Aycan CANKURT | Ev Eksenli Çalışan Kadınlar ve Sosyal Haklar Derneği Başkanı

2005 yılında kadın alanında çalışmaya başladım. Her zaman kadınlar ile ilgili bir şeyler yapmak istemişimdir. Neden dersiniz sanırım insan canının en çok yandığı şeyleri değiştirmeyi istemiş. Kadın olmak hayatın tüm zorluklarını omuzlarında taşımak demek. Bazı şeylerin yanlış olduğunu bilmek ve hiçbir şey yapamamak, kabullenmek, kanıksamak zorda olsa tüm kadınların yaptığı bir şey. Kadın sorunlarını, kadına yönelik şiddeti, kadın cinayetlerini, kadın hakları ihlallerini bir bölgeye bir ülkeye mal etmek yanlış. Kadın olmak zor. Cinsiyetten kaynaklanan eşitsizlik hemen hemen dünya genelinde görülmektedir. Dünyanın her yerinde öldürülen, şiddet gören kadın, ezilen her zaman yine kadın. Çalışma hayatında emekleri sömürülen, istismar edilen, her türlü zorlukla mücadele etmek zorunda bırakılan yine kadın. Yaşadığı bölgede ise bu şartlar ikiye üçe katlanıyor. Tabi ki haklarından habersiz ne yapacaklarını bilemeyen nereye başvuracaklarını bilmeyen, bilseler bile ulaşamayan kadınlar bulunuyor. Kadınlarımız, eğitim, ekonomik, sosyal, kültürel yönden geri bırakılmışlık durumunda.

İşte benim çıkış noktam bu oldu. Kadın olmanın inanılmaz ağırlığından kaynaklandı diyebilirim beni bu çalışmalara iten temel unsur. 2011 yılında Ev Eksenli Çalışan Kadınlar Ve Sosyal Haklar Derneğini kurmak aslında hayatımın dönüm noktalarından biri oldu. Yaklaşık 3 yıldır her konuda kadınlar bize geliyor ve destek istiyorlar.

2005 yılında bir grup kadınla başladığımız ev eksenli çalışan kadınların sosyal güvence kapsamına alınmaları Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) Evde Çalışma Sözleşmesi'ne (No:177) ülkemizin taraf olması için verdiğimiz mücadele kapsamında 25 ilde kadınlarla atölye çalışması yaptık. Gerçekleştirdiğimiz toplantılarda aldığımız geri bildirimlerinde gördük ki toplantılar kadınlarda terapi etkisi yaratıyor. Beyin fırtınası yaratarak çözüm yolları arıyorduk. 1999 yılında başlayan bir çalışmaydı ve ben 2005 yılında dâhil oldum. Yıllar süren mücadelede kazanımlar da oldu tabi. Örneğin son çıkan yasada bu tür çalışma yapan bir kadın ayda 220 TL ödediği takdirde emekli olma hakkını kazanabiliyor. Ancak tam olarak bizim istediğimiz bu değil. Bu rakamlar çok yüksek. Bizim isteğimiz daha sembolik rakamlarla ev eksenli kadınların sosyal güvence kapsamına alınmaları. Örneğin Makedonya'da bu rakam 7 € dur.

Tabi ülkelere göre şartlar farklı. Ama emsal teşkil edecek ülkelerle de şuan dernek olarak ittifak içinde çalışıyor ve yasal dayanak da bulmaya çalışıyoruz. Derneğin kuruluş amacı ve çalışmalarından kısaca bahsedecek olursak. Derneğin öncelikli amacı;

- Ev eksenli çalışan kadınların sosyal güvenlik haklarını kazanmaları için mücadele etmek ve örgütlenme kapasitelerini güçlendirmek
- Kadınların hak ve özgürlüklerini ta-

lep eder hale gelmelerini sağlayacak toplumsal cinsiyet eşitliği farkındalığı yaratmak.

- Kadınların sosyal, ekonomik, siyasal ve kültürel, karar alma mekanizmalarına katılımlarını arttırmak.
- Kadın emeğini görünür kılmak. Geleneksel yapı içinde kadın olmanın gereği olarak öğrenilen ev içi hizmetlere harcanan kadın emeğinin ev ekonomisi ve dolayısı ile ülke ekonomisine katkısını görünür kılmak.
- Ev dışında çalışmak isteyen kadınları mesleki eğitim ve istihdam olanakları ile buluşturmak. ■

YEREL BİR KALKINMA MODELİ OLARAK CITTASLOW

Halfeti - Şanlıurfa

Nihat ÖZDAL | Halfeti Gençlik Hizmetleri ve Spor Müdürü

YAVAŞ AKIMI

İtalya'da doğan cittaslow akımının Güneydoğunun ilk ve Türkiye'nin 9. üyesi Şanlıurfanın Halfeti ilçesi oldu. İtalyanca citta (şehir) ve İngilizce slow (sakin/yavaş) kelimelerinden oluşan Cittaslow, yavaş ya da sakın şehir anlamalarına geliyor.

Cittaslow ile ilgili detaylara girmeden önce dünyada son yıllarda ciddi bir ilgi gören Slow Movement'i (Yavaş Hareketi) incelemek gerekiyor. Hızlı ve modern hayatı eleştiren, bunların ortaya çıkardığı tüketim kalıplarını dönüştürecek bir kültürel değişimi savunan toplumsal bir hareket olarak Slow Movement; yeme içme biçimlerinden, ekonomiye, trafikten, yaşam ve insan ilişkilerine pek çok bağlamda modernin getirdiği kalıplara eleştiri olarak doğmuştur.

Slow Movement'in alt başlıkları olarak Yavaş Yaşam, Yavaş Seyahat, Yavaş Yemek, Yavaş Trafik, Yavaş Turizm yer almaktadır.

A. Yavaş yaşam, tüketici bazlı değişimin altında, çağdaş toplumların ekonomik kültürel dinamikleri ile ilgili çalış-harca yaşam stiline olumsuz sonuçlarına bir tepki olarak ortaya çıkan daha geniş kapsamlı bir felsefi değişimdir. Bu değişimin stenografisi yaşamda hızlıdan yavaşa geçiş olarak tanımlanabilir. Carl Honoré'nun tanımıyla, hızlı olan meşgul, kontrol edici, agresif, aceleci, analitik, stresli, yüzeysel, sabırsız, aktif, kalite değil miktara önem verendir. Yavaş ise sakın, dikkatli, alıcı, sessiz, sezgisel, acelesiz, sabırlı, reflektif, miktar yerine kaliteye önem verendir.

B. Yavaş seyahat, Dickonson'un tanımıyla az seyahat eden, seyahat ettikleri yerlerde fazla kalan, gezilerini yavaş yapan kişilere araba ya da uçak seyahati yerine başka alternatifler sunan kavramsal bir yapı olarak tanımlanmaktadır. Burada seyahat alınan zevkin bir parçasıdır. Hız, manzara ile insanın bağı koparmaktadır. Yerel pazarlar, dükkanlar, toplu taşıma araçları, yerel halkla iletişim ve yerel halkın dili, özetle kentin bir parçası olunmalıdır.

C. Yavaş yemek, ilk olarak 1986'da Roma'nın göbeğindeki Piazza di Spagnada McDonald's restoranı açma planlarının iletmesi üzerine bir tepki olarak başlamıştır. İtalyan gazeteci ve gıda yazarı Carlo Petrini bu akımın kurucusudur. Felsefesi ise gıda üretiminin ve tüketiminin sos-

yal, ekonomik ve kültürel değerlerini korumaya kadar inmektedir. Petrini gıdanın sadece tüketim için kullanılacak kadar basit olmadığını, ayrıca mutluluk, kimlik, kültür, zevk yaşam kaynağı, beslenme, yerel ekonomi ve hayatta kalma mücadelesi olduğunu söylemektedir.

D. Yavaş trafik hareketi Almanyada ve Hollandada 1970'lerde başlamıştır. Artan trafik ve yükselen yol kapasitesi yerine daha soğukkanlı trafik ve daha uygun yol kapasiteleri yerini alırken yavaş trafikte yürüyüş, bisiklet kullanımı ve transit geçişler ön plandadır.

E. Yavaş turizm, belirli bir doğa, manzara, kültür, gastronomi, tarih ve ge-

leneklerin tadını çıkarmak için her bireyin haklarını korumayı amaçlayan, sorumlu ve yenilikçi bir turizm yaklaşımıdır. Doğal ve kültürel kaynakların yerelde geliştirilmesi ve korunması ile bölgesel anlamda ekonomik gelişimi desteklemektedir.

Bunların haricinde Slow Movement çok farklı bağlamlarda değerlendirilmektedir. Yavaş tıp, yavaş okul, yavaş spor, yavaş sanat bunlardan bazılarıdır. ...

YAVAŞ ŞEHİR

Cittaslow, küreselleşmenin şehirlerin dokusunu, sakinlerini, yaşam tarzını standartlaştırmasını ve yerel özelliklerini ortadan kaldırmasını engellemek için "Slow Food (Yavaş Yemek)" hareketin-

den ortaya çıkmış bir kentler birliğidir. Küreselleşmenin yarattığı homojen mekanlardan olmak istemeyen, yerel kimliğini ve özelliklerini koruyarak dünya sahnesinde yer almak isteyen kasabaların ve kentlerin katıldığı bir birliktir. Cittaslow, şehirlerin hangi alanlarda özel ve önemli olduklarını düşünmeleri, bu özellikleri korumak için strateji geliştirmeleridir. Şehrin dokusunun, renginin, müziğinin ve hikayesinin uyum içinde, şehir sakinlerinin ve şehri ziyaret edenlerin zevk alabilecekleri hızda yaşanmasıdır. Yerel zanaatları, tatları ve sanatları sadece eskilerin hatırlayabildiği kavramlar olmaktan çıkarmak için bunları çocuklar ve misafirlerle paylaşmaktır.

Cittaslow aşağıdaki prensiplerle hareket etmektedir:

- Standardizasyonu değil, çeşitliliği teşvik etmek
- Yerel kültürü, gelenekleri desteklemek ve teşvik etmek
- Daha sürdürülebilir çevreler için çalışmak
- Yerel üretim ve ürünleri desteklemek, teşvik etmek
- Özellikle çocuklar ve gençler arasında sağlıklı yaşamı teşvik etmek
- Yerel toplum ile birlikte bu değeri inşa etmek üzere beraber çalışmak

İlk "Yavaş Şehir" Chianti, Toscana'nın küçük bir şehridir ve 1999 yılında Cittaslow olmuştur. Ardından Bra, Positano ve Oriveto gelmiştir. Birliğin şuanda 166 üyesi bulunmaktadır. Birliğe Türkiye'den ilk üye Seferihisar, 9. ve son üye Halfeti olmuştur.

Bir şehrin Cittaslow sıfatı kazanabilmesi için, Yavaş Şehirler Birliğinin koyduğu kriterler uyma konusunda 59 şartlı sözleşme imzalanması gerekmektedir. Bu kriterlerin belli başlıları şunlardır:

- Nüfusun 50.000'den az olması,
- Kentler geleneksel yapılarını korumalıdır,
- Arabalar şehir merkezinden çıkarılmalıdır,
- Yerel ürünler kullanılmalıdır,
- Yenilenebilir enerji kullanılmalıdır,
- Süpermarket ve fast food restoranları olmamalıdır,
- Yerel ürün satan işletmeler desteklenmelidir,
- Kent dokusu korunmalıdır,
- Eski yapılar restore edilmelidir,
- El sanatlarının korunması gerekmektedir,
- Gürültü kirliliği kesilmelidir,
- Havanın ve kent yaşamının kalitesinin yükseltilmesi gerekmektedir,
- Organik ürünler üretilmesi ve tüketilmesinin artırılması için çalışmalar yapılmalıdır,
- Konuksevlik olgusunun korunması gerekmektedir.

Yavaş şehirler hareketinde yerini alan her bir şehir şu kuralları uygulama alanına koymak durumundadır:

- Yavaş şehirler hareketinin ortak logosunu kullanılması,
- Bu hareketin temel hedefleriyle doğrudan veya dolaylı olarak uyum içinde çalışmalar yapan/yapacak olan kamu ve özel kuruluşlara destek sağlanması, yönlendirilmesi ve gerektiğinde her türlü desteğin sağlanması,
- Şehrin karakteristik özelliklerinin yanı sıra, yaşanan çevrenin korunması, zenginleştirilmesi ve çevreyle iç içe bir şehir hayatının sağlanması için politikalar belirlenmesi,
- Şehrin sükunetini bozan ses ve görüntü kirliliğinin önüne geçilmesi,
- Şehrin tarihi yapısını koruyacak şekilde altyapı yatırımlarının gerçekleştirilmesi,
- Çevre ve şehir yapısının kalitesini arttıracak ve geliştirecek teknolojilerin kullanılması,
- Yayılar için ayrılan alanların genişletilmesi,
- Gıda ürünleri üretiminin tamamen tabii ve ekolojik yollarla gerçekleştirilmesi için gerekli önlemlerin alınması,
- Mahalli ürünlerin koruma altına alınması,
- İnsanlara yavaş şehirler hareketinin temel prensiplerinin ve düşünce altyapısının her fırsatta anlatılması. Özellikle gençlere ve öğrencilere yönelik eğitim programlarının hayata geçirilmesi.

Şehirleşmenin ve nüfus artışının çok yoğun olduğu dünyamızda, bunların getirdiği olumsuz etkilere karşı yavaş şehirler ağı koruyucu bir kalkan görevi gördüğü gibi sürdürülebilir ve yerel bir

kalkınma modeli olarak yeni bir alternatif oluşturuyor. Yavaş şehir olmak her şey durdurup zamanı geri almamıza gelmiyor. Amaç müzelerin içinde de yaşamak değil. Modern ile geleneksel

arasında, kaliteli bir denge oluşturmayı hedefleyen ağ için bölgemizde ciddi alternatifler oluşturulabilir. Şanlıurfa'dan Harran, Diyarbakır'dan Eğil bu ağın yeni üyeleri olamaz mı? ■

Kaynakça:

www.cittaslow.org, www.hipteknoloji.org, 2011, Knox ve Mayer, 2009:35-36, Dickinson ve Lumsdon, 2010:79-80, www.whataproject.com, 2011, www.akyaka.kentkonseyi.org.tr, 2011, www.bagimsizsosyalbilimciler.org, Seferihisar Belediyesi'nin Cittaslow çalışmaları, Ocha, 2004, www.yesilcevre.net, 2011, www.gtrendergi.com, 2011, Mete Sezgin, Şafak Ünüvar, Yavaş Şehir Sürdürülebilirlik ve Şehir Pazarlaması Ekseninde Çizgi Kitapevi 2011, ss:107-110-111-114-116-118-124-125-126-127-128-129-130-133-135-136

KARA KITA AFRIKA'NIN YÜKSELEN GÜCÜ:

GÜNEY AFRIKA CUMHURİYETİ

M. Ufuk ELHASOĞLU | Karacadağ Kalkınma Ajansı Uzmanı

1. GENEL BİLGİLER

Güney Afrika Cumhuriyeti (GAC), Afrika Kitasının güney uç bölgesini kaplayan ve Atlas Okyanusu ile Hint Okyanusu'na uzun kıyıları bulunan üç tarafı denizle çevrili bir yarımada konumundadır. GAC'a komşu ülkeler ve sınırları; Namibya (855 km), Botsvana (840 km), Zimbabve (225 km), Mozambik (491 km), Swaziland (430 km) ve Lesoto (909 km)'dir. Aslında en uzun kara sınırlarının görüldüğü Lesoto, tamamen GAC toprakları tarafından çevrilidir. GAC, yüzölçümü bakımından Dünyanın 25. ve nüfus bakımından 24. en büyük ülkesidir.

Toplam yüzölçümü 1.221.037 km² olan GAC toprakları 9 eyalete ayrılmış olup bunlar; Gauteng, Western Cape (Batı Kap), Kwazulu Natal, Eastern

Cape (Doğu Kap), Northern Cape (Kuzey Kap), Limpopo, Mpumalanga, Free State (Özgür Devlet) ve North West (Kuzey Batı)'dir. Güney Afrika'da yürütme başkenti Pretoria, yasama başkenti Cape Town ve yargı başkenti Bloemfontein'dir. Diğer önemli şehirler Johannesburg, Durban, Port Elizabeth, Kimberley ve East London'dır. Önemli limanları ise Port Elizabeth, Durban ve Cape Town'dır.

Ülkede iklim bölgelere göre önemli değişiklikler gösterir. Batıda Atlas Okyanusu kıyılarında yer alan Western Cape bölgesinde Akdeniz İklimine benzer bir yapı vardır. İç kesimlerde ise kısmi yarıçöl iklimi, kurak-soğuk kış ve yağmurlu yaz mevsimleri yaşanmaktadır. Doğuda Hint Okyanusu'na kıyıları bulunan Kwazulu-Natal Eyaletinde ise yüksek

nem oranlarının görüldüğü yarı-tropik bir iklim yaşanır. Kar yağışı oldukça ender ve sadece en yüksek bölgelerde görülmektedir.

Bölgenin Avrupalılar tarafından keşfi 1488 yılında Portekizli kaşif Bartolomeu Dias'ın Cape bölgesini dolaşması ile başlamıştır. İlk Avrupalı koloni ise 1652 yılında kurulmuştur. Takip eden yıllarda İngilizler, Hollandalılar ve Fransızların bölge üzerinde hakimiyet kurma çabaları devam etmiştir. Kendilerine Afrikaans diyen Hollandalı göçmenlerin ve İngilizlerin etkisi günümüze kadar devam etmiştir. İngiliz Milletler Topluluğundan 1961 yılında ayrılan GAC, aynı tarihte bağımsızlığını ilan etmiştir. 20. yy boyunca siyah Güney Afrikalılara uygulanan ırk ayrımcılığı (apartheid) politikası ile eleştirilen ülke, Nelson Mandelâ'nın 27 yıl süren hapsine son verilmesi sonrasında, 1994 yılında ırk ayrımı politikasını sonlandırmış ve bunun sonucunda da ülkeye uygulanan izolasyonlar kaldırılmıştır. Ülke, bu tarihten beri Afrika Ulusal Kongresi (ANC) tarafından yönetilmektedir.

Yüzölçümü	
1,221,037 km2 (25.)	1,33 milyar kişi
Nüfus	
2013 Tahmini	52,982,000 kişi
2011 Nüfus Sayımı	51,770,560 kişi
Nüfus Yoğunluğu	42.4 kişi/km2 (169.)
GSYİH (SAGP)	
2012 tahmini	
Toplam	\$ 578.640 milyar
Kişi başı	\$ 11,302 (105.)
GSYİH (nominal)	
2012 tahmini	
Toplam	\$390.919 milyar
Kişi başı	\$7,635
Büyüme Hızı (2012)	
% 2,6	
Gini (2009)	
63.1 (çok yüksek • 2.)	
HDI (2011)	
0.619 (orta seviye • 123.)	
Para Birimi	
Rand (ZAR)	
Saat Dilimi	
SAST (UTC+2)	
Trafik Akışı	
Soldan	
Telefon Kodu	
+27	
İnternet TLD	
.za	

GAC nüfusu 2011 yılı verilerine göre 52 milyon civarında hesaplanmaktadır. Doğurganlık oranı % 2,7 (kadın başına düşen çocuk sayısı) ve ortalama yaşam süresi 50,7 yıl olarak kaydedilmiştir. Kentleşme oranı da % 59,2 gibi yüksek bir rakam olup bunun hızla artma eğiliminde olduğu belirtilmektedir. Ülkede İngilizce ve Afrikaan dilleri ile birlikte toplam 11 resmi dil bulunmaktadır. Afrikaan dili Hollandalı göçmenlerin dilidir. Ülkede diğer Afrika ülkelerinden gelen ve sayıları 5 milyonu bulan illegal göçmen nüfus olduğu tahmin edilmektedir. Ülkedeki ırk dağılımı şöyledir: % 79,2 siyah, % 8,9 beyaz, % 8,9 melez ve % 2,5 Hintli veya Asyalı.

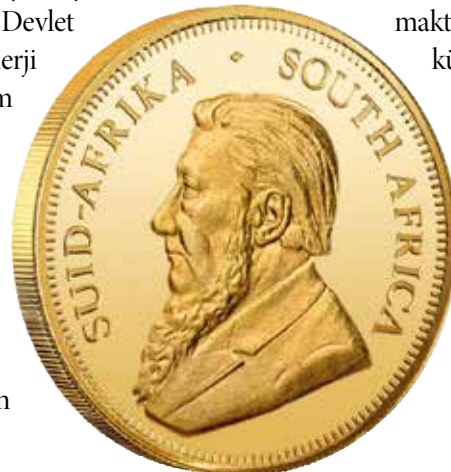
2. EKONOMİ

GAC, zengin doğal kaynakları, gelişmiş finans, iletişim, taşımacılık ve enerji sektörleri ile yükselen piyasalardan biridir. Borsası Dünyanın 18. büyük borsası konumundadır. Ayrıca, kentsel bölgelere malların dağıtımının etkili bir şekilde yapılmasını sağlayan gelişmiş,

modern bir altyapı sistemi bulunmaktadır. Makroekonomik istikrar ve küresel hammadde piyasalarındaki yükselmeye faydalanan ülke, 2004-2007 yılları arasında sağlıklı bir büyüme gerçekleştirmiştir. Fakat 2007'nin ikinci yarısından sonra ortaya çıkan elektrik krizi ve küresel mali piyasalardaki krizin emtia piyasaları üzerindeki etkisinden dolayı büyümesi yavaşlamıştır. GSMH, 2009 yılında % 2 düşerken 2010-2012 yılları arasında kendini toparlamıştır. İşsizlik yüksek oranlarda kalırken (yaklaşık % 25), zamanında yapılmayan altyapı yatırımlarından dolayı büyüme sınırlı kalmıştır. Devlet şirketi olan enerji sağlayıcısı Eskom gibi şirket santrallerinin kapasitesinin düşük ve teknolojilerinin geri kalması nedeniyle 2007 ve 2008 yıllarında büyük şehirlerin

yerleşim alanlarında ve iş merkezlerinde elektrik kesintileri yaşanmaya başlamıştır. Irk ayrımı politikası zamanından kalan zorlu ekonomik problemlerden, özellikle yoksulluk, dezavantajlı gruplara yönelik ekonomik güçlendirme politikalarının yokluğu, toplu taşıma imkanlarının azlığı gibi problemler günümüzde hala devam etmektedir. Güney Afrika'nın ekonomi politikaları daha çok enflasyonun kontrol altında tutulmasına odaklanmış olmasına rağmen, ülke bütçesi önemli miktarlarda açık vermekte ve ülkenin ekonomik problemlerle baş etme kabiliyeti azalmaktadır. Yeni hükümet,

küresel krizin etkileri ile mücadele etmekte ve aynı zamanda temel hizmetlerin düşük gelir grubundaki bölgelere ulaşmasını ve böylece iş olanığının artırılmasını sağlayacak kamu kuruluşlarını

kullanan özel grupların baskısı ile baş etmeye çalışmaktadır.

GAC ekonomisinin en önemli eyaleti Gauteng'in endüstri, ticaret ve madencilik merkezi olarak toplam GSYİH içindeki payı % 40 oranını bulmaktadır. GAC'ın en küçük eyaleti olan Gauteng, Johannesburg, Pretoria ve Ekurhuleni şehirlerini içinde barındıran ve yaklaşık 12,3 milyon nüfusu ile ülkenin en kalabalık eyaletidir. Ekonomide ikinci önemli bölge, Kwazulu-Natal olup toplam 10,3 milyon nüfusu ve Durban şehri limanı odaklı yapısı ile turizm, tarım ve ağır sanayiye dayalı bir ekonomiye sahiptir. Üçüncü önemli bölge olan

Western Cape bölgesi 5,8 milyon nüfusu ile önemli eyaletler arasında yerini almaktadır.

GAC, bölgede komşu ülkeler ve diğer Afrika kıtası ülkelerini de etkisi altına alan örnek bir ülke konumuna gelmiştir. GAC öncülüğünde Afrika Rönesansının yaşandığı ifade edilmekte ve GAC'ın diğer ülkeler ile ilişkilerinin son yıllarda derinlik ve yoğunluk kazandığı gözlenmektedir. Kıtada siyasi ve ticari alanda önemli uluslararası örgütlenmeler (AU-African Union, South African Development Community-SADC gibi) de hız kazanmış olup GAC'ın bu alanlarda önemli yeri ve rolü bulunmaktadır.

Tablo 1- GSYİH'nin Sektörlere Göre Dağılımı

Sektörler	GSYİH % (Tahmini)
Tarım	2,4
Sanayi	32,1
Hizmetler	64,9

Yönetimin önemli bölümünü kontrolüne almış olan siyahi yerel halk, ülkede yaygın bir hakimiyet kurmuş durumdadır. Günümüzde GAC'da ırk ayrımı dönemi sonrası radikal değişimler yaşanmaktadır. Ekonomide "Siyahilerin Ekonomik Olarak Güçlendirilmesi (Black Economic Empowerment)" kavramı ile oldukça önemsenen bir program sürdürülmektedir.

Günümüzde GAC'ın ekonomisi gelişmiş bir yapı sergilemektedir. Fakat aynı zamanda nüfusun büyük bir kısmı da yoksulluk içerisinde bulunmaktadır. Ülkede tüketici profili zengin ve yoksul olarak uç noktalara yığılmış durumdadır. Başka bir deyişle gelir dağılımı son derece çarpıktır. Dolayısıyla tüketici eğilimi ve davranışları da farklılık göstermektedir. GAC'da yoksulluğun azaltılması uygulamalarının tüm Afrika kıtası için örnek teşkil etme özelliği taşıdığı ve bu gelişmelerin diğer Afrika ülkeleri tarafından da yakından izlendiği bilinmektedir.

GAC, BRICS (Brezilya, Rusya Federasyonu, Hindistan, Çin ve Güney Afrika Cumhuriyeti) olarak tanımlanan yükselmekte olan ekonomiler arasında sayılmaktadır. GAC bu gruba 2010 yılında dahil olmuştur.

Güney Afrikada maden bakımından dünyanın en zengin doğal kaynakları bulunmaktadır. Başlıca madenleri; platin, altın, bakır, elmas, kömür, vanadyum, uranyum, manganez, krom, demir cevheri, asbest, antimon, kalay, tungsten, mika ve nikeldir. 1867'de elmasın ve 1884'te altının Johannesburg (Gauteng) bölgesinde bulunması ile Güney Afrika'nın kaderi değişmiştir. GAC'ın altın üretiminin % 90'dan fazlası Johannesburg merkezli Witwatersrand havzasından temin edilmektedir. Bu bölgenin kuzeyinde yer alan Bushveld Igneous Complex bölgesinin Rustenburg havzası, ülkenin platin madenciliğinin merkezi konumundadır.

GAC'da geniş bir imalat sanayi yelpazesi bulunmaktadır. Bunlar arasında gıda, tekstil ve giyim, ayakkabı imalatı, metal, kimyasallar ve kağıt gibi tüketim malları üretimi yer almaktadır. Ayrıca, madencilik makineleri, ulaştırma ekipman ve araçları, elektrikli makineler,

elektronik ve otomotiv sektörleri son yıllarda önemli ölçüde gelişmiştir.

İmalat sanayisi; madencilik ve enerji, ağır kimyasal ve mineral işletmeciliği ile demir-çelik gibi endüstrilere dayalı olarak büyük ölçüde sermaye yoğunudur. GAC çelik endüstrisi dünyanın en büyük 25 üreticisi içinde yer almakta ve bünyesinde Columbus Stainless gibi küresel çapta yüksek rekabet gücüne sahip bir dizi üretici bulundurmaktadır.

Anahtar konumdaki üreticiler arasında Volkswagen (Almanya), Toyota (Japonya), Daimler-Chrysler (Almanya-ABD) ve Ford (ABD), artan ihracat içinde önemli kazanımlara ulaşmış şirketlerdir. Ayrıca, General Motors (ABD), Port Elizabeth bölgesinde ihracat hedefli Hammer H3 model araç üretimi için girişimde bulunmuştur.

GAC nispeten açık bir ekonomiye sahip olup, dış ticaret hacmi GSYİH'sinin % 50'den fazlasına karşılık gelmektedir. Önemli dış ticaret ortakları AB ülkeleri, ABD ve Japonya'dır. Geçen 10 yıl içinde diğer Afrika ülkeleri ile de ticaret oldukça gelişmiştir. GAC'ın toplam ihracat ürünlerinin yaklaşık 2/3'ü imalat sanayi ürünlerinden oluşmaktadır. Maden ürünleri ihracatı başlı başına

toplam ihracatın 1/3'ünü teşkil etmekte; ancak tarım ürünleri küçük yüzdelerle rakamlarla ifade edilecek seviyededir.

Tablo 2- GAC Dış Ticaret Göstergeleri (Milyon Dolar)

	2008	2009	2010	2011	2012
İhracat	86,12	53,86	71,48	97,12	87,5
İthalat	90,57	63,76	80,14	100,44	101,7
Denge	-4,45	-10,10	-8,66	-3,32	-14,2
Hacim	176,69	117,62	151,62	197,56	189,2

2.1. Başlıca İhracat Ürünleri

Güney Afrika Cumhuriyeti 2012 yılı ihracatı, 87,5 milyar Dolar olarak gerçekleşmiştir. İhracatta birinci sırada altın ve platin yer alırken, platin dahil kıymetli madenler (altın, elmas, manganez, alüminyum, krom vb.) ihracatı toplam ihracat içinde yaklaşık % 35 paya sahiptir. Bunların dışında önemli ihracat ürünleri; demir cevherleri ve konsantreleri, taşkömürü, ferro alyajlar, petrol yağları, bakır, otomobil, santrifüjle çalışan kurutma-filtre ve arıtma cihazları ile paslanmaz çeliktir.

2.2. Başlıca İthalat Ürünleri

Güney Afrika Cumhuriyeti ithalatında üst sıralarda yer alan ürünler; ham petrol, petrol yağları, otomotiv ve yan sanayi ürünleri, telefon cihazları

ve ekipmanları, bilgi işlem makineleri, hava taşıtları, uzay araçları, tıbbi ilaçlar ve matbaacılık makineleridir.

GAC'ın ithalatı 2012 yılında bir önceki yıla göre % 2 artış göstererek 101,7 milyar Dolar olarak gerçekleşmiştir.

3. TÜRKİYE VE TRC2 BÖLGESİ İLE İLİŞKİLER

Güney Afrika Cumhuriyeti, Türkiye'nin ticaretinin geliştirileceği hedef ülkeler arasındadır. Her ne kadar ülkemiz ile GAC arasındaki ticari ilişkiler 1966 yılından beri devam etmekte ise de 1981 yılına kadar önemli bir gelişme kaydetmemiştir. Bu tarihten sonra hız kazanmaya başlamış olan ilişkiler, 2000 yılına kadar belirgin bir seviyeye gelmiştir. 2008 yılına kadar sürekli bir artış gösteren ticaret hacmi küresel krizle beraber düşmüş; krizin etkisi 2011 yılından itibaren azalmaya başlamıştır. Ancak, 2012 yılı itibarıyla ticaret hacmi 2008 yılı seviyesinin % 61'inde kalmıştır.

2012 yılında Türkiye'nin ihracatı bir önceki yıla göre % 24,9 oranında azalma ile 381,9 milyon Dolar, ithalatı ise % 34 azalma ile 1,29 milyar Dolar olarak gerçekleşmiştir.

Türkiye'nin dış ticarete stratejik yaklaşımı ve ayrıca 2004 yılından itibaren GAC'ın dışa açılma hareketleri, iki ülke arasındaki ticaret hacminin artmasında

önemli rol oynamıştır. Karşılıklı üst düzey ziyaretler ve işadamlarının da ilgisi ile Türkiye ile GAC arasındaki ticaret artış sürecine girmiştir. Dış ticaret hacmi 2004 yılında ilk kez 1 milyar Dolara ulaşmıştır. Dış ticaret hacmi 2009 yılı sonunda yaklaşık 0,8 milyar Dolar daralma ile 1,97 milyar Dolar olarak

gerçekleşmiş; ticaret hacmindeki azalma iki ülke arasında yakın seviyelerde gerçekleşmiştir. 2010 yılı karşılıklı ticaret dengesi ise önemli ölçüde GAC lehine fark göstermiş; Türkiye'nin GAC'a 370 milyon Dolarlık ihracatına karşılık, GAC'dan 890 milyon Dolarlık ithalat yapmıştır. Toplam ticaret hacmi de son

5 yılın en düşük seviyesinde gerçekleşmiştir. Ancak, 2011 yılında ticaret hacmi bir önceki yıla göre % 33 oranında artarak 2,46 milyar Dolara ulaşmıştır. Türkiye'nin ihracatı bir önceki yıla göre % 38 oranında artış ile 0,51 milyar Dolar, ithalatı da % 120 artış ile 1,95 milyar Dolar olarak gerçekleşmiştir. Ticaret dengesine bakıldığında; toplam ticaretin dağılımı 4:1 şeklinde GAC lehine görünmektedir.

GAC'dan yapılan ithalatın en önemli kalemleri, taşkömürü (% 35), altın (% 34) ve santrifüj makinelerdir (% 7,5). Ülkemizden yapılan ihracatta ise ithalatın aksine çeşitlilik mevcuttur. En çok ihraç edilen ürünler % 8,8 ile petrol yağları, %

6,5 ile karayolu taşıtları için aksam, parça ve aksesuarlar, % 3,6 ile dokunmuş halılar ve dokumaya elverişli maddelerdir.

Tablo 3- Türkiye-GAC Dış Ticaret Değerleri (Milyon Dolar)

Yıllar	İhracat	İthalat	Denge	Hacim
2001	77,9	345,0	-267,2	422,9
2005	315,7	1.260,0	-944,2	1.575,7
2010	369,2	889,6	-181,1	1.850,5
2011	508,5	1.954,6	-1.446,1	2.463,1
2012	381,9	1.289,8	-907,9	1.671,8

GAC ile Diyarbakır-Şanlıurfa İllerinden oluşan TRC2 Bölgesinin ticareti oldukça sınırlıdır. TÜİK verilerine göre 2005 yılında Şanlıurfadan yapılan 105.489 Dolarlık ithalat ile başlayan ticaret 2006-2008 yıllarında tamamen durmuştur. 2009 yılında 218.470 Dolar olarak gerçekleşen ticaret hacmi bu tarihten itibaren geçen zamanda hep ihracat yönlü olmuştur. 2009-2011 yılları arasında kademe kademe azalan ticaret hacmi, 2011 yılında dip yaptıktan sonra, 2012 yılında bir önceki yıla göre % 112 artmıştır. Ancak gelinen seviye olarak oldukça düşüktür. ■

Tablo 4- GAC ile TRC2 Bölgesinin Ticareti

Yıl	Ülke Adı	İl	İhracat (ABD Doları)	İthalat (ABD Doları)
2012	GAC	Diyarbakır	29.732	-
		Şanlıurfa	930	-
		Toplam	30.662	-
2009	GAC	Diyarbakır	-	-
		Şanlıurfa	218.470	-
		Toplam	218.470	-

KAYNAKÇA:
 TÜİK, www.tuik.gov.tr
 CIA, The World Factbook, https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/
 İBP, www.ibp.gov.tr
 Wikipedia, http://en.wikipedia.org/wiki/South_Africa
 EIU, www.eiu.com

Ajansımızdan Diyarbakır ve Şanlıurfa Sanayi Altyapısına 5 milyon TL hibe desteği

2013 yılında Ajansın uyguladığı Sanayi Altyapısı Mali Destek Programının amacı; TRC2 Bölgesindeki mevcut ve yeni kurulacak İŞGEM, OSB ve KSS'lerin altyapılarının iyileştirilerek üretim ve istihdam kapasitelerinin artırılması ve yeni yatırımcılar/girişimciler için altyapısı hazır organize yatırım alanları oluşturulmasıdır. Bu mali destek programının öncelikleri şunlardır:

1. Organize Çalışma Alanlarının altyapılarının oluşturulması veya mevcurların güçlendirilerek kapasitelerinin artırılması.
2. Organize Çalışma Alanlarının fiziki altyapısının çevre ve sağlık koşullarıyla uyumlu hale getirilmesi için projelendirilmesi.
3. Organize Çalışma Alanlarında ortak kullanıma yönelik sosyal altyapı ve mesleki eğitim eksiklerinin giderilmesi.
4. Bölgenin girişimcilik, hizmet ve üretim kapasitesinin geliştirilmesi için ortak üretim mekânlarının planlanması ve kümelenme çalışmalarının teşvik edilmesi.
5. Organize Çalışma Alanlarında çevre kirliliğinin önlenmesi ve çevresel altyapının geliştirilmesi.

Program kapsamında 6 tanesi Diyarbakır 5 tanesi Şanlıurfada olmak üzere 11 proje ile sözleşme imzalanmıştır. Sözleşmeye bağlanan projeler genel itibarıyla OSB ve KSS'lerin fiziki altyapısının iyileştirilmesi amacını gütmektedir.

S.N.	Proje Sahibi	Proje Adı	Sözleşme Bedeli (TL)	Destek Oran(%)	Destek Tutarı (TL)	Eş Finansman (TL)
1	Dicle Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü	Dicle Veteriner Teşhis ve Tahlil Laboratuvarı Projesi	533.334,00	75,00	400.000,50	133.333,50
2	S.S. Diyarbakır Metal İşleri Küçük Sanayi Sitesi Yapı Kooperatifi	S.S.Diyarbakır Metal İşleri Küçük Sanayi Sitesi Yapı Koop. Yol Yapım ve Çevre Düzenleme Projesi	2.142.129,00	27,76	594.655,01	1.547.473,99
3	Sınırlı Sorumlu Hilvan Küçük Sanayi Sitesi Kooperatifi	Hilvan Sanayi Sitesi Altyapı İyileştirme ve Fiziki Kapasite Artırımı Projesi	618.525,92	74,92	463.399,62	155.126,30
4	Diyarbakır Organize Sanayi Bölgesi Müdürlüğü	Diyarbakır O.S.B. Kanalizasyon ve Altyapı Modernizasyonu İle Hizmet Kalitesinin Artırılması Projesi	549.819,20	75,00	412.364,40	137.454,80
5	S.S. Suruç Küçük Sanayi Sitesi Yapı Kooperatifi	Suruç Küçük Sanayi Sitesi Fiziksel Kapasite, Üretim ve İstihdam Artırma Projesi	1.108.436,00	41,44	459.335,87	649.100,13
6	Viranşehir Organize Sanayi Bölgesi Müdürlüğü	Viranşehir Organize Sanayi Bölgesi Alt Yapı Eksikliklerinin Giderilmesi Projesi	535.400,00	75,00	401.550,00	133.850,00
7	Şanlıurfa 2. Organize Sanayi Bölgesi Müdürlüğü	Şanlıurfa 2. OSB Altyapısı Otomasyon Sistemi Kurulması Projesi	852.560,00	54,68	466.179,80	386.380,20
8	Şanlıurfa 2. Organize Sanayi Bölgesi Müdürlüğü	Şanlıurfa 2. OSB Kullanma Suyu Arıtma Sistemi ve Çamur Kurutma Yatağı Kurulması Projesi	540.000,00	75,00	405.000,00	135.000,00
9	S.S. Diyarbakır Mercimci Metalciler ve Gıda İmalatçıları KSS Yapı Kooperatifi	KSS'ler Kuruluyor Diyarbakır Ekonomisi Güçleniyor Projesi	669.760,00	75,00	502.320,00	167.440,00
10	Diyarbakır Organize Sanayi Bölgesi Müdürlüğü	Diyarbakır OSB Elektrik Şebekesi Altyapısının İyileştirilmesi Projesi	600.618,00	75,00	450.463,50	150.154,50
11	Bismil Kaymakamlığı Köylere Hizmet Götürme Birliği	Hızlı Kalkınma İçin Küçük Sanayi Sitesinin Geliştirilmesi Projesi	635.558,36	69,35	440.759,72	194.798,64

Çar Melik Kervansarayı, Ayağa Kalkıyor

PROJE ÖZETİ	
Destek Programı	Turizm Altyapısı Mali Destek Programı
Proje Adı	Çar Melik Kervansarayı Restorasyonu
Proje Bütçesi	2.800 Bin TL
Destek Tutarı	700 Bin TL
Proje Sahibinin Katkısı	2.100 Bin TL
Proje Süresi	12 ay
İl / İlçe	Şanlıurfa / Bozova
Yararlanıcı	Şanlıurfa İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü

Şanlıurfanın Bozova ilçesinin Büyüyük Han köyünde bulunan Çar Melik Kervansarayı'nın kesin inşa tarihi ve kimin tarafından yapıldığı bilinmemekle beraber, plan ve inşa tarzına bakılarak Osmanlı dönemine ait olduğu tahmin edilmektedir. Kareye yakın dikdörtgen planlı avlu ve güneydeki kapalı bölüm-

den oluşan karma tipteki hanların anıtsal, önemli örneklerinden biridir. Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nden daha çok Suriye geleneklerinden izler taşıyan özgün konumu ve yöredeki han yapılarının en erken tarihli olması bakımından çok önemli bir eserdir. Röleve, restitüsyon ve restorasyon projeleri hazırlanmış olan

Çar Melik Kervansarayı'nın restorasyonu, proje kapsamında yapılarak, yapının gelecek nesillere aktarılması, yöreye gelecek olan yerli ve yabancı turist sayısında artış sağlanması, yeni istihdam alanlarının oluşturulması, ilin turizm alanında gelişme göstermesine katkı sağlaması hedeflenmiştir.

Medikal Sektöründe Şanlıurfalı Marka: Aydın Medikal

PROJE ÖZETİ	
Destek Programı	Ekonomik Gelişme Mali Destek Programı
Proje Adı	Kapasite Artırımı ve Modernizasyon Projesi
Proje Bütçesi	155 Bin TL
Destek Tutarı	77,5 Bin TL
Proje Sahibinin Katkısı	77,5 Bin TL
Proje Süresi	8 Ay
İl / İlçe	Şanlıurfa / Merkez
Yararlanıcı	Cebrahil Yener / Aydın Medikal

Aydın Medikal, kurulu alt yapısını geliştirerek üretimde kullandığı teknoloji seviyesini ve verimliliği artırmak, üretim kapasitesini, kar oranını, rekabet avantajını artırmayı amaçlamıştır. Proje kapsamında elektrostatik toz boya ünitesi, CNC abkant pres, gazaltı kaynak makinesi, argon kaynak makinesi ve boya tabancası alınması hedeflenmiştir. Firma kapasite artışı yaparak başta Irak olmak üzere Orta Doğu pazarlarına yönelik pazarlama çalışmalarına hız vermiştir.

Aydın Medikal

2005 yılında Şanlıurfa'da Tıbbi Cihaz Teknik Servis hizmeti vermek amacıyla Aydın Dental Biyomedikal ticari unvanı ile Cebrahil Yener tarafından şahıs firması olarak kuruldu. Kuzey Irak'ta Erbil merkezli birçok hastanenin modernizasyonu üstlenen Aydın Medikal, hastanelerin Medikal Gaz Sistemleri, Radyoloji Üniteleri, Sterilizasyon Ünitelerinin kurulmasını sağladı. Rekabet gücünü arttırmak isteyen firma 2010 yılında hastane yatakları ve diğer demirbaşların üretilmesi için altyapı çalışmalarına başlamıştır. Devletin ve özel kuruluşların sağlık sektöründeki yatırımları göz önünde bulundurularak bu alanda üretim kararı alınmış ve 2010 yılı 2.yarisında üretime başlamıştır. Ajans desteğini müteakip üretim yerini Evren Sanayi Sitesi'nden OSB'ye taşıyarak üretim kapasitesini ve ihracatını artırmıştır

Dicle Mermer, Pazarda Kaliteyle Güçlenecek

PROJE ÖZETİ	
Destek Programı	Ekonomik Gelişme Mali Destek Programı
Proje Adı	Dicle Mermer Kalite Artırma ve Darboğaz Giderme
Proje Bütçesi	700 Bin TL
Destek Tutarı	327 Bin TL
Proje Sahibinin Katkısı	373 Bin TL
Proje Süresi	10 Ay
İl / İlçe	Diyarbakır/ Organize Sanayi Bölgesi
Yararlanıcı	Dicle Mermer ve İnşaat Sanayi Ticaret A.Ş.

Firma, Proje ile mermer sektöründeki kapasitesini ve rekabet edilebilirliği artırmayı amaçlamaktadır. Projede alınacak makine ekipmanlarla mermerdeki gözeneklerin katlı fırın hattında epoksi ile doldurularak üretimde kalitenin

sağlanması, katlı fırın, plaka yükleme ve boşaltma robotu, blok çevirme makinesi, forklift ve vinç ile üretimde etkinliğin sağlanarak darboğazın giderilmesi, artan üretim hacmi ve rekabet gücüyle yurt içi ve yurt dışı pazar imkânlarının

ve satışların artırılması, bu süreçte yeni personelin istihdamı, TSE ve ISO 9001 belgesi ile kalite standardının belgelenmesi ve alınacak toplu eğitimlerle firmanın kurumsal ve yönetim kapasitesinin artırılması amaçlanmıştır.

Dicle Mermer

2004 yılında bir aile şirketi olarak Diyarbakır Organize Sanayi Bölgesi'nde kurulan Dicle Mermer, 2006 yılında üretime başlamıştır. Şirket ortaklarının sahip olduğu diğer bir grup şirketi olan Topalan İnşaat Sanayi Ticaret ve Limited Şirketi'nin geçmişi daha eskiye dayanmaktadır. 1963 yılında Mustafa Topalan adıyla taahhüt işleri ile inşaat sektörüne giren firma, 1989 yılından itibaren inşaat, alt yapı ve maden dekapaj ve nakliye sektöründe faaliyet gösteriyor. Alt yapı grubundan 60 adet iş makinesine sahip olan Topalan İnş. Ltd. Şti, aynı zamanda sahip olduğu mermer ocağı ile Dicle Mermer'in tedarikçi firmalarından birisi olup, nakliye işlerini de üstlenmektedir.

Şanlıurfa'ya "Dijital Tanıtım Merkezi"

PROJE ÖZETİ	
Destek Programı	Turizm Altyapısı Mali Destek Programı
Proje Adı	Welcome Center (Hoşgeldiniz Merkezi) Projesi
Proje Bütçesi	219 Bin TL
Destek Tutarı	142 Bin TL
Proje Sahibinin Katkısı	77 Bin TL
İl	Şanlıurfa
Proje Süresi	15 Ay
Yararlanıcı	Şanlıurfa İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü

Dinleri ve medeniyetleri bağrında barındıran Şanlıurfa, teknolojinin en son olanakları ile dünyaya tanıtılıyor. Şanlıurfa İli Kültür Eğitim Sanat Ve Araştırma Vakfının (ŞURKAV) Karacadağ Kalkınma Ajansı 2011 Turizm Altyapısı Mali Destek Programı kapsamında aldığı destek ile gerçekleştirdiği Welcome Center, Şanlıurfa Valisi Celalettin Güvenç tarafından hizmete açıldı. Açılıшта konuşan Vali Güvenç, "Şanlıurfamız orijinal bir kent müzesine kavuştu. Merkezde özel gözlüklerle 3 boyutlu şehir turu, tarihi

kültürel, doğal zenginliklerimize gezi yapabiliyorsunuz. Ayrıca www.urfafx.com adresi sayesinde buradaki bütün zenginliklerimizi dünyanın neresinde olursanız olun aynı buradaymışsınız gibi görebileceksiniz" dedi. Proje ile Göbeklitepe, Harran, Şuayb Şehri ve Soğmatar gibi dünyaca ünlü ören yerlerine ev sahipliği yapan Şanlıurfanın zenginlikleri aynı platform üzerinden dünyaya açıldı.

Proje kapsamında Şanlıurfa ile özdeşleşmiş, tarihi, turistik, kültürel mekânların 360°lik video ve fotoğraf

çekimleri yapılarak, yazılımlar sayesinde Kiosk bilgisayar sistemlerine aktırılmıştır. Elde edilen görüntüler 11 dokunmatik kiosk, 3 adet yürüyüş düzeneği ile 3 boyutlu gözlükler yardımıyla ziyaretçilere sanal gezinti (Virtual Tour) imkânı sunuyor. Ayrıca tarih, kültür, turizm ile ekonomi temalı belgesel film yaptırılmış, 2 dilde (İngilizce ve Türkçe) 5000 adet hazırlanan tanıtım filmi merkezi ziyaret eden misafirlere sunulmaktadır. Tanıtım merkezi 7 gün boyunca mesai saatleri içerisinde hizmet vermektedir.

CAZİBE MERKEZLERİNİ DESTEKLEME PROGRAMI DİYARBAKIR PROJELERİ

Mustafa TEMEL | Diyarbakır Valiliği Proje Genel Koordinatörü

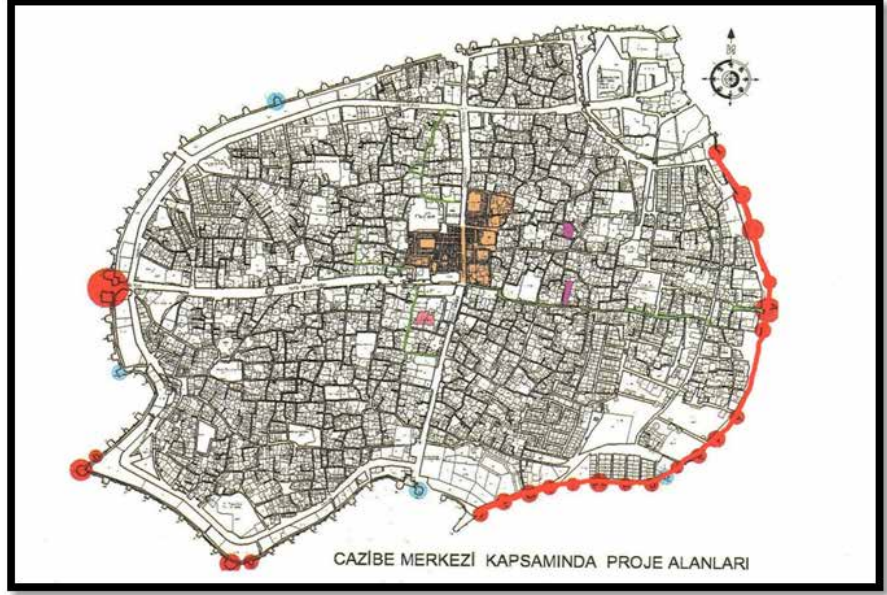
PROJELER HAKKINDA GENEL BİLGİ

Kalkınma Bakanlığı tarafından uygulanan Cazibe Merkezlerini Destekleme Programı¹ kapsamında Diyarbakır'ın bölgede ve ülkede onu farklı kılan dinamiklerini ve potansiyelini harekete geçirerek bölgede önemli bir cazibe merkezi olması adına Diyarbakır Valiliği olarak 2012'de Kültürel Mirasın Korunması ile Turizm alanında proje çalışmaları gerçekleştirilmiştir.

Bu projelerin hazırlanmasına karar verilme aşaması olarak 2011 yılını mihlet olarak kabul edebiliriz. 2011 yılında başlayan ön hazırlıklar kapsamında ilimizin cazibe merkezi olması yolunda hızla ilerleyeceği ve bu alanda birçok potansiyeli olduğu bir sektör tercih edildi. Bu sektör: "Kültür ve Turizm" sektörü oldu. Diyarbakır'ın turizm alt yapısının geliştirilmesi, kültürel mirasın korunması ve tanıtım çalışmalarının sağlanması ilin sosyoekonomik kalkınmasına büyük etkiler sağlayacaktır.

Diyarbakır Valiliği tarafından hazırlanan "Diyarbakır Turizm Stratejisi ve Eylem Planı 2011-2016" çalışmasının hedefleri arasında yer alan başlıklardan hareketle Cazibe Merkezlerini Destekleme Programına proje sunuldu. Bu kapsamda uygulanan tüm projelerimiz önceden hazırlanan bir strateji ve plan dâhilinde hayata geçirilmektedir.

Bu çalışmalarımızla başta Kültürel mirasın korunması ve Diyarbakır'ın

turizm alanında hak ettiği noktaya ulaşarak turizm endeksli kalkınmasının büyük bir hız kazanması hedeflenmektedir.

Diyarbakır Kültürel Mirasın Korunması ve Tanıtılması çalışmalarında uygulanacak bu projelerle, Diyarbakır'ın kültür ve inanç turizminde ön plana çıkarılmasına ve Diyarbakır Surlarının UNESCO Dünya Kültür Mirası çalışmaları sürecine önemli katkılar sunacaktır.

Bu çalışmalarımızla Diyarbakır, kendi kültürel mirasını koruyan ve geleceğe taşıyan bir konuma kavuşacak olup sahip olduğu potansiyelle Türkiye'nin talep edilen bir destinasyonu olacaktır.

Diyarbakır'ın kültürel miras ve tu-

rizm alt yapısının geliştirilmesi ve kültürel mirasın korunması çalışmaları kapsamında hazırlanan ve Cazibe Merkezlerini Destekleme Programı kapsamında uygulamaya geçen çalışmalarımız;

- 1) Diyarbakır Kültürel Mirasın Projelendirilmesi
- 2) Surların Turizme Kazandırılması Projesi
- 3) Diyarbakır Evlerinin Turizme Kazandırılması Projesi
- 4) Dört Ayaklı Minarenin Restorasyon Projesi
- 5) Ulu Cami ve Hanlar Bölgesi Renovasyon Projesi
- 6) Diyarbakır Kültürel Mirasın Tanıtımı Projesi

¹ 1982 yılında yapılan "Yerleşme Merkezlerinin Kademelenmesi Çalışması" esas alınarak geliştirilen, "Büyüme Kutupları Teorisi"ne dayanan, 9.Kalkınma Planı ve YPK kararları ile yasal dayanağını bulan, merkezlerin sosyo-ekonomik gelişmişlik seviyesine göre Kalkınma Bakanlığı tarafından belirlenen ve bu unvanı elde eden merkezlere yapılacak kilit müdahalelerle kalkınma imvesinin yakalanması nihayetinde bu immenin çevrelerine de yayılması ile iş göçün bölge içerisinde tutulmasının amaçlandığı bölgesel bir stratejidir.

1-Diyarbakır Kültürel Mirasın Projelendirilmesi

Diyarbakır Kültürel Mirasın Projelendirilmesi kapsamında ilimizin kültürel miras değerlerinin Rölöve, Restitüsyon, Restorasyon ve diğer alt uygulama öncesi proje çizimleri sağlanarak proje kapsamında "proje çizimi" gerçekleşen alanların sonraki yıllarda restorasyon uygulama çalışmaları sağlanacaktır. Bu projemizle Diyarbakır'da bulunan anıtsal eserlerin en büyük eksiği olan eserlere ait uygulama projelerinin bulunmaması sorunu giderilerek eserlerin yakın zamanda restorasyona hazır hale getirilmesi sağlanmış olacaktır. Proje kapsamında tarihi Suriçi bölgesinde bulunan 2 tarihi hamam, 4 turizm rotası olacak tarihi dokuya sahip sokak ve Diyarbakır Surları üzerinde yer alan ve birbirinden önemli nitelikli 25 burç ile burçlar arası sur duvarlarının proje çizimi yapılmaktadır.

- Proje Sahibi: Diyarbakır Valiliği

- Proje Süresi: 18 Ay

Proje Çizimi Sağlanacak Kültürel Miras Eserleri:

- Paşa Hamamı

- Çardaklı Hamamı

Diyarbakır Surlarının;

- 21-22 nolu burçları,

- 32-33 nolu burçları,

- 41-42 nolu burçları,

- 53-54-55-56-57-58-59-60-61 nolu burç-

lar,

- 63-64-65-66-67-68-69-70-71-72 nolu

burçlar, (Toplam 25 Burç)

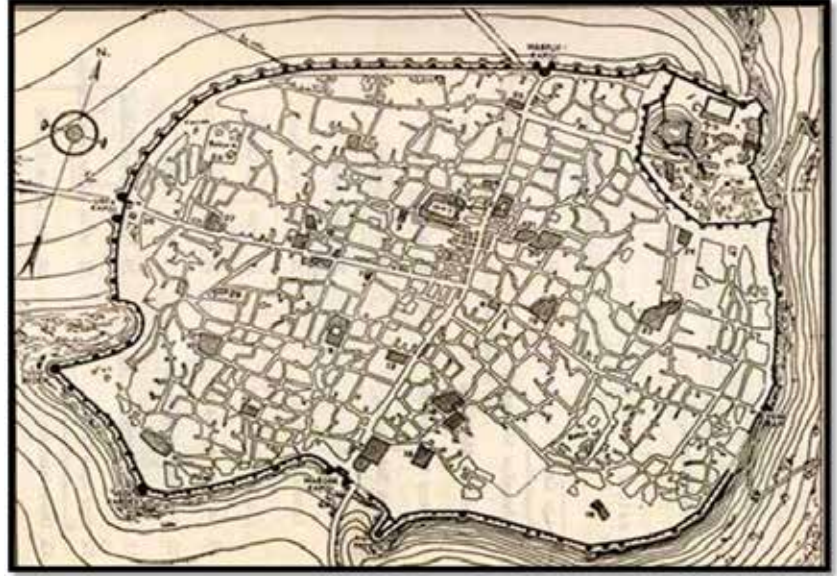
Sokak Sağıklaştırılmaları;

- Dört Ayaklı Minare Sokak

- Yeni Kapı-Özdemir Sokak,

- Ziya Gökalp-Akıncılar Sokak, Gökalp-Artuklar Sokak,

- Ocak ve Abdi Paşa Sokakları (Toplam 4 Sokak)

Proje Çizimi Yapılacak Diyarbakır Surlarının Burçları

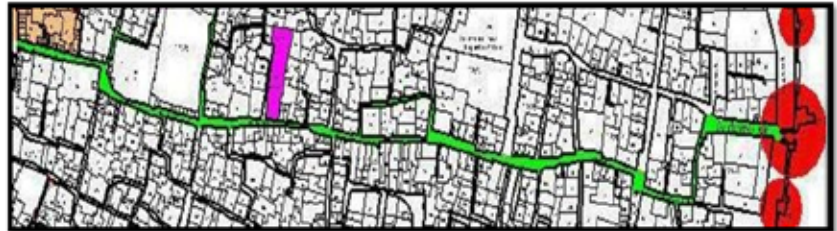
Gökalp-Akıncılar Sokak

Ziya Gökalp-Artuklar Sokak

Ocak-Abdi Sokak

Yeni Kapı-Özdemir Sokak
Sağıklaştırılacak Sokaklar

Proje Çizimi Yapılan Sur Burçları

Proje Çizimi Yapılacak Diyarbakır Hamamları

2-Surların Turizme Kazandırılması Projesi

Bu projemiz kapsamında ilimizin kültürel miras değerleri arasında olan ve tüm proje çalışmaları Kültür Varlıklarını Koruma kurulu tarafından onaylı Diyarbakır Surlarında yer alan 4 burcun restorasyon çalışması yapıyor.

• Proje Sahibi: Diyarbakır Valiliği

• Proje Süresi: 18 Ay

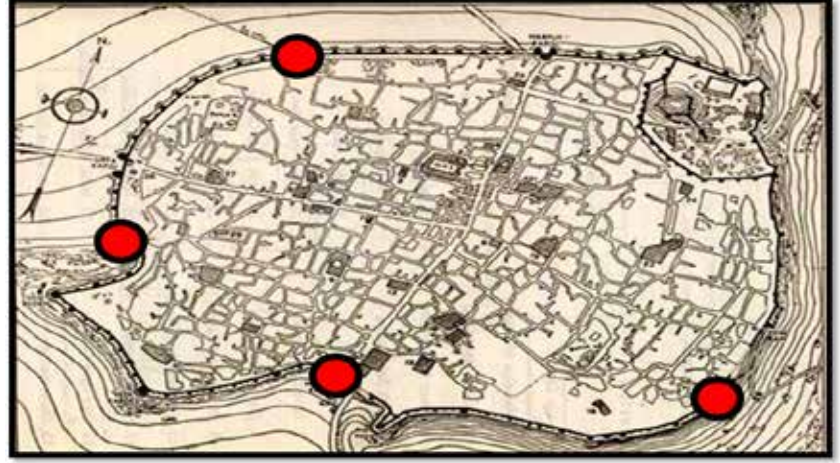
Bu Proje Kapsamında;

• 10 Nolu Burç

• 26 Nolu Burç

• 50 Nolu Burç (Mardin Kapı Burcu)

• 62 Nolu Burç (Leblebikıran Burcu)

Restorasyonu Yapılacak Diyarbakır Surlarının Burçları

3-Diyarbakır Evlerinin Turizme Kazandırılması Projesi

Bu projemiz kapsamında ilimizin önemli sivil mimari yapılarından olan Süleyman Nazif Konağı'nın (Sait Paşa) kamulaştırılması ve restorasyon öncesi proje çizimlerinin yapılması sağlanarak proje sonrasında evin restorasyonunu sağlamak hedeflenmiştir.

Bu Proje Kapsamında;

Sait Paşa (Süleyman Nazif) Konağının;

3 Parselinin kamulaştırması ve tarihi evlerin

• Rölöve

• Restitüsyon

• Elektrik

• Makine proje çizimleri yapılmaktadır.

Proje Sahibi: Diyarbakır Valiliği

Proje Süresi: 18 Ay

4-Dört Ayaklı Minarenin Restorasyon Projesi

Projemiz kapsamında ilimizin önemli dini mimari yapılarından olan Şeyh Mattahar Camii Minaresi'nin (Dört Ayaklı Minare) restorasyon çalışması yapılarak İslam dinin büyük bir maneviyatı olan dört sütun bir plana sahip tek ve benzersiz minarenin restorasyonu yapılarak korunması hedeflenmektedir.

• Proje Sahibi: Diyarbakır Valiliği

• Proje Süresi: 18 Ay

5-Ulu Cami ve Hanlar Bölgesi Renovasyon Projesi

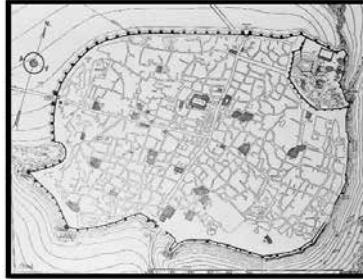
Bu projemiz kapsamında ilimizin önemli turizm mekânlarından olan Ulu Cami ve Hanlar Bölgesinin renovasyon projelerinin çizilerek bu alanın çevre düzenlemesi ve sokak sağlıklılaştırılması yapılıyor.

Günümüzde birçok turistin gezi ve alışveriş alanı olarak kullandığı bu alan-

da tarihi çarşılar, hanlar, sivil mimari yapılar ve tarihi sokaklar bulunmakta olup bu eserlerin daha görünür olması adına proje çizimi sonrası uygulama çalışmaları da hedeflenmektedir. Bu çalışmayla Suriçi bölgesinin cazibe merkezi oluşturulması adına gerekli tüm proje çizim çalışmaları sağlanmış olacaktır.

Bu Proje Kapsamında 9.713 m2 Alanın;

- Rölöve
- Restitüsyon
- Restorasyon Proje çizimleri gerçekleştiriliyor.
- Proje Sahibi: Diyarbakır Valiliği
- Proje Süresi: 18 Ay

6-Diyarbakır Kültürel Mirasının Tanıtımı Projesi

Bu projemiz kapsamında Diyarbakır'ın kültürel mirası ve turizm öğelerinin tanıtımı adına ulusal ve uluslararası tanıtım organizasyonları düzenleme, yerelde turizm konusunda farkındalık yaratma, kentin imajını etkileyen faktörleri minimize etmek hedeflenmiştir.

Diyarbakır Valiliğince katılımlı bir yöntemle oluşturulan "Diyarbakır Turizm Stratejisi ve Eylem Planı 2011-2016" kapsamında Diyarbakır'ın tanıtım konusundaki mevcut durumu, strate-

jik atılımları ve turizm potansiyeli göz önünde bulundurularak oluşturulan bu çalışmanın hayata geçmesi adına uygulamaya alınan bu proje Diyarbakır'ın tanıtımına büyük bir ivme sağlamaktadır.

Bu Proje Kapsamında;

- Tanıtım Filmleri
- Belgeseller
- Fuar Organizasyonları
- Basılı Materyal Yayınları
- Bilimsel Sempozyum Organizasyonları
- Tanıtım Günleri

• Tanıtım Konsept Çalışmaları Gerçekleştirilmektedir.

DEĞERLENDİRME

Cazibe Merkezlerini Destekleme Programı kapsamında 6 proje fonlanmış olup 10 ay içerisinde projelerin uygulamasında büyük bir başarı kaydedilmiştir. Diyarbakır'ın Turizm altyapısının geliştirilmesi ve kültürel mirasının korunması adına uygulanan bu projelerle Diyarbakır'ın turizmde iyi bir konumda olması ve turizm yatırımları ile turizmde elde ettiği geliri artıracak bir noktada yer alacaktır.

Bu Projeler Kapsamında;

- 25 Sur Burcu ve aralarındaki duvarın proje çizimi sağlanıyor,
- 4 Tarihi Sokağın Sağlıklılaştırma projesi çiziliyor,
- 2 Tarihi hamamın proje çizimi sağlanıyor,
- 4 Tarihi Sur Burcu restore ediliyor,
- 9.792,63 metrekairelik Ulu Cami ve Hanlar Bölgesi renovasyon projesi çiziliyor,
- Ülkemizin önemli yapılarından olan

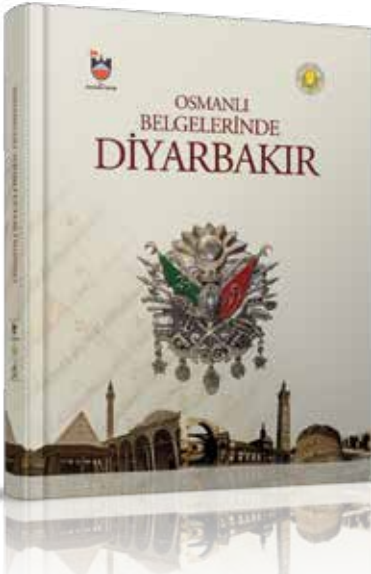
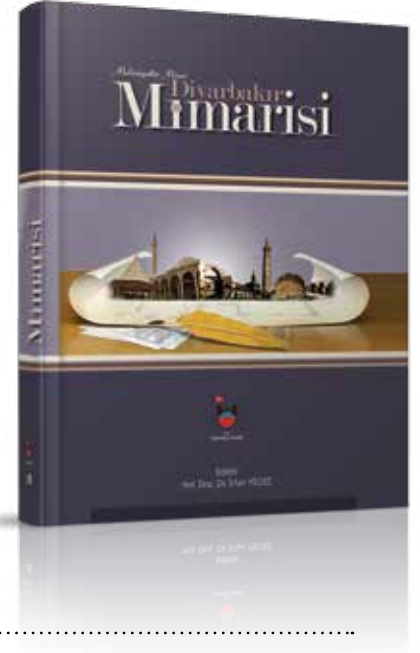
Dört Ayaklı Minarenin restorasyonu yapılıyor;

- 3 ayrı bölümden oluşan Diyarbakır Sivil Mimarisinin en önemli yapılarından olan Süleyman Nazif (Sait Paşa) Konağı'nın kamulaştırılması ve proje çizimleri sağlanıyor,
- Kültürel Mirasın Tanıtımı Projesiyle Diyarbakır'ın ulusal ve uluslararası tanıtımına önemli faydalar sağlamaktadır.

MEDENİYET MİRASI DİYARBAKIR MİMARİSİ

Editörlüğünü Doç. Dr. İrfan YILDIZ'ın yaptığı Diyarbakır'ın tarihi ve kültürel mimarisini konu alan "Medeniyet Mirası Diyarbakır Mimarisi" adlı eser, 1960 yıllardan itibaren Diyarbakır'daki tarihi eserler üzerinde çalışan deneyimli bilim adamlarının ve son yıllarda bu konuda araştırma yapanların birlikte hazırladığı zengin içerikli bir eser olması açısından oldukça önemlidir. "Medeniyet Mirası Diyarbakır Mimarisi" adlı eser Diyarbakır'da ve ilçelerinde bulunan mimari eserler üzerine araştırma yapan 23 bilim adamının yazdığı

20 makaleyi ihtiva etmektedir. Eserde; Diyarbakır'daki camileri, türbeleri, mescitleri, kiliseleri, köşkleri, evleri, medreseleri, kamu yapıları, su yapıları, minareleri, hanları, kalesi, içkalesi, bilim adamları tarafından yazılan makalelerle vurgulanmıştır. Uygarlıklar beşiği Diyarbakır'daki mimarinin, geçmişten günümüze geçirdiği aşamalar ve ana temelinin koruyarak bize ulaştıran uygarlıkların izleri, coğrafyanın, iklimin, mimariyi nasıl etkilediğine kadar pek çok soruya cevap olacak bir kitaptır.

OSMANLI BELGELERİNDE DİYARBAKIR

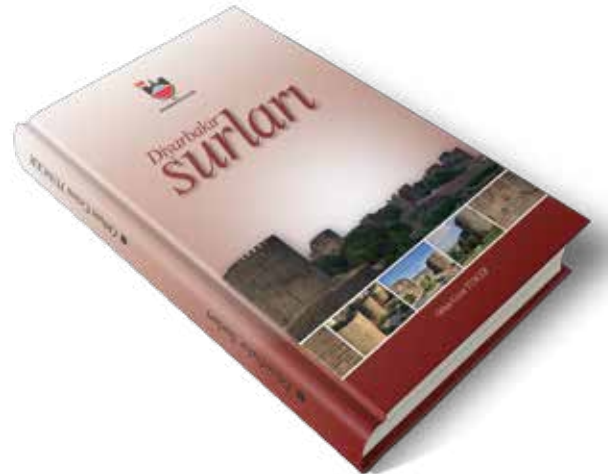
"Osmanlı Belgelerinde Diyarbakır" kitabı, Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü'nün desteği ve Dicle Üniversitesi Öğretim Üyelerinin bilimsel katkılarıyla hazırlanmıştır. Eser, Diyarbakır'ın geçmişte sahip olduğu tarihsel ve kültürel birikimin tanıtılması ve yeni kuşaklara aktarılması amacıyla hazırlanmış abidevi bir kitaptır. 1518-1918 yılları arasındaki binlerce belge taranarak, bir kitap hac-

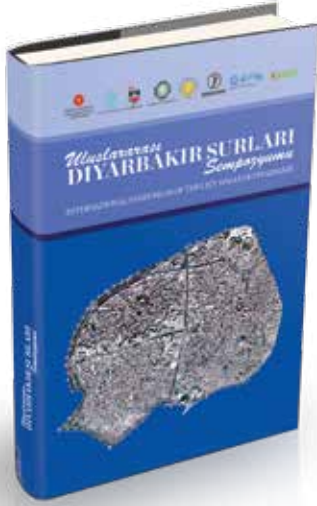
mini aşmayacak şekilde, 10 başlık altında seçilen belgelerin hiçbir yorum katılmadan özetlenmesi suretiyle hazırlanmıştır. Kentin yönetim ve hukuku, askeri yapısı, belediye hizmetleri, eğitim ve öğretimi, imar ve bayındırlığı, sağlık hizmetleri, sosyo-kültürel hayatı, ekonomisi ve sanayisi, vakıfları, ziraat ve tarımı hakkında Osmanlı döneminin 400 yıllık tarihine dair birçok belgeyi kapsamaktadır.

ULUSLARARASI DİYARBAKIR SURLARI SEMPOZYUMU

19-20 Nisan 2012 tarihlerinde Dicle Üniversitesi Kongre Merkezi'nde Diyarbakır'ın turizm potansiyelinin ve kültürel altyapısının harekete geçirilmesi amacıyla Cumhurbaşkanlığı Himayelerine alınan ve UNESCO Dünya Kültür Mirası adaylığı süren Diyarbakır Surlarının, "Uluslararası Diyarbakır Surları Sempozyumu" düzenlendi. Sempozyum sonrasında sempozyum katılımcılarının ilimizde "Di-

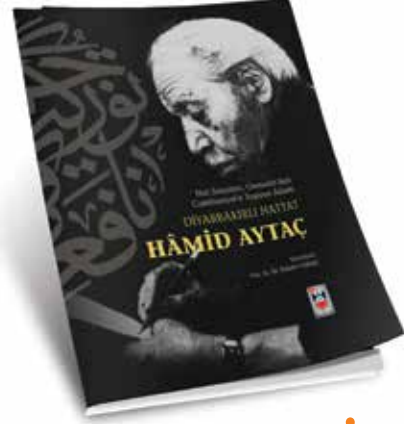
yarbakır Surları" adına çalışmalar yürütecek yerel yönetim ve kamu kurumlarının üst düzey temsilcileriyle "Diyarbakır Surları Çalıştayı" yapıldı. "Uluslararası Diyarbakır Sempozyumu" sonrasında ortaya konan tebliğler Diyarbakır Valiliği tarafından kitaplaştırıldı. "Uluslararası Diyarbakır Sempozyumu" kitabında 20 bilim adamının 18 tebliği bulunmaktadır.

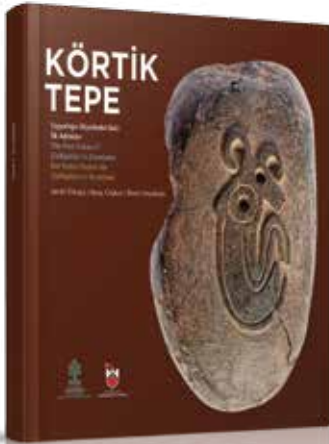
DİYARBAKIR SURLARI

Mimarlık Tarihçisi Prof. Dr. Orhan Cezmi TUNCER tarafından kaleme alınan bu kitap, Diyarbakir Kalesi'nin köklü geçmişi gözler önüne sermektedir. Kitap, çok sayıda makale, tez ve kitaplardan araştırmalar yapılarak yoğun bir emeğin harmanlanmasından oluşmaktadır. Diyarbakir Surları, üzerine yapılmış sadece kapsamlı bir eser olmakla kalmayıp, sanat tarihi ve mimarlık tarihi üzerine yazılmış gelecek nesillere yol gösterici bir abidevi şaheser niteliğindedir.

DİYARBAKIRLI HATTAT HÂMİD AYTAÇ

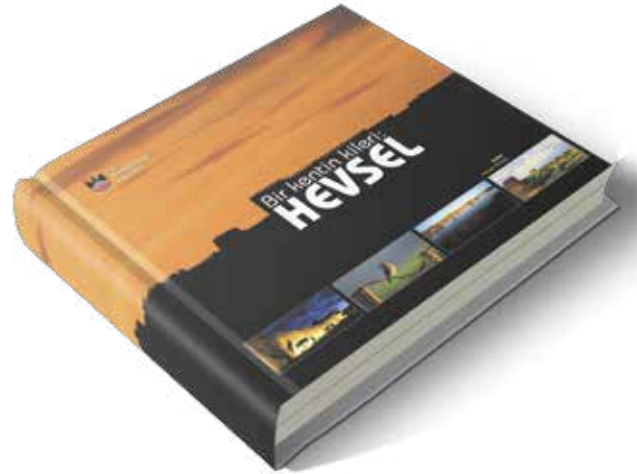
Editörlüğünü Fatih Sultan Mehmed Vakfı Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Dekanı ve Hattat Hamid'in icazetli öğrencisi Prof. Dr. M. Hüsrev SUBAŞI'nın yaptığı "Hat Sanatını Osmanlıdan Cumhuriyete Taşıyan Adam Diyarbakirli Hattat Hamid Aytaç" kitabında, hattata ait 253 hat ve muhtelif çalışma bulunmakta olup eser Hattat'ın bu kadar çok sayıda çalışmasının yer aldığı ilk kitap olma özelliği taşımaktadır. Diyarbakir fikir ve sanat dünyası adına çok önemli katkı sağlayan bu eser Diyarbakirli Hattat adına yapılmış önemli çalışmalar arasında da ilk sıralarda yer almaktadır.

KÖRTİK TEPE

"Körtik Tepe" kitabında, M.Ö. 10.400 - 9250 yıllarına tarihlenen Diyarbakir Körtik Tepedeki kazı alanından çıkan buluntulara ve Körtik Tepe'nin tarihine yer verilmiştir. Höyük, günümüzden 12 bin yıl önceye giden geçmişle yerleşik yaşamın başlangıcına bir çığır açar. Kitap, arkeolojide yapılan kazı ve bilimsel çalışmalar sonucu her yeni gün ortaya çıkan verilerin bilim dünyasına yenilikler kazandırdığını yansıtan güzel bir çalışmadır.

100 bölgesel kalkınma

BİR KENTİN KİLERİ HEVSEL

Editörlüğünü Recep TEZGEL'in yaptığı Diyarbakir Surlarının hemen yanında yer alan "Hevsel Bahçeleri"ni gün yüzüne çıkaran kitapta, eserlerinde Hevsel'i anlatan Evliya Çelebi, Şemsedin Sami, Sezai Karakoç ve Yaşar Kemal'in yanı sıra yabancı birçok seyyahın alıntılar bulunmaktadır. Hevsel Bahçeleri ile birlikte Diyarbakir tarihi ve kültürel değerlerinin anlatıldığı kitapta, çok sayıda ilginç görsel ve ayrıntılara da yer verilmektedir.

KARACADAĞ KALKINMA AJANSI KALKINMA KURULU BAŞKANLIĞINA MEHMET KAYA SEÇİLDİ

Karacadağ Kalkınma Ajansı'nın "Danışma Organi" olan Kalkınma Kurulu Başkanlığına Şanlıurfa Ticaret Borsası Başkanı Mehmet Kaya seçildi. Diyarbakır Liluz Otelde düzenlenen Kalkınma Kurulu toplantısına kamu kuruluşları, meslek örgütleri, üniversiteler, yerel yönetimler ve STK temsilcilerinden oluşan 100 üye katıldı. Toplantıda ilk olarak gelecek 2 yıl görev yapacak Kalkınma Kurulu Başkanı ve Başkanvekili ile Katip Üye seçimleri gerçekleştirildi.

Başkanlık için Şanlıurfa Ticaret Borsası Başkanı Mehmet Kaya, Başkanvekilliği için ise Diyarbakır Sanayici İşadamları Derneği (DİSİAD) Başkanı Burç Baysal'ın aday olduğu seçimlerde her iki aday katılımcıların tümünün oyu ile başkan ve başkanvekilliğine, Şanlıurfa Genç İşadamları Derneği (ŞUGİAD) Başkanı Mehmet Öksüzoğlu ile MÜSİ-

AD Şanlıurfa Şube Başkanı Abdurrahman Yetkin kâtip üyeliliklerine seçildi.

Seçimin ardından konuşan yeni Kalkınma Kurulu Başkanı Mehmet Kaya, "Ajansımızın çalışmalarına önümüzdeki 2 yılda yoğun olarak destek vereceğiz. Amacımız sivil toplumun yereldeki sorunların tespiti ve çözüm önerilerinin geliştirilmesinde daha aktif olmasını, Ajansın karar alma süreçlerine katılımını sağlamak olacaktır" dedi.

Kalkınma İçin Yerel ve Bölgesel Dinamiklerin Katılım ve Katkıları Önemlidir!

Toplantıda konuşan Karacadağ Kalkınma Ajansı Genel Sekreteri Dr. İlhan Karakoyun ise şunları söyledi: "Küreselleşen dünyada, sadece merkezi planlama, merkezi karar alma ve uygulama anlayışı ile yaygın bir ekonomik ve sosyal kalkınmayı gerçekleştirmenin yeterli olmadığı ortaya çıkmıştır. Bu durum,

ekonomik kalkınma ve bölgesel gelişmenin öncü ve itici güçleri olarak yerel ve bölgesel dinamiklerin önemini arttırmış ve kalkınma anlayışında bölgesel kalkınma "merkezi bir rol" oynamaya başlamıştır. Geline aşamada temel anlayış; bölgesel gelişmenin tepeden-aşağı değil, yerel aktörlerin katılımıyla aşağıdan-yukarı olması doğrudur. Bu anlayışa uygun olarak, ülkemizde de gerek ulusal ve gerekse ekonomik planlar, yerelin de ihtiyaç, potansiyel ve görüşlerini de dikkate alan "tabandan tavana" yaklaşımıyla hazırlanıyor. Bu aşamada Ajansımızın danışma organı Kalkınma Kurulu, bize yerelin Ajansımızın karar alma süreçlerine dâhil edilmesine katkı sağlamaktadır".

Toplantıda Kalkınma Bakanlığı Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü Uzmanı Mustafa Erdem Kazaz, Kalkınma Ajansları Kalkınma Ku-

rule, Oluşumu, Görev ve Yetkileri ile Çalışmaları konulu sunum gerçekleştirdi.

Karacadağ Kalkınma Ajansı Genel Sekreteri Dr. İlhan Karakoyun, Ajansın 2012'de gerçekleştirdiği çalışmalarını içeren 2012 Yılı Faaliyet Raporu'na ilişkin sunum yaptı.

Diyarbakır ve Şanlıurfa, Ortadoğu'nun Yeni Üretim Merkezleri Olacak!

Toplantıda; Karacadağ Kalkınma Ajansı uzmanlarından Selman Delil, Diyarbakır ve Şanlıurfadaki kamu kurum kuruluşları, yerel yönetimler, üniversiteler ve STK'lar arasındaki gönüllü ve mevzuata dayalı ilişki ve işbirliklerinin araştırıldığı TRC2 Bölgesi Kurumlar Arası İşbirliği Ağ Analizi çalışmasına ilişkin bir sunum gerçekleştirdi. Ayrıca, 2023 hedefli olarak hazırlanan Diyarbakır ve Şanlıurfa Bölge Planı'nın hazırlanması sürecinde, yerelin katılımını sağlamaya yönelik gerçekleştirilen çalışmalar konusunda Kalkınma Kuruluna bilgi verdi.

Toplantının son bölümünde Karacadağ Kalkınma Ajansı uzmanlarından Zuhâl Çelebi, 2014-2023 yıllarını kapsayacak Bölge Planı ile ilgili sunum yaptı.

GAP'ın tamamlanacağı, Bölgede huzur ve güven ortamının sağlanacağı, Ortadoğu ve komşu coğrafyalarda siyasal istikrarın olacağı, Diyarbakır ve Şanlıurfada iş ve yatırım ortamı için gerekli altyapının oluşturulacağı, genç iş gücünün eğitilmiş ve nitelikli hale getiri-

leceği ve kadının işgücüne katılımının arttırılacağı varsayımıyla hazırlanan Bölge Planı'nda, 2023 yılında Diyarbakır ve Şanlıurfa Bölgesinde kişi başı milli gelirin 3.724 dolardan 16.000 dolara, ihracatın 309 milyon dolardan 3 milyar 550 milyon dolara, yatırım teşvik belge sayısının 169'dan 2.250'ye, gelen yıllık turist sayısının 350 binden 2 milyona çıkarılması hedeflenmektedir. Ayrıca, işsizliğin Diyarbakırda % 13,8'den % 6,4'e ve Şanlıurfada ise % 10,4'ten % 6,5'e gerileyeceği öngörülmektedir.

Katılımcı bir süreç sonucu hazırlanan Bölge Planı'nın vizyonu, "Büyüyen ekonomisi ve yükselen yaşam kalitesi ile Ortadoğu'nun yeni üretim merkezi Diyarbakır-Şanlıurfa Bölgesi" olarak belirlendi.

Daha sonra, Bölge Planı'nın vizyonu, öngörülen amaç, hedef ve stratejilerle ilgili olarak Kalkınma Kurulu üyelerinin değerlendirme, görüş ve önerileri alındı.

Toplantı sonunda hazırlanan rapor Kalkınma Bakanlığı'na gönderilecek.

MEHMET KAYA KİMDİR

01.01.1965'da Şanlıurfa'da doğan Mehmet Kaya ilk, orta ve lise öğrenimini Şanlıurfa'da tamamladı. 1989 yılından bu yana iş hayatında faal bir şekilde rol alan Mehmet Kaya'nın esas işgal konusu hububat alım-satımıdır. Mehmet Kaya Şanlıurfa Ticaret Borsası Yönetim Kurulu Başkanı, Şanlıurfa Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Yönetim Kurulu Başkanı, Serhat Gıda İnşaat Sanayi Ticaret Ltd. Şti İmtiyaz sahibi ve Ege Lisanslı Depoculuk AŞ (ELİDAŞ) Yönetim Kurulu Üyesidir. Şanlıurfa Ticaret Borsası'na 15.11.1989 yılında üye olarak giren Mehmet Kaya belli dönemlerde Yönetim Kurulu ve Meclis Başkanlığı görevlerinde bulundu. Şuan halen Şanlıurfa Ticaret Borsası Yönetim Kurulu Başkanı ve Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Yönetim Kurulu Üyesi olan Mehmet Kaya, Karacadağ Kalkınma Ajansı Kalkınma Kurulu Başkanlığı'nı da yürütmektedir. Kaya; evli ve 7 çocuk babasıdır.

DIYARBAKIR OSB'İN ALT YAPISINA 1 MİLYON 150 BİN TL'LİK YATIRIM

Karacadağ Kalkınma Ajansı, son dönemde işadamlarının yoğun ilgi gösterdiği Diyarbakır Organize Sanayi Bölgesi'nin (OSB) altyapısına 862 bin TL'lik hibe sağlayacak. OSB'nin elektrik, yol ve kanalizasyon yapılarının iyileştirilmesi amacıyla

gerçekleştirilecek projelerin yatırım tutarı OSB yönetiminin katkısıyla birlikte 1 milyon 150 bin TL'ye ulaşacak.

2013 yılında yürütülecek Sanayi Altyapısı Mali Destek Programı çerçevesinde Diyarbakır OSB ile Karacadağ Kalkınma Ajansı arasında Destek Sözleşmesi Ajans Hizmet Binası'nda imzalandı. Sözleşmeye OSB adına Yönetim Kurulu Başkan Vekili Beşir Yılmaz ve Yönetim Kurulu Üyesi İrfan Türk, Karacadağ Kalkınma Ajansı adına ise Ajans Genel Sekreteri Dr. İlhan Karakoyun imza attı.

Törende konuşan Beşir Yılmaz, "Ajansla gerçekleştireceğimiz iki projeye

OSB'imiz, gelişmiş OSB'ler arasında girmeye bir adım daha yaklaşmış olacak. Birincisi elektrik altyapısını güçlendirmeye yönelik projemiz. Bu proje ile yatırımcılarımızın en büyük sorunlarından bir olan elektrik kesintilerine son vereceğiz. Daha kaliteli ve sürekli elektrik sağlayacağız. Kesintisiz enerjinin kesintisiz kalkınmanın temeli olduğuna inanıyoruz. İkinci projemiz ise OSB'deki kanalizasyon ve yolların yapımına yönelik olacak. 8 adet yangın müdahale noktası oluşturulacak. Amacımız, Yeni Teşvik Sisteminin Diyarbakır için yarattığı fırsatlardan yararlanmak için OSB'mizin altyapısını hazırlamak" dedi.

TURİZM BÜROLARI SURLARI TANITACAK, OTOBÜSLER TURİST TAŞIYACAK

Karacadağ Kalkınma Ajansı 2011 Turizm Altyapısı Mali Destek Programı kapsamında desteklenen ve Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi tarafından yürütülen 1939 Surlara Yolculuk Projesi sayesinde açılan turizm tanıtım büroları ile satın alınan iki otobüs, Surların tanıtımına katkı sağlayacak.

Mardinkapıda bulunan Diyarbakır Turizm Tanıtım Merkezi, Diyarbakır Büyükşehir Belediye Başkanı Osman Baydemir ile Karacadağ Kalkınma Ajansı Genel Sekreteri Dr. İlhan Karakoyun tarafından

açıldı. Açılısta konuşan Büyükşehir Belediye Başkanı Osman Baydemir, 2004 yılında hizmet bayrağını devraldıklarında Diyarbakır'ın her şeyden önce gelecek 30 yılını belirleyecek bir yol haritasına ihtiyaç olduğunu söyledi. Baydemir, "Diyarbakır'ın sahip olduğu kültürel mirasın, evrensel değerlerin bütün dünyaya tanıtılması konusunda bir çabaya ihtiyaç vardı. 9 yıllık zaman diliminde Diyarbakır Surları, hanları, hamamları, sahabe kabirleri, kiliseleri, camileri, peygamber türbeleri bizim temel direklerimiz, çıkış

noktamız oldu. Bundan sonraki hedefimiz sadece belirlenen yol haritasında ortak güçle, ortak eforla yola devam etmek olacaktır" diye konuştu.

YUNANİSTAN BÜYÜKELÇİSİ'NDEN DIYARBAKIR'A YATIRIM ZİYARETİ

Yunanlılar, yeni teşvikler ile önemli avantajlar yakalayan Diyarbakır'da yatırım için nabız yokladı. Yunanistan Büyükelçisi Kyriakos Loukakis ile Büyükelçilik Ekonomi Müsteşarı Lambis Kounalakis,

Karacadağ Karacadağ Kalkınma Ajansı Genel Sekreteri Dr. İlhan Karakoyun, Diyarbakır Organize Sanayi İşadamları Derneği (DOSİAD) Başkanı Aziz Özkılıç, DOSİAD Yönetim Kurulu Başkan Yardımcısı Ahmet Akyıl, Karavil Grup Yönetim Kurulu Başkanı Abdulkadir Karavil, DOSİAD Yönetim Kurulu Üyesi Cemal Şimşek, Diyarbakır The Greenpark Yönetim Kurulu Başkanı Fethullah Çizmeçi ile Ajans Hizmet Binası'nda bir araya geldi.

Türkiye'nin sadece İstanbul, Ankara ve İzmir'den ibaret olmadığını düşündükle-

rini belirten Yunanistan Büyükelçisi Kyriakos Loukakis, "Diyarbakır'a geliş nedenimiz yeni iş fırsatlarını yerinde görmek. Diyarbakır'da Ticaret ve Sanayi Odası başta olmak üzere tüm işadamları dernekleri ile görüşmeler yapmaktayız. Amacımız iki ülke arasında işbirliği yapabileceğimiz alanları belirlemek. Diyarbakır sahip olduğu konumu ve potansiyeli ile bölgenin en önemli şehri. Aynı zamanda Ortadoğu ile Orta Asya pazarlarına yakınlığı bizim Diyarbakır'da temaslarda bulunmamıza neden oldu" dedi.

KAMILOĞLU: AB FONLARI İÇİN NİTELİKLİ PROJE ŞART

Kalkınma Bakanlığı tarafından yürütülen 'Ekonomik ve Sosyal Uyum Politikasında Kapasitenin Geliştirilmesi Projesi' kapsamında Diyarbakır'da AB fonları tanıtım toplantısı gerçekleştirildi. Diyarbakır Green Park Otel'de düzenlenen toplantıya Karacadağ Kalkınma Ajansı Genel Sekreteri Dr. İlhan Karakoyun'un yanı sıra İpekyolu, Dicle

ve Fırat Kalkınma Ajanslarının işbirliğiyle Adıyaman, Mardin, Şırnak, Batman, Siirt, Malatya, Tunceli, Elazığ ve Bingöl illerinden gelen kamu kurumları, yerel yönetimler, üniversiteler ve STK temsilcileri katıldı. Toplantıda Kalkınma Bakanlığı ve Avrupa Birliği Bakanlığının yanı sıra Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı yetkilileri birer sunum yaptı. Katılımcılar, mevcut Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı (IPA) kapsamındaki fon uygulamalarının yanı sıra 2014-2020 (IPA II) döneminde ülkemize tahsis edilecek AB fonlarının kullanımına yönelik hazırlıklar

konusunda bilgilendirildi.

Toplantıda konuşan Kalkınma Bakanlığı Ekonomik ve Sosyal Uyum Daire Başkanı Mesut Kamiloğlu, AB Fonlarının kullanılmasına için önceden hazırlıklı olunması ve nitelikli projelerin şart olduğunu kaydetti. AB projelerinin sabır ve özen gerektirdiğini belirten Kamiloğlu, "Bir projenin fikir aşamasından uygulama aşamasına geçmesi yaklaşık 3 yıl sürüyor. Bu nedenle acil ve öncelikli projeleri, kendi kaynaklarımızla finanse etmemiz daha uygun olabilir. Proje fikri ile projeyi birbirinden ayırmamız gerekiyor. Herkesin bir proje fikri olabilir, ancak önemli olan bunun projeye dönüştürülmesi" dedi.

İSPANYOL SU DEVİ AGBAR DIYARBAKIR OSB İLE İŞBİRLİĞİ ARAYIŞINDA!

Dünya genelinde 12 ülkede su sektöründe faaliyet gösteren İspanya Barselona menşeli uluslararası AGBAR firması, Diyarbakır OSB'nin su ve atık arıtma sistemlerinin oluşturulması ile ilgili olarak Karacadağ Kalkınma Ajansı yetkilileri ve OSB Yönetimiyle bir araya geldi. Karacadağ Kalkınma Ajansı Diyarbakır Yatırım Destek Ofisi'nin organizasyonu ile Ajans Hizmet Binasında gerçekleştirilen toplantıya, Agbar – Agualaq AŞ Genel Müdürü Jose – Juan Gonzalez, TEKSU AŞ Genel Müdürü Ümit Cantürk, Ajans

Genel Sekreteri Dr. İlhan Karakoyun, Diyarbakır YDO Koordinatörü Hüseyin Akdoğan, OSB Yönetim Kurulu Başkan V. Beşir Yılmaz, OSB Yönetim Kurulu Üyesi İrfan Türk, DİSİAD Yönetim Kurulu Üyesi Osman Akyl ve OSB Müdürü Mehmet Özel katıldı. Toplantıda, Agbar – Agualaq A.Ş. Genel Müdürü Jose – Juan Gonzalez firmaları ve yaptıkları işler hakkında bir sunum yaptı. Suyun tedariki, dağıtımı, atık suyun toplanması, atık suyun arıtılması ve arıtılan suyun yeniden kullanımı ile ilgili olarak her alanda OSB ile işbirliği

yapabileceklerini vurgulayan Gonzalez "Çözüm ortağı olarak da çalışabiliriz. Danışmanlık hizmeti veya teknik destek verilebiliriz" dedi.

DIYARBAKIRLI SANAYİCİLER, GÖZÜNÜ KAFKASYA PAZARI'NA DİKTİ

Diyarbakır iş dünyası, yeni pazar arayışları kapsamında Batum'a çalışma ziyareti gerçekleştirdi. Karacadağ Kalkınma Ajansı ve Diyarbakır Organize Sanayi İşadamları Derneğinin (DOSİAD) organizasyonu ile

15 kişilik bir işadamları heyeti 11-14 Mayıs 2013 tarihleri arasında Gürcistanın Batum şehrinde bir dizi temaslarda bulundu. KOSGEB'in de destek verdiği ziyaret kapsamında aralarında DOSİAD Başkanı Aziz Özkılıç ile Karavil Grup Yönetim Kurulu Başkanı Abdulkadir Karavil'in de bulunduğu işadamları heyeti, Batum Türk Konsolos Muavini Ertan Garip, Batum Ticari Ataşesi İsmail Volkan, Acara Hükümeti Yatırım Daire Bölge Başkanı, Batum Ticaret Odası, Uluslararası Yatırımcılar Derneği ile görüşmelerde bulundu.

DOSİAD Başkanı Aziz Özkılıç, çalışma ziyaretinin kendileri açısından çok verimli geçtiğini söyledi. Karavil Grup Yönetim Kurulu Başkanı Abdulkadir Karavil ise, Gürcistanın aralarında Azerbaycan, Ukranya ve Türkmenistanın bulunduğu geniş bir coğrafyaya açılan kapı konumunda olduğunu söyledi. Karavil şunları belirtti: "Batum Kafkasyanın Dubaîsi. Gürcistanın bu pazarlara yakınlığı, hareketli bir ekonomiye sahip olması, Türkiye ile iyi ilişkilerinin bulunması bize faaliyetlerimiz açısından uygun koşulları sunmakta" dedi.

KARACADAĞ KALKINMA AJANSI İLE İŞ BANKASI İŞBİRLİĞİ PROTOKOLÜ İMZALADI

Karacadağ Kalkınma Ajansı, Diyarbakır ile Şanlıurfa'daki KOBİ'lerin finansal kaynaklara ulaşımını kolaylaştırıyor. Ajans, Türkiye İş Bankası ile yaptığı işbirliğiyle hibe almaya hak kazanan KOBİ'lere üst limiti 500 bin dolar değerinde TL cinsinden 5 yıllık kredi imkânı sağlıyor.

Karacadağ Kalkınma Ajansı ile İş Bankası arasında İşbirliği Protokolü Ajans hizmet binasında gerçekleştirilen törenle imzalandı. Protokole Ajans adına Genel Sekreter Dr. İlhan Karakoyun, ban-

ka adına İş Bankası Diyarbakır Bölge Satış Müdürü Murat Önen imza attı.

Törende konuşan Dr. İlhan Karakoyun, "Bölge ekonomisinin temel taşı KOBİ'ler oluşturuyor. KOBİ'lerimizin en önemli sorunu uygun kredi bulamamak ve finansman temininde karşılaştıkları zorluklardır. Ajans olarak biz de Ajansımızdan proje karşılığı hibe desteği almaya hak kazanan KOBİ'lere uygun eş finansman bulmaları için çalışmalarımızı sürdürüyoruz. Bu çerçevede İş Bankası ile

gerçekleştirdiğimiz işbirliği ile KOBİ'lere projelerini hayata geçirmede önemli avantaj sağlamış olacağız" dedi.

DIYARBAKIRLI FİRMALARA "PROJE UYGULAMA EĞİTİMİ"

Karacadağ Kalkınma Ajansı'nın 2013 yılı Mali Destek Programları kapsamında hibe desteği almaya hak kazanan firma ile kurumlara Proje Uygulama Eğitimi verildi. Ajansın Diyarbakır'daki hizmet bina-

sında düzenlenen toplantıya Diyarbakır'da faaliyet gösterip Ekonomik Mali Gelişme Destek Programı, Turizm Altyapısı Mali Destek Programı ile Sanayi Altyapısı Mali Destek Programı kapsamında hibe desteği alacak firma ve kurumlardan toplam 57 yetkili katıldı.

Toplantıda konuşan Karacadağ Kalkınma Ajansı Genel Sekreteri Dr. İlhan Karakoyun, Ajans olarak firmalarımızın projelerini gerçekleştirirken "sıfır sorunla" süreci tamamlamalarını arzu ettiklerini söyledi. Ajansın katkıları ile özel sektörün önü-

nü açtıklarını belirten Dr. Karakoyun, bu yıl Diyarbakır ve Şanlıurfa'da toplam 70 firmaya hibe desteği vereceklerini açıkladı. Dr. Karakoyun, "Son üç yılda sağladığımız destekler ile birçok firmamız üretim kapasitesi ile çalışan sayısını artırdı. Bazı firmalar, teknolojik ürün üretmeye başladı. Bazıları ilk kez ihracat yaptı" dedi. Karakoyun şunları belirtti: "Karacadağ Kalkınma Ajansı olarak, bizden hibe desteği almaya hak kazanan firmalarımızla projeleri birlikte uyguluyoruz. Proje uygulama süresince bu arkadaşlarımız firmalara yardımcı oluyor" diye konuştu.

SURLAR İÇİN ÖNEMLİ BİR ADIM: ICOFORT / ICOMOS

Diyarbakır'da Kültür ve Turizm Bakanlığı, Diyarbakır Valiliği ve Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi ortaklığıyla "Diyarbakır Kalesi ve Tarihi Şehri" başlıklı ICOMOS/ICOFORT toplantısı düzenlendi. Uluslararası teknik elemanlardan oluşan sivil bir örgüt olan, 26 bilimsel komiteden oluşan ve UNESCO'ya kültürel miraslar konusunda danışmanlık yapan Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi'nin (ICOMOS) 15 farklı ülkeden 70 üyesi, Diyarbakır Surları için bir araya geldi.

Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanı Mehdi Eker, kentlin insanlığın medeniyet tesis etmeye başladığı topraklar içinde yer

aldığına dikkati çekerek, şunları söyledi: "Binlerce sene bu şehirde çok farklı etnik unsurlar, dinler, mezhepler, inançlar ve kültürler var. Bunların hepsinin bir şehir içerisinde binlerce yıllık bir ortak geçmişi var. Böyle bir şehirdir Diyarbakır. Diyarbakır'ın hak etmediği ve tarihiyle hiçbir şekilde bağdaşmayan bir huzursuzluk, sıkıntı, problem oluştu. Biz şimdi Diyarbakır surlarının restorasyonu, Diyarbakır'ın mimari değerlerinin varlığını gün yüzüne çıkarıp bunu restore edip bunu tekrar insanlığın kültür mirası olarak bütün insanlık âlemine açmak, düzenimizi yeniden tesis etmek ve tekrar bir barışı, kardeşliği, birlik ve beraberlik iklimini oluşturmak içinde bir çözüm süreci başlattık. Ve bu ikisi

aynı anda aynı süreçle birlikte geliyor. Kendime göre birçok yer gezdim ve birçok şehir gördüm. Diyarbakır sokaklarında yüksek duvarlı avluların arkasında asla sosyal barışa zarar vermeyen bir mimari var. Hangi kapının arkasında bir zenginin evi vardır. Hangisinin arkasında bir fakirin evi vardır bilemezsiniz. Diyarbakır'daki mimari yapıya uymayan derme çatma yapılar yıkılmaya başlandı. Diyarbakır şu anda böyle bir süreç yaşıyor. Diyarbakır'ın insanlık için örnek teşkil eden tarihine bakıp bizim bunu birlikte başarmamız lazım. Biz bunun için buradayız. Bu konudaki hükümetin kararlılığını da sizinle paylaşmak için buradayım."

ŞANLIURFA'DA TARİHİN CANLANMASI İÇİN 9,5 MİLYON EURO'LUK İMZA

Karacadağ Kalkınma Ajansı, AB'den sağlanan 9,5 Milyon Euro'luk proje ile Şanlıurfa'nın turizmde dünya markası olması için çalışmalar yürütecek. Avrupa Birliği Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı (IPA) kapsamında Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından yürütülen Bölgesel Rekabet Edebilirlik Operasyonel Programı (BROP) çerçevesinde finanse edilen "Tarih Yeniden Canlanıyor Projesi"ne ilişkin protokol Şanlıurfa Nevali Otel'de düzenlenen törende imzalandı.

İmza töreninde konuşan Şanlıurfa Belediye Başkanı Dr. Ahmet Eşref

Fakırbaba şunları söyledi: "Biz eskiden turizm konusunda hep derdik ki; Balıklıgöl, Harran, dünyanın en eski İslami üniversitesi, sonra mozaikler çıktı. Sonra bir de baktık ki Allah bize Göbeklitepe'yi gönderdi. Göbeklitepe, dünyanın en eski anıtsal tapınağının olduğu bir yer. Biz aynı zamanda Dünya Tarihi Kentler Birliği'nin üyesiyiz. Yani biz artık Avrupayı aştık. Biz zaten Avrupa'ya gireceğiz. Şanlıurfa Anadolu'nun bilinen en eski yerleşim yeri. İşte ben de böyle bir şehrin belediye başkanım. Bu yüzden sorumluluğumun ne kadar fazla olduğunun

farkındayım. Onun için buralarda tarih yeniden canlanıyor. Tarihin sıfır noktası olan Urfada tarih yeniden canlanıyor. Tarihin yeniden canlanmasındaki ilk projemiz tarihi hanlar bölgesiydi. Biz hanları ayağa kaldırmak için Avrupa Birliği'nden 4 milyon hibe aldık. Ama oraya 10 milyon harcadık. Şimdi biz bu projeden de 9,5 milyon alıyoruz. Şu anda kafamdan geçen de buna ortalama olarak 25 milyon lira ilave etmektir. Bu yüzden diyorum ya biz Avrupa Birliği'nden bir alsak üzerine 10 koyuyoruz.

Vali Celalettin Güvenç ise "Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu Başkanı Büyükelçi Jean Maurice Ripert'in Göbeklitepe ile ilgili sözleri bize büyük umut vermiştir. Göbeklitepe bir dünya değeridir. İnsanlığın en eski eserleri arasında yer almaktadır. 18 yılda ancak 4 höyük ortaya çıkarıldı. 13 höyüğün daha olduğu belirtiliyor. Avrupa Birliği'nin, Türkiye Cumhuriyetimizin ve Alman Hükümeti'nin destekleri ile en kısa zamanda toprak altında bulunan höyükleri gün yüzüne çıkarmalıyız. Bizim 40-50 yıl daha bekleme lüksümüz yok" dedi.

ŞANLIURFA, GÖBEKLİ TEPE İLE BERLİN'DE ZİYARETÇİLERİNİ AĞIRLADI

Almanya'da düzenlenen dünyanın en büyük turizm fuarlarından "ITB 2013 Turizm Fuarı"nda Şanlıurfa Standı açıldı. Şanlıurfa Valiliği Koordinasyonunda, Karacadağ Kalkınma Ajansı, Şanlıurfa İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Şanlıurfa Belediyesi, Şanlıurfa İl Özel İdaresi, Gap

İdaresi, ŞURKAV ile Şanlıurfa Ticaret ve Sanayi Odası katkılarıyla oluşturulan "Göbekli Tepe, Balıklıgöl ve Amazon Mozaikleri" temalı stant yoğun ilgi gördü.

Şanlıurfa Standı, Türkiye Holünün bulunduğu Avrupa 3.2 bölümünde yer aldı. Şanlıurfa Valisi Celalettin Güvenç,

AK Parti Şanlıurfa Milletvekilleri Emin Önen ve Abdülkerim Gökün hazır bulunduğu fuarda, Şanlıurfa Standını Başkan Yardımcısı Bülent Arınç ve Kültür Turizm Bakanı Ömer Çelik ziyaret etti. Şanlıurfa Standını ayrıca Turizm Yatırımcıları Dernek Başkanı Turgut Gür ve Öger Tours havayolu ve turizm firmasının kurucusu Vural Öger ziyaret ederek yetkililerden bilgi aldı.

Vali Güvenç, kente her yıl bir milyon üzerinde turistin geldiğini belirterek "Öyle zannediyorum ki bu fuarda açtığımız stant ve tanıtımla birlikte Almanya'dan gelen turist sayısı da iki katına çıkacaktır" dedi.

BAZALT, ŞANLIURFA KALDIRIMLARINI SÜSLÜYOR

Karacadağ Kalkınma Ajansı'nın sağladığı hibe destekleri ile kapasitesini artıran Kurtkaya Bazalt, yeni tesisini hizmete açtı. Şanlıurfa Valisi Celalettin Güvenç, Şanlıurfanın Hilvan ilçesine bağlı Kuskunlu Köyünde faaliyet gösteren Kurtkaya Bazalt Taşı İşletme tesisinin açılışına katıldı. Açılışa Vali Güvenç'in yanı sıra Hilvan Kaymakamı Uğur Sezer, Karacadağ Kalkınma Ajansı Genel Sekreteri Dr. İlhan Karakoyun, Hilvan Belediye Başkanı Aslan Ali Bayık, İl Ge-

nel Meclis Başkanı Mustafa Yavuz ile Uğur Büyükhıtiptoğlu katıldı. Açılışta konuşan Vali Güvenç, "Hilvan'a 35 km uzaklıktaki bu tesisimize geldik. Şanlıurfanın birçok kaldırım taşı Kuskunlular olarak sizler üreteceksiniz, imal edeceksiniz, para kazanacaksınız. Projeye Karacadağ Kalkınma Ajansı'mız 2011 Ekonomik Gelişme Mali Destek Programımız kapsamında tam 261 Bin TL destek verdi. Böyle bir tesis yaptığınız için size helal olsun. Burayı görmeyi

çok arzu ettim. Bugün de buraya gelebilme imkânım oldu. Yaklaşık 40 kişi ekmek yiyecek, istihdam edilecek. Bu tesisin hayırlı olmasını içtenlikle diliyorum" dedi.

HAZIRGIYIMCILERDEN ÇÖZÜM SÜRECİNE İLK EKONOMİK KATKI

TİM Hazırgiyim ve Konfeksiyon Sektör Kurulu, Şanlıurfada kümelenme metoduyla sektöre yönelik bir üretim üssü kuruyor. Projenin tanıtım toplantısı ve imza töreni, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Faruk Çelik, TİM Hazırgiyim ve Konfeksiyon Sektör Kurulu Başkanı Ah-

met Akbalık, İHKİB Başkanı Hikmet Tanrıverdi, Şanlıurfa Valisi Celalettin Güvenç, Şanlıurfa Belediye Başkanı Eşref Fakıbbaba, Şanlıurfa Ticaret ve Sanayi Odası aynı zamanda OSB Başkanı Sabri Ertekin ve sektör temsilcilerinin katılımıyla gerçekleştirildi. Şanlıurfa Organize Sanayi Bölgesi'nde, Hazırgiyim Organize Sanayi Bölgesi (HOSAB) adıyla kurulacak ve yaklaşık 5 bin kişiye istihdam sağlaması beklenen hazırgiyim havzası, diğer sektörlerle de örnek olacak. 350 dekarlık alanda başlayacak proje, talebe göre 700 dekara kadar çıkartılabilecek ve yatırımcılar arazi için bir bedel ödemeyecek.

Projenin organizasyonunu gerçekleştiren TİM Hazırgiyim ve Konfeksiyon Sektör Kurulu Başkanı Ahmet Akbalık,

sektörün sürdürülebilir rekabet ve maliyet için büyük ve her türlü ihtiyaca cevap veren havzalara ihtiyacı olduğunu söyledi. Akbalık, "İhracatta öncü ve 24 dolarlık ihracat/ kilogram fiyatıyla en değerli üç sektörden biriyiz. Kümelenme metoduyla gerçekleştirdiğimiz Bu proje ile A ve A+ ürünleri, teşvik paketinin de imkanlarından faydalanarak her türlü yan sanayinin ve altyapının olduğu bir ortamda üreteceğiz. Dünya markaları bu tarz projelerin sonucu ortaya çıkıyor" diye konuştu.

HOSAB'ın, sektörel bazda ilk kümelenme ve model proje olduğuna dikkat çeken Akbalık, "İstanbul moda merkezi Anadolu üretim merkezi olacak. Projemiz göçü tersine çevirecek ve ekonomik anlamda barış sürecine de katkı sunacak" dedi.

MAHMUTOĞLU KULESİ KENT MÜZESİ'NE DÖNÜŞEREK

Karacadağ Kalkınma Ajansı, Şanlıurfa Belediyesi ile birlikte Mahmutoğlu Kulesi'nin Kent Müzesine dönüştürülmesini sağlayacak. 2013 Yılı Turizm Altyapısı Mali Destek Programı kapsamında gerçekleştirilecek proje ile 2 bin metrekare alanı bulunan Mahmutoğlu Kulesi, Kent Müzesi dönüştürülerek turizme kazandırılacak. Karacadağ Kalkınma Ajansı Genel Sekreteri Dr. İlhan Karakoyun ve Şanlıurfa Belediye Başkanı Dr. Ahmet Eşref Fakıbbaba, Destek Sözleşmesini imzaladılar. Ajans, projenin toplam yatırımın yüzde

75'ini hibe olarak sağlayacak.

Karacadağ Kalkınma Ajansı Genel Sekreteri Dr. İlhan Karakoyun "Belediyenin uyguladığı projeler gerçekten de turizmin geliştirilmesine katkı sağlayan projeler. Biz daha önce de belediyenin projelerine mali destek sunmuştuk. Mahmutoğlu Kulesi'nin Kent Müzesine dönüştürülmesi turizme ivme kazandıracaktır" dedi.

Fakıbbaba ise, çeşitli dönemlerde yaşanan afetler ve savaşlardan dolayı büyük zarar gören, yer yer duvar kalıntılarıyla gü-

nümüze kadar gelen Urfa Şehir Surlarının önemli bir bölümünü oluşturan Bey Kapısı'ndaki Tarihi Mahmutoğlu Kulesi'nin Kent Müzesine dönüştürülmesini turizm açısından çok önemli olduğunu söyledi.

ŞANLIURFA 2. OSB'YE 871 BİN TL HİBE DESTEĞİ

Karacadağ Kalkınma Ajansı'nın 2013 Yılı Sanayi Altyapısı Mali Destek Programı kapsamında Şanlıurfa 1. ve 2. Organize Sanayi Bölgelerinde (OSB) gerçekleştirilecek projeler ile firmaların hizmet kalitesi artacak.

Şanlıurfa 2. OSB Müdürlüğüne yürütülen projeler kapsamında Ajansımızın 871 Bin TL hibe desteği ile OSB Müdürlüğüne eş finansman katkısıyla toplam 1 Milyon 362 Bin TL'lik yatırım yapılacak. Şanlıurfa 2. OSB Altyapısı Otomasyon Sistemi Kurulması Projesi ile Şanlıurfa 2. OSB Kullanma Suyu Arıtma Sistemi ve Çamur Kurutma Yatağı Kurulması Projesine ilişkin Destek Sözleşmesi, Şanlıurfa Ticaret ve Sanayi Odasında (ŞUTSO) gerçekleştirilen törende imzalandı. Törene ŞUTSO Başkanı E.Sabri Ertekin, Karacadağ Kalkınma Ajansı Genel Sekreteri Dr. İlhan Karakoyun, OSB Müdürü Remzi İnalı ile

ŞUTSO Yönetim Kurulu Üyesi Bekir Atlas katıldı.

İmza töreninde konuşan ŞUTSO Başkanı E.Sabri Ertekin "İlimizin son dönemde sağladığı ekonomik gelişmede Karacadağ Kalkınma Ajansı'nın katkısı çok büyük. Ajansın bu yıl ilk kez uyguladığı Sanayi Altyapısı Mali Destek Programı çerçevesinde iki projemiz hibe desteği almaya hak kazandı. 2. Organize Sanayi Bölgesi'nin elektrik ve su sayaçlarının okunması için yapılan otomasyon sistemi ve atık suyun çamurunun kurutulması ile ilgili projelerimiz sayesinde firmalarımıza hızlı, kaliteli ve daha temiz hizmet verme şansına sahip olacağız. Aynı zamanda OSB'de yatırım yapmak isteyen yeni firmalar için uygun koşulları sağlamış olacağız."

Karacadağ Kalkınma Ajansı Genel Sekreteri Dr. İlhan Karakoyun ise şunları söyledi: "Başta Şanlıurfa olmak üzere yeni teşvik sistemini kapsayan 6. Bölgedeki illere yatırımcının yoğun bir ilgisi var. Bu süreçte teşvik önemli, ama tek başına yeterli değil. Büyük yatırımcı çekebilmek için organize sanayi bölgelerinin altyapısının istenilen düzeyde olması gerekmektedir. Bu açıdan Şanlıurfa iyi bir noktadadır. ŞUTSO ve OSB Müdürlüğü'nün geçmişte yaptıkları çalışmalar hızla sonuç vermek-

te. Ajans olarak yaptığımız araştırmalarda OSB'lerde altyapı sorunları olduğunu gördük. Yönetim Kurulumuzun uygun görmesiyle bu yıl ilk kez Sanayi Altyapısı Mali Destek Programını uygulamaya başladık. Bu kapsamda Şanlıurfa ve Diyarbakır'da 11 projeye destek verdik. Şanlıurfa 1. ve 2. Organize Sanayi Bölgelerinde (OSB) uygulayacağımız iki projeye Ajans olarak 871 Bin TL hibe desteği sağlayacağız. OSB Müdürlüğü'nün eş finansman katkısıyla toplamda 1 Milyon 362 Bin TL'lik yatırım yapılacak"

OSB Müdürü Remzi İnalı "OSB Müdürlüğü olarak ilimizdeki yatırımcılarımızın faaliyetlerini daha rahat sürdürebilmeleri için çalışmalarımızı hız kesmeden sürdürüyoruz. Karacadağ Kalkınma Ajansı'na desteklerinden ötürü teşekkür ederiz" dedi.

AJANSIMIZ ŞANLIURFA'NIN İLK İNŞAAT FUARI'NDA

Karacadağ Kalkınma Ajansı, Şanlıurfada ilk defa düzenlenen Şanlıurfa 1.Yapı İnşaat ve Dekorasyon Fuarına katıldı. Sektörle ilgili firma ve ziyaretçilerin katılımıyla eski 11 Nisan Şehir Stadyumunda gerçekleştirilen fuara bölge halkı yoğun

ilgi gösterdi. Ajansımızdan hibe alan ve üretime başlayan inşaat ve dekorasyon alanında faaliyet gösteren firmalar bu yıl fuara davet edildi. Ajansımızın davetiyle, Gapso Soğutma, Fırat Motor Ve Pompa, Kurtkaya Bazalt ve Bizim Makina İnşaat firmaları fuara katılım sağlayarak Ajans desteği ile üretimini yaptıkları ürünlerini fuarda sergileme imkânı buldu. Fuar süresince Ajansımızın standını ziyaret eden katılımcılara; Ajans hibe ve destekleri, Ajans faaliyetleri ve Ekonomi Bakanlığının çıkarmış olduğu Yeni Teşvik Mevzuatı kapsamında yer alan ve Diyarbakır ve Şanlıurfayı da içeren 6. Bölgeye sağlanan destekler hakkında bilgilere sunuldu.

Fuarın açılışında konuşan Şanlıurfa Valisi Celalettin Güvenç Yapı-İnşaat ve Dekorasyon Fuarı'nın birincisinin Şanlıurfada yapılmasının sevindirici olduğunu belirterek, "aynı zamanda Türkiye'nin sulanabilir arazilerinin % 11'ine sahip, nüfusunu günden güne artıran, turizmde önemli işleri başaran ilimizde böyle bir fuarın bu kadar geç yapılması üzücü" dedi. Start Fuarçılık Genel Müdürü Ülker Selviler ise fuara ülke genelinden 80 firmanın katıldığını belirtti. Fuarın açılmasına katkı sağlayan Ajansımız adına Genel Sekreterimiz Dr. İlhan Karakoyun'a Start Fuarçılık Yönetim Kurulu Başkanı Musa Öztürk teşekkür plaketi takdim etti.

DIYARBAKIR HAVALİMANI'NA YENİ TERMİNAL BİNASI

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin yurt dışına açılmasını sağlayacak Diyarbakir Havalimanı yeni terminal binasının temeli, Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanı Binali Yıldırım, Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanı Mehmet Mehdi Eker ve Maliye Bakanı Mehmet Şimşek'in katıldığı törenle atıldı. Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanı Mehdi Eker Diyarbakir Havalimanı'nın uluslararası uçuşların yapılabileceği bir havalimanına dönüşeceğini belirterek, şunları kaydetti: "Diyarbakir için çok önemli bir gün. Diyarbakir

Havaalanı da yeni, modern, uluslararası uçuşların yapılabileceği büyük bir havalimanına dönüşüyor. Bu bizim için çok önemli. 10 tane uçağın aynı anda apronda hizmet alabileceği bir havaalanı. 5 milyon yolcunun hizmet alabileceği bir havaalanı. Bu son derece önemli. Bu havalimanı bundan sonraki süreçte bölge havaalanı olacak."

Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanı Binali Yıldırım "Parayla pulla her şey yapabilirsiniz ama bazı işler var ki parayla pulla olmuyor. Eğer bir ülkede kar-

deşlik, dostluk, barış yoksa bunu parayla pulla tesis edemezsiniz. Ülkemizde 30 yılı aşan bir süredir kardeşliğimizi bozmaya çalışan maalesef iç ve dış mihrakları hep beraber gördük ve şahit olduk. Huzur, barış gelmesini hep engellemeye çalıştılar" dedi.

Bakan Mehmet Şimşek, ise Diyarbakir Havalimanı yeni terminal binasının kente yakışan bir yatırım olduğunu belirterek, şunları söyledi: "Nasıl ki Türkiye son 10 yıl içerisinde dünyanın gelişmiş ülkeleriyle, Batı Avrupa ile arayı hızlı bir şekilde kapatıyorsa şimdi de Türkiye'nin doğusu, güneydoğusu, batısıyla arayı hızlı bir şekilde kapatıyor. Gerçekten 10 yıl önce Türkiye'nin kişi başına milli geliri Avrupa Birliği (AB) ortalamasının yüzde 36'sı civarındaydı. Geçen sene bu yüzde 56'ya çıktı. 10 yıl daha istikrar, huzur ve güven ortamıyla eminim Türkiye bir 20 puan daha kapatacak. Çünkü Avrupada gelişmiş ülkelerdeki sıkıntıları hepimiz biliyoruz. Bizim çözüm sürecini güven ortamını güçlü bir şekilde sahiplenip desteklememiz lazım. Bu çok büyük bir yatırım. Diyarbakir'a yakışan bir yatırım."

İŞ KADINLARI YATIRIM İÇİN DIYARBAKIR'DA BULUŞTU

AK Parti Merkez Kadın Kolları Genel Başkanlığı tarafından organize edilen iş kadınları buluşması Diyarbakir'da gerçekleşti. Türkiye'nin en büyük 50 firma temsilcisinin katıldığı toplantıda çözüm süreci ve bölgeye yatırım konuları değerlendirildi. AK Parti Merkez Kadın Kolları Genel Başkanı Gür-

dal Akşit'in öncülüğünde yapılan toplantıda, Türkiye Kadın Girişimcileri Derneği Başkanı Gülden Türktan, Müstakil Sanayici İşadamları Derneği Yönetim Kurulu Üyesi Rena Berber, Boyner Holding Yönetim Kurulu Üyesi Ümit Boyner, Aras Holding Yönetim Kurulu Üyesi Evrim Aras, Limak Holding Yönetim Kurulu Üyesi Ebru Özdemir, Diyarbakir Türk Kadınlar Federasyonu Başkanı Gülşen Duran ve çok sayıda STK, medya ve holding temsilcisi katıldı.

50 iş kadınının katıldığı toplantıda, bölgeye yatırımları artırmak ve çözüm sürecine destek konuları tartışıldı. Diyarbakir'da çeşitli temaslarda bulunan iş kadınları heyeti, ilk çalışmasını Green Park Otel'de düzenlenen toplantıyla yaptı. Toplantıda konuşan AK

Parti Merkez Kadın Kolları Başkanı Gürdal Akşit iş kadınlarını Diyarbakir'a yatırım amacıyla getirdiklerini söyledi. Siyasi görüşü ne olursa olsun gençlerin dağlarda ölmesini istemediklerini dile getiren Akşit şunları söyledi: "Ülkemiz, çözüm süreci diye adlandırdığımız bir süreci yaşıyor. Artık anneler ağlamasın diyoruz.

Annelerin, babaların gizli gizli gözyaşı dökmesini istemiyoruz. Bu ülkeye hayırlı evlatlar yetiştirmek istiyoruz. İşte bu süreçte, herkes elini taşın altına koysun dedik. Biz bundan sonra ülkemizde terörü, kanın dökülmesini istemiyoruz. Nasıl ki, dünyanın pek çok ülkesine, komşularımıza barışı taşıyorsak, çözüm üretebiliyorsak, kendimiz için de bunu yapmayı istedik."

KALKINMA PROJELERİ İÇİN 37 MİLYON DOLARLIK BÜTÇE

Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanı Mehdi Eker, 2007 yılında başlatılan Diyarbakır, Batman, Siirt Kalkınma Projeleri için 37 milyon dolar bütçe ayırdıklarını belirterek, Uluslararası Tarımsal Kalkınma Fonu'nun projeyi bütün dünyaya örnek gösterdiğini söyledi. Bakan Eker, GAP Uluslararası Tarımsal Araştırma ve Eğitim Merkezi'nde düzenlenen "Diyarbakır, Batman, Siirt Kalkınma Projesi Faaliyetleri İzleme Toplantısında yaptığı konuşmada, bölgede, tarımın modernleşmesi, teknolojiyle tarımın yapılması, tarımsal faaliyetlerin çeşitlendirilmesi, altyapı ile gıda sanayisinin geliştirilmesi ve ipekçiliğin tekrar ihya edilmesi gerektiğini belirtti. Projeyi, Uluslararası Tarımsal Kalkınma Fonu Başkanına anlattığını kaydeden Eker, 500 köye yardım edecek, köyleri kalkındırarak, İspanya, İtalya gibi ülkelerdeki modern meyvecilik tesislerini sağlayacak projeyi hayata geçirmek iste-

diğini aktardığını bildirdi. Bakan Eker, 37 milyon dolarlık projeyi bu şekilde 2007 yılında başlattıklarını dile getirerek, projenin 2014 yılına kadar süreceğini ifade etti. Proje sayesinde binlerce vatandaşın iş ve aş sahibi olduğunu, binlerce üreticiye 72 programda eğitim verildiğini ve 691 metrekarede 91 örnek bahçe yaptıklarını dikkati çeken Eker, bu kapsamda 6,5 milyon lira hibe verdiklerini anlattı.

Uluslararası Tarımsal Kalkınma Fonu'

nun projeyi bütün dünyaya örnek gösterdiğine vurgu yapan Eker, şunları kaydetti: "Projeye yapılan içme suyu göletleri neredeyse baraj gibi. On binlerce hayvanın besleneceği şekilde yapıldı. Kapalı sistem sulama kanalları yapıldı. Kırsal alanda yaşayan insanların yaşam kalitelerini artırmaya dönük projeler hayata geçirildi. Kulp ilçesinde

sadece toplam ipek kozasının yarısından fazlasını üretmekle kalmıyoruz, oraya şimdi İpek İplik Üretim Tesisi kuruyoruz. Daha önce kozalar, Bursa'ya gönderiliyordu. Artık Kulp'ta üretilen ipek kozası ipliğe dönüşecek." Bakan Eker, projeye üreticilere yüzde 50 verilen hibe desteğini yüzde 70'e çıkardığını, 30 bin lira olan üst limiti de 84 bin liraya yükselttiği müjdesini verdi.

DIYARBAKIR'DA YENİ BİR 'ŞEHİR' KURULACAK

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Dicle Nehri ile bütünleşen yaklaşık 500 bin kişilik konut alanlarının yer alacağı şehrin kurgusu için tasarım çalışmalarına başladı. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı yetkililerinden alınan bilgiye göre, hem kentsel dönü-

şümüne destek vermek hem de riskli binalardan kurtulmak için Diyarbakır'a yeni bir şehir inşa edilecek. Bakanlık, bu amaçla tasarım çalışmaları yapmaya başladı. Dicle Nehri ile bütünleşecek yeni şehirde, yaklaşık 500 bin kişilik konut alanları yer alacak.

"Dicle Vadisi" adı verilmesi planlanan yeni şehirde, yeşil alanlar, büyük meydanlar, sosyal donatılar, sağlık ve eğitim tesisleriyle turizm ve alışveriş merkezleri de bulunacak. Bakanlar Kurulu kararıyla afet dönüşümü kapsamında riskli alan ilan edilen Sur ilçesi için ise dönüşüm planı hazırlandı. Plana göre, Diyarbakır'ın en eski yerleşim bölgesi Suriçi baştan inşa edilecek. Suriçi'deki tarihi ve kültürel değere sahip başta surlar olmak üzere pek çok tarihi köşk, konak, kilise, cami, han, hamam, anıt gibi tarihi yapılar restore edilerek, kente kazandırılacak. Suriçi bölgesi, altyapısı tamamlanmış, yeterli yeşil alanları, eğitim ve sağlık tesisleri bulunan yerel mimariye uygun yapıların bulunduğu sağlıklı ve güvenli yaşam alanı haline getirilecek.

HALFETİ'YE "SAKİN ŞEHİR" SERTİFİKASI

Şanlıurfanın Halfeti ilçesinin Türkiye'de Cittaslow (sakin şehir) ağına katılan 9. yerleşim yeri oldu.

İzmir Seferihisar Belediyesinden

yapılan yazılı açıklamada, kentlerin özgün kimliklerini koruyarak yaşam kalitesini artırmayı ve sürdürülebilir gelişmeyi öngören uluslararası "sakin

şehir" ağı için Finlandiya'nın Kiristens-tad kentinde Cittaslow Uluslararası Ko-ordinasyon Komitesi toplantısı yapıldığı, toplantıda Halfeti ilçesinin ağıdaki dokuzuncu üye olarak Türkiye'nin yeni "sakin şehri" olduğu belirtildi.

Toplantıda, Türkiye'de bu uygulamaya öncülük eden Seferihisar Belediye Başkanı Tunç Soyer tarafından Halfeti'nin "sakin şehir" sertifikasının teslim alındığı kaydedildi.

Soyer, "Halfeti'nin Cittaslow Birliğine çok şey katacağımı düşünüyorum. Halfeti'nin üyeliği ile bir yerel kalkınma modeli olan Cittaslow hareketi Türkiye'nin farklı bölgelerinde yayılması anlamına geliyor" ifadelerini kullandı.

ŞANLIURFALI GÖÇERLER ELEKTRİKLERİNİ KENDİLERİ ÜRETİYOR!

Şanlıurfanın Karacadağ bölgesindeki yaylalara yerleşen göçer aileler, elektronik eşyalarını güneş panelleri sayesinde çalıştırıyorlar. Güneydoğu Anadolu Bölgesi illerinde hayvancılıkla uğraşan aileler, havaların ısınmasıyla bölgenin en yüksek mevki konumundaki Siverek ilçesi Karacadağ bölgesinde bulunan meralara yerleşti. Yüksek kesimlerde kurdukları

çadırlarda yaşayan göçerler, yaşamlarını kolaylaştırmak için güneş panelleri yardımıyla kendi elektriklerini üretiyor.

Göçerlerden Ahmet Yıldırım, Güneş panellerinin kendilerine 7 bin TL'ye mal olduğunu söyledi. Yıldırım, "Güneş panellerini çadırımızın yanına kuruyoruz, buradan elde ettiğimiz elektriği aydınlatmada, televizyonda ve cep telefonlarımızı

şarj etmede kullanıyoruz. Bu sistem göçerlerin hayatının kolaylaştırılması adına çok önemli" diye konuştu.

BEDİÜZZAMAN'IN VEFAT ETTİĞİ İPEK PALAS, RESTORE EDİLDİ

Bediüzzaman Said Nursi'nin hayatı gözlerini yumduğu İpek Palas Oteli restore edildi. Karacadağ Kalkınma Ajansının 2011 Yılı Ekonomik Gelişme Mali Destek Programı kapsamında hibe desteği verdiği İpek Palas Oteli aslına uygun şekilde yenilenerek, bir yıllık çalışmanın ardından hizmete açıldı.

İpek Palas'ın açılış konuşmasını ya-

pan Şanlıurfa Valisi Celalettin Güvenç, otelin manevi değerine vurgu yaptı, inanç turizmine büyük katkısı olduğunu kaydetti. Güvenç, "Tarihimize, kültürümüze ve değerlerimize sahip çıkmalıyız. Bu sadece eski bir otelin açılması değil, manevi değeri yüksek bir hizmettir. Allah hayırlı etsin" dedi.

Otelin imtiyaz sahibi Mehmet Çadır-

dırcı da İpek Palas'ın 1950'de babası tarafından yaptırıldığını dile getirdi. Otelin birçok restorasyon geçirdiğini ancak Bediüzzaman'ın odasına dokunulmadığını kaydeden Mehmet Çadırıcı, "1960 yılından sonra Bediüzzaman Said Nursi'ye hürmeten odasına hiçbir müşteri kabul etmedik. Kapı numarasını bile değiştirmedik. Öylece bıraktık" dedi.

ŞANLIURFA KENT EKONOMİLERİ FORUMU YAPILDI

Şanlıurfa Ekonomileri Forumu, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Faruk Çelik ile AK Parti Genel Başkan Yardımcısı ve Ekonomi İşleri Başkanı Prof. Dr. Numan Kurtulmuş'un katılımıyla 29 Haziran 2013 günü gerçekleştirildi. Otel El Ruhâda gerçekleşen toplantıya; yatırımcı kurum ve kuruluşlar, meslek odaları ve Sivil Toplum Kuruluşu temsilcileri ile AK Parti Şanlıurfa İl Başkanı Yusuf Eğilmez ve AK Parti milletvekilleri katıldı.

AK Parti Genel Başkan Yardımcısı Prof. Dr. Numan Kurtulmuş son 10 yılda Türkiye'de siyaset ve ekonominin gelişti-

ğini belirterek şunları söyledi: "Kent Ekonomileri toplantılarına niçin ihtiyaç var? Türkiye ekonomisi son 10 yılda büyük bir yol kat etti, mesafe aldı. Aslında sadece ekonomi alanında değil, Türkiye geçtiğimiz son 10 yılda ekonomide ve siyasette her iki konuda da ciddi gelişmeler kaydetti. Bu çerçevede 2002-2012 yılları arasındaki 10 yıllık süre, hem Türkiye siyaseti, hem de Türkiye ekonomisi bakımından önemli bir değişim sürecidir" dedi.

ŞANLIURFA'DA LİSANSLI PAMUK DEPOSU KURULUYOR

Türkiye'nin toplam pamuk üretiminin yarısına yakının karşılandı-

ğı Şanlıurfâda, 30 bin ton kapasiteli lisanslı pamuk deposu kuruluyor. Türkiye'nin pamuk ambarı konumundaki Şanlıurfâda, 200 bin hektar alanın üzerinde yaklaşık 350 bin ton civarında yıllık pamuk üretimi gerçekleştiriliyor. Ülkenin pamuk üretiminin % 40'ının karşılandığı Şanlıurfâda, bu yıl sulamaya açılacak 280 bin hektar alanla bu üretim

rakamının da yaklaşık iki kat artması öngörülüyor. Şanlıurfa Ticaret Borsası (ŞUTB) sorunun çözümü için AB destek programlarına uygun olarak hazırladığı "Şanlıurfa Pamuk Lisanslı Depoculuk" projesiyle 7 milyon 147 bin avro hibe desteği aldı. Yaklaşık 10 milyon avroya mal olacak proje sayesinde yapılacak depo, 30 bin ton kapasiteli olacak" dedi.

PINAR SÜT ŞANLIURFA'DAKİ 100 MİLYON TL'LİK YATIRIMININ TEMELİNİ ATTI

Türkiye'nin öncü gıda markası Pinar Süt, Şanlıurfa 2. Organize Sanayi Bölgesi'ndeki yeni süt fabrikasının temel atma töreni Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanı Nihat Ergün, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Faruk Çelik ile Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanı Mehdi Eker, Şanlıurfa Valisi Celalettin Güvenç, Karacadağ Kalkına Ajansı Genel Sekteri Dr. İlhan Karakoyun ile Yaşar Holding üst düzey yöneticilerinin katılımı ile gerçekleştirildi.

ŞUTSO'NUN MODERN BİNASI HİZMETE AÇILDI

Şanlıurfa Ticaret ve Sanayi Odası'nın (ŞUTSO) yeni hizmet binası açıldı. Açılıştaki konuşan Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Faruk Çelik, ŞUTSO'nun yeni hizmet binasının tüm bölgeye hitap etme kapasitene sahip olduğunu söyledi. Çelik, "Hükümet önünüzü açan pozisyonda oldu, siz de neredeyse dünyanın her tarafına koştunuz, ürettiğiniz her şeyi dünyanın dört bir tarafına taşıdınız. O müteşebbis ruh tekrar ayağa kalktı ve oluşan sinerjiyle de büyük başarılar elde ettik. Bu ortamda, Türkiye'de rakamlar pozitif. Sağlıklı gidişatımız işadamlarımızın da özverili çalışmalarlarıyla çok güzel şekilde devam ediyor" dedi.

ŞANLIURFA LOJİSTİK STRATEJİ PLANI VE LOJİSTİK MERKEZ (KARALIMANI) FİZİBİLİTE RAPORU

“Üretim ve tüketim noktaları arasındaki mal ve hizmet ile ilgili bilgilerin iki yönlü akışının yönetimi” olarak tanımlanan Lojistik; taşımacılık, depolama, gümrükleme, paketleme ve katma değerli işlemler, muayene/gözetim, sigorta, sipariş ve envanter yönetimi gibi çok sayıda alanı ilgilendirmekte ve bu alanlarla ilgili faaliyetleri içinde barındırmaktadır.

Lojistik merkezler; farklı taşıma türlerinin (demiryolu, karayolu, denizyolu ve havayolu) kesiştiği noktalarda ve kent merkezlerinin dışında ama yakınında kurularak hem taşıma türleri arasındaki dengeyi sağlanmasında, hem kentsel lojistiğin önemli bir sorunu olan trafik sıkışıklığının ve enerji tüketiminin önlenmesinde, hem de kentsel yaşam kalitesinin artırılmasında etkili olan lojistik düğüm noktalarıdır. Lojistik merkezler; lojistik faaliyetlerin kentlere olan olumsuz etkilerini azaltmanın yanı sıra, lojistik sektörünün ve firmaların ulusal ve uluslararası ölçekte rekabet edebilmesini sağlamak, bölgesel ve uluslararası ticaret ve ekonominin gelişmesine katkıda bulun-

mak ve yeni istihdam alanları oluşturmak amacıyla kamu, özel sektör veya ortaklaşa kurulan, içerisinde lojistikle ilgili tüm faaliyetlerin gerçekleştirildiği ve imar planlarında tanımlanmış alanlardır.

Tarihi 12.500 yıl öncesine dayanan, “Bereketli Hilal” olarak adlandırılan Yukarı Mezopotamya'nın verimli toprakları üzerinde yer alan ve onlarca medeniyete ev sahipliği yapan Şanlıurfa, günümüzde de jeostratejik konumu nedeniyle birçok ticaret yolunun kavşak noktasında yer almaktadır. GAP'ın başkenti olan Şanlıurfa; geniş sulanabilir arazi varlığı nedeniyle, tarım ve tarıma dayalı sanayi açısından önemli bir potansiyele sahiptir.

GAP yatırımlarının hızla tamamlanması ve yeni teşvik sisteminin sağladığı avantajlarla, Şanlıurfa kendi başına güçlü büyüme potansiyeline sahip olmakla kalmayıp aynı zamanda Güneydoğu Anadolu Bölgesinde ve Ortadoğuda önemli bir bölgesel merkez olma fırsatına sahiptir.

Genç nüfus varlığı ve yeni teşvik siste-

mindeki en avantajlı durumda olan 6. Bölgede yer alarak sanayileşme yolunda önemli bir ivme yakalayan Şanlıurfada üretilen ürünlerin en kısa sürede ve en rekabetçi fiyatlarla pazarlara ulaştırılması, büyük ölçüde lojistik altyapısının kurulması ve geliştirilmesi ile lojistik maliyetlerin asgari düzeyde tutulmasına bağlıdır.

Karacadağ Kalkınma Ajansı tarafından yaptırılan bu çalışmayla; Şanlıurfanın lojistik potansiyelinin ortaya konulması, Şanlıurfada bir lojistik merkez (kara limanı) kurulması ile ilgili fizibilite yapılması ve lojistik strateji belgesinin hazırlanması amaçlanmıştır.

Karacadağ Kalkınma Ajansı Planlama Programlama ve Koordinasyon Birimince 10'uncu Kalkınma Planı ve TRC2 Bölge Planına hazırlık mahiyetinde bir dizi araştırma ve analiz çalışması gerçekleştirilmiştir.

TRC2 BÖLGESİ KURUMLAR ARASI İŞBİRLİĞİ AĞ ANALİZİ

Bu kapsamda TRC2 Bölgesindeki kurumsal ilişkilerin yapısının anlaşılması, kurum ve kuruluşlar arasındaki işbirliği ağının analiz edilmesi ve ilişki ağındaki sorunlar ve güçlü yönlerin tespit edilmesi amacıyla “TRC2 Kurumlar Arası İşbirliği Ağ Analizi” çalışması yapılmıştır.

TRC2 Bölgesinde Ağ Analizi, Diyarbakır ve Şanlıurfa illerinde belirlenmiş yaklaşık 480 kurum temsilcisine yüz yüze mülakat yöntemiyle “Kurumlar Arası İşbirliği Anketi” ve “Kurumlar Arası İlişkiler Ağ Analizi” bölümlerinden oluşan uygulama formunun doldurulması yoluyla gerçekleştirilmiştir.

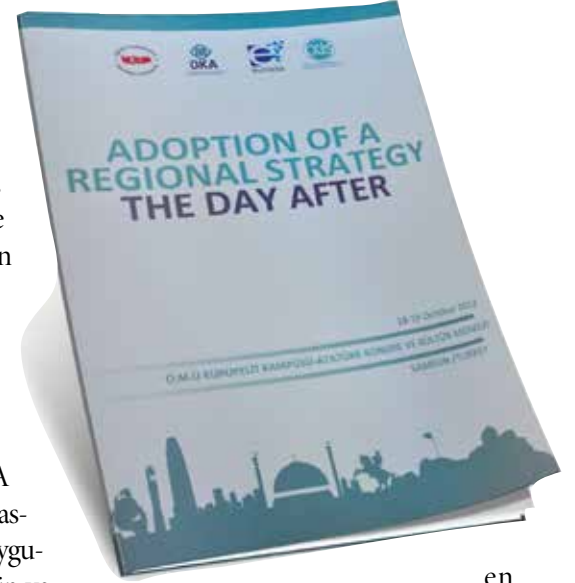
Ağ analizi çalışması, bölgedeki kurumsal yapı ve ilişkileri incelemek için önemli görselleştirme araçları kullanarak işbirliği için yapısal durumu daha net görülmesini sağlamakta, yerel kalkınmada işbirliği ve koordinasyonun önemine dikkat çekmektedir. Çalışmada elde edilen bağlantılara ilişkin veriler gönüllü-zorunlu ilişki türlerine göre ayrılmıştır. Çalışma sonuçlarına göre aynı bölgede yer alan Diyarbakır-Şanlıurfa illeri kurumsal yapıları itibarıyla iki ayrı kutupsal merkez şeklinde yapılanmıştır. Ağdaki iki kutbu birbirine bağlayan tek kurum Karacadağ Kalkınma Ajansı olarak görülmektedir.

ADOPTION OF A REGIONAL STRATEGY THE DAY AFTER (Bölgesel İnovasyon Stratejisinin Uygulanması: Bir Adım Sonrası) Konferansı

EURADA – Avrupa Bölgesel Kalkınma Ajansları Birliği tarafından her yıl farklı konu başlıkları çerçevesinde iki kez yapılan “AGORADA” toplantılarının 2012 yılı ikinci toplantısı Samsun’da Orta Karadeniz Kalkınma Ajansının ev sahipliğinde 18 – 19 Ekim 2012 tarihlerinde Ondokuz Mayıs Üniversitesi Kültür ve Kongre Merkezinde gerçekleştirilmiştir. Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı (OKA) tarafından hazırlanan bu çalışma; söz konusu toplantıda yapılan açılış konuşmaları, sunumlar, değerlendirme ve kapanış konuşmalarına yer verilmiştir.

Kalkınma Bakanı Sayın Dr. Cevdet YILMAZ, Kalkınma Bakanlığı Müsteşar

Yardımcısı Sayın Ahmet YAMAN, Kalkınma Bakanlığı Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürü Sayın Nahit BİNGÖL, EURODA Başkanı Antoine PLATEN, UNDP ART Programme Johannes KRASSNITZER, Kalkınma Ajansları temsilcileri ve diğer kurum kuruluşların katılımıyla gerçekleşen “AGORADA 2012+” toplantısında bölgesel inovasyon stratejilerinin hazırlanması ve uygulanması konusunda Avrupa Birliği’nin ve Türkiye’nin edindiği deneyimler tartışılmıştır. “İnovasyon” bugün sadece ülke düzeyinde değil, bölge düzeyinde de gelişme, kalkınma ve rekabetçiliği mümkün kılan

en önemli etkidir. Yirmi yıldır dünyanın birçok ülkesinde bölgesel inovasyon stratejileri tasarlanmakta ve uygulanmaktadır.

Ar-tan sayıda gelişmekte olan ülkeler; kendi iktisat politikalarını denetleme hakkını IMF’den ve Dünya Bankasından geri almakta. Bu kitapta yer alan zengin politika önerileri somut ve uygulanabilir bir dizi alternatifler oluşturmaktadır. Chang ve Grabel’in teorik

KALKINMA YENİDEN ALTERNATİF İKTİSAT POLİTİKALARI ELKİTABI

açıdan sağlam ve ampirik olarak güvenilir eleştiriler ortaya koyan *Kalkınma Yeniden; Alternatif İktisat Politikaları Elkitabı* gösterdiği yolda ilerleyecek olan ülkelerde etkin ve sosyal açıdan adil bir kalkınma sürecini hızlandıracak, özenle hazırlanmış, güzel ve çözümleyici bir eser olarak ortaya konulmuştur.

Chang ve Grabel ikilisi tarafından; Liberal ekonomi yönetimi ve alternatiflerinin kıyaslamasının yapıldığı bu kitap, İktisatçı olmayanların da rahatça izleyebilecekleri etkili bir biçimde ve sağlam bir bilgi birikimine dayanarak oluşturulmuştur. Emperyalist devletlerin alternatifsiz gösterdiği ve refaha giden tek yol olduğunu iddia ettiği Liberalizmin, yine bu dev-

letlerin pazar oluşturmak ve emperyalist amaçları hayata geçirmek için kullandıkları bir yol olduğunu; gelişmekte olan devletlere gelişmişlik kazandırmak yerine aksini getireceği anlatılmaktadır. Bunu yaparken alternatif ekonomi yöntemleri de ortaya konulmaktadır. Gelişmişlik için izlenebilecek tek bir model olamayacağı, aksine izlenecek yolun kültür, tarih, etnik yapı gibi birçok faktörden etkileneceği vurgulanmaktadır. Prof. Lance TAYLOR (New School Üniversitesi) Kalkınma Yeniden Alternatif İktisat Politikaları Elkitabını tüm dünyada akademisyenlerin, öğrencilerin ve politika yapımcıların başucu kitabı olması gereken bir manifesto olarak değerlendirmiştir.

GÜNEYDOĞU'NUN LOJİSTİK ÜSSÜ: DİYARBAKIR LOJİSTİK MERKEZİ

İletişim ve ulaşım teknolojisinde yaşanan gelişme ve ulusal ekonomilerin dışa açılmasıyla birlikte yaşanan küreselleşme süreci, ülkeler ve bölgeler arasında artan bir rekabeti gündeme getirmiştir. Adeta “küresel bir köy” konumuna gelen dünyada, mal ve hizmetleri kaliteli ve zamanında üreten ve pazarlara en hızlı ve en uygun maliyetlerle ulaştıran ülkeler ve bölgeler bir adım öne çıkmaktadır. Küresel rekabet açısından en önemli maliyet kalemlerinden biri lojistik maliyetleridir. Bu nedenle, son yıllarda “lojistik” önemli bir sektör olarak gündeme gelmeye başlamıştır.

Tarihi 10.000 yıl öncesine dayanan, “Bereketli Hilal” olarak adlandırılan Yükarı Mezopotamya'nın verimli toprakları üzerinde yer alan ve onlarca medeniyete ev sahipliği yapan Diyarbakır, günümüzde de jeostratejik konumu nedeniyle birçok ticaret yolunun kavşak noktasında yer al-

maktadır. GAP'ın merkezi illerinden biri olan Diyarbakır; geniş sulanabilir arazi varlığı nedeniyle, tarım ve tarıma dayalı sanayi açısından önemli bir potansiyele sahiptir.

Genç nüfus varlığı ve yeni teşvik sisteminde 6'ncı Bölgede yer alarak sanayileşme yolunda önemli bir fırsat yakalayan Diyarbakır'da üretilen ürünlerin en kısa sürede ve en rekabetçi fiyatlarla pazarlara ulaştırılması için Diyarbakır'da bir lojistik merkez bulunması son derece önemlidir.

Karacadağ Kalkınma Ajansı tarafından hazırlattırılan bu rapor; Diyarbakır'ın lojistik sektöründeki potansiyelinin ve fırsatlarının ortaya konulması, Diyarbakır'da bir lojistik merkez kurulması ile ilgili fizibilite yapılması ve lojistik strateji belgesinin hazırlanması amacını taşımaktadır. Bu ra-

por, aynı zamanda, Diyarbakır'ın ekonomik ve sosyal kalkınması için önem taşıyan Lojistik Merkez kurulması yolunda ilk adım olma özelliğine sahiptir.

DİYARBAKIR GENÇ İŞGÜCÜ ARAŞTIRMASI

Avrupa'nın en fazla genç nüfusuna sahip ülkemizde gençlerin işgücü piyasasındaki durumunun analiz edilmesi ve karşılaştıkları sorunların tespit edilmesi, ülkemizin sahip olduğu bu potansiyelin ekonomiyeye kazandırılması için önemlidir. Bu araştırmada, en fazla genç nüfusa sahip illerimizden olan Diyarbakır'daki 15-24 yaş arasındaki gençlerin işgücü piyasasındaki durumu ve karşılaştıkları sorunları incelemiştir.

Kitabın birinci bölümünde, Dünya genelindeki işgücü piyasaları

hakkında bilgi verilmiştir. İkinci bölümünde, Avrupa işgücü piyasası ve özellikleri güncel istatistikler ile değerlendirilmiş ve Avrupa Birliği tarafından yürütülmekte olan işgücü piyasası politikaları açıklanmıştır. Üçüncü bölümde, Türkiye işgücü piyasasına ait veriler analiz edilmiştir. Dördüncü bölümde, Diyarbakır işgücü piyasası hakkında mevcut veriler çerçevesinde genel bir değerlendirme yapılmıştır. Beşinci bölümde, Diyarbakır Genç İşgücünün Sorunları çalışmasından elde edilen veriler ile yapılan analizlere ait sonuçlar verilmiştir. Altıncı bölümde ise çalışmada elde edilen sonuçlar değerlendirilmiştir.

KÜRESEL EKONOMİK VERİLER

		2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
BÜYÜME (%)	ABD	1,9	-0,3	-3,5	3,0	1,8	2,2	1,8 (Q1)
	Euro Bölgesi	3,0	0,4	-4,3	1,8	1,5	-0,6	-1,1 (Q1)
	Japonya	2,4	-1,2	-6,3	4,0	-0,7	1,9	1 (Q1)
	Çin	14,2	9,6	9,2	10,4	9,2	7,8	7,7 (Q1)
	Türkiye	4,7	0,7	-4,8	9,0	8,5	2,2	3 (Q1)
GSYİH (Milyar \$)	Dünya	55.680	61.191	57.722	62.911	69.660	71.707	
	ABD	14.029	14.292	13.939	14.527	15.094	15.684	
	Euro Bölgesi	12.369	13.602	12.442	12.168	13.115	12.194	
	Japonya	4.378	4.880	5.033	5.459	5.869	5.960	
	Çin	3.494	4.520	4.991	5.930	7.298	8.227	
	Türkiye	659	742	617	736	778	789	
KİŞİ BAŞINA DÜŞEN GELİR (\$, Satın Alma Gücü Paritesine Göre)	ABD	46.467	46.901	45.348	46.900	48.387	49.922	
	Euro Bölgesi	32.334	33.005	31.857	32.727	33.786	34.116	
	Japonya	33.609	34.014	32.509	34.330	34.740	34.250	
	Çin	7.330	8.214	9.066	10.128	11.300	8.442	
	Türkiye	12.650	12.854	12.199	13.275	14.517	17.953	
İŞSİZLİK (%)	ABD	4,6	5,8	9,3	9,6	9,0	8,9	7,6 (M6)
	Euro Bölgesi	7,6	7,7	9,6	10,1	10,1	11,8	12,2 (M5)
	Japonya	3,9	4,0	5,1	5,1	4,6	4,3	4,1 (M6)
	Çin	4,0	4,2	4,3	4,1	4,0	4,1	4,1 (M6)
	Türkiye	10,3	11,0	14,0	11,9	9,8	10,1	9,3
ENFLASYON (%)	ABD	4,1	0,7	1,9	1,7	3,0	1,8	1,8 (M6)
	Euro Bölgesi	3,1	1,6	0,9	2,2	2,7	2,2	1,6 (M6)
	Japonya	0,7	0,4	-1,7	-0,4	-0,2	-0,1	-0,3 (M6)
	Çin	6,5	1,2	1,9	4,6	4,1	2,65	2,7 (M6)
	Türkiye	8,4	10,1	6,5	6,4	10,5	6,16	8,3 (M6)
CARİ İŞLEMLER DENGESİ (Milyar \$)	ABD	-710	-677	-377	-471	-473	-440	-106,1 (Q1)
	Euro Bölgesi	46	-101	6	37	41	128,18	37,8 (Q1)
	Japonya	211	157	142	196	119,2	60,7	16
	Çin	354	412	261	305	201	193	47,6
	Türkiye	-38	-42	-13	-47	-77	-48,8	-31,9 (Ocak- Mayıs 2013)

Kaynak: IMF World Economic Outlook Database April 2013, Eurostat, USA Bureau of Economic Analysis, US Bureau of Labor Statistics, Japan Statistics Bureau, Kalkınma Bakanlığı, TÜİK, TCMB.

KARACADAĞ
KALKINMA AJANSI • DEVELOPMENT AGENCY

proje sizden
destek bizden

KARACADAĞ KALKINMA AJANSI

DIYARBAKIR YATIRIM DESTEK OFİSİ

Selahattin Eyyubi Mah. Urfa Bulvarı
No:15/A Bağlar/DIYARBAKIR
Tel: +90 412 237 12 16-17 -82 -83
Fax: +90 412 237 12 14
Web: www.investdiyarbakir.com
E-posta: dbakirydo@karacadag.org.tr

ŞANLIURFA YATIRIM DESTEK OFİSİ

Paşabağı Mah. Adalet Cad. No: 5/A Şanlıurfa Ticaret ve Sanayi
Odası Yeni Hizmet Binası (A Blok, Kat 4) Şanlıurfa / TÜRKİYE
Tel : +90 414 314 98 03-04
Fax : +90 414 314 98 05
Web : www.investsanliurfa.com
E-posta: urfaydo@karacadag.org.tr

www.karacadag.org.tr | info@karacadag.org.tr

KARACADAĞ
KALKINMA AJANSI • DEVELOPMENT AGENCY

TRC2(DİYARBAKIR-ŞANLIURFA) YATIRIM DANIŞMANI

YATIRIMLARINIZI KOLAYLAŞTIRIYORUZ
HİZMETLERİMİZ ÜCRETSİZDİR

Diyarbakır Yatırım Destek Ofisi

Selahattin Eyyubi Mah. Urfa Bulvarı No: 15/A
21080 - Bağlar/DİYARBAKIR
Tel: 0412. 237 12 16/17 Faks: 0412. 237 12 14
dbakirydo@karacadag.org.tr info@karacadag.org.tr
www.karacadag.org.tr | www.investdiyarbakir.com

Şanlıurfa Yatırım Destek Ofisi

Şanlıurfa İl Özel İdaresi Binası Paşabağı Mah.
Adalet Cad No:7/A ŞANLIURFA
Tel: 0414. 314 98 03 -04 Faks: 0414. 314 98 05
urfaydo@karacadag.org.tr info@karacadag.org.tr
www.karacadag.org.tr | www.investsanliurfa.org.tr